

**Theologiae Moralis Sacramentalis Ad Instructionem
Ordinandorum & Curandorum Ex Materia De Sacramentis
In Genere Et Ordinis Eucharistiae, Poenitentiae, Ac
Matrimonii In Specie**

De Matrimonij Sacramento, & omnibus Peccatis contra VI. præceptum, ac
de Abortu

Sporer, Patritius

Salisburgi, 1711

Caput I. de Matrimonio, & sponsalibus.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-55333](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-55333)

CAPUT I.
DE
MATRIMONIO
ET
SPONSALIBUS.

1 **M**atrimonium dictum, quasi *matris munus* seu *matris munus*, ut inquit D. Augustin. l. 19. contra Faustum, *Matrimonium ex hoc appellatum est, quod non ob aliud debeat femina nubere, quam ut mater fiat.* Definitur in jure: *maris & femina conjunctio individuum vite societatem retinens.* Ubi matrimonium quoad vinculum potissimum explicatur. Adæquate verò tam contractum quam vinculum complectendo definit bene noster Marchant. tom. 3. Tribunal. seu Speculi. part. 3. quæst. 1. *Matrimonium est individua conjunctio maris & femine legitimo contractu firmata ad generandam prolem, à Deo Auctore natura instituta, & Sacramento Nova Legis signo & bono à Christo Salvatore elevata ad Christianè generandam prolem.* Patebit distinctius Sect. 3.

2 Triplex distinguitur matrimonium: *Legitimum, ratum, & consummatum.* Matrimonium *legitimum* dicitur, quatenus continet contractum legitimum inter personas non impeditas

con-

constitutum, qualis fuit ante Christum inter infideles, fortè etiam inter hæreticos. *Ratum* Matrimonium dicitur, quatenus legitimo illi contractui addit rationem Sacramenti, quo maiorem firmitatem & stabilitatem indissolubilem acquirit. Ut Innocent. III. c. *Quanto de divor.* ait: *Esi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum; quia scilicet potest dissolvi; inter fideles autem verum & ratum existit; quia Sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur.* Matrimonium consummatum dicitur, quatenus accedente reali corporis usu, seu carnis copula ultimò perficitur & completur; Sicut enim emptio & venditio consensu exterius significato, hinc mercem, illinc pretium tradenti essentialiter constituitur, tamen reali traditione consummatur; ita matrimonium essentialiter constituitur mutuo consensu Sponsorum ad tradendum invicem corpora exterius significato, nuptias enim non concubitus, sed consensus facit; sive ut habetur c. *omnis res*, 27. q. 2. *Matrimonium non facit coitus sed voluntas*, ex S. Chrysostomo, id est, Auctore operis imperfecti hom. 32. in Matth. ipsa tamen actuali traditione corporis, & copulatione carnis completur & velut consummatur, ut uterque jus plenum possideat, idque non tantum in ratione contractus legitimi, sed etiam in ratione Sacramenti, ut idcirco maiorem & quasi ultimam ex Divina institutione stabilitatem acquirat. Differunt ergo

4 *Theol. Sacrament. Pars IV. Cap. I.*

dicta matrimonia inprimis firmitate; Legitimum enim solvi potest favore fidei, cum alter conjux ad fidem convertitur: Ratum solvitur favore Religionis per solemnem professionem: Consummatum quoad vinculum nunquam. Differunt item mysterio seu significatione mystica; nam ex *c. debitum de bigamia*, & *Decret. ultimo Concilii Trident.* colligitur triplex significatio Matrimonii. Nam quatenus est legitimus contractus significat conjunctionem DEI cum anima fidei per gratiam: Quatenus est Sacramentum & Matrimonium ratum significat conjunctionem Christi cum Ecclesia per Baptismum: Quatenus est Sacramentum & Matrimonium consummatum, significat conjunctionem VERBI Divini cum natura humana per unionem hypostaticam, quæ omni ex parte insolubilis est, perinde ac Matrimonium.

Jam capitis hujus quatuor erunt Sectiones. *Prima*, de Matrimonii impedimentis ac personis inhabilibus. *Secunda*, de Matrimonii promissione seu sponsalibus & consensu de futuro. *Tertia*, de Matrimonio legitimo ut contractus est seu consensus de presenti. *Quarta*, de Matrimonio rato ut Sacramentum est; nam de consummato ferè per totum.

SECTIO I.

De

*Matrimonii Impedimentis, &
Personis inhabilibus.*

Impe-

Impedimentum matrimonii dicitur omne id, quod obstat, ne matrimonium inter aliquas personas contrahi possit, aut valide, aut saltem licite. Unde duplicis generis sunt impedimenta matrimonii: *Dirimentia*, & *impedientia tantum*. Impedimentum impediens dicitur, quod solum impedit, ne licite contrahatur matrimonium, ipsum tamen contractum non irritat. Breviter: Quod illicitum tantum non item invalidum, nullumque reddit contractum, uti est v. g. votum simplex castitatis, sponsalia prius cum alia contracta, &c. de his seorsim infra in Sublectione. Impedimentum dirimens seu irritans matrimonium dicitur, quod obstat, ut neque valide contrahi possit matrimonium, seu ipsum matrimonium non tantum illicitum, sed etiam invalidum ac nullum reddit, uti est votum solemne castitatis, matrimonium aliud cum alia adhuc vivente contractum &c. Et huiusmodi dirimentia impedimenta jure antiquo duodecim vel potius quatuordecim; modò verò jure novo Concil. Trident. duobus adjectis universim sunt sedecim, his versibus comprehensa,

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas,*

Si sit affinis, si forte coire nequibis.

Si Parochi & duplicis desint presentia testis.

Raptave sit mulier, nec parti reddita tuta.

Hec facienda vetant connubia, facta retrahant.

Hoc est: Matrimonium cum aliquo ex dictis impedimentis factum retractatur, atque omnino irritum est ac nullum, ac si factum non fuisset. Horum impedimentorum aliqua inducta sunt jure naturæ, ideoque indispensabilia sunt, atque etiam in matrimoniis infidelium locum habent, & certò sunt quatuor: *Error in persona: impotentia perpetua: consanguinitas primi gradus saltem linea recta: & ligamen seu ligatum esse actuali alio matrimonio.* Cætera sunt de jure Ecclesiastico, ideoque dispensabilia, neque in matrimoniis infidelium locum habent, ut suis quæque locis notabimus.

Hæc autem impedimenta memoriæ juvanda causâ, recto ordine in quatuor classes dividemus: Prima Classis: *Consensus insufficiens*, continet quinque impedimenta: *error, conditio, vis, raptus, & clandestinitas.* Secunda: *Libertas obligata alteri*, continet quatuor impedimenta: *Fortium & Sacer Ordo*, quibus libertas obligatur Deo, *Ligamen & publica honestas*, quibus libertas obligata est alteri homini. Tertia: *nimia conjunctio*, continet quinque impedimenta: *triplex cognatio, carnalis, spiritalis & legalis, affinitas, & scelestis conjunctio criminis.* Quarta, *nimia distantia*, continet *cultûs disparitatem, & impotentiam*, sub qua comprehenditur *impedimentum ætatis.*

CLASSIS I.

Impedimentorum.

CONSENSUS INSUFFICIENS

SUMMARIUM.

4. Error circa personam jure natura irritat matrimonium.
5. Non tamen error circa qualitates persone.
6. Nisi talis qualitas sit per se intenta actu, vel virtute.
7. Aut nisi error circa qualitatem redundet in ipsam personam.
9. Etiam conditio servilis ignorata dirimit matrimonium.
11. Secus, si hac conditio a libero contrahente sciatur.
13. Metus gravis injuste incussus ad extorquendum consensum matrimonii, irritat illud, probabiliter jure natura.
14. Certissimò irritat metus gravis absolute.
15. Ac etiam gravis respectivè.
16. Non tamen metus simpliciter levis, vel mere reverentialis.
17. Nisi quandoque per accidens.
18. Ut autem metus gravis irritet, debet esse injustus, seu injuste incussus.
19. Per se directe ad extorquendum ipsum Matrimonii consensum.
20. In dubio, an metus fuerit injuste incussus, presumendum est pro valore.
21. Talem metum incutiens peccat mortaliter: alter verò tantum venialiter, si solum fide consentiat.
22. Imò nec venialiter, si solum consentiat in ipsum matrimonium sine animo consummandi.
23. Moraliter verò, si ex tali metu contrahat cum intentione consummandi, sciens tale matrimonium esse nullum?
24. Et exercendo actus carnales mere fornicantur, nec per illos matrimonium tale ratificatur sine novo consensu.

25. Qualiter peccat, qui ex tali metu contrahit irritum insuper alio impedimento dirimente?
26. Raptus generatim quid? ejus poena.
27. Ad raptum proprie dictum, requiritur violentia.
28. Illata ipsi puella (non parenti, vel tutori)
29. Idque in ordine ad matrimonium.
30. Non est impedimentum si puella rapiat virum.
31. Rapiens puellam non pro se, sed pro alio, incurrit poenas, non tamen impedimentum.
32. Matrimonium clandestinum sine Parocho & testibus nullum est ex Decreto Tridentini.
33. Quod obligat solum in locis Catholicorum, ubi promulgatum est.
34. Quid de locis, ubi Catholici permixti sunt cum haereticis?
35. An, si sponsi in sponsalium contractu praesente Parocho & testibus utuntur verbis de praesenti, sit matrimonium ratum?

§. I.

E R R O R.

REGULA. Error circa ipsam personam matrimonium omni, etiam naturalijure dirimit: non item error circa qualitatem, nisi talis qualitas esset per se actu vel virtute intenta a contrahente, aut error circa qualitatem redundaret in ipsam personam. Certa apud omnes, & patebit explicando.

I. Error circa personam jure naturae irritat matrimonium. Certum apud omnes. Sanchez l. 7. disputat. 18. Layman. l. 5. tract. 10. part. 4. c. 5. Ratio est; quia error simpliciter tollens voluntarium versans circa substantiam vel substantiale contractus, omnem contractum irritat, ut

ut patet in venditione & emptione, si cui pro auro vendatur aurichalcum, &c. atqui contractus matrimonii primum & substantiale objectum est ipsa persona, cum qua contrahendum; hanc enim principaliter respicit contrahens: ergo error circa personam ipso jure naturæ irritat matrimonium: neque interest, si sit error antecedens & dans causam contractui, qui si scivisses non contraxisses; si sit error concomitans & incidens tantum, & non dans causam contractui utpotè, quia ita animo affectus fuisti, ut, etsi non ignorasses, hanc esse aliam personam, tamen illam duxisses; quia uterque error aufert actuale voluntarium & consensum, cum nihil possit esse volitum, nisi cognitum: Et tamen differunt in hoc, quod error antecedens reddat involuntarium positivè, error verò concomitans reddat solum involuntarium negativè, seu non voluntarium, quod ipsum sufficit, ac tollit consensum in talem personam.

Quod si tamen quis ita intenderet actualiter contrahere cum præsentī muliere, quæcunque illa sit, validum erit matrimonium, quia tunc nullus error.

Dices: Nōne Sacramentum, Baptismus v. g. est validus, si quis baptizaret hunc, putans esse alium, aut foemellam putans esse masculum? R. Ita; quia baptizans dirigit actionem & intentionem suam in hunc præsentem, quicumque tandem sit, prout in simili modò etiam de matrimonio concessimus, contrahens autem matri-

monium ordinariè suum consensum dirigit in determinatam personam hanc, v.g. Mariam. Cæterùm, si baptizans diceret: volo baptizare hunc, si est masculus, certè non baptizaret, si esset fœmella; quia sua intentio non extenderetur ad illam; nimis tamen imprudenter & stolidè sic intenderet. Contra: nonne Jacob *Gen. 29.* deceptus pro Rachele Lyam acceptam deinceps pro legitima uxore habuit? &c. Ita; quia postea detecto errore personæ matrimonium ratificavit, tum amore potiundæ etiam Rachelis, tum compassus Lyæ jam defloratæ per ignorantiam ex parte sua invincibilem, ex dolo soceri Laban supponentis ei pro Rachele Lyam.

II. Error circa qualitates personæ etiam antecedens & causa operis, etiam ex dolo alterius contrahentis proveniens regulariter non irritat matrimonium. Communissima DD. apud citat, & colligitur *ex c. cum in Apostolica de Sponsat.* Ratio est; quia ad valorem contractus matrimonii satis est, si consensus sit circa substantiam corporis, quæ mutuò datur: quidquid ergò est extra substantiam corporum, accidentale est, nec potest invalidum reddere matrimonium; etenim matrimonium substantialiter subsistens non potest infirmari, nisi in casibus à Jure vel Ecclesia permissis vel decretis; matrimonium autem substantialiter consistit in consensu voluntario personæ cum persona tali in individuo certò cognita ad traditionem mutuam corporum in usum generationis: ergo non infirmatur ob errorem
circa

circa qualitates accidentales personæ, cum nullus Canon Ecclesiasticus existat, qui id infirmet quoad tales qualitates, sicut existit de qualitate conditionis servilis. Validum ergo erit matrimonium, si quis ducat Cajam putans vel falso asserenti credens esse nobilem, virginem, &c. cum tamen sit plebea, corrupta, inops, &c. nisi una ex dictis duabus exceptionibus accedat. Eadem ratione valida est professio Religionis, quamvis ejus qualitates, asperitates, victus, fratrum mores, rigor Prælatorum, &c. antea non advertantur. Sed en tibi jam duas exceptiones.

III. *Nisi talis qualitas esset per se actu vel virtute intenta à contrahente*: ut si quis actu & expressè intendat, non accipere uxorem, hanc v. g. mulierem, nisi sit nobilis, virgo, &c. aut dicat: si es nobilis, duco te, aliàs nolo; tunc enim non subsistente tali qualitate, omnium consensu matrimonium nullum erit; quia tunc qualitas illa sit pars objecti principalis per se intenti, estque consensus matrimonii conditionatus si est talis, volo: atqui consensus conditionatus de præsentī, conditione non subsistente, nullus est, ut omnes norunt: ergo &c.

Dixi *actu vel virtute*; eadem enim est ratio, quando talis qualitas & conditio, etsi non actu in ipso contractu habeatur, tamen antea habita & non revocata in ipso contractu virtualiter perseveret, ut si antea declarasti, te nolle ducere Cajam, nisi virgo v. g. sit, & hoc animo non revocato, & neque actu cogitans de hac mea volunta-

te, contraho cum Caja putans esse virginem, cum talis tamen non sit, adhuc invalidum erit matrimonium; quia illa prior intentio cum non sit revocata, & adhuc virtualiter duret, æquivalet intentioni & conditioni actuali, ut in simili omnes docent de intentione virtuali sufficiente ad confectionem Sacramentorum. Merito ergo Basilii Pontius *l. 4. de matrimon. c. 21. n. 13.* testatur nullum fuisse declaratum matrimonium cujusdam fœminæ, quæ sæpè seriò dixerat se potius quidvis passuram, aut mortem sibi illaturam, quam cum certo quodam viro inire matrimonium, si is esset ex Judæorum progenie, & post initum contractum ex Judæis inventus est; quia ex circumstantiis clare apparuit, illam intentionem virtualiter permansisse. Cæterum consentiunt DD. ad irritandum matrimonium non sufficere solam intentionem, vel dispensationem habitua-lem non contrahendi cum tali qualitate personæ, cum quis nimirum defacto simpliciter contrahit cum tali persona v. g. non nobili, paupere non virgine, &c. solum animo ita dispositus est: ut si scivisset vel advertisset ad hanc vel illam qualitatem, non contraxisset. Quia in contractu non attenditur ad id, quod fecisses vel voluisses in aliis circumstantiis, sed ad id, quod re ipsa de facto fecisti, & voluisti circa substantiam contractus: absolute enim consensum præbuidisti, nec adfuit ulla conditio, sed solum adfuisse, quod nihil operatur. Denique si talis dispositio habitualis sufficeret, vix ullum esset in mundo matrimonium validum. Sequitur altera exceptio.

IV. Aut, *nisi error circa qualitatem redundet in ipsam personam.* Quando nimirum persona aliunde in se prorsus ignota alicui sub sola aliqua qualitate proponitur, & concipitur, sic ut quis sub conditione alicujus qualitatis præcisè formet conceptum alicujus personæ determinatæ in individuo, quæ proinde qualitas per errorem apprehensa, si revera non adsit, certè irritat matrimonium, cum re ipsa sit error circa personam; ut si quis consentiat contrahere cum filia Sempronii primogenita, & offeratur postea alia non primogenita, non valebit matrimonium, esto etiam vera primogenita jam esset mortua; quia nimirum error ille qualitatis redundat in personam, & æquivalenter est error personæ. Item: vides à longè duas puellas unam sedentem, alteram stantem, unam audis virginem, nobilem divitem, &c. alteram viduam, plebeam, pauperem, &c. dicas: volo ducere sedentem, virginem, nobilem, &c. & postea offeratur tibi ad matrimonium altera, matrimonium nullum est ob eandem rationem.

Contra verò si aliunde formasti conceptum de tali determinata persona, v. g. jam nôsti hanc determinatam puellam Mariam quoad personam, atque hunc putas esse divitem, nobilem, &c. cum talis non sit, seu proprio errore, seu aliunde deceptus, & cum hoc errore cum illa contrahas, validè contrahis, quia jam error est circa qualitatem, quæ non redundat in substantiam personæ; jam enim personam ducis, quam nôsti, & ducere

re decrevisti, etsi in qualitate accidentali deceptus fueris. Sic Sanchez hic *l. 8. disp. 18. num. 21.* Tambur. hic *c. 1. num. 20.* In summa, si dicas volo nobilem, virginem, &c. qualem puto esse hanc, si non sit, matrimonium nullum est. Si verò dicas: volo ducere hanc Mariam, quam puto esse nobilem, &c. si non sit, matrimonium validum erit. Quare nervose & sapienter Layman *cit. c. 2. num. 2.* scribit: si Caja visu prius nota & ad matrimonium determinata fuisset, tamen si postea simularet se primogenitā, cum non sit, valebit matrimonium, nisi actualis intentio fuisset, saltem animo retenta: non accipiendi eam, nisi primogenita sit. Casus varios videre potes apud citatos.

8 Unum magis lepidum & intricatum afferro ex Gabriele *V. Impediment. quæst. 4.* Adolescens quidam petit in uxorem filiam cujusdam, quam valde formosam fortè viderat, verum illam ei denegavit pater, causam dans: eam esse secundogenitam, se tamen facile daturum primogenitam quam nubere prius deceat; ad hæc adolescens petit à patre, ut prædictam primogenitam ostenderet viro gravi, ut is syncerè & ex fide sibi referat, an etiam pulchra esset; annuit pater, sed verò ille ostendit eandem secundogenitam viro illi, nam primogenita valde informis erat; adolescens ergò à viro illo gravi informatus, etiam illam sibi ostensam pulchram esse, cum ea contraxit de præsentis more Nobilium vespere sub lucè candelarum, quando ejus formam advertere non

potuit, postea inventa est nequaquam pulchra: contendebat adolescens matrimonium nullum fuisse. Gabriel responder, fuisse validum; quia error fuit in qualitate pulchritudinis, non in substantia; adolescens enim jam consensit in primogenitam, quam ipsi obtulit pater, quare illam duxit, quam voluit. Hancque responsionem approbat Sanchez *num. 35.* alique. Sed meo iudicio rectius improbant Pontius *l. 4. c. 22. num. 5.* & Tamb. *cit. c. 2. §. 2.* quia adolescens consensit in illam, quæ fuit ostensa viro illi gravi: at hæc non fuit primogenita: falsum. ergò est, adolescentem consensisse in primogenitam à patre primo promissam; quia ratione pulchritudinis adolescens determinavit ad ducendam illam determinatam, quam pater ostendit illi viro, si pulchra sit; pater autem ostendit secundam, eamque solam vidit, & retulit vir ille gravis: ergò in illam solam consensit; fuitque error qualitatis redundans in personam.

§. II.

CONDITIO.

Conditio servilis ignorata dirimit matrimonium; hoc enim speciale est, quod error circa qualitatem conditionis servilis, ut si homo liber & ingenuus contrahens putet, & intendat ducere personam liberam, & ingenuam, revera ducat servam vel mancipium, matrimonium nullum sit. Habetur expressè in jure *c. 2. & ultimo. De conjugio servor.* docetque communis, D: Thomas D. Bonavent. Scot. *in 4. d. 36.*
Ra-

Ratio est; quia licet hic error non versetur circa personam vel substantiam, est tamen circa qualitatem valde necessario spectantem ad contractum, usum & finem matrimonii; convenit enim, ut contrahentes æqualem corporis potestatem inter se conferant ad finem generationis & societatis vitæ: atqui liber quidē plenam corporis potestatem alteri dat, obligans etiam se ad individuum vitæ societatem; servus autem seu mancipium plenam sui corporis potestatem dare non potest, nec potest se obligare ad individuum vitæ societatem, cum in domini sui potestate constitutus ab eo vendi, in terras longinquas mitti & ablegari, domesticis operibus addici &c. jure possit, non obstante matrimonii vinculo. Accedit gravissimum incommodum, quod si uxor serva sit, maritus liber; proles sequantur conditionem matris; quia ut Jura loquuntur; *fœtus, sequitur ventrem*: ergo &c.

- 10 II. Quo autem jure inductum sit hoc impedimentum dissentiunt DD. Solo jure Ecclesiastico dirimere docent DD. communiter cum Sanchez *l. 7. disp. 19. num. 17.* Contra ipso jure naturali dirimere ob rationem datam; quia nimirum libera persona non videtur velle corpus suum liberum tradere pro corpore alterius, nisi similiter libero, nisi aliud intenderet, docent alii graves DD. apud eundem Sanchez & Layman cit. probabile censentes, favente etiam Scotto in *4. d. 30. quest. 1.* eò quod jura citata non tam statuere, quam supponere videantur hoc im-

pedimentum conditionis. Tu crede, quod libet.

III. *Dixi conditio servilis ignorata*; quod si i^x enim homo ingenuus & liber sciens alterius conditionem servilem, nihilominus eam spontè admittat, valebit matrimonium æque, ac si servus cum serva contrahat. Expresse *cit. c. ultimo, de conjugio servor*. Adde: etiamsi sperâisset, quod ea persona libertate donaretur, & postea frustratus esset; quia non erravit in qualitate conditionis servilis; ut notavit etiam noster Marchant *Tribun. part. 3. tract. 1. tit. 2. quest. 2.*

At contra: quid si Titius liber contrahat cum Caja reverà libera, quam tamen per errorem putat esse servam, valétne matrimonium? R^z. quòd sic: quia Canones veram servitutem, non autem putatitiam constituunt impedimentū dirimens, neque falsò putata servitus quidquam nocebit matrimonio.

IV. Similiter, si servus contrahat re ipsa cum i² serva, putans se contrahere cum libera, matrimonium valebit; quia Canones agunt de Matrimonio, quod contrahit liber cum serva, quam ignorat esse servam; hic autem servus contrahit non liber. Plura de his videre potes apud citatos, maximè Sanchez, usque ad nauseam; nam quia in his partibus nulla praxis, non immoror; notant enim DD. Germani Layman. *cit. num. 5.* Gobat *casu 5. n. 131.* omninò valere matrimonia personæ liberæ cum servis originariis vel adscriptitiis, quales plurimi sunt in Bohemia, Po-

lonia, ac etiam Suevia, & vulgò vocantur mancipia, reipsa autem mancipia & servi non sunt, sed homines liberi, solum quoad certa obsequia suis dominis adstricti, ut ab eis, nisi remissione gratis vel pretio facta, recedere non possint.

§. III.

VIS SEU METUS.

13 *Regula:* Metus gravis injustè incussus ad extorquendum ipsum matrimonium, seu consensum matrimonii, matrimonium irritat (satis probabiliter ipso jure naturæ, cum videatur implicare, ut quis per tam gravem injuriam sibi comparet jus in alterum) certò autem jure Ecclesiastico, *c. Cum locum. c. Veniens c. consult. De sponsalibus* & expressius *c. 2. de eo, qui duxit*: ubi significatur matrimoniū gravi metu extortum, etsi juratum sit nullius roboris esse. Ratio sumenda ex differentia intra matrimonium, & alios contractus; quia alii contractus ex metu injusto facti, etsi in communiore sententia validi sint, tamen postea per exceptionem, vel Judicis sententiam rescindi possunt, & metum passus restitui in integrum; at verò matrimonium mutuo consensu semel validè contractum, & maximè etiam consummatum rescindi nunquam potest: ergò necesse fuit, ob gravissima incommoda ex ejusmodi coactis matrimoniis evenire solita evitanda, ut constitutione juris statim à principio vis injusta matrimonio impedimentum affert, cum postea non sit locus remedii. Plura vide apud Sanchez *l. 4. disp. 11. tota*, ubi n.

20. ex communi monet idem sentiendum esse, si quis indefinite cogatur ad ducendum unam ex pluribus v. g. filiabus Titii: quin etiam, si pater absolute dicat filiae: te exhaereditabo, nisi nupseris: nuptiae secutae non subsistent, si verè timeatur quòd illae minae sortiantur effectum; quia status matrimonii absolute debet esse homini liber adeoque etiam ille metus officit valori matrimonii, quo quis cogitur inique ad matrimonium generatim, seu non determinando ullam personam in particulari. Ut contra *Abbatem, Andorium, Benignum*, & alios, cum pluribus docet *Sanchez cit. Diana part. 4. tract. 4. Resolut. 32. Gobat. cas. 12. n. 252.* Jam verò termini hujus impedimenti explicandi sunt.

§. I.

Metus gravis.

Metus gravis dicitur, quando, vel quo ti-¹⁴metur grave malum inferendum aut ipsi metuenti, aut personae valde conjunctae, ut patri, matri, uxori, fratri, &c. aliisque consanguineis; Metus autem levis dicitur, quo timetur leve malum. Grave autem vel leve malum considerari debet vel absolute respectu cujusvis, vel respective ad certas personas; minus enim malum sufficit ad metum gravem in foemina, quam in viro, in puellâ quam in juveni, in juvenili ætate, quam robusta & virili.

Pono breves resolutiunculas.

1. **I**rritat certissimò matrimonium metus gravis

vis absolute & cadens in constantem virum, quo nimirum timetur malum grave absolute quod nimirum omnes homines habent pro gravi & molesto, & proinde etiam viro forti ac constanti merito sit formidabile: cujusmodi est metus mortis, mutilationis, cruciatibus vel verberationis atrocis, servitutis, exilii, carceris diuturni, gravis infamiae, violenti stupri, amissionis status vel officii ad sustentationem necessarii, majoris partis bonorum exhereditationis, item excommunicationis injustae &c. de quibus late Sanchez l. 4. disp. 5. Lessius l. 2. de *Iustitia* c. 17. num. 35. singula bene ex jure probans, & de his non potest esse dubitatio, vel enim talis metus irritat, vel nullus: atqui non nullus: ergo &c.

15 II. Etiam irritat matrimonium metus gravis respectivè quo scilicet timetur malum grave solum respectu apprehensionis vel conditionis personae; nam pueris, faeminis, viris meticulosis vel aliunde afflictis, &c. valde gravia accidunt pleraque, quae vix curant homines cordati. Communis DD. apud citatos. Ratio est; quia in talem metum verissimè cadit sententia Alexandri.

III. Cit. c. cum locum de sponsalibus. *Cum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit*: etenim illud voluntarium, ob quod metus etiam absolute gravis invalidat matrimonium causatur immediatè à vehementia metus & apprehensione mali imminentis, & remotè tantum ab ipso malo formidato foris existente: atqui ubi est eadem ratio, ibique quoque est eadem

dem juris dispositio; cum ergò metus respectivè gravis immediatè æquè minuat libertatem consensûs ac metus absolutè gravis, palam est, dictam decisionem Alexand. cit. æque in illo loco habere, ac in hoc. Quòd si ergò pater filiæ verecundæ ac timidæ minaci vultu intentet alamp, eòque metu consternata puella consentiat, aliàs non consensura, non est dubium in omni foro matrimonium pronuntiandum nullum.

III. Non irritat matrimonium metus simpliciter levis, sicut neque metus merè reverentialis, quo nimirum juvenis vel puella tantum ideò consentit in matrimonium propositum sibi à patre v. g. vel tutore, quia timet, nec contradicendo agat contra reverentiam debitam parenti, ideòque solum verecundiam vel ruborem in metuente causat, secluso omni alio incommodo vel damno. Ita communis DD. Sanchez *l. 4. disp. 17. num. 2.* Layman. *cit. c. 5. num. 1. & 3.* Lugo *disp. 22. de justitia. num. 149.* Pontius *l. 4. num. 18.* alii plures apud ipsos. Ratio est; quia, cum levis metus sit in potestate contrahentis matrimonium, ideòq; facile illum depellere possit, si non depellat, satis liberè & perfectè ac sine coactione consentit. Et certum est in foro externo non admitti allegationem metus levis vel reverentialis tantum, cum meritò præsumatur talis metus non abstulisse libertatem.

IV. Contra tamen, etiam metum reverentialem in foro conscientiae irritari matrimonium (atque adeo etiam Professionem religiosam, cum

matrimonium carnale & spirituale æquiparentur (docent sanè graves DD. Navar. l. 1. *Confl.* 9. & 10. & *Manual.* c. 21. n. 15. Rodriquez *tomo 2. summa. c. 8. conclus. 7. alii.* & probabilem censent Lessius, Layman, Tanner. Barbosa, apud Gobat. *cit. num.* 249. eò quod etiam talis metus, præsertim à viro gravi incussus tollat perfectam libertatem, qualem in matrimonio (sicut & in Professione) omnes requirunt. Et omnino vera est hæc sententia per accidens, quando scilicet cum imperio Patris, Tutoris, Prælati &c. conjunctæ sunt minæ, quas ille executurus putetur, lævitia, mala tractatio, aut quando timetur gravis & diuturna indignatio patris aut alterius personæ, à qua multum dependet fortuna filiæ: & generatim, quando cumque præter metum reverentiæ timetur aliquod aliud grave malum vel incommodum, & quia reverentia plerumq; aliquod tale malum timetur, ideoque sæpe potest in praxi locum habere dicta sententia.

§. II.

Injustus incussus.

18 **U**T metus etiam gravis dirimat matrimonium requiritur, ut sit *injustus seu injustè incussus*, scilicet à tali, qui habet nullam potestatem incutiendi eum juxta *cit. c. consultation. Et cum locum de Sponsal.*

Secus est, si metus justè incuteretur v. g. à judice præcipiente stupratori virginis ut eam ducat sub gravi poena excommunicationis, capitis, &c. *c. ex litteris 2. de Sponsal.*: aut etiam ab homine

mine privato v.g. parente virginis minitante stupratori accusationem, & poenas debitas pro delicto procuraturum viâ justitiæ nisi eam ducat: matrimonium eo metu tanquam justè incusso extortum erit validum, juxta communem DD. cum Sanchez lib. 4. disp. 8. Conninck. disp. 28. dub. 1. Layman. cit. alii passim, & optimè Dicastil. his disp. 6. dub. 5. rectè hinc inferens, valere matrimonium primò: quando tibi justè damnato capitis, &c. dicitur: aut morere, aut contrahe cum filia carnificis. Secundò: quando tibi in carcere in causa sanguinis detento dicit custos: dimittam te, si duxeris meam filiam. Tertiò quando medicus tibi desperato dicit: aut duc meam filiam, aut non medebor tibi. Quartò, simile est, si puellæ in aquis periclitanti & tuam opem imploranti neges succurrere, nisi tibi nubat, idemque in similibus: quia in his & similibus nullus metus injustè incutitur, sed ad summum negatur aliquid, alioquin ex charitate debitum. Contrà verò certè invalidum esset matrimonium, si Judex vel parentes minentur tibi poenam vel accusationem alterius antecedentis criminis, v. g. furti, adulterii, homicidii &c. nisi talem ducas; metus enim erit injustè incussus, etsi enim illi habeant jus te sic accusandi vel puniendi, non tamen habent jus, te sic cogendi ad matrimonium. Communis apud citatos, etsi aliqui nō improbabiler oppositum teneant. Certissimè autem invalidum erit matrimonium, si parentes stupratori filia verbera vel mortem

minentur propria autoritate inferendam, nisi quam primum in matrimonium consentiat; nisi forte eo metu posito postea liberè consentiat.

§. III.

Ad extorquendum ipsum Matrimonium.

19 **T**Andem, ut metus irriter matrimonium, requiritur, ut sit per se directè incussus ad extorquendum ipsum matrimonii consensum, ut hactenus semper supposuimus. Secus esset, si metus esset vel ab intrinseco, ut si quis in periculo mortis vellet ducere suam concubinam, aut damnatus ad mortem spontè offerat ducere filiam judicis vel carnificis, &c. ad conciliandum ejus animum vel in sui liberationem: vel ab extrinseco quidem incussus: at non ad matrimonium, sed ad alium finem, ut si quis injustè incarceratus, aut quamvis aliam vim vel injuriam passus, aut in stupro deprehensus à patre virginis, permittente jure civili, occidendus, spontè eligat matrimonium tanquam medium ad sui liberationem, &c. valida erunt matrimonia; quia ille metus etsi injustè incussus non est per se causa matrimonii sed merè per accidens & occasio tantum, quatenus occasione talis metus ad se liberandum ipsemet tale remedium eligit, quod jura ipsa haud adimere debuerunt, ut omnes observant.

20 At quid si omnibus diligenter consideratis, dubium sit, utrum metus injustè incussus ad extorquendum matrimonium gravis censendus sit nec ne: adeoque an matrimonium irritum sit, an verè

verò validum, quid præsumendum? Acriter disputant DD. Censeo cum Layman cit. *num. 4.* præsumendum pro valore matrimonii, quamvis enim magnoperè curandum sit, ut matrimonium in perpetua conjunctione consistens libera voluntate contrahatur, & ideo sponsalia, si quocunque etiam leviori metu injustè incusso celebrata sint, facile dissolvi possunt ut *sect. sequent.* videbimus, postquam tamen matrimonium semel contractum est potius ut validum, quàm ut invalidum judicandum est; cùm matrimonii causa sit favorabilis, idque partim propter reverentiam Sacramenti, partim quia reipublicæ & prolis interest, ut matrimonium non solvatur, nisi infirmitas vel nullitas appareat. Accedit, quòd postquam contractus celebratus est, præsumptio stet pro ejus valore, nisi contrarium ostendatur, ut rectè probat Sanchez *lib. 7. disp. 37. num. 14.* Et hæcenus quoad valorem matrimonii meticulosi, ad cujus nullitatem omnium consensu perinde est sive metus injustus incutiat ab ipso altero contrahente, ut si stricto ense mortem minoris puellæ, nisi statim tibi nubat, sive à quocunque alio v. g. contrahentis patre, domino, judice, &c. prout in hæcenus dictis advertere debuisti. Jam quoad licitum difficiliùs videndum.

§. IV.

*Qualiter peccent ex metu contrahentes
matrimonium?*

Illum, qui alteri talem metum injustum incu-

B 5

tit

tit ad extorquendum matrimonii consensum, peccare mortaliter contra iustitiam, ladendo scilicet alterius libertatem in re gravissima, nimis clarum est. Insuper etiam ex tali metu iniuste incusso contrahentem matrimonium peccare graviter videtur sequi ex communi sententia, nempe: omnem scienter contrahentem cum impedimento dirimente peccare mortaliter sacrilegio, annullando Sacramentum, de quo *cap. sequent.* cum de peccatis conjugum. At in proposito specialiter mitiores sententias secutus breviter sic resolves.

21. I. Si ex tale metu contrahens verbotenus solum fingat se consentire re ipsa non consentiens, peccat solo veniali mendacii peccato, non sacrilegio quasi annullans Sacramentum; quia nihil ponit, cui ex institutione Christi annexa sit ratio Sacramenti, sicut ponit & sacrilegè peccat, qui sine intentione fictè baptizaret infantem, ut consideranti patet. Verum adverte, tunc matrimonium esse irritum ipso iure naturæ, non propriè ratione metus, sed ratione fictionis, seu omnimodi defectu consensus in matrimonio autem ex metu contracto verè ad est aliquis consensus & vera voluntas accipiendi alterum in maritum dicitur tamen non adesse, quia adest consensus solum imperfectus, & involuntarius secundum quid cum admixtione dissensus ac involuntarii; vult enim contrahere metu compellente at omnino nolle, si aliter metum & malum formidatum evadere posset.

II. Si ex metu contrahens solum consentit in²² matrimonium ipsum sine animo consummandi, aut exercendi actus carnales, probabilissimè ne venialiter quidem peccat, saltem posito, quod metus solo jure Ecclesiastico dirimat matrimonium. Ita cum aliis Sanchez *l. 4. disp. 16.* Perez *disp. 22. señt. 5.* eosque secutus Gobat *num. 246.* Ratio est; quia ex una parte præcepta Ecclesiæ non obligant cum tanto rigore; & quod in favorem metum passi institutum est, non debet cedere in ejus gravamen: Ex altera autem parte talis non irritat Sacramentum; quia adhuc non facit id, cui ex Christi institutione annexa est ratio Sacramenti; hæc enim ratio Sacramenti competit solum contractui legitimo & valido, qualis ex Decreto Ecclesiæ non est contractus ex metu. Jam vides, aliud esse de Sacerdote certè mortaliter & sacrilege peccante, si ob metum mortis v. g. conférat absolutionem scienter homini indispósito; talis enim verè profert verba propria formæ Sacramentalis à Christo institutæ super indebitam materiam. At, nonne consentiens in matrimonium dat alteri potestatem sui corporis? sed per matrimonium invalidum non potest dari potestas corporis; hoc enim esset consentire in copulam fornicariam: ergò peccat mortaliter. R. Distinguendo: dat potestatem licitè, sed non validè; quia alter nequit ob nullitatem matrimonii hac potestate uti, eo modo, quo viator latroni fortè mortem minitanti dat pecuniã licitè, sed non validè; quia defectu juris non potest eam latro retinere.

23 III. Qui ex metu gravi init matrimonium, sciens tale matrimonium esse nullum cum intentione illud consummandi seu exercendi actus permisos veris conjugibus, peccat mortaliter. *Expresse Inquisitioni. 44. de Sentent. Excomm.* Ratio nimis clara est; quia habet intentionem exercendi actus fornicarios, cum durante illo metu non possit consistere verum matrimonium, sed maneat merè soluti, quare potius debet mori, quam præstare talem consensum. Quid ergo aget talis puella v.g. tali metu coacta ad nubendum à patre, iudice, &c. *xy.* Vel consentiat spontè, ita ut metus non sit amplius proxima causa, sed tantum occasio consensûs: vel consentiat in matrimonium, non verò in copulam, juxta dicta *num. 11.* vel tandem potius subeat mortem, quam præstet talem consensum, quippe fornicarium & intrinsecè malum.

24 IV. A fortiori ergo qui vel quæ ex tali metu contraxit matrimonium, sciens esse invalidum, peccat mortaliter consummando vel exercendo actus carnales, cum sint veri actus fornicarii, nisi, posito metu, matrimonium ratificet novo consensu vel expresse vel tacito, scilicet affectu maritali admittendo copulam seu commercium carnale. *Omnes.* Et licet conjux talis habeat commercium tale carnale cum putativo marito, non tamen hinc mox sequitur, matrimonium ratificari & validari per tale commercium ut omnes observant. Ratio est: quia imprimis fieri potest, ut etiam ex solo metu pareat petenti tale

com-

commercium: aut pareat ex errore, quod putet valere matrimonium: aut denique consentiat in copulam ex mera libidine cogitans expressè non manere in tali conjugio, quibus casibus sanè copula non ratificat seu efficit matrimonium ex irritato ratum; neque enim potest ex irritato ratum fieri, nisi per consensum liberum. Quòd si verò copula habeatur ex sincero affectu maritali, tunc hoc ipso consentitur, vel consensum fuit in id conjugium; nec enim potest adesse affectus verè conjugalis sine tali consensu, qui scilicet tunc primum eliciatur vel elicitus sit antea, saltem in ipsamet præparatione ad copulam carnalem, ut bene explicat Dicastil. *disp. 2. dub. 14.* Denique expressè decisum est *c. Ad id quod. 21. De Sponsal. & Matrimon.* Si aliqua puella annum unum cum dimidio vixit in tali coacto conjugio cohabitans quietè marito, est tam firma præsumptio, quod affectu maritali cohabitaverit, ut etiam si possit clarè probare, se ex metu contraxisse, non tamen admittantur ejus probationes; quia scilicet, si non placuisset illud matrimonium, aufugisset intra tantum temporis puella nondum trecennis. De hoc satis.

Sed jam restat difficilior quæstio omninò practica: Quid si quis vel quæ ex tali metu injustè incusso, eoque ipso jam nulliter, contrahat matrimonium, insuper irretitus alio impedimento dirimente eoque aut juris Ecclesiastici v. g. affinitate occulta: aut juris Divini v. g. ligamine alterius matrimonii occulti? Matrimonium si
con-

contractum foret dupliciter nullum, tunc vides. Quoad peccatum, dictis conformiter sic resolves. 1. Si fide absque ullo interno consensu contraxit, peccavit solo veniali mendacii peccato. 2. Si sic contraxit animo utendi conjugio, peccavit mortaliter. 3. Si absque tali animo contraxit consentiens solum inefficaciter in ipsum matrimonium, siquidem impedimentum aliud sit juris Ecclesiastici, ut dicta affinitas, ne venialiter quidem peccavit ob eandem semper rationem, quæ supra data est; nam duo impedimenta non operantur plus, quam unum in ordine ad peccatum: etsi difficiliorem reddant dispensationem. 4. At verò, si aliud impedimentum præter metum dirimens esset juris Divini seu naturalis, ut dictum ligamen alterius matrimonii, tunc te peccare mortaliter cum pluribus docent Perez *disp. 22. Sect. 5.* Casp. Hurtado *disp. 12. diff. cult. 4.* quia, ajunt, tunc contrahere est intrinsecè malum, quippè contra jus naturæ prohibentale matrimonium. Contra tamen etiam tunc ne venialiter quidem peccare cum aliis docent Sanchez *l. 7. disp. 5.* Coninck *disp. 30. num. 19.* Castro Palao *disp. 2. de Sponsal. dub. 11.* & probabiliorē indicat Tambur. hic *tract. 1. c. 17. §. 2. num. 5.* Ratio est; quia ex una parte etiam hic matrimonium non fit, neque ponitur id, cui annexa est ratio Sacramenti, adòeque abest Sacrillegium; Ex altera autem parte consensus ille inefficax in matrimonium ex ipso illo gravi metu sufficienter liberatur à peccato.

Urgebis cum Hurtado: attentare id facere, quod jure naturæ prohibitum est (v. g. homicidium innocentis) est intrinsecè malum; sed matrimonium tale est jure naturæ prohibitum, ut supponimus; ergò illud attentare est intrinsecè malum: ergò excusari nunquam potest, ne ex gravissimo quidem mortis metu. R. Distinguendo majorem attentare id facere, quod jure naturæ prohibitum est, efficaciter cum animo volendo illud facere verè, est intrinsecè malum, concedo majorem: attentare illud solum inefficaciter & cum animo illud nolendi facere, imò cum certitudine, quod non faciet est intrinsecè malum semper, nego majorem; neque enim condemnabis eum peccati, qui metu mortis suæ adactus sic inefficaciter attentare vel potius fingeret occidere innocentem v. g. jaciendo contra illum sagittam, sciens certo, nullum illi se damnum illaturum; quia ergò meticolosè contrahens cum tali impedimento scit pro certo, se nullum celebraturum matrimonium, illa non erit vera attentatio matrimonii, adeòq; erit actio digna, quæ à metu gravi excusari possit, à peccato. Cæterùm si sciens te nullum posse contrahere matrimonium, adhuc velles contra jus verè & efficaciter contrahere, tunc non est mirum si pecces mortaliter, cujuscunque juris si impedimentum Divini vel Ecclesiastici: hoc enim esset, nolle obedire Ecclesiæ, animum fornicandi habere. Tandem, quid si prædictus impeditus jure naturæ putaret se verè contrahere posse, &

pro:

propterea metu coactus contrahere? R. Hunc multò minùs peccaturum; quia bona fides, cum inculpabilis sit eum inculpabiliter ignorantem exculat, quamdiu durat, etiamsi contraheret animo consummandi, & reverà consummet; et tamen bona fide ablata, ipsum se gerere non posse ut conjugem, nimis clarum est. Sed de hoc plura c. 2. de peccatis conjugum.

§. IV.

R A P T U S.

26 **R**aptus generatim, ut peccatum speciale luxuriae contra sextum Præceptum definitur *adductio violenta foemina cujusdã de loco ad locum causã libidinis exercendae, vel etiam matrimonii contrahendi.* Hoc crimen jure civili morte punitur, si rapta foemina honesta fuerit. Concil. autem Trident. Sess. 24. c. 6. De Reformatione Matrimon. sic habet: *Decernit Sacra Synodus inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quod si rapta à raptoe separata, & in loco tuto ac libero constituta illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat. Et nihilominus raptor ipse, & omnes illi consilium, auxilium aut favorem prabentes sint ipso jure excommunicati ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces: Et, si Clerici fuerint, de proprio gradu decendant. Teneatur præter ea raptor mulierem raptam, siue eam uxorem duxerit, siue non duxerit, decenter arbitrio judicis dotari.*

Hæc

Hæc Concil. Trident. Nota obiter: præter impedimentum dirimens & excommunicationem latæ sententiæ, reliquas pœnas non incurri, nisi post sententiam judicis, ut ultimis verbis etiam Concilium innuit. Videndum nunc, qualis raptus inducat hoc impedimentum dirimens, de quo solo nobis sermo.

Regula: Raptus propriè dictus & impedi-
mentum jure novo dirimens matrimonium, est
violenta abductio puella ex potestate parentum,
vel quasi parentum (tutoris, curatoris, mariti,
fratris, &c.) *ad alium locum matrimonii contra-*
hendi causâ. adeoque tres requirit condiciones:
quarum una deficiente, non erit impedimentum
dirimens.

I. Requiritur *violentia* aliqua adhibita; quòd
si enim infc̃is parentibus vel tutoribus puella
volens vel consentiens abducatur, ita ut neque
puellæ ipsi, neque parentibus vis inferatur, licet
his adhuc injuria fiat, non erat raptus; quia rap-
tus, sicut & rapina, violentiam continet, ut ex
communi notat Navar. l. 5. Consil. 3. num. 1.
De raptor. Sanchez l. 7. disp. 12. num. 36. Lay-
man part. 3. c. 13. num. 2. Quin si post tracta-
tum de matrimonio legitimè contrahendo, vel
sponsalia jam contracta sponsa jam consentiens,
de domo patris vel tutoris, et si inviti & recla-
mantis, abducatur, non esse raptum, nec matri-
monium impedire, respondit *Lucius 3. c. Cum*
causam de raptor.

At, quid si sponsa pœnitens tunc invita per
PARS IV. SACRAM. C vie-

violentiam abducatur? Adhuc esse raptum matrimonium dirimentem affirmat Sanchez *disp. 13. num. 15.* alii complures. Consensio cum Gobat *Cas. 19. num. 554.* Si sponsa habeat justam causam resiliendi. Negant verò Henriquez, Rodriq. Lessius. Barbosa. alii cum Tambur. *l. 7. in Decalog. c. 6. §. 2. num. 15.* eò, quòd non sit abductio strictè injuriosa, eam sibi accipere, quæ sibi legitimè promissa est. E iam consensio, si sponsa non habet justam causam resiliendi.

28 II. Requiritur violenta abductio per violentiam illatā ipsi puellæ, quòd si enim puellā spontè & liberè consentiat ad abeundum & nubendum, & violentia solum inferatur ipsi parenti vel tutori, &c. etsi adhuc dicatur raptus in jure *c. de Raptor. 38. q. 1.* & esse adhuc impedimentum affirmant communius *D'D. Navar. Henr. Rodriq. Sa,* alii cum Layman *cit. num. 1.* Probabilius tamen negant Sanchez *cit. num. 3.* *Coninck. disp. 41. num. 48.* *Perez disp. 38. Sect. 4. Escob.* alii cum Gobat *num. 546.* nec improbat Layman. Ratio optima est; quia præterquam, quòd odiosa restringenda sint, Decretum Tridentini non attendit, nisi libertatem matrimonii: at hæc nullo modo læditur, quando puella liberrimè consentit, esto declament parentem etiam violentiam passi; neque enim libertas matrimonii in filia, quam Concilium urget, ulli modo dependet à voluntate parentum.

29 III. Requiritur violenta abductio puellæ

contrahendum matrimonium; nam si violenter abducatur solum ad libidinem exercendam sine ordine ad matrimonium, etsi adhuc raptus sit quoad culpam, non tamen esse raptum propriè dictum, & impedimentum matrimonii, contra Bonacin. & plures alios, rectius docent Sanchez *cit. disp. 13.* aliique permulti cum Tambur. *cit. num. 11.* & Gobat *supra.* Ratio est; quia Concilium eo Decreto nihil intendit nisi libertati matrimonii providere; ergò agit de solo raptu & violenta abductione puellæ ad contrahendum matrimonium.

De puellæ vel fœminæ violento rapto semper sermo est. Quid si ergò fœmina virum rapiat matrimonii causâ? habebitne locum Decretum Concil. Trident. & matrimonium dirimet? Affirmant quidem nonnulli: rectè autem negant Dicast. & Escob. apud Gobat *num. 543.* & noster Herincx. Ratio est; quia Concilium loquitur expressè de solis raptoribus, nihil de raptricibus, nec solent leges statui de casibus rarissimis; est autem rarissimum, quòd mulier per se aut per alios rapiat virum per vim ad matrimonium contrahendum, etsi sæpè rapiant ad libidinem. Vide Diana *part. 10. tract. 16. Resol. 84.* pro utraque parte referentem.

IV. Quoad impedimentum hoc incurrendum, vel in quas pœnas raptoris, perinde est, si quis per se ipsum sive per alium de suo jussu vel consensu rapiat fœminam matrimonii causâ; quin alter executor excommunicationem aliasque pœnas

pœnas & ipse incurreret tanquam auxiliator & fautor sceleris; non item contrahet impedimentum dirimens respectu illius fœminæ, sed validè poterit inire matrimonium cum eadem? quia nullitas matrimonii solum infertur contra rapientem pro se, non contra rapientem pro alio. Quare si quis, te omninò ignorante vel nulli modo consentiente, pro te rapiat fœminam, neque tu, neque ille alter impedimentum, aliàs pœnas incurreret: non tu; quia non es raptor non alter; quia non rapuit pro suo matrimonio de quo casu solo loquitur Concilium Tridentinum, hujusque Decretum, quod cum sit odiosum & pœnale, non est extendendum ultrà verba; unde tam tu, quàm alter, qui rapuit, poterit validè contrahere matrimonium cum eadem muliere rapta, etsi non separatâ. Ita cum aliis Sanchez *disp. 13. num. 2.* Tambur. *l. 7. Decalog. cap. 6. §. 2. num. 16.*

§. V.

CLANDESTINITAS.

32 **M**atrimonium clandestinum, id est, in solum & solam mutuo consensu de presenti contractum sine Parocho & testibus, olim jure antiquo quidem validum erat, sed illicitum & severissimè prohibitum multis sacris Canonibus relatis apud Sanchez, Layman, & alios. Modò verò novo jure Concilii Tridentini omninò annullatum est, & clandestinus ejusmodi consensus pro impedimento dirimente declaratus; sic enim habet Concilium *Sess. 24. c. 1. de Reformatione*

Reformat. Matrim. Qui aliter, quam præsente Parocho vel alio Sacerdote de ipsis Parochi seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentarunt, eos S. Synodus ad sua contrahendum omnino inhabiles reddit & hujusmodi contractus omnino irritos & nullos esse decernit, prout eos præsenti Decreto irritos facit, annullat. Ratio est; quia licet spectato jure naturali & divino per se nec invalidum, nec illicitum sit matrimonium clandestinum, tamen per accidens propter innumera incommoda, plurima scandala & occasiones peccandi, Ecclesia, cujus juri matrimonia ratione Sacramenti annexi subdita sunt, ad publicam utilitatem animarum potuit ejusmodi clandestina matrimonia infirmare, & fideles inhabiles reddere, qui sic clam contrahere attentant; quemadmodum & respublica civilis contractus quosdam vel simpliciter, ut pupillorum, vel certa solemnitate destitutos ob justam & publicam causam irritos reddit & annullat, etiamsi alias jure naturali per se spectato irriti & illiciti non essent, ut patuit alibi De Contract. & Ultima Voluntate *Tr. 6. Decal. c. 2. & 3.*

Decretum hoc Trident. clandestinas nuptias; annullans, & Parochi, testiumque præsentiam requirens, solum obligat in locis Catholicorum, ubi illud Concilium promulgatum & receptum est, & non se extendit ad ea loca Catholicorum & Hæreticorum, in quibus nunquam promulgatum & receptum est, ut insinuat ipsum Concilium

lium eodem c. I. decernens, ut Decretum in unaquaque Parochia robur habere incipiat post triginta dies à die prima publicationis.

34 Quare Catholici valide matrimonia contrahunt in terris hæreticorum coram Prædicante ubi illud Concilium nunquam promulgatum fuit: imò etiam si in talibus locis illud Decretum promulgatum fuisset, modò tamen, expulsis Catholicis, non adsunt proprii Pastores; cum enim in iis locis Decretum servari non possit, non est examinandum, libertatem validè contrahendi ibi non esse ablatam esse, ut sæpiùs jam respondit Congregatio Cardinalium Officii, apud R. Tambur. Gobat Herincx. & alios.

35 Insuper licet in civitatibus Germaniæ civi Catholici permixti cum hæreticis reverà Episcopo subditi sint, ut Augustæ, Ratisbonæ, &c. tamen putandum non est, Decretum se ad matrimonia facta ibi sine Parocho extendere, adeoque matrimonia hæreticorum ibi sine Parocho Catholico, sive coram ministro hæretico celebrata esse valida, quippè sciente, nonque contra dicente, eoque ipso tacitè consentiente Summo Pontifice, ne multa ibi incommoda oriantur, quòd filii eorum legitimè nati non essent, ideoque non capaces officiorum vel sacrorum Ordinum, ut rectè docent DD. gravissimi Germani Tanner. *tomo 4. disp. 8. quest. 3. dub. 6.* Layman *tract. 10. part. 2. c. 4. n. 7.* Dicastil. *disp. 13. de Matrimonio dub. 10. num. 84.* Boni gratia Habsensis apud Gobat *cas. 18. num. 460.*

acriter

acriter quidem repugnantem, tandem tamen pro praxi consentientem. Hæc quoad necessitatem, jam quoad qualitates & requisita ejusmodi Parochi & testium necessario pluribus agendum *Secl. 3.* cum de sacramenti matrimonii solemnitate.

Cæterum quoad Sponsalia Concilium ni-
hil innovavit, adeoque etiam clandestina inter
solum & solam facta valida manent, quamvis in
foro externo ad fidem adhibendam testes adhi-
bere consultum sit, & valde laudabiliter in ple-
risque Germaniæ locis præter utriusque sponsi
parentes & amicos adhibetur etiam Parochus
ad majorem solemnitatem & fidem. At, quid si
sponsi in tali sponsalium contractu præsentem Pa-
rocho & testibus utantur verbis de præsentem (pro-
ut revera sæpe utuntur, & ipse semel præsens
attonitus audiivi) *accipio te in meam*; eritne jam
matrimonium ratum, ut consummari liceat,
cum nihil desit requisitum ad matrimonium e-
tiam novo jure Trident. ? & negativè Navar.
cap. 12. num. 79. & Layman cit. c. 4. num. 15.
quia præsumi non debet, sponso voluisse ma-
trimonium contrahere cum peccato, nondum
præmissis denuntiationibus sub gravi obligatio-
ne requisitis, adeoque licet utantur verbis de
præsentem (quod tamen cavere præmonendi sunt
à Parocho vel peritis) præsumuntur tamen vel-
le sponsalia contrahere more debito & commu-
ni aliorum: licet, ponamus, sponso-
rum expressam intentionem fuisse, matrimonium i-
psum

psum contrahendi, contrahere tamen non potuerunt jure novo, si hanc voluntatem & intentionem Parocho & testibus presentibus non significarunt, quippe qui non matrimonii, sed solum sponsaliorum causam intersunt; quod tandem & ipsis ea sponsorum intentio constituerit, dubium non est, matrimonium fore validum, cum nihil ad valorem desit, certe tamen mortaliter illicitum, ideoque specialibus poenis subiectum; nam si alias, servatis servandis, cum impedimento occulto dirimente contraxissent bona fide, & ipsi facile obtinent dispensationem à Papa, & in certo casu ab Episcopo, & filii tali matrimonio occulte invalido suscepti legitime censentur; at verò, si trinæ denuntiationes præviæ, aliæque solemnitates omissæ sunt, & ipsi postea spe dispensationis privantur, & filii privilegio legitimationis carere debent. *c. cum inter. &c. Et tenore. Qui filii sint legitimi.*

CLASSIS II.

Impedimentum.

LIBERTAS OBLIGATA AL

teri, Continet quatuor impedimenta:

Votum, Ordo, Ligamen, Honestas.

SUMMARIA.

29. *Votum solemne castitatis*
40. *Dirimit matrimonium contrahendum.*
41. *Jure Ecclesiastico tantum.*
42. *Ac eodem jure dissolvit matrimonium ratum tantum.*
43. *Votum simplex castitatis non dirimit.*

44. *Ordo*

Seff. I. De Impedimentis matrimonii. 41

44. Ordo Subdiaconatus etiam dirimit matrimonium contrahendum (non tamen dissolvit ratum)
45. Jure Ecclesiastico tantum, seu
46. Immediate ex lege & ordinatione Ecclesia.
47. Non ex voto ordini annexo.
49. Ligamen seu vinculum Matrimonii cum conjuge adhuc vivente, dirimit matrimonium jure naturali & divino cum quovis alio contrahendum.
50. Unde neuter conjux ad secundas nuptias transire potest, nisi habita notitia moraliter certa de morte alterius. Quanta notitia requiratur in foro externo.
51. Et qua sufficiat in foro interno.
52. Corollaria.
53. Impedimentum publice honestatis quid, & quousque dirimat?
54. Oritur ex sponsalibus validis.
55. Inter sponsum & consanguineas sponse, ac vicissim, in primo gradu, non ultra.
56. Estque perpetuum, nec cessat per mortem sponse.
57. Resolvuntur varia.
58. Oritur etiam ex matrimonio rato tantum, nondum consummato usque ad quartum gradum inclusivè.
59. Etiam ex tali matrimonio invalido,
60. Secus, si sit invalidum ex defectu ipsius consensus.

§. IV.

VOTUM.

Votum solemne castitatis emissum in professione Religionis approbatæ dirimit matrimonium contrahendum jure Ecclesiastico tantum, eodémque jure dissolvit matrimonium ratum nondum consummatum. Certum apud omnes.

I. Dirimit matrimonium contrahendum. 40
Certum de fide, definitum in variis Conciliis, Sanchez, Layman, alii, & novissimè in *Trid.*

Sess. 42. de sacram. Matr. Can. 9. *Si quis dixerit clericos in sacris constitutos vel Regulares solenniter castitatem professos posse matrimonium contrahere contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica vel voto, anathema sit* Idem habetur c. Unico. De voto in 6. docentque DD. Orthodoxi omnes, ac etiam Sancti Patres, & speciatim D. Hieronim. l. 2. contra Jovinianum c. 7. D. August. in Psalm. 38. & Epistola 6. ad Theodorum Monachum, ubi nuptias à monachis & monialibus contractas incestuosas & adulteras appellant. Quin & jure civili Jovinianus Imperator. leg. 5. C. De Episcopis & Clericis, statuit, *quis non dicam rapere, sed attentare tantum jungendi matrimonii causâ Sacratissimas Virgines ausus fuerit, capitali pœna puniatur*, Ratio datur quia qui se totum tradit uni, non potest se tradere & obligare alteri, atqui homo per votum solennis castitatis corpus tradit uni, scilicet Deo totum Ecclesia Dei nomine sollemniter acceptante: ergo non potest illud corpus tradere alteri in matrimonium, consequenter dirimit matrimonium contrahendum. Quâ ratione quidam contendunt, hoc impedimentum dirimere jure naturali vel divino. Sed dicimus

- 41 II. Dirimit jure Ecclesiastico tantum, non naturali, vel divino. Communis DD. cum Scot. in 4. d. 31. & 42. & latè probat Suarez Tomo 3. de Religion. l. 2. c. 6. & 7. Sanchez l. 7. disp. 26. Pontius l. 7. c. 22. Perez. disp. 26. Herincx disp. 6. quæst. 5. num. 43. Ratio est; quia de

de jure Ecclesiastico constat abundè. jus autem naturale, vel divinum ex nullo capite ostendi potest: nam ecce votum solemne non dirimit jure naturali vel divino 1. quatenus votum est; non votum simplex est ejusdem rationis, & æquè obligat apud Deum, ac votum solemne, ut docet Cælestinus III. c. 3. *Titul. Qui clerici vel voventes, &c.* & tamen votum simplex non dirimit: ergò &c. 2. Non quatenus solemne votum est; quia ipsa solemnitas voti est solum juris Ecclesiastici & introducta ab Ecclesia, juxta *cir. c. unicum, De voto in 6.* & Bullam Gregorii XIII. infra allegandam. Adde: vix aliter explicari commodè potest solemnitas ista, nisi per vim dirimendi matrimonium huic voto ab Ecclesia adjectam. 3. Non dirimit etiam in quantum est traditio facta Religioni, & hæc per solemnem professionem acceptatam acquirit dominium aliquod in Religiosum professum quia dominium illud non repugnat, sed stat cum vinculo maritali quantum est de jure naturæ, ut patet in servo matrimonium contrahente, ac in ipsis conjugibus tunc post matrimonium consummatum mutuo consensu Religionem profitentibus manet indissolutum vinculum matrimonii, adeo ut facta dispensatione super voto, absque novo contractu matrimonio priori uti possint, ut omnes fatemur: quòd si ergò vinculum matrimoniale stat cum professione posterius emissâ, quid ni etiam stet professio prius emissâ, cum vinculo matrimonii posterius contrahendi, quantum est
de

de jure naturæ: ergò fatendum est, diremptionem esse solius juris Ecclesiastici.

42 III. Eodem jure Ecclesiastico tantum votum solemne dissolvit matrimonium ratum tantum, etiam quoad vinculum, ita ut altero conjugum legitimè professo, alter vinculo solutus ad vota alia transire possit, de hoc *Sec. 3.* Cum de matrimonii indissolubilitate.

43 IV. Votum simplex castitatis etiam perpetuum non dirimit, quia per illud tantum promittitur Deo corpus, & non actu traditur, sicut in voto solemnium. Excipitur communiter unicus casus: si uxor in sæculo manens, continentiam vovens marito dedit licentiam Sacrum Ordinem suscipiendi, eo defuncto, nè validè quidem ad secunda vota seu nuptias transire potest, uti ex *Cl. quia sunt. dist. 28.* docet *Sanchez l. 7. De matrimonio. disp. 40.* quem vide. Item ex speciali constitutione Pontificia Gregor. XIII. in Bulla incipiente: *Ascendente Domino.* vota simplicia biennii in Societate JESU matrimonia contrahenda dirimunt; de quo videriat ipsi.

§. VII.

O R D O.

44 **O** Rdo sacer Subdiaconatus, &c. dirimit matrimonium contrahendum (non item dissolvit matrimonium ratum) jure Ecclesiastico tantum, & immediatè; & non, certè non semper ex voto annexo sacro Ordini, in communi sententia. Explico.

I. Dirimit matrimonium. Certum de fide ex
Con-

Concilio Trident. supra allegato *sess. 24. c. 9.* habetur variis sacris Canonibus *c. nullus Mis- sam. c. prater hoc. dist. 32. & c. 2. qui clerici vel voventes. c. nn. de voto in 6.* docetque comu- nissima DD. cum D. Thoma, *Scot. in 4. d. 37.* ac late probant Azor, Sanchez, Bellarm. alii Theologi & Controversistæ.

Non autem dissolvere matrimonium ratum, habetur expresse *Extrav. antiqua Joann XXII.* si maritus ante matrimonii consummationem sacrum Ordinem suscipiat absque conjugis li- centia, & non sicut sacris Canonibus definitum est, irregularem fieri, atque monendum, non ta- men cogendum, ut Religionem profiteatur; si nolit uxori repetenti restituendum esse, ut ma- trimonium cum ea consummet, scilicet reddendo debitum, sed non exigendo, ut notat *Glossa* ibidem. Quod verò Ecclesia statuatur per pro- fessionem Religionis matrimonium ratum diri- mi, non item per susceptionem Ordinis sacri, ratio disparitatis datur; quia per professionem fit perfecta traditio sui ipsius, & reciproca obliga- tio cum Religione, adeoque velut alterum ma- trimonium spirituale, cui meritò carnale ini- tum cedere debeat, qualis perfecta traditio nul- la reperitur in susceptione sacri Ordinis. Cæte- rum tam Religiosi, quàm Clerici in Sacris ma- trimonium contrahere præsumentes, atque etiam moniales nupturientes, vel nubere atten- tantes, incurrunt excommunicationem ipso fa- cto; *Clementina unica, de consanguin. & affini- ratq;*

tate: incidunt in irregularitatem bigamiae similitudinariae, & post sententiam etiam privationem beneficiorum: *c. decernimus dist. 28.*

45 II. Dirimit jure Ecclesiastico tantum. Communissima DD. cum Scot. supra; nam jus divinum nullum extat, neque ostendi potest jus naturale; non enim dirimit matrimonium sacerdos. Ordo ratione sui ipsius, ut patet in Græcis, certe alloquin iis etiam Catholicis & cum Ecclesia Romana communionem habentibus non permitteret usum uxorum. Neque dirimit jure naturæ ratione voti in communi sententia sacro Ordini annexi saltem implicitè, quia votum etiam solemne expressum professionis religiosa jure naturæ vel divino non dirimit matrimonium contrahendum, ut §. *precedenti* ostensum; ergo multo minùs illud votum implicitum annexum sacro Ordini, sed utrumque sola lege Ecclesiastica. Sed quæstio nunc est: utrum hac ipsa lege Ecclesiastica impedimentum sacri Ordinis sit immediatè ex lege & ordinatione Ecclesiæ, an verò ex voto annexo sacro Ordini? Jam dixi.

46 III. Dirimit immediatè ex lege & ordinatione Ecclesiæ. Est etiam communis DD. cum Scoto supra: & apertissimè Concil. Trident. *sess. 24. c. 9.* anathemate percellens dicentem: *Clericos in sacris constitutos, aut Regulares solemnitè professos posse licitè & validè contrahere matrimonium, non obstante lege Ecclesiastica, scilicet quoad Clericos: vel toto, scilicet quoad Religiosos*

giosos professos; claro & plenissimo sensu. Aut
secundum aliam interpretationem: Ecclesia ibi
duo definit, nimirum, Clericos in Sacris, &
Religiosos professos non posse nec licite, nec
valide matrimonium contrahere: & utrosque
non valide; quia obstat lex Ecclesiastica: non
licite; quia in utrisque obstat votum, ita ut in
utrisque impedimentum quidem dirimens sit
ex lege & ordinatione Ecclesiæ, obligatio verò
castitatis integræ servandæ sit ex voto solemnî
à Religioso quidem professo semper explicitè; à
Clerico autem sacrum Ordinem suscipiente sal-
tem implicitè emisso. Hunc sensum & senten-
tiam alibi secutus sum. Quare sicut quis ob af-
finitatem v. g. contractam cum alia, immediatè
ex institutione Ecclesiæ fit inhabilis ad nuptias
ob affinitatem prohibitas; sicut etiam ob sa-
crum Ordinem seriò & liberè susceptum ex ea-
dem institutione Ecclesiæ immediatè quis fit in-
habilis ad contrahendum matrimonium.

IV. Non ergò, certè non semper impedi-
mentum hoc provenit ex voto; nam inprimis
illud votum solemne castitatis annexam sacro
Ordini, tanquam nullo certo fundamento nixû,
negant simpliciter, atque adeò ipsam totam
obligationem servandæ castitatis sacris Ordini-
bus adjunctam non aliquo voto, sed præcisè
ex præcepto Ecclesiæ provenire probabilissimè
docent cum Scot. cit. plures Juristæ & Theo-
logi, eosque secuti Averfa hic *quest. 4. sect. 7.*
& latè Herincx de sacro Ordine *disp. 10. quest.*
10. &

10. & probabile fatetur Gobat hīc *cas. 13.* *num.*
 272. Deinde si quis suscipiat sacrum Ordinem
 volens quidem ordinari, at. vel simpliciter no-
 lens vovere, nec promittere, nec servare castita-
 tem, vel nihil prorsus sciens de voto hoc, nec in-
 tendens ordinari, sicut alii, validè utique ordina-
 tur, & impedimentum dirimens contrahit, im-
 & castitatem integram saltem extraneam servare
 tenetur; at certè nullum votum nec explicitè ne-
 implicitè emittit. Quòd autem semper teneatur
 vovere castitatem, & satis gratis dicitur & inte-
 rim antequam voveat, ratione voti nondum ha-
 bita matrimonio impediri non potest, nec inte-
 rim contra votum peccare potest, cum nondum
 sit emissum; sicut qui vovit Religionem ingre-
 di, interim antequam ingrediatur contra casti-
 tatem delinquens, votum nondum emissum mi-
 nimè violat: ergò non certò, nec semper hoc
 impedimentum oritur ex voto annexo sacro Or-
 dini.

Consequenter nec certò Subdiaconus vel
 Sacerdos solo interno actu, consensu vel dele-
 ctatione morosà venereā contra castitatem de-
 linquens peccat peccato speciali contra virtutem
 Religionis; sicut peccat Religiosus voto solemni
 adstrictus; quia in communi sententia Ecclesiæ
 non potest præcipere vel prohibere directè actum
 merè internum.

At tandem, quid si quis ex metu gravi injuriæ
 incusso (casu sanè non rarò in filiis familias) sus-
 cipiat sacros Ordines, non quidem omninò

Est sine omni consensu, vel invitus (quo casu certè tam Ordo, quam votum annexum, sicut & professio nulla esset) sed cum consensu illo meticuloso non sine multo admixto involuntario?

R. 1. Clarum est tam professionem solemnem, quam votum illud annexum Ordini sacro fore nullum, saltem jure Ecclesiastico, æquè ac matrimonium carnale. 2. Validus nihilominus erit sacer Ordo; disparitas grandis est; quia votum vel professio essentialiter consistit in actu voluntatis vöventis, eoque simpliciter libero; Ordo verò est Sacramentum consistens in actu Ordinandis requirens solum dispositionem in ordinato, adeoque sufficit quicumque voluntatis consensus, & quælibet etiam habitualis intentio.

3. In rigore loquendo, sic ordinatus ex metu adhuc contrahit impedimentum dirimens matrimonium; quia hoc impedimentum dirimens, ut dictum est, ex ordinatione Ecclesiæ immediatè est annexum ipsi Ordini Sacro. Dico tamen: *in rigore loquendo*; nam valdè probabile est, Ecclesiam conjunxisse hoc impedimentum dirimens Ordini suscepto modò ordinariò: quare alibi ex communi DD. sensu dixi, talem per metum ordinatum nec teneri voto, quod certissimum: & liberè absque dispensatione matrimonium inire posse, quod probabile omninò & tutum est.

4. Eodem rigore, si infans ordinatus esset Diaconus vel Sacerdos (validè at non licitè ut alibi) factus adultus, etiam adstrictus esset impedimento; quia verè habet Ordinem sacrum: attamen id

merito limitavit, dum disposuit Ecclesia, ut ad
veniente usu rationis optio detur, ut si velint sta-
re in sacro Ordine, stent, & deinceps exclu-
matrimonio obligabuntur ad castitatem; qui
per illam electionem ipso facto subjiunt se Ec-
clesiæ Præcepto; imò in communi Sententia ca-
stitatem solemniter vovere censentur implicite.
Si verò stare nolint, ducant uxores, ut lubet, sed
Sacerdotio vel sacro Ordine non utantur.

- 48 Concludo casu heteroclitico. Quidam igno-
rus Sacrorum Canonum suscepit Ordines Ma-
nores credens, jam & ipsius annexum esse votum
castitatis & impedimentum dirimens, prius
quam tamen susceperet Subdiaconatum, duxit
uxorem conscientia graviter obmurmurante
postea dubitavit, an valide matrimonium in-
terit, nec ne? Certè non reputabitur inter stultos
nam matrimonium tale invalidum censent ma-
gni Canonistæ, *Joan. Andreas. Ancharanus.
Butrius. Imola, &c.* Sed r. Peccasse quidem
mortaliter ob conscientiam erroneam de gra-
peccato; at matrimonium sine dubio fuisse va-
lidum eoque licitè uti posse depositâ conscien-
tiâ erroneâ; quia nemo potest emittere votum
quod privata autoritate vel errore possit di-
mere matrimonium. Ita communis DD. cu-

Sanchez l. 7. disp. 31. num. 5. Bonacina.

Euseb. Leander, alii, cum Gobar

cas. 31. in fine.

* *
*

§. VIII.

L I G A M E N.

EST ipsum vinculum conjugum matrimo-⁴⁹
 niale ortum ex matrimonio rato vel con-
 summato utroque conjugē vivente indissolubi-
 le; adeoque impedimentum dirimens matri-
 monium cum quocunque alio; vel aliā quacun-
 que contrahendum; alioquin verum adulterium
 futurum; ipso naturali & divino jure prohibi-
 tum. Etsi enim olim polygamia Judæis ex
 speciali privilegio permessa fuerit à Deo; modò
 tamen Christianis interdicta est, tum jure divino;
 ut *Matt. 19. & Marc. 10.* ubi expressè mœ-
 chæ vel adulteri damnat Christus relinquentes
 priorem maritum vel uxorem, & alteri nuben-
 tes; multò magis ergò priori conjugē retentā;
 aliam superducentes. Tum etiam jure Ecclesia-
 stico; præsertim Concil. Trid. Sess. 14. c. 2. *Sic
 quis dixerit, licere Christianis habere simul plu-
 res uxores, & hoc nulla lege divina esse prohibi-
 tum, anathema sit.* De hoc late Scholastici & Con-
 troversia, quos consulere pòtes. Nobis pro pra-
 xi, eaque difficillima, & non rara, solum viden-
 dum: quanda certitudo requiratur de conjugis
 absentis morte; ut alteri ad alias nuptias transire
 liceat, ac permitti possit à Judice, Parocho; vel
 Confessario.

Regula certissima. Neutri conjugum licet, si
 vel permitti potest quavis autoritate ad secun-
 das nuptias transire, nisi habita notitia moraliter
 certa de morte alterius. Ita expressè Clemens III.

c. In Praesentia. De Sponsal. & Matrim. hoc
 textu. In Praesentia nostra quasivisti: Quid agen-
 dum sit de mulieribus, quæ viros suos causa co-
 njugii vel peregrinationis absentes ultra se-
 ptennium praesolata fuerunt, nec certificari pos-
 sunt de vita vel morte ipsorum, licet super hoc
 sollicitudinem adhibuerint diligentem & pro ju-
 venili aetate seu fragilitate carnis nequeunt con-
 tinere petentes aliis matrimonio copulari. Con-
 sultationi ergo tuae taliter respondemus: Quo-
 quantocunque annorum numero remaneant tra-
 ventibus viris suis, non possunt ad aliorum con-
 sortium canonicè convolare, nec auctoritate Ec-
 clesiae permittas contrahere, donec certum nu-
 cium recipiant de morte virorum. Hæc Cle-
 mens. Similiter Lucius III. Papa c. Dominus. De
 secundis nuptiis, decernit, ut nullus ammodo
 secundas nuptias migrare præsumat, quoad con-
 stet, quòd ab hac vita migraverit uxor ejus.

Qua nimirum Constitutione Pontificia
 correctum est jus civile *L. Uxores ff. De divor-*
statuens: ut mulier, quæ de viri vita quinque an-
 nis nihil audivit & verè dubitat, possit post quin-
 tum annum alteri nubere. Et si quæ aliæ leges
 post certum annorum numerum id permittant
 & vulgaris persuasio fuit, ut post septem annos
 conjux, si nihil de altero conjugè audivit, possit
 ad alias nuptias convolare. Et ratio urgens est
 quia quantocunque tempore certò non constat
 de morte conjugis, manet dubium: at in eo dubio
 possidet certa lex matrimonii, quæ servanda est
 qui

quia in dubio factum non praesumitur, sed demonstrari debet. Audisti: *Donec certum nuntium recipiant.* Ubi intellige: *nuntium* non masculinum, quasi unus nuntius etiam de visu testans, referensque de obitu conjugis absentis sufficiat, ut plures voluerunt apud Sanchez merito reprobantem; sed *nuntium* in neutro genere, id est, certam annunciationem seu informationem, vulgò gewissen Bericht / ut ipse significat Lucius Papa, *quoad constet*; hoc enim verbum importat; ut constet per instrumenta, per testes plures de visu, aut per sententiam Judicis, seu authenticam Magistratûs testificationem, sic ut omne mortale dubium excludat. Mascardus *De Probation. conclus. 75. num. 31.* & hanc moralem certitudinem necessariò exigit Judex Ecclesiasticus in foro externo, ut ad secundas nuptias transire permittat. Verùm quia in foro conscientiae plerumque mitius agitur, ac tanta certitudo, tam certum *nuntium & constat* sæpè haberi non potest, videamus breviter: quid in particulari sufficere possit.

I. Si Parochus seu Rector Parochiae testificetur de morte talis, vel exhibeatur ejus authentica fides, sufficienter probabitur mors conjugis; quia hæc est probatio probabilis officialis seu per publicum instrumentum exhibita, quæ fidem moraliter certam facit,

II. Unus privatus testis etiam de visu seu oculatus per se non sufficit; quia unus tanti negotii rem certam non reddit & experientia docuit,

cuit, etiam his temporibus persæpè fefellisse. E
 communi *Tambur. ibidem.* Sufficit autem
 Unus testis de visu omni exceptione major. Se
 cundum omnes. 2. Vir bonæ fidei, qui jurat
 deponit de morte conjugis. Abbas *in cit. c. 1.*
presentia num. 6. 3. Item vir bonæ fidei; qui
 sciat rationem reddere certæ suæ scientiæ
 causæ mortis, ut si in bello conflixerit, tali vel ta
 li morbo correptus obierit, aliæve signa eviden
 tia, testimonia, Instrumenta proferat. Commu
 nis. 4. Si cum uno teste de visu aliæ similes con
 jecturæ seu admiracula conjungantur, maxime
 si per locorum distantiam major probatio spe
 randa non sit. Ex communi Sanchez *l. 2. disp.*
38. num. 2.

III. Multò minùs sufficit unus vel plures tes
 tes de auditu tantum, seu fama communis de
 morte talis conjugis; id enim nullo modo re
 certam reddit; quòd si tamen rursus fama con
 juncta sit cum aliis non levis momenti indicii
 vel conjecturis, testimoniis vel præsumptioni
 bus, quæ licet singula seorsim non sufficiant
 omnia tamen simul juncta moralem certitudi
 nem causant; uti, quia viri graves maximè de
 magistratu loci id asserunt; testis bonæ fidei oc
 cultus est; vir senex est; in acie conflixit; tem
 pore pestis ægrotavit, quæ omnia simul juncta
 moralem certitudinem ac probabilem præsum
 ptionem constituunt, uti plurimis citatis do
 cent Navar. *c. 22. num. 53.* Sanchez *l. 2. disp.*
46. quest. 2. Layman. *tract. 10. part. 3. c. 3. n. 1.*
 Tam-

Tambur. *cit.* num. 10. ubi maximè valet prudentis iudicium, adeoque in foro externo iudicis arbitrio relinquuntur; in foro verò conscientiae planè sufficere possunt.

IV. Multò minùs adhuc sufficit sola quantumvis diuturna conjugis absentia, ut constat ex S. Textu *cit.* lege Sanchez *cit.* num. 2. attamen si post longum tempus, etsi nec testis, nec fama adsit de morte conjugis adsunt autem alia magna indicia & conjecturae rationabiles, probabilem, etsi non omninò certam praesumptionem causantes de more conjugis, an non pro foro conscientiae sufficere possit? audi non me, sed germanum Layman *cit.* l. 3. num. 2. ubi narrato casu (quidam in amentiam ac furorem actus aliquoties, sibi necem inferre tentavit, postea vinculis constrictus fuit, ex quibus denique erupit, quò autem deveniret, licet diligenter quaesitus, nulla ratione sciri potest, atque ab eo tempore octo vel decem anni intercesserunt) ita concludit: *Valde probabilis est sententia Rosellae, S. Antonini, Sylvestri, Chiliarchi, quòd mulier in tali casu non peccaret, si nemine se opponente ad secundas nuptias transfret. Quamobrem confessarius in conscientiae foro id ipsi permittere, & Iudex in foro externo, si post celebratas nuptias causam intelligeret, neque mulierem punire, neque à secundo viro separare deberet, donec cognitum esset priorem maritum adhuc vivere: idque apertè sumitur ex c. Cum per hellicam. 34. quest. 1. Si verò de carnali conjugio sit agendum, tam-*

diu alteruter conjugum expectet, donec de ipsius obitu verisimiliter praesumitur: Atqui in proprio omnino verisimiliter praesumitur. Et ratio est; quia in rebus moralibus, in quibus plerumque certitudo haberi non potest, homini ad actiones suas instituendas sufficere debet probabilissima, licet non omnino certa praesumptio. Hactenus Layman.

Accipe adhuc unum & alterum. Titius maritus in locum valde remotum abiit; unus unus testatur, esse illum ibi mortuum, assertor sui dicti argumenta verissima, nec facile possunt aliae probationes mortis haberi. In hoc casu potest uxor aliter nubere. sic reflexe Sanchez, l. 1. disp. 46. num. 5. Item Cajus in longinquum locum profectus, Sempronius praelium ingressus, Titius jam senex, non amplius comparent, fama est obiisse, &c. habetur sufficiens notitia de morte singulorum. Ita ex Navar. Sylvestro Valent. Tanner. hic disp. 8. quest. 4. dub. 6. num. 106. quos vide. Simili ergo casu occurrente confessarius non consultus quidem prudenter dissimulando permetteret ex mente Layman, & aliorum DD. nominatorum; at vero interrogatus vix positivè suadere poterit, multò minus Parochus matrimonio astiturus; post factum autem tutè dissimulandum erit.

§2 Corollarium: quicunque ergò absque omni ejusmodi morali certitudine ac probabilissima, saltem praesumptione, temerè ac verè propriè dubius de morte prioris conjugis matrimonium aliud

aliud contraheret, & quamvis si reverà prior
 conjux jam fit mortuus matrimonium valeret,
 ut contra Pontium & nostrum Marchant benè
 probat Barbosa cit. c. *Dominus*: cum nihil pla-
 nè juris tunc, vel jus ullum matrimonium ir-
 ritet) omnium tamen consensu matrimonium
 sic dubiè contrahens peccat mortaliter, & ex
 parte sua ab usu matrimonii petendo abstinere
 debet, donec de morte conjugis satis constet,
 uti latè probat Lucius Papa cit. c. *Dominus Nul-*
lus ammodò ad secundas nuptias migrare præs-
umat, donec constet, quòd ab hac vita migrarit u-
xor ejus, si verò aliquis vel aliqua id hactenus
non observavit, & de morte prioris conjugis ad-
huc sibi existimet dubitandum, ei qui ipsi nupsit
(bona fide scilicet) debitum non deneget postu-
lanti, quòd à se tamen noverit nullatenus exigen-
dum. Quòd si post hac de prioris conjugis vita
constiterit, relictis adulterinis complexibus, ad
priorem conjugem revertatur. Et hinc

Econtra, habita quacunque morali certitudi-
 ne, notitia vel præsumptione de obitu absentis
 conjugis, etiam per sententiam judicis, matri-
 moniòque novo quantumvis bona fide contra-
 cto; si tamen reverà adhuc vivit prior conjux,
 matrimonium secundum nullum est ex impe-
 dimento legaminis; ideoque habitâ certâ notitiâ
 de vita prioris conjugis, matrimonio secundo
 simpliciter abstinendum est sique is fortè com-
 pareat, conjugem suam sibi revocare debet,
 Damnata nimis esset hic compensatio.

§3 At quid si deprehendatur tempore secundo matrimonii contracti quidem vixisse adhuc priorem conjugem; modò autem certò constar, vivis excessisse? R. Adhuc deferendus est thorax quia adhuc matrimonium secundum fuit invalidum, & juxta regulam juris: *Non firmatur in actu temporis, quod ab initio non subsistit*: neque nebuluntur ullo jure secundum matrimonium novo consensu validare, si tamen suscepta esset una vel plures proles, omnino convenit, ut confirmetur illud matrimonium, nam hoc facit a meliorem educationem prolis, & multas tria evitandas, etsi non foret necesse ad legitimandam prolem; nam proles nata ex matrimonio bona fide putato legitimo ab utroque conjugibus in foro omni legitima habetur.

At quid si è contra de novo contrahens certò crederet, priorem conjugem adhuc vivere, verà tamen jam vitâ functum? Dicam *sect. 3.* consensu de præsentis nimirum nullum esse matrimonium, si absolutè consentiant; cum impossibilitatem etiam falsò creditorum, nulla fieri, ac esse possit voluntas efficax; validum autem foret, si contraxerunt conditionatè: si jam mortuus esset, si fortè possumus, &c.

§. IX.

PUBLICA HONESTAS.

§4 **I**mpedimentum publicæ honestatis est propinquitas orta ex sponsalibus vel matrimonio rato tantum inter sponsum ex una parte, & consanguineas sponsæ ex altera parte, ac vicissim

¶ versa, &c. jure ecclesiastico dirimens matrimonium contrahendum cum iisdem consanguineis sponsi vel sponsæ, de futuro in primo gradu tantum; de præsentì verò in matrimonio rato usque ad quartum gradum publicæ honestatis gratiâ; quod nimirum parum honestum videatur, ut ij, qui jam matrimonium inter se fide data desponderunt, & maximè de præsentì contraxerunt, deinceps cum alterius utriusque consanguineis publicè contrahant, & commisceantur. Et dicitur etiam in jure ac Trident. mox citando *justitia publicæ honestatis*, quod scilicet videatur justum & æquum, decentiæ ac honestati publicæ congruum, ut inter se non copulentur matrimonio illi, quos impedimentum hoc publicæ honestatis arcet à matrimonio.

Impedimentum hoc dirimens introductum est jure ecclesiastico. *c. Juvenis. c. sponsum de sponsal. & matrimonio, &c. 2. si quis uxorem c. si quis desponsaverit. 27. quest. 2.* & quidem jure illo antiquo extendebatur usque ad quartum gradum, ut nimirum irritum esset matrimonium contractum à sponso, seu viva seu mortua etsi nunquam carnaliter cognitâ sponsâ, cum ejusdem filia, nepte, abnepte, &c. sorore, patruele, consanguinea, &c. item matre, avia, &c. & sic e contra sponsa cum consanguineis sponsi. Idque decernitur *cap. unico de sponsal. in 6.* sive sponsalia valida fuerint, sive invalida ex quacunque causa, præsertim ex defectu consensûs. Verum hoc nimis rigidum antiquum jus correctum

Etum est novo jure Concil. Trident. sess. 24. c. 1. de reformat. matrimon. ira statuente: publicæ honestatis impedimentum ubi sponsalia quæcumque ex causa valida non erunt, sacra Synodus prorsus tollit; ubi autem valida fuerunt, primum gradum non excedat; quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest ejusmodi prohibitio dispendio observari. Hæc Concilium: loquitur tamen de solis sponsalibus; nihil de matrimonio rato, ut patebit de utroque pauculis seorsim.

EX SPONSALIBUS.

I EX solis ergo nunc sponsalibus validis ac legitimis oritur hoc impedimentum publicæ honestatis, non item ex quacunque ratione invalidis, ut loquitur Concilium. Ergo ne etiam non ex sponsalibus fictis? R. Ita non oritur, contra Sanchez, & alios probabilissimè docet Repellus apud Gobat, Cas. 17. num. 368. apud probantem; est enim etiam promissio ficta a qua ratione invalida, quippe minimè obligans ad justitiam, sed solum ex virtute fidelitatis externæ qua homo tenetur sua verba conformare facere. Vide dicta de promissione. Adde: hoc impedimentum etiam oriri ex solis sponsalibus absolutis, non item conditionatis de futuro, conditione nondum impleta; sic enim nondum sunt vera sponsalia: at quando conditione impleta transeunt in absoluta, jam primum inducent hoc impedimentum, ut observant. DD. communiter & infra etiam exemplum dabo.

II. Hoc impedimentum solum oritur inter sponsales.

sponsum & consanguineas sponsæ, ac vicissim, & in primo gradu, non ultra, ut expressè Concilium Ex. g. Titius contraxit sponsalia valida cum Caja ponitur solum impedimentum dirimens, ut non possit matrimonium contrahere validum seu vivente adhuc, seu mortua Caja, cum ejusdem Cajæ matre, sorore; filia, cum omnibus aliis potest; & viceversa, Caja non possit matrimonium contrahere cum patre, fratre, & filio Titii; bene tamen utervis cum aliis consanguineis validè; at stantibus sponsalibus non licitè; nam sponsalia legitime contracta cum una sunt impedimentum impediens respectu cujusvis alterius.

III. Impedimentum hoc ex sponsalibus perpetuum est, ut neque morte alteriusvis sponforum cesset impedimentum dirimens matrimonium contrahendum cum dictis consanguineis sponsi vel sponsæ: ut habetur expressè jure cit. *c. si quis uxorem desponsaverit vel subarrhaverit, quamquam postea superveniente die mortis ejus nequirit eam ducere in uxore, tamen nulli de consanguinitate ejus* (modo jure novo in primo gradu tantum) *licet accipere eam in conjugem* Idque repetit. *c. sequens* Controversia autem gravissima fuit hætenus: an si sponsalia semel facta valida mutuo consensu vel alia justa causa legitime dissolvantur, cesset hoc impedimentum? cessare docuerunt gravissimi DD. apud Tambur. *cit. c. 11. §. 2. Gobat cas. 15.* Non cessare sine dubio probabilius juriq; conformius

formius docuerunt DD. communius cum Sanchez *l. 7. disp. 66. num. 21.* Layman *c. 9.* apud ipsos. Ratio est; quia cum ab initio valuerunt sponsalia, jam ortum fuit impedimentum: atqui impedimentum semel verè extitum minimè pendet à voluntate sponsorum, eorum libitu permaneat, vel cesset. Deinde morte alterius sponsorum dissolvuntur sponsalia, & tamen tunc non cessat hoc impedimentum: paret ex claris juribus allegatis: ergò licet mutuo consensu solvi possint sponsalia non tamen id cessabit impedimentum. Respondent quidam satis commodè DD. oppositæ sententiæ apud Tambur. & Gobat. cit. ostenduntque eam sententiam probabilem; atque in praxi secutus fuisse aliquos Episcopos ac viros doctissimos. Offerrebat pro ea Declaratio Cardinalium S. Officii; & fateor in duobus casibus me non fecisse scrupulum poenitentibus; sed quidquid fuerit de illa Declaratione sine dubio non authentica & sufficiente ad legem statuendam. Jam tamen priorem sententiam prorsus evertit, & certam alteram Sanchezii reddit alia novissima & authentica Declaratio eorundem Eminentissimorum Cardinalium sub Alexandro VIII. apud Prosper. Fagnanum *in c. ad Audientiam De sponsal. & matrimonio.* & Tambur. cit. *c. 9. num. 7.* ubi post narratum casum de Alphonso Rodriguez, qui post sponsalia contracta cum Isabella Ruiz, & in hujus gravi morbo, mutuo optimoque consensu, dissoluta, postea volebat contra-

here cum ejusdem Isabella sorore Maria. Sic habetur:

Subente sanctissimo Domino nostro propositum fuit in sacra Congregatione Concilii, an sponsalibus valide initio contractis, deinde mutuo consensu dissolutis, sit sublatum impedimentum iustitia publica honestatis: & dubio pluries proposito & maturè examinato, tandè sub die 6. Julii anno 1658. Eminentissimi, Patres in antiqua ejusdem Congregationis sententia consentientes censuerunt: non esse sublatum. Cujus sententia una cum rationibus hinc inde deductis & recentibus ejusdem Congregationis in hac materia responsis, facta relatione ad sanctissimum, Sanctitas sua die 10. ejusdem mensis, prædicta Congregationis probavit conclusionem eamque jussit in dubium deinceps non revocari.

Quæres curiosule: nonne jam moveri potest prudens scrupulis illis, qui secuti priorem sententiam tantorum Virorum matrimonium contraxerunt cum sorore v. g. vel filia prioris sponsæ, sponsalibus prioribus solutis? R. Minimè: nam juxta legem *Barbarius ff. De officio Prætoris.* valet quilibet contractus, adeoque etiam maximè matrimonialis, ex allegata, prudenterque credita autoritate legis: atqui qui ex resolutione illorum Episcoporum & tantorum DD. sic matrimonium contraxerunt, id fecerunt ex allegata prudenterque credita autoritate legis, scilicet Declarationis illius quasi habentis auctoritatem legis clarissimè loquentis, etsi reverà

talibus non fuerit: ergo valere debuerunt contra-
ctus illi. Denique leges & DD. toti sunt in tu-
do matrimonii bona fide contracti valore, ne
dissolutione gravissima oriantur incommo-
di. Lege Gobat *cas. 15. toto de hac re omnium*
quos vid. optimè & practicè differentem.

- 58 IV: Ex dictis resolvendi sunt varii casus: hi
hisque similes. 1. Si Sempronius sponsalia con-
traxit cum Titia pura & absoluta, & postea con-
tra fidem priorum sponsalium contraxit cum
ejus consanguinea in primo gradu: Tam spon-
salia, quam matrimonium irritum est ob juri-
tiam publicæ honestatis; nihilominus adhuc
potest, & debet ducere priorem sponsam, non
obstantibus secundis sponsalibus cum consan-
guinea, si copula nulla intercessit: idque non so-
lum jure novo Trident. quia secunda sponsalia
sunt invalida: sed etiam jure antiquo, ne detur
mutua quasi reactio irritandi inter sponsalia
priora & posteriora. *c. unico. De sponsal. in d.*
2. Si Sempronius priora sponsalia contraxit cum
Titia sub conditione pendente in futurum vel
si parentes consenserit, si Papa dispensaverit
&c. & illa conditione nondum impleta, ab-
solutè contrahat cum ejus consanguinea, tunc
neutris sponsalibus oritur impedimentum di-
mens: non ex primis; quia ex sponsalibus con-
ditionatis ante eventum conditionis, quia adhuc
sponsalia simpliciter non sunt, non oritur im-
pedimentum hoc, quin saltem validè cum secun-
da contrahere possit: neque ex secundis, utpo-
tè illic

illicitis & invalidis contra fidem priorum sponsalium; ex sponsalibus autem invalidis non oritur hoc impedimentum publicæ honestatis, ut dictum. De quo pluribus Sanchez, *l. 7. disp. 61.*

Huc refer casum recentem: quædam voto castitatis adstricta contraxit sponsalia cum Titio, qui re cognita libenter cessit; postea, impetrata dispensatione super voto, contrahit cum ejusdem Titii fratre juniore sponsalia, valebunt matrimonium? *1.* valere dupliciter: & quia prima sponsalia fuerunt invalida, & quia alter cessit. Qod si tamen sponsalia prima fuissent conditionata: si à voto dispensata fuero: post impetratam dispensationem ipso facto fuisset ortum impedimentum dirimens, ideoque matrimonium secutum nullum. *3.* Si Sempronius absolute sibi despondit Titiam, & postea carnaliter cognoscit sororem ejus Cajam: neutram uxorem ducere potest: non Titiam ob impedimentum affinitatis: nec Cajam defloratam ob impedimentum publicæ honestatis. *4.* Si Titius desponsavit sibi Cajam, & hanc uxorem duxit frater ejus Sempronius, matrimonio nondum consummato, Titius, etsi non teneatur ob fractam fidem, adhuc tamen si vult, potest ducere Cajam, quia priora sponsalia ob publicam honestatem annullantia sequens matrimonium, non possunt annullari vicissim à sequenti matrimonio, ut supra notatum. Sed de hoc mox.

EX MATRIMONIO RATO,

591. **E**X matrimonio rato tantum, non consummato, oritur impedimentum publicæ honestatis usque ad quartum gradum inclusivè (sicut ex matrimonio consummato per copulam perfectam oritur aliud impedimentum affinitatis usque ad eundem gradum ut si Titius contraxit matrimonium per verba de præsentibus cum Caja, & nondum consummavit, non poterit tamen idem Titius, seu vivus huc seu mortua Caja, matrimonium contrahere cum ulla ex ejusdem consanguineis usque ad quartum gradum: similiter è contra Caja, seu vivo seu mortuo jam Titio, non poterit nullo ex consanguineis Titii usque ad quartum gradum. Olim quidem jure antiquo utrumque impedimentum & publicæ honestatis ex matrimonio rato, & affinitatis ex matrimonio consummato, sicut & consanguinitatis extenditur usque ad septimum gradum; verum jure Trident. affinitatis & consanguinitatis impedimentis ad quartum gradum restricta intelligitur restrictum etiam à fortiori impedimentum publicæ honestatis.

60 II. Item impedimentum publicæ honestatis oritur ex omni matrimonio rato seu per verba de præsentibus contracto non tantum valido, etiam invalido, præterquam, si esset invalidum defectu ipsius consensus: habetque se nunc eodem modo, quo olim jure veteri: juxta communissimam DD. (uno tamen vel altero apud

rinex cit. reclamante) nam Trident. supra impedimentum hoc ortum ex sponsalibus, solum retrinxit ad primum gradum & sponsalia valida tantum: uti declaravit Pius V. in *Bulla ad Romanum Pontificem spectat. tit. de matrimon. & sponsal. in 7.* Quoad matrimonium autem ratum manet in vigore dispositio juris antiqui, quonascetur hoc impedimentum, etiam si matrimonium fuerit invalidum; dummodò non ex defectu consensus. Quare si matrimonium tuum prius fuit invalidum ex impedimento voti, sacri Ordinis, ligaminis, consanguinitatis, affinitatis, criminis, &c. contraxisti hoc impedimentum, ut nihilominus non possis contrahere cum consanguinea prioris uxoris putatitiæ, neque illa vici'sim cum consanguineis tuis infra quartum gradum.

III. Non autem contraxisti hoc impedimen-
tum, si matrimonium fuit invalidum ex defectu
ipsius consensus, ut si prius matrimonium con-
traxisti cum errore personæ, cum ignorantia
qualitatis servilis, ex metu gravi injuste incusso,
in ebrietate plena, amentia, infantia seu tenera
ætate ante plenum usum rationis; quin etiam in
ætate adulta impuberi matrimonium contra-
ctum est invalidum ex defectu consensus, ideo-
que non contrahis impedimentum hoc publicæ
honestatis ex matrimonio rato usque ad quar-
tum gradum. Attamen quia consensus impube-
rum ex speciali dispositione juris adhuc habet
vim sponsalium, ut infra videbimus, ideo adhuc

contrahis impedimentum publicæ honestatis
ex sponsalibus usque ad primum gradum
tūm : & tandem , matrimonio post pubertatem
adeptam ratificato, etiam impedimentum ex
trimonio rato.

62 IV. Unum & alterum dubium est. Unum
quid si matrimonium sit invalidum ob con-
suetudinem clandestinum, sine Parocho & testibus
tractum? Tunc non contrahi hoc impedimen-
tum cum pluribus tenet Sanchez *lib. 7. de ma-
trimon. disp. 70.* eò quod sit defectus consensus
quidem sponsalium vim habens. De quo ratio
infra. Sed rectius, adhuc incurri affirmant
etius, Aversa, alii cum Martino Perez *disp. 3.
est. 3.* & noster Herincx *disp. 6. hic, quæ-
stionum. 70.* Ratio bona est; quia reverà illud ma-
trimonium non est invalidum ex defectu
sensūs, sed ex defectu solemnitatis à Con-
cilio Tridentino requisitæ: ergò ex alio impedimen-
to quàm ex defectu sensūs. Sed tu ne cen-
sententiam Sanchez improbabilem, & in-
necessitatis pro foro conscientie sequi ne ve-
ris.

63 Alterum : quid si matrimonium ratum
conditionatum sub conditione de futuro
accipio te in meam, si Papa dispensare
etiam, quamdiu manet conditionatum non patitur
hoc impedimentum: at adveniente seu im-
peditore conditione pariet; siquidem teneas sententiam
quod adveniente conditione statim absque
novo consensu matrimonium fiat ratum. Si

rò teneas, requiri novum consensum; tunc ante hunc novum consensum, impleta conditione, solum optinebit vim sponsalium, sicut matrimonia impuberum; ideoque pro tunc pariet tibi solum impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus ad primum gradum; & elicto novo consensu primum erit impedimentum ex matrimonio rato usque ad quartum gradum.

CLASSIS III.

Impedimentorum.

NIMIA CONJUNCTIO.

Continet quinque impedimenta, cognatio, 64. eaque triplex: Naturalis seu consanguinitas, Legalis, & Spiritualis: affinitas, & scelestæ conjunctio criminis.

SUMMARIA.

65. Consanguinitas quid;
66. Explicantur ejus lineæ.
67. Quousque, & quo jure dirimat? usque ad n. 71.
71. Affinitas quid, & quotuplex?
72. Ex qua copula, & quando oriatur? usque ad n. 76.
76. Qualis affinitas dirimat matrimonium? ac
79. Quousque, & quo jure?
83. Quo gradu, & quis contrahat impedimentum petendi debitum?
85. Cognatio legalis quid, quotuplex, & inter quos dirimat?
86. Cognatio spiritualis quid, & quotuplex?
87. Qualis, & quo jure dirimat?
89. Quis baptizans eam contrahat?
93. Qualis patrinus eam contrahat?
95. Ad hoc requiritur tactus physicus infantis.

96. Potest tamen quis fieri patrinus per Procuratorem legatum.
 97. Resolvuntur varia.
 99. Impedimentum criminis est quadruplex.
 100. I. Homicidium solum, si quis occidit uxorem suam vel maritum alterius.
 101. Ex prævia conspiratione.
 102. Et intentione contrahendi matrimonium cum.
 103. Exempla.
 104. II. Homicidium cum adulterio jam prius cum alio misso factum cum intentione postea cum ea contrahendi.
 106. III. Adulterium solum cum promissione matrimonii de futuro.
 107. Sive deinde adulterium sit commissum ante, vel promissionem.
 108. Debent tamen ambo, promissio & adulterium facta vivente eodem conjugē.
 109. Debetque illa promissio utrinque esse seria, accepta & absoluta.
 110. Ac adulterium verum, formale, & perfectum.
 111. IV. Adulterium solum cum alio matrimonio tracto.
 113. Quo jure sit inductum hoc impedimentum.

S. X.

CONSANGUINITAS.

65 **S**eu cognatio naturalis vel carnalis definitur *vinculum seu connectio personarum, quæ eodem propinquo stipite seu principio per carnalem generationem descendunt. dicitur Propinquæ quia à stipite valde remoto descendentes, carnales sanguinei non dicuntur; alioquin omnes homines oporteret esse consanguineos, quippe omnes ab eodem stipite seu parente Adamo & Noë descendentes: certè neque à Germanis, neque à Latinis, Italis, Gallis, &c. nisi fortè à Principibus*

bus appellantur consanguinei, vel cognati, qui distant inter se decem vel duodecim gradibus. Quamvis autem Legistæ faciant discrimen inter cognatos & agnatos, sic ut cognati sint illi soli, qui per virilis sexus conjunctionem uniuntur; agnati verò potissimum, qui per fæmineum sexum uniuntur, attamen Theologi communiter promiscuè sumunt pro iisdem. In hac autem consanguinitatis conjunctione seu coordinatione personarum assignatur linea duplex, recta & transversa, & utriusque distincti gradus. Explico prout possum strictissimè pro faciliori & tenaciori memoria.

I. Linea consanguinitatis definitur: *est ordinata connectio personarum consanguinitatem inter se habentium in ordine ad eundem stipitem*, Gradus verò consanguinitatis est *Distantia unius persone ab altera in eadem linea consanguinitatis in ordine ad eundem stipitem*. Stipes autem est illa persona, in qua velut principio originis personæ consanguineæ concurrunt. Linea quoque consanguinitatis duplex est: *Recta* eaque duplex: ascendentium & descendentium; & *transversa*; eaque & æqualis, & inæqualis, Linea lateralis est solum linea recta specialis.

II. Linea recta consanguinitatis ascendentium, *est coordinatio personarum secundum habitudinem ad suum principium originis*, ut pote patrem, matrem, &c.

Linea recta descendentium, *est coordinatio personarum secundum habitudinem principii ad*
indc

indè derivatos utpotè filios, nepotes, &c. *utraque est hæc Regula generalis. Tot sunt gradus in linea recta ascendente vel descendente quot sunt personæ, demptâ unâ, v. g. pater filius, duæ tantum immediatæ personæ, tantum gradu distant; avus & nepos, tres tantum personæ, duobus tantum gradibus distant; seu quod idem est, sunt consanguinei in secundo gradu.*

III. *Linea transversa est coordinatio personarum, quarum neutra vel nulla ab altera, utraque vel omnes ab alio eodem stipite descendunt. Linea transversa æqualis dicitur. Habitat inter personas ab eadem communi stipite æqualiter distantes; ut inter fratres & sorores, patres, & consobrinos. Et pro hac est regula generalis. In linea transversa æquali quot gradibus personæ singulæ distant à communi stipite, totidem distant inter se. Sic fratres & sorores à patre uno tantum gradu distant: patrues & consobrini, cum distant duobus, etiam inter se distant uno aut duobus gradibus, seu quod idem est, sunt consanguinei in primo, vel secundo gradu.*

IV. *Linea transversa inæqualis est Habitat inter personas inæqualiter à communi stipite distantes; utpotè patruus & nepos ex fratre. Pro hac est Regula Generalis. In linea transversa inæquali quot gradibus remotior persona distat à communi stipite, totidem gradibus ipsa persona distat inter se. v. g. Filius tuus proprius & filius fratris*

fratris tui seu neptis ex fratre distant duobus gradibus, seu. ut loquimur, primo gradu in secundum; quia licet filius tuus uno gradu distet à patre, nepos tamen ex fratre distat duobus gradibus. Exempla facilius occurrunt ex pictura, quam Scriptura.

Hic fortè sapius hæres, & erras in nominibus ejusmodi graduum. ut omnibus omnia fiam, agam paulisper Grammaticastrum. In linea recta, utique intelligis, quid sint ascendendo: Primò *Pater, Mater*. Secundò *Avus, Avia*. Tertiò *Proavus, Proavia*. Quartò *Abavus, Abavia*. Et descendendo: Primò *Filius, filia*. Secundò *nepos, neptis*. Tertiò *Pronepos, proneptis*. Quartò *Abnepos, abneptis*. In Linea transversa ascendendo: Primò Patris frater *Patruus*, patris soror *Amita*, & horum filii *Patruales tui*: Matris frater *Avunculus*, Matris soror *Matertera*, horum filii *cōsobrini tui*. Secundò Avi frater *Magnus Patruus*, Avi soror *Magna amita*: Avia frater *Magnus Avunculus*, Avia soror *Magna Matertera*. Tertiò Proavi frater *Magnus propatruus*, Proavi soror *Magna proamita*: Proavia frater *Magnus Avunculus*, Proavia soror *Magna promatertera*. Et hîc est status; nam Abavi & Abavia fratres & sorores jam ascendunt in gradum quintum. In linea transversa descendendo vix usurpantur nomina propria, sed simpliciter dicuntur: Primò *Frater, Soror*. Secundò horum filii ex fratre vel sorore *nepos vel neptis*. Tertiò horum filii ex fratre vel

forore pronepos, proneptis. Quartò & horum
 hii ex fratre vel sorore abnepos vel abneptis. It
 ergò videndum hoc consanguinitatis impe
 dimentum.

Quousque, & quo jure dirimat.

67 l. **C**onsanguinitas ergò juxta prædictos gra
 dus lineæ rectæ & transversæ æqualis
 inæqualis, est impedimentum dirimens ma
 monium contrahendum inter consanguineos
 re quidem antiquo usq; ad septimum gradum
 1. & sequent. 35. quest. 3. At jure novo restr
 gente semper usque ad quartum inclusive,
 Concil. Lateran. c. 30. relato c. Non debet. De
 Consanguinit. & Affinitate, & novissimè Tri
 dent. sæpè cit. Sess. 24. De reformat. Mat
 mon. Congruè autem Ecclesia ita statuit, tum
 majorem commoditatem humani commerc
 inter fideles, ut per foedera conjugum inte
 diversas familias magis dilatetur amicitia: tum
 ad majorem cautelam servandæ continentiae in
 ter sanguine junctos, qui frequenter cohabit
 tant, & valde familiares sunt; quia vero memo
 ria hujus propinquitatis facilius conservatur us
 que ad quartum gradum, & alioquin periculum
 foret, ne matrimonia nimis frequenter essent
 invalida, si impedimentum longius extenderet
 tur, convenienter fuit restrictum usque ad quar
 tum gradum tantum. Sed modò refert nosse
 quo jure hoc impedimentum dirimat in singulis
 gra

gradibus, ut sciamus, in quibus dispensari possit, in quibus non.

II. Probabilissimum est in linea recta jure naturæ divino quemlibet gradum dirimere matrimonium in infinitum, adeo ut si Adam hodie viveret, nullam posset uxorem ducere ex universo mundo, cum omnes fœminæ per lineam rectam ab ipso descendant. Ita Scot. *in 4. d. 40. num. 2.* cum suis rigidioribus, etiam Herincx *l. cit. disp. 6. num. 50.* & plurimi alii apud Sanchez *hic l. 7.* sed repugnantem. Habetur expressè in jure civili *L. Nuptia. & L. Jure gentium. ff. de ritu nuptiarum.* Ubi deciditur, inter ascendentes & descendentes in infinitum jure gentium (per quod Juristæ intelligunt etiam jus naturæ) incestuosas nuptias contrahi, easque subsistere non posse. Neque jus hoc videtur correctum jure Canonico determinante hoc impedimentum ad certos gradus; quia nunquam loquitur de linea recta, neque legitur unquam oppositum in praxin fuisse deductum, aut à Pontifice unquam fuisse dispensatum. Ratio patebit mox.

III. Certum est apud omnes, primum gradum lineæ rectæ ipso jure naturæ dirimere matrimonium, puta inter patrem & filiam, matrem & filium. *Omnes.* Et longè veriùs etiam secundum gradum inter avum & neptem, aviam & nepotem, juxta communem DD. apud citatos. De ulterioribus gradibus res incerta est: æquè probabile dirimere solo jure Ecclesiastico.

co. Ita communior DD. cum Sanchez *disp.* Layman. *tratt.* 10. *part.* 4. *c.* 4. Ratio est; quod hoc impedimentum dirimens fundatur in reverentia & verecundia jure naturali specialiter debita principio originis, cui reverentiæ status actus conjugaliter naturaliter repugnat: atque constat naturali ratione, quam maximè repugnare reverentiæ debitæ immediatò principio patri & matri: ergò meritò certum apud omnes inter hos dirimere jure naturæ. Et valde etiam apparet repugnare graviter principio immediato proximo, Avo, Avia; etsi non appareat omnibus, & aliqui negent, præsertim Recentiores, *Perez, Hurtadus, Tambur.* ergo etsi non incertò, propiùs tamen certo est, etiam inter hos repugnare jure naturæ. Jam ulteriùs sensus Scotiac Sequacium, multorùmque aliorum certè probabilissimè apparet; etiam graviter repugnare principio originis ulteriori in tertio, quarto & quocunque gradu; eò quòd omnes ascendentes vocentur, & sint veri parentes respectu descendentium; ideòque eis jure naturæ debetur reverentia eadem, quæ parentibus, & consequenter etiam jure naturæ matrimonium excludat. At aliorum communiori sensu non apparet tam graviter repugnare illis principiis remotioribus, sed semper minùs & minùs, ideòque magis, vel saltem æquè probabile est dirimere solum eòque meritissimo jure Ecclesiastico ob maximam convenientiam naturalem, ideòque impedimentum respectu istorum esse dispensabile.

IV. Etiam primus gradus lineæ transversæ 70
inter fratrem & sororem jure naturæ ac Divino
dirimit matrimonium, excepto casu absolutæ
necessitatis, ut fuit ab initio propagationis ge-
neris humani, cum Adæ & Evæ filii & filia,
adeoque fratres & sorores contrahere & com-
misceri necesse fuit. Ita communis DD. cum
Sanchez & Layman cit. contra non paucos RR.
solum primum gradum lineæ rectæ jure naturæ
dirimere agnoscens: & significat D. August.
l. 15. de Civitat. c. 16. & l. 22. contra Faustum.
c. 35. Colligitur ex communi sensu hominum
etiam gentilium humaniorum à conjugiiis frater-
nis abhorrentium. Certè Abraham *Genes. 12.*
& 20. visus est sibi gentilibus Pharaoni & Abi-
melech sufficienter ostendere, Saram non esse su-
am uxorem, dicendo esse sororem. Ratio om-
ninò convincens vix dari potest, non tamen sper-
nenda hæc communis: Quòd juxta instinctum
luminis naturalis frater & soror maximam sibi
debeant reverentiam, cui status conjugalis &
commercium carnale nimium repugnat. Er:
Quòd aliàs natura non satis providisset periculo
continentiæ, si frater & soror non prohiberentur
lege speciali invicem commisceri.

Contrarium tamen, & hos solùm jure Ec-
clesiastico à matrimonio arceri docent *Cajeta-*
nus, Pontius, & plures alii; & consequenter ad-
mittere debent, ex causa gravissima posse Ponti-
ficem dispensare, quamvis sit inconveniens.

Sin-

Singulare autem est, quod ex Archidiacono refert Sylvester V. *Papa quast.* 17. Martinus V. de facto dispensasse cum eo, qui cum germana connubium contraxerat, & consummaverat. Quoad reliquos, secundum, tertium & quartum gradum lineæ transversæ, etsi jure naturali adhuc appareat aliqua indecentia, attamen solo Ecclesiastico jure dirimere matrimonium, & ob causam dispensari posse à Pontifice apud omnes in confesso est, & praxis frequentissima demonstrat. In summa. Consanguinitas jure naturæ dirimit matrimonium in primo & secundo gradu lineæ rectæ, & in primo tantum gradu lineæ transversæ, juxta communem Sententiam: in reliquis omnibus, tertio & quarto lineæ rectæ, secundo, tertio & quarto lineæ transversæ solo jure Ecclesiastico.

§. XI.

AFFINITAS.

71 **D**efinitur communiter: *Propinquitās personarum ex copula carnali proveniens.* Sed generaliter nimis; sic enim comprehenderet etiam affinitatem indirectam & per accidens, ut patebit. Propriè ergò solam affinitatem directam & propriè dictam complectendū definitur à Navar. communiter recepto, c. 2. num. 42. *Propinquitās duarum personarum quarum una cum consanguinea alterius habuit copulam carnalem.* Duplex est, una ex toro legitimo in matrimonio, secunda ex toro illegitimo seu copula fornicaria, extra matrimonium.

nium originem trahens, quia enim per talem conjunctionem vel commixtionem seminum fiunt vir & mulier una caro, idque non tantum in toro legitimo, juxta illud Math. 19. *erunt duo in carne una*; sed etiam in copula illegitima seu fornicaria, juxta illud Apostoli 1. *ad Corinth. 6. qui adheret meretrici unum corpus efficitur*. Hinc si Titius & Caja carnaliter cognoscantur, omnes consanguinei Titii eodem gradu, quo sunt ejus consanguinei, fiunt affines Caiæ, & vicissim omnes consanguinei Caiæ fiunt affines Titii. Omissis variis & intricatis regulis passim à summiis congestis, necessaria scitu clarè, & quoad fieri potest, castè explicanda sunt. Singulariter & necessariò pro praxi sciendum est.

1. Qualis copula requiratur?

Ad inducendam affinitatem propriè dictam ⁷² & impedimentum dirimens matrimonium requiritur copula carnalis perfecta per se sufficiens ad generationem; nimirum cum immisione & receptione seminis intra vas naturale fæmineum, juxta communissimam DD. *Ex c. Fraternitati. De eo, qui cognovit*. Ratio est; quia per omnem & solam talem copulam vir & fæmina fiunt una caro, unumque principium generationis, in qua unitate fundatur propinquitas affinitatis, Dico autem

I. Per omnem: utpotè etiam per copulam habitam cum dormiente, cum ebria, cum insana, cum

cum invita, metu vel vi coacta vel oppressa cum ignorante ius vel factum; per omnem enim ejusmodi copulam verè fit seminum commixtio, una caro, unum principium generationis: idque etiam si foemina invita vel matris semina receptum statim eijceret. Vide Sanchez l. 7. disp. 64.

- 73 II. *Per solam talem copulam.* Non ergo con-
furgit affinitas & impedimentum hoc inprimis
ex solo matrimonio rato, uti declaravit Pius
suprà, sed aliud publicæ honestatis: deinde
ex tactibus quantumvis impudicis, & pollutionibus
quibusvis factis extra vas: non ex copula
sodomitica vel præpostera cum famina
non ex congressu spadonum, qui verum semen
non emittunt, sed solum aliquid simile. At
quid si semen effusum extra vas à matrice attri-
buitur, aut aliqua arte intromittatur, consurgit
affinitas, & impedimentum hoc? Negat quidam
dem Pontius, l. 7. c. 53. cum aliis. Affirmant
autem cum communi Sanchez, disp. 64. n. 1.
jam enim sic adest verissima seminum commixtio
74 III. Non denique consurgit hæc affinitas ex
penetratione vasis faminei absque emissionem se-
minis, seu ex ipsa copula carnali inchoata, & con-
tinuata, sed abrupta cum effusione naturæ extra
vas, prout frequentissimè faciunt, duplicata quæ
dem malitiâ fornicationis inchoatæ, & mollitudo
completæ, nullo tamen impedimento. Ita con-
tra nonnullos cum innummeris Sanchez. cit. n. 1.
eumque secuti RR. omnes. Sententia receptissima
Rati

Ratio est; quia talis copula non sufficit ad generationem, neque ex ea fiunt una caro, quod valde notent confessarii, & in casu occurrente (sanè frequentius, quàm volent) de hoc modestè inquirent antequam decernant de affinitate & impedimento matrimonii contracto, Addit tamen meritò Sanchez ibidem *num.* 9. hanc doctrinam solum habere locum in foro interno; in externo autem foro præsumi semper, non tamen fuisse vas penetratum, sed etiam semen immissum copulamque perfectam, adeoque affinitatem contractam; & quis vel quæ probabit veritatem oppositam?

IV. Restat aliud acre ac in praxi non inutile dubium. An eadem affinitas oriatur, si solus vir semnavit intra vas, mulier verò suum semen non emittat, quod aliquando in fæmina frigidiori fertur posse contingere. Certè semper præsumi debet, etiam fæminam ipsam seminafse, nisi evidentissimè contrarium constet, ideoque affinitatem esse contractam; tamen pro raro casu duplex est sententia. Oriri tunc affinitatem docet Sanchez *disp.* 46. Bonacina, alii; ex eo, quòd in communiori sententia Aristotelis, Avicennæ, D. Thomæ, & plerorumque Theologorum ac Philosophorum semen fæmineum non sit necessarium ad generationem, esto adjuvet; quare hoc solo viri semine recepto vir & mulier fiunt unum principium generationis. Contrà, non oriri tunc affinitatem docent etiam gravissimi DD. eò, quòd ex Hypocratis

& Medicorum communi sensu censeant etiam semen foemineum necessarium esse ad generationem; quando ergo hoc non adest, vir & mulier non potuerunt fieri unum principium generationis, quod est radix affinitatis, consequenter nec ipsa affinitas orietur. Ita cum alii Martinus Perez *disp.* 31. *Adversa*, Hortado *Dicastil.* alii apud Tambur. *hic tract.* 1. c. 1. §. 4. *num.* 7. & Gobat mox citandus, & probabile censet ipse Sanchez cit. *num.* 19. ac alii citans Diana *part.* 4. *tract.* 2. *resolut.* 53. rursus decem citans *part.* 5. *tract.* 13. *resolut.* 54. quare merito Gobat *cas.* 16. *num.* 38. censet hanc sententiam posse esse usui confessorio pro excusando hoc impedimento affinitatis si foemina fateatur, se habuisse rem cum confessorio guineo marito, ut modestè interroget, an & ipsa seminaverit; atque ex mente Dicastil. *disp.* *dub.* 34. *num.* 357. sufficiet solum querere: si magnam senserit voluptatem tempore coitus si enim nullam vel levissimam sensit, signum erit, non decidisse semen. Sed de his satis, ut ge citatos.

II. Qualis affinitas dirimit.

76 I. **S**ola affinitas directa & propriè dicta inter personas virum & foeminam, quae una cognovit consanguineam alterius, inducit impedimentum dirimens matrimonium inter dictas personas, nihil autem curanda est affinitas alia indirecta impropriè dicta, &, ut vocat Lex

man c. 5. n. 4. *affinitas per accidens* inter conjugum seu copulatorum carnaliter utrinque consanguineos ad invicem, utpote inter consanguineos viri & consanguineos uxoris ad invicem, etsi vulgò vocentur affines. Omnes. & expresse decidit Innocentius III. c. *quòd super. De consanguinit. & affinit.* sic respondens: *Super eo quòd pater & filius, cum matre & filia cognati cum duabus cognatis, avunculus & nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonium; taliter tibi ducimus respondendum: quòd licet omnes consanguinei uxoris sint viri affines, inter consanguineos tamen viri & uxoris nulla prorsus est affinitas contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Unde esto Regula generalis.*

II. Solus maritus vel carnaliter cognoscens fit affinis omnibus consanguineis uxoris vel carnaliter cognitæ eodem gradu, quo ejus consanguinei sunt: & e contra omnes consanguinei uxoris vel carnaliter cognitæ fiunt affines marito vel carnaliter cognoscenti soli: similiter sola uxor vel carnaliter cognita fit affinis omnibus consanguineis mariti vel carnaliter cognoscentis eodem gradu, quo ejusdem mariti vel carnaliter cognoscentis consanguinei sunt: & hi omnes fiunt affines soli uxori vel carnaliter cognitæ. —Orta ergò quæstione de affinitate inter duas personas, ponantur juxta se invicem, & imprimis quærat: an dictæ personæ antea matrimonio junctæ fuerint, vel carnaliter copu-

lam exercuerint, ne ne? Si neutra carnaliter copulata fuit nulla inter eas potest esse affinitas quare implicat vera affinitas inter duas personas virgines. Si una ex eis copulata fuit alteri personae, v. g. Petrus dicat, se copulatum fuisse Ursulae, siquidem hæc non sit consanguinea alteræ feminæ nulla rursus affinitas; si verò est consanguinea Annæ in matrimonium ducenda tunc inspiciatur arbor consanguinitatis, & in quo gradu Ursula est consanguinea Annæ (v. g. in primo, si ejus soror, mater, filia: vel in secundo si amita, matertera, neptis) in eodem gradu Anna erit affinis Petro, & aderit impedimentum dirimens matrimonium.

78 III. Manet ergò affinitas propriè dicta in eo solum carnaliter cognoscentem & consanguineos cognita: ac econtrà intra carnaliter copulatam, & consanguineos cognoscentis, & minime descendit, & ascendit inter consanguineos utriusque, adeò ut nullum sit affinitatis impedimentum, patrem & filium ducere viduam matrem, & filiam: duos fratres duas sorores alterius familiæ: aut eundem virum successivè ducere duas viduas, quarum mariti germani fratres fuerunt, quod valdè notandum.

IV. Hinc Navarr. *Commentar. De Consanguinitate, Consil. 3.* resolvit, quòd Saturnus potest ducere Pandam viduam Julii, qui prius duxerat Artemisiam sororem Saturni. Similiter Joannes Antonius *C. ut aquensis* mortuam primam uxorem accepit in uxorem Joannem viduam Angelæ

qui tertio consanguinitatis gradu junctus fuerat Dianæ primæ uxori ejusdem Joannis Antonii: idque validè, declarante Sacra Congregatione, 16. Decembri, 1596. apud Gallemart in *Remissionib. Concil. Trident. pratermissis.*

III. Quousque, & quo jure dirimit?

I. **A**ffinitas ex legitimo toro seu copula legitima est impedimentum dirimens matrimonium usque ad quartum gradum inclusive tantum, ita scilicet, ut Titius nec validè, nec licitè possit contrahere matrimonium cum Cajæ uxoris suæ defunctæ consanguineis intra quartum gradum tantum, etiam similiter econtrà; si verò ultra quartum gradum extendatur, nullum erit impedimentum. Sic correcto antiquo jure hoc impedimentum usque ad septimum gradum extendente, expressè *c. non debet. De consanguinitat. & affinitate* Concil. Lateran. itemque Trident. sæpè citatum.

II. Affinitas ex illegitimo toro seu copula fornicaria est impedimentum dirimens matrimonium tantum intra secundum gradum, ita scilicet, ut si Titius fornicatus sit cum Cajæ, solum impediatur matrimonium contrahere cum ejusdem Cajæ consanguineis in primo gradu, scilicet matre, sorore, filia: & in secundo gradu scilicet avia, amita, matertera, & neptibus ex filia, fratre sorore ipsius; item patruelibus, consobrinis, & non ultra: similiter & econtrà com-
F 3 putan-

putandum. Sic rursus, correcto veteri iure
nova constitutione Concil. Trident. *sess. 24.*
4. de reformat. matrimon.

81 III. Impedimentum hoc affinitatis dirime
matrimonium inductum esse solo jure Eccle
astico docent DD. communiter cum Sanchez
l. 7. disp. 67. Pontius *l. 7. c. 34.* Herincx *disp.*
6. quest. 7. n. 65. quamvis probabilissimu
sit, affinitatem in primo gradu lineæ rectæ, se
licet inter vitricum & privignam, seu filiam co
jugis vel uxoris ex alio marito, inter novercam
& privignum seu filium mariti ex alia uxore
item inter focerum & nurum seu uxorem fi
dirimere matrimonium ipso jure naturali. Ce
tè Apostolus *1. ad Corinth. 5.* scribit: *omni*
auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter ge
tes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat. S.
Respondet: fuisse patris adhuc viventis; im
probabiliter. Quoad cæteros gradus eccl
primum lineæ transversæ videtur certum, dir
mere solo jure Ecclesiastico; unde vidimus la
pè fuisse dispensatum, ut frater duceret uxore
sui fratris defuncti, & sigillatim à Leone X. cu
Henrico VIII. Rege Angliæ, cum Catharina
Hispana prius fratri ejus Arturo nupta, sed ma
trimonio non consummato defuncto.

82 IV. Impedimentum hoc affinitatis sem
ortum perpetuum est. Communissima DD
adeoque etiam si Titii uxor Berta moriatur, pe
feveret tamen Titio affinitas cum omnibus ejus
dem Bertæ consanguineis usque ad quartum
gradum. At.

At, quid si post mortem Bertæ nascatur ex eius sorore v. g. filia, eritne & hæc affinis Titio, ut eam ducere non possit? ratio dubitandi est; quia affinitas oritur ex matrimonio; at mortua Bertæ non est amplius matrimonium: ergo postea nata ex sorore defunctæ non erit affinis. & absolute quod sic. Communis DD. apud Tambur. *hic tract.* 1. c. 12. §. 1. à n. 10. Ratio est; quia affinitas non solum extenditur ad consanguineos vivos vel natos vivente ipsa uxore, sed etiam ad consanguineos natos post ipsius uxoris mortem; de novo enim nati vere & in omni rigore sunt consanguinei dictæ uxoris quamvis mortuæ: & sanè pater in cælo v. g. existens ut si um filium, suosque nepotes recognoscit etiam filium posthumum, & nepotes descendentes; si ergo postea nati sunt veri consanguinei uxoris Titii, non poterunt non esse affines ipsius Titii.

Ad rationem dubitandi distinguo maj. affinitas non resultat nisi mediante matrimonio, quod aliquando existit, concedo maj. quod nunc semper actu existat, nego maj. & consequentiam. Et ratio à priori est; quia affinitas non oritur ex matrimonio immediate (nam affinitas usque ad secundum gradum contrahitur etiam ex copula fornicaria, quando nullum adest matrimonium) sed oritur immediate ex commixtione corporum semel habita inter virum & mulierem. Quare quamvis per mortem uxoris dissolvatur matrimonium, non tamen tollitur

litur immediata radix affinitatis nimirum: pulam esse habitam inter hunc virum & mulierem; cum factum infectum fieri nequeat: ergo affinitas, quæ ex tali radice nasci debet, morte uxoris impediri non potest.

IV. Affinitas superveniens matrimonio

83 **C**onjugatus committens incestum cum consanguinea conjugis (vel vicissim) idem quæ factus affinis conjugis intra secundum gradum tantum incurrit impedimentum petendi debitum sub mortali, quamvis innocenti petenti debitum reddere possit, & teneatur. Expressè in jure variis textibus. toto titulo, *de eo qui cognovit consanguineam uxoris sue.* Docet communissima DD. etiam quoad reatum sub mortali. Circa quod pro praxi aliqua notanda sunt.

84 1. Solus nocens hanc pœnam ac impedimentum petendi debitum contrahit, qui scilicet vel ipse voluntarium incestum commisit, vel ab altera committeretur spontè consentit; non enim neque hic, neque hæc consentiens debitum petere poterit. Non item incurrit innocens utpotè 1. qui nec commisit, nec consentit, jam insinuatum. 2. Si uxor à sui mariti consanguineo vi oppressa sit; cum nemo suo jure debeat sine sua culpa privari; communis DD. cum Sanchez *l. 1. disp. 30.* Layman *c. 5. num. 3.* At quid si ex metu gravi, sive vir sive famina cogatur.

rogatur talem incestum committere? Adhuc excusari (contra Sanchez & communioem) probabiliter censent *Pontius Bonacina*, alii cum *Tambur. c. 13. §. 3. num. 5.* Et ratio est; quia quamvis tunc adhuc peccent mortaliter, Ecclesia tamen pia mater non videtur illum vel illam castigare tantâ pœnâ. 4. Etiam hanc excusationem concedunt, quando adest ignorantia (dummodo non affectata ad liberius peccandum) sive facti, sive juris sive ipsius pœnæ, graves DD. & pluribus allegatis plane docet ipse *Sanch. l. 7. disp. 32. num. 43.* Nota hoc benè confessarie, & de tribus punctis istis lege *Dianam part. 11. tract. 5. resolut. 38.*

II. Ratione affinitatis tantum cum conjuge contractæ oritur hæc pœna vel privatio juris petendi debitum. Unde si conjux cum proprio suo consanguineo vel consanguinea incestum committat, etsi peccato graviore, non tamen ideò jure petendi debitum privatur cum nullam exinde affinitatem cum altero conjuge contraxerit, ut ex communi notant *Sanchez l. 7. disp. 37. Layman eodem c. 5. num. 5.*

III. Nihil refert ad hanc pœnam incurrendam, an occultè commissus, an publicè vel publicatus sit incestus; cum utroque casu affinitas contrahatur cum conjuge, quæ, ut modò dictum, sola causa est cur incestuosus impediatur à petitione debiti, ut contra *Sylvestrum, Angelum*, & alios docet, communis DD. *Sanchez, Layman*, alii passim.

IV. Postquam Concil. Trident. cit. in-
dimentum affinitatis ex copula fornicaria
strinxit intra secundum gradum tantum, cas-
restrictio obtineri debet quoad privationem
tendi debitum propter incestum cum conju-
consanguineis commissum. Uti, contra
strum Anglez & paucos alios, docet com-
nissima DD. cum Sanchez, Layman, & aliis
Ratio est; quia poena illa privationis juris per
debiti incurritur propter crimen incestus;
autem hodie fornicatur cum affine ultra secun-
dum gradum, non committit incestum, sed
simplicem fornicationem, si solutus sit vel vir-
us: vel adulterium, si sit conjugatus. Unde
hanc circumstantiam affinitatis extra secundu-
m gradum in confessione explicare non tenetur
ut ex communi notat Sanchez l. 7. disp. 8.
ergo &c.

§. XII.

COGNATIO LEGALIS.

85 **E**st propinquitates personarum ex adoptione
proveniens. Adoptio autem est per-
extraneæ (quæ scilicet non est ex descendenti-
bus, etsi alias sit consanguinea) in filium vel
liam, nepotem vel neptem, legitimam assumptam
Duplex est: Una perfecta adoptio (speciali no-
mine vocata arrogatio) est, qua Principis pro-
cepto persona extranea sui juris existens in al-
terius velut patriam potestatem familiamque
transfertur, ut instar ejus legitimi filii per omnia
esse incipiat. Altera imperfecta adoptio est

qua persona extranea in parentis sui potestate existens ab alio in filium vel filiam adsciscitur, ita tamen, ut naturalis patris potestate non egrediatur neque patri adoptivo ex testamento necessario succedere debeat, sed tantum jus succedendi ab intestato habeat. Adoptio illa perfecta est impedimentum dirimens matrimonium secundum triplicem modum mox assignandum, originarie quidem jure civili apud Sanchez, & alios. Admisit autem & approbavit Ecclesia partim in Decreto *c. ita diligere 30. q. 3.* partim in Decretal. Titul. speciali, *De Cognatione legali*; 1. In linea legali recta inter adoptantem & descendentes adoptari scilicet ejus filios & nepotes, qui in ejus potestate existunt. 2. In linea legali transversa inter adoptatum & descendentes adoptantis, scilicet legitimos natos & nepotes, qui in ejus adoptantis potestate existunt; non autem contrahit hoc impedimentum adoptatus cum adoptantis filiis illegitimis, cum non censeantur esse in ejus potestate: neque cum aliis filiis vel filiabus adoptivis, neque cum ipsis filiis legitimis, sed jam secundum formam legum emancipatis, ideoque hoc impedimentum temporale est. Ex communi DD. Sanchez, Layman, Tambur, alii passim. 3. Per modum affinitatis inter adoptatum & uxorem adoptantis. *L. Adoptivus. ff. De Ritu Nuptiar.* At verò inter adoptantem & adoptati parentes fratres, sorores nulla legalis cognatio intervenit, juxta communissimam DD. D. Thomas

mas in 4. d. 42. *quest. 2. art. 3. Sylvester*,
var. aliisque congestis Sanchez 7. *disp. 63.*
 16. Layman *cit. c. 4.* Etiam adoptionem
 perfectam & simplicem impedimentum ma-
 trimonio præstare affirmant quidam Antiqui
 Canonistæ, Abbas, Hostiens, alii in *c. Un.*
De cognation. Legali: & Theologi, Sot. Ric.
cit. in 4. d. 42. Sed rectè negat jam commu-
 DD. apud Sanchez & Layman. *cit.* Ratio
 quia impedimentum cognationis legalis in-
 ductum est ob similitudinem, quam filii ad-
 adoptivi gerunt cum filiis naturalibus legitimis;
 lem autem similitudinem filiationis proprie
 gerunt adoptivi ex adoptione simplici & im-
 perfecta tantum; cum in familiam & potestatem
 tris adoptionis non adsciscantur: neque de
 existat ullum jus: ergo &c.

§. XIII.

COGNATIO SPIRITUALIS.

86 **E**ST propinquitās personarum orta ex ad-
 ministracionis vel suscepcionē Sacramen-
 ti Baptismi, vel Confirmationis, inducens impe-
 dimentum dirimens matrimonium. De quo
 to titulo: *De cognat. Spirituali, & in Decretis*
quest. 1. c. Si quis filiastrum. Ejus tres
 species: Paternitas, Compaternitas, & Fra-
 ternitas Spiritualis.

Paternitas est propinquitās inter baptizantem
 vel confirmantem & paternos ex una parte,
 ipsum baptizatum vel confirmatum ex altera
 parte, qui proinde respectu illorum dicuntur
 frater & soror, ut in antiqua phrasi filiastrum, vel filiastra.

Compaternitas est propinquitas inter baptizantem vel confirmantem & patrilinos ex una parte, & parentes baptizati vel confirmati ex altera parte: & olim etiam extendebatur ad uxores baptizantis, confirmantis & patrilinorum.

Martinus De cognitione spirituali

Fraternitas dicitur propinquitas inter filios carnales baptizantis, confirmantis ac patrilinorum ex una parte, & ipsum baptizatum vel confirmatum ex altera parte. Hæc omnia erant impedimenta dirimentia inter dictas personas omnes, jure antiquo supra allegato. Verum jure novo Concil. Trident. *Sess. 24. cap. 2. De Reformat. Matrimonii* abrogatum est fraternitatis impedimentum, sicut & prædicta extensio ad uxorem baptizantis, confirmantis ac patrilinorum. Textum partim commodius infra citabo propter patrilinos. Nunc breviter.

I. Qualis dirimit, quo Jure?

I. Jure novo sola paternitas & compaternitas seu cognatio spiritualis inter Baptizantem, confirmantem & patrilinos ex una parte, & ipsum baptizatum vel confirmatum, ejusque parentes ex altera parte, est impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, non autem dissolvens semel validè contractum. Sic Concilium cit. Certa apud omnes. Ratio sumitur ex aliqua indecentia; quia nimirum & ministrantibus Sacramenta Baptismi & Confirmationis tanquam spiritualibus patribus spiritualis generationis, & patrilinis ad ea Sacramenta assisten-

sistentibus secundum traditionem Ecclesiam magna reverentia debetur, & à filiis sacramenta accipientibus, & ab eorum parentibus carnalibus; ideo in Ecclesia antiquitus constitutum & semper observatum fuit, ut eadem cognatio spiritualis æquè ac carnalis esset impedimentum dirimens matrimonium, quoad corporis mutua quædam subjectio tali reverentiæ repugnans inducitur. Ut patet variis locis Textibus in Decret. & Decretal. allegatis, quia par reverentia non debetur illis filiis carnalibus, meritò Concil. Trident. hoc impedimentum restringens illos excludit.

88 II. In hac cognatione spirituali vides, numerantur gradus aliqui, sicut in cognatione naturali & affinitate, sed solum conjunctio impedimentum inter personas prædictas inducit in perpetuum adeò, ut etiamsi moriatur pater, ratione cujus conjunctio contracta est, ut patet baptizatus confirmatus, eoque ipso mutatur paternitas, non tamen extinguatur conjunctio spiritualis compaternitatis inter baptizatum & paternos ac parentes baptizati. Ex communi Sanchez, l. 7. disp. 54. Quare hoc sensum est commune germanorum axioma: *Kind ist gestorben / die Gevatterschaft ist nicht Ende.*

89 III. Constat apud omnes, hoc impedimentum solum esse inductum jure Ecclesiastico, non autem naturali aut divino, ut clarè insinuat Textus. Quare infidelis seu non baptizatus

quis in casu necessitatis aliquem baptizans non contrahit cognationem spirituales: tum quia talis Ecclesiasticis sanctionibus non obligatur, tum quia ipse per Sacramentum Baptismi in Christo spirituali nondum est genitus, ideo neque cognationem spirituales inter Christi fideles contrahere posse censetur. v. g. Si quis infidelis, qui puellam baptizavit, postea ad fidem convertatur, & baptizetur, non contrahet cognationem spirituales, nec impedimentum dirimens matrimonium, sed cum ipsa puella vel matre ejus contrahere poterit. Communis DD. cum D. Thoma & Scoto. d. 44.

IV. Quid si conjunctio hæc supervenerit matrimonio? jam jam patebit.

II. Quis baptizans contrahit?

Omnis baptizans, non tantum Baptismo solemni, sed etiam Baptismo privato, atque in necessitate, contrahit cognationem & impedimentum dirimens matrimonium contrahendum cum baptizato, ejusque parentibus. Sic enim nimis clarè significant SS. Textus.

§. Idemque à paritate quidam sentiunt de patrino suscipiente in Baptismo privato, etsi minime necessario ullo jure. Sed rectius plurimis citatis negant Sanchez cit. Diana part. 3. pract. 4. resol. 18. & inclinant Suarez, Hurtadus, alii cum Tambur. l. 2. De baptismo. c. 4. §. 3. num. 4. Ratio est, quia jura semper solum loquuntur de suscipiente in Baptismo solemni, seu suscipiente ex instituto Ecclesie; qui autem suscipis

suscipit in Baptismo privato, non suscipit ex
stituto Ecclesiæ; cum de Baptismo privato
ad patrilios nihil ordinaverit Ecclesia, sed
pit ex voluntate propria: ergo de hoc jure
loquuntur. (quod hic incidenter diligenter
ta.) Et hinc fit

90 I. Si sponsus prolem sponsæ suæ baptizet
etiam ob necessitatem, solvuntur sponsalia,
dirimitur matrimonium contrahendum.
post Navar. c. 16. num. 34. & c. 22. num. 1.
ac alios resolvit Layman cit. c. 5. num. 8. in

II. Si conjux prolem conjugis suæ baptizet
vel in Sacramento Baptismi aut Confirmationis
ut patrilios suscipiat in necessitate, nullum
pedimentum contrahit; ut constat expressè
Ad lumina 30. quest. 1. ubi ratio datur:
inculpabile judicandum, quod necessitas int
utpote quia alius baptizans saltem æque aptus
aut alius patrilios nullus adest. Comm
DD. cum Sanchez l. 9. disp. 62. Layman
num. 7.

91 III. Quod si verò extra casum necessitatis
parens prolem conjugis suæ baptizet, vel ex
ramento Baptismi aut Confirmationis suscipiat
inprimis graviter peccat; & merito m
taliter, censet Navar. c. 16. num. 34. Sanchez
cit. disp. 26, num. 1. Layman, alii communiter;
quia id tam severè prohibetur cap. 1. &
eadem. 30. quest. 1. Deinde propter spirituale
cognitionem contractam cum conjugis in
rit impedimentum petendi debitum conjugis

juxta satis communem sententiam DD. cum Sanchez, Layman cit. alii: quanquam hi ipsi probabilem censeant oppositam sententiam Durandi, Coninck, aliorum, quos sequuntur Hurtadus alii cum Tambur. l. 2. de Baptismo. c. 2. §. 2. num. 10. nullum scilicet ex hinc impedimentum oriri; cum id nullo certo jure probari possit: neque in odiosis valeat extensio ab affinitate matrimonio superveniente ad cognationem spirituales, vel aliud impedimentum.

VI. Illud autem certum & expresse responsum ab Alexandro cit. c. si vir. 30. quest. I. si conjux ex ignorantia juris vel facti prolem conjugis baptizet, aut teneat, nullo impedimento petendi debitum affici. Uti etiam docent Navar. Rodriq. alii cum Sanchez. cit. disp. 22. num. 43. Nec valet hic regula: *Exceptio in uno firmat regulam in aliquo*: quia nulla hic est regula alia pro hoc impedimento in jure.

III. Qualis Patrinus contrahit?

Concil. Trident. Sess. 24. c. 2. De reformat. 92. Matrimon. sic statuit: *Unus tantum, sive vir, sive mulier, juxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum unus & una baptizatus de baptismo suscipiant, inter quos & baptizatum ipsum & ipsius patrem, & matrem: nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatiq; patrem & matrem tantum spiritualis contrahatur cognatio.* Parochus, antequam ad Baptismum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos spectat, sciscitetur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum

ptizatum de sacro fonte suscipiant, &c. Quia alii ultra designatos baptizatum tetigerint, gnationem spiritualement nullo pacto contrahunt. Constitutionibus in contrarium facientibus obstantibus. Hac Concilium, ex quibus alii pro praxi explicanda sunt.

93

I. Ut quis vel quæ patrinus vel patrina & hanc cognationem & impedimentum contrahat, præter designationem faciendam a parentibus vel Curatoribus baptizati, & per eum, si in defectu horum, ab ipso Parocho, si non sit, a sacerdote, si non sit, a diacono, si non sit, a fratre, si non sit, a quocunque alio, qui sit, ritur imprimis, ut habeat intentionem voluntariam fieri vel suscipiendi aliquem instar patrini etiam, vel saltem implicitam, utpote, faciente, quod Ecclesia ordinavit: quod alii eo modo faciunt: aut certè exercendi cæremoniam sacramentalis ab Ecclesia institutam; hac intentione hanc contrahit cognationem spiritualement, etiam si eam non intendat, etiam si ignoret, imò etiam si eam contrahere positivè nolit; quia cognatio ex ordinatione Ecclesiæ resultat ex ipso actu exercito instar cæremoniae sacrae, & nullo modo dependet à voluntate exercentis, sicut à aliis impedimentis affinitatis, criminis. Si non habuisset animum exercendi munus patrinum, tunc enim reverà non esset patrinus, etiam si faciendo graviter peccaret, cum Ecclesia requiratur patrinus, utique verum, sub gravi obligatione, ut bene notat Tambur. cit. c. 4. §. 3. num. 1. Hac ergò intentione seclusa, nulla contrahitur cognatio, nec consequenter impedimentum

ut si puer vel puella omnino ignoret, quid tali actione agatur, si quis præcise teneret, ne infans cadat, vel ut alteri rem gratam faciat, &c. At quid si per errorem leves filium Titii putans esse filium Sempronii amici tui? Te adhuc cognitionem contrahere docent *Coninck*, *Pontius*, alii. At rectius non contrahere (nisi forte habeas intentionem tenendi hunc, quiscunque offeratur) docent *Sanchez l. 7. disp. 58. num. 7.* *Bona-*
cin. alii cum Tambur. eodem c. 4. §. 4. num. 4. Ratio est; quia per cognitionem illam inducitur obligatio, eaque satis gravis ad susceptum: at non potuit contrahere obligationem ad hunc, quem tenuit, sed ignoravit, & alium putavit; cum nihil sit volitum, nisi cognitum.

II. Quando contra præscriptum Trident. 94
plures duobus assignantur, aut duo viri vel duæ
fœminæ, & omnes admittuntur à Parocho, illi
soli evadunt patrini, & cognati spirituales, qui
intra numerum permissum à Tridentino primi
tangunt, ac suscipiunt infantem, utpote primus
vir, vel prima mulier, aut primus vir & mulier
tantum, reliqui nihil agunt. Ex communi
Suarez hic quæst. 67. art. 8. Sanchez cit. disp. 57.
num. 14. Dicastil. cit. disp. 7. num. 286. Quod
si admissi omnes tangant simul; tunc juxta *Sua-*
rez cit. nullus contrahit cognitionem spiritua-
lem; quia resistit Tridentinum. At juxta *San-*
chez. Dicastil. cit. & alios, omnes contrahunt
cognitionem spirituales; quia Concilium so-
lum videtur prohibere talem concursum, non

irritare actum. Utrumque probabile. C. autem non contrahunt eo casu, nisi quos designatos à parentibus admisit Parochus, sicut illi, quos ultra designatos à parentibus ipse parochus designasset: certò autem illi, quos in effectu parentum Parochus designat. Omnia communi. late Sanchez cit. *num.* 15.

95 III. Requiritur omninò ad hanc cognitionem tactus physicus infantis seu baptismi (itèmq; confirmandi) & non sufficit solà assentia: quin imò requiritur, ut quis vel accipiat infantem, dum super ipsum aqua effunditur, vel certè immediatè accipiat e manu ipsius baptizantis, uti contra *Sotum*, *Lopez*, *Sanchez* alios solà assistentià contentos; apud *Sanchez* cit. docet communis DD. cum eodem *Sanchez*, l. 7. *disp.* 56. & certum testatur *Perez* l. 29. *sect.* 4. Nam sacri Canones, ipsummetipsi dicunt. semper utuntur his verbis: *tangendi, vandi de sacro fonte, tenendi, suscipiendi* quæ certè tactum physicum, non assistentiam solam important: Et quidem tactum immediatum, ut proinde non fiat patrinus vel patronus vel illa, cui tradit infantem is, qui prior immediatè à baptizante accepit. Uti docent *Sanchez*, *Pontius*, *Perez*, *Bonacin.* eosque secutus *D. Fil.* suprà, in specie exprimens commatrem contrahere cognationem spirituales, quam suscipit infantem de manibus compatris, qui prior acceperat à baptizante; quia non censetur suscipere ex Baptismo: atque ita in contingenti

facti expresse declaravit sacra Congregatio S. Officii apud Gallemart. ad Trident. *Seff. 24. c. 2.* & describit Gobat *tract. 2. seu Alphab. baptizant. cas. 17. n. 539.* excipiens tamen, nisi consuetudine antiqua in aliqua Dicecesi (prout testatur de Constantiensi) oppositum introductum esset.

IV. Potest quis patrini munus obire etiam per 96 vicarium, substitutum seu Procuratorem, vel legatum, juxta receptam & notissimam praxin; & tum ipse principalis patrinus per alium baptizatum vel confirmatum tenens cognationem spirituales & impedimentum matrimonii cum baptizato vel confirmato, ejusque parente contrahit. Uti contra *Navar. Sanchez*, ac plures alios apud ipsos, docet jam communis DD. quos citant, & sequuntur Layman *part. 4. c. 8. num. 5.* Pontius *l. 9. de Matrimon. c. 3. num. 10.* Perez *disp. 19. seff. 7.* Tambur. *De baptismo l. 2. c. 4. S. 4. num. 8.* Gobat. *tract. 2. Alphab. baptizant. cas. 17. num. 546.* ferturque saepius declaratum à sacra Congregatione Cardinalium.

Ratio est; quia generalis ista consuetudo in Ecclesia notissima habet vim declarandi legem, & regulam illam juris in 6. *Qui fecit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum*: At verò substitutus, Procurator &c. tenens, hanc cognationem & impedimentum minimè contrahit; quia is non suo, sed alterius nomine tenens verus patrinus non fit, sed solum veri patrini officio fungitur. Uti contra *Sotum, Toletum,*

Rodrig. & alios docet jam communissimum DD. meique citati omnes: idque expresse declaratum est a S. Congregatione Cardinalium, apud Pontium & Barbosam *De officio. Paroch.* c. 1. num. 15.

97 Quid si ergo rogatus, ut suscipiam e baptisimali infantem Titii, dicam, me suscipi- rum; sed poenitens dicti rogo meum vicari- velit esse patrinus, me libenter daturum ptus, qui solent fieri ratione talis actus: acceptat, & praestat libenter, crone ego nus? R. Non eris; quia alter non tuo, aut curatoris nomine, sed jam suo proprio nomine infantem suscipit, etsi tuo rogatu. Accipe unum & alterum casum.

98 Ordinarius patrinus, qui solet omnes liberos suscipere, non est domi: ideoque po- latur a me vicarius pro ipso ordinario susce- re sed nesciente alium esse sui vice seu nomi- postulatum patrinum. Uter hic erit patrinus cognationem spiritualem contrahet? R. Ne- non vicarius ille substitutus; quia defuit illi- tentio tenendi suo nomine, & alioquin substi- tus cognationem non contrahit, ut dictum Non ordinarius meus, quia supponitur fuisse ab ipso facta substitutio; nec tacita hic sumptio locum habet; quia agitur de onere obligatione, quam nullus praesumitur sibi imponere.

Rursus, Titius advocatus a parentibus, esset patrinus Cajæ, dignitatem acceptat, &

Eccleſiam cum cæteris vadit, ibi comparet Fri-
 dericus Legionarius Titii, cui hic urbanitatis
 cauſa cedit, permittitque, ut puellam teneat, &
 è fonte levet. Poſt ſedecim annos Titius Ca-
 jam vult ducere, & quærit, an impedimento la-
 bore. Fuit negativa reſolutio; non enim per
 invitationem aut acceptationem contrahitur
 cognatio ſpiritualis, ſed per levationem ex fon-
 te. In hoc ergò caſu non Titius ſed Fridericus
 contraxit cognationem ſpiritualem. *Hic caſus*
fuit ita reſolutus in noſtro (Pragenſi) Conſiſtorio,
me Eminentiffimi Cardinalis ab Harrach vices
gerente, ſic refert Joannes Caramuel in ſua Theo-
logia, num. 553. Cui omninò acquieſco; Titius
 enim non fuit patrinus, quia nec levavit ipſe in-
 fantem: nec Fridericus ejus ſuperior egit procu-
 ratorem: Quia verò Fridericus eum verè tenuit
 Parocho conſentiente & approbante, liberaliter
 ſine dubio præſumpto conſenſu parentis cum
 agatur de favore parentis; nihil obest, quo mi-
 nus dicatur evaſiſſe verus patrinus. Hæc exem-
 pli cauſa pro luce afferenda ad ſimiles caſus ſol-
 vendos.

§. XIV.

C R I M E N.

Impedimentum criminis eſt ſclerata quæ- 99
 dam conjunctio, qua conjux adhuc vivente
 ſua comparte cum alio vel alia de matrimonio
 ineundo cum crimine aliquo conſpirat, propter
 quam ſceleſtam conſpirationem cum tali cri-
 mine oritur impedimentum dirimens matrimo-
 nium

nium inter illas personas sic criminosè contrahentes; & hinc dictum impedimentum criminis. Idque rationabilissimè, ut nimirum vitetur talia crimina, cædes, adulteria inter conjugum hoc modo delinquentibus aufertur spes iter sese contrahendi. Triplex autem vel potius quadruplex reperitur in jure ejusmodi crimina, & inde impedimentum dirimens matrimonium: *primum*: solum homicidium: *secundum*: homicidium cum adulterio: *tertium*: solum adulterium cum promissione matrimonii in futurum post mortem conjugis: aut (claritatis gratiâ rectè aliqui quartum crimen computant) cum actuali contractui matrimonii de præterito utique invalido. Concilium Trident. aliud crimen addidit, quod matrimoniū dirimit, scilicet raptum; sed jam hoc commodius sub classe *sensus insufficientis* computavimus; cum in Concilio eo decreto fuerit, non tam punire raptorem, quam prospicere libertati matrimonii ac consensus voluntarii respectu puellarum.

Primum Crimen.

Solum Homicidium, scilicet uxoricidium vel mariticideium.

100 **Q**uandò quis occidit uxorem suam, vel maritum alterius (aut contra maritum suum vel uxorem alterius) ex prævia conspiratione cum illa vel illo: seu quando ambo machinantur mortem, vel conspirant in mortem uxoris vel mariti, cum intentione, ut illâ peremp-

inter se matrimonium contrahant, effectu secuto est impedimentum dirimens matrimonium inter illos homicidas conspirantes tantum. Omnes claro jure, *c. si quis vivente. 31. quest. I. c. laudabilem de convers. infidel.* & alibi. Ratio jam indicata est. Conditiones requisitas ad impedimentum incurrendum jam satis expressas breviter explico.

I. Quando quis occidit vel interficit effectu secuto. Non sufficit sola quaecunque attentatio vel machinatio mortis: non vulneratio gravis, mutilatio: intoxicatio, si mors re ipsa non sequatur, ut clarè significatur juribus citatis; nam verba legum, præsertim poenaliū, debent intelligi cum effectu. *c. relatum. de clerico non residente.* Perinde autem est, si quis occidat physicè per se ipsum, ferro, veneno, veneficio, siue per alium moraliter occidat iussione, consilio, suasu, consensu prævio in occisionem suo nomine vel in sui gratiam faciendam, prout manifestè colligitur ex utroque loco juris allegati, non autem sufficere ratihabitionē, dicam mox.

II. *Uxorem suam vel alterius;* perinde enim est, siue occidas tu ipse physicè vel moraliter, siue alter vel altera, tuo consensu vel conspiratione, occidas tuam uxorem, jam enim ambo machinatis mortem uxoris mutua conspiratione. Idemque perinde est, siue vir occidat uxorem, siue uxor, ut æquè frequens, per se vel complicem occidat maritum. Nam sic *c. si quis vivente. & c. laudabilem*, in primo casu expres-

se sermo est de occisione mariti. Et contra pa
cos docet communissima DD. cum Sanchez
7. disp. 78. Layman cit. c. 10. num. 4. op
meque defendit Dicastillus.

101 III. *Ex pravia conspiratione*, scilicet cu
scitu, consensu, consilio, auxilio, vel quali
cooperatione alterius. Quare si unus tantu
vel una, sine conspiratione, consensu vel si
alterius, occidit conjugem, si nihil aliud ad
tur, non nascetur impedimentum, sed super
tes poterunt valide matrimonium contrahere
juxta communem DD. apud citatos, & colligitur
tur, ex eodem c. *laudabilem de convers. in p
lium*. Et nota: *ex pravia conspiratione*; minime
enim sufficit sola ratihabitio occisionis tuo
mine vel in tui gratiam jam factae ab altero
vel altera etiam complice; quia sola ratihabitio
ne hoc impedimentum contrahi, nullo jure co
primitur; neque enim ratihabitio est machinatio
tio mortis, quam jura requirunt, nec praebet oc
casionem caedis, quam jura detestantur; sed
mortem vel caedem jam factam supponit. Com
munissima DD. & citati omnes

102 IV. *Ex intentione contrahendi matrimonium cum illo vel illa*. Ad hoc impedimentum contrahendum necessario requiritur, ut conspiratio illa in mortem conjugis, ac mortis machinatio fiat ex, vel cum intentione contrahendi matrimonium cum illa ipsa vel illo complice, Communissima cum Sanchez disp. 78. num. 13. Layman c. 10. num. 4. Pontius, Perez cit. Et patet eo

ex intentione legis, quæ per hanc pœnam & impedimentum intendit impedire, ne qui vel quæ cupiditate alieni matrimonii occidat propriam, vel alienam conjugem. Quare imprimis, qui alio fine vel motivo, quàm ut matrimonium contrahant, v. g. ex odio, vindicta, vel ne deprehenſi in adulterio à marito occidantur, aut de adulterio accusari poſſint, &c. conjugem communi conſpiratione occiderunt, hoc impedimentum non contraherent, uti cum Navar. *l. 4. conſil. 1. c. de eo qui duxit.* docet communis DD. ac citati omnes. Item ſi Titius v. g. ſuaſu vel cooperatione Cajæ occidat uxorem ſuam, ut ducere poſſit, non ipſam Cajam, ſed aliam quamcunque, vel determinatam hanc Semproniam ſcleris ignaram, nihil impeditur Titius, quin poſtea poſſit ducere utramlibet, ſive Cajam ſive Semproniam, modò cum neutra earum ante mortem conjugis mœchatus ſit (tunc enim naſceretur ſecundum crimen) uti ex *Coninck* & aliis reſolvit *Layman c. 10. num. 2.* quia non occidit ex intentione contrahendi cum complice ſeu conſpirante. Neceſſe tamen eſt, eam intentionem contrahendi cum ipſa complice, fuiſſe alteri parti manifeſtatam alioquin non poterit eſſe conſpiratio ex intentione ineundi matrimonium. Sufficit tamen ſola intentio ſeu voluntas contrahendi, neque requiritur promiſſio, ſeu ut fides data ſit de matrimonio ineundo inter ipſos, prout expreſſè decideretur. *c. ſuper hoc* eodem titulo. *De eo qui duxit.*

Tan

Tandem in hoc primo crimine, quando in bo machinati sunt mortem conjugis, non requiritur adulterium; cum juxta jura allegata sit dicta mutua conspiratio cum occisione secuta; si autem accedat & adulterium, erit crimen mixtum ex primo & secundo, eoque difficilius dispensationis, & ideo in supplatione necessario explicandum. Declaro hoc crimen uno & altero exemplo authentico.

- 103 Jovius uxorem suam adulteram & adulterum odit, & per insidias occidere parat, adulteram & adulterum id rescientes absque intentione contrahendi matrimonium, illius mortem machinati sunt, & secretò occiderunt, postea matrimonium contraxerunt in facie Ecclesiæ. Quæritur an teneat? & rectè Navar. cit. *Consil. 1.* tenuisse; idcirco, quòd ex narratione facti clarescit, interfectionem illam nequaquam provenisse intentione contrahendi inter se post mortem ipsorum. Sic Doctor Navarrus.

Hortensia juncta matrimonio cum Petro, petravit adulterium cum Achille, qui gerebat inimicitias cum Petro, & Hortensia quoque Petro oderat; quòd ab illo duriter haberetur; in eo consilium, ut eum interficiant, quod & factum est, primà quidem intentione ulciscendi, quod Petro oderant, secundarià contrahendi simul; vellem de hac dubitant. Quæritur, an ortum impedimentum dirimens & quid faciendum, contraxerunt? Hic sceleratus casus his verbis propositus fuit Leonardo Lessio in *Auctor. Matrim.*

Matrimonium cas. 10. atque ita sapienter refolvit. 1. Fuisse ortum impedimentum, si faltem fecundaria intentio fuit poftea contrahere; quia jura simpliciter requirunt intentionem illam contrahendi, nec ufquam exprimunt, intentionem illam contrahendi debere efle primariam. 2. Si dubitent, an habuerint eam intentionem fecundariam, debere eos abftinere à matrimonio, eò quòd contracturis debet mortaliter conftare, non fubefle impedimentum, alioquin exponerent fe in periculum fornicationis; atque eo cafu in foro externo omnino præfumptionem efle, adfuiffe talem intentionem: atqui in foro externo ftatur præfumptione, quando non conftat de oppofita veritate.

Secundum Crimen.

Homicidium cum adulterio.

Quandò folus adulter, comiffo adulterio, 104 occidit fuam uxorem (aut contra fola adultera fuum maritum) absque confpiratione cum complice, ex intentione tamen perveniendi ad matrimonium cum adultera vel adultero, nafcitur impedimentum criminis dirimens matrimonium contrahendum inter adulteros. Omnes. Conftat ex *c. Super hoc. c. Significavit nobis. De eo qui duxit.* Idque etiam locum habere, fi adultera fola fimili intentione occidat maritum, patet ex fuprà cit. *c. Si quis vivente. 31. quæft. 1.*

Ad impedimentum ergò hoc contrahendum 105
non

non sufficit sola occisio uxoris vel mariti, requiritur etiam adulterium commissum, occisionem actualem conjugis; siue deinde adulterium antecedit, siue subsequatur machinationem mortis conjugis, dummodò vivente huc conjuge. Communis. *Sanchez*, *Pom. Layman*, alii citati. Ut si venenum propinxi uxori vel marito, aut mandasti sicario, ut occideret Bertam uxorem tuam, & post illud mandatum vel propinationem ante mortem Bertae commisit adulterium cum Caja, confurget in te iudicium: non autem confurgeret, si eundem Caja peccasses primum post mortem Bertae; tunc enim non potuit amplius fieri adulterium: jura autem requirunt occisionem et adulterio. Communis apud citatos. Item requiritur, ut occisio conjugis fiat ex intentione perveniendi ad matrimonium cum adultera colligitur ex motivo juris initio allegati, de quo DD. communiter, Theologi, Jurista, & Mystici. Quare, si occisio vel machinatio uxoris vel mariti fieret ex alio motivo vel gravius cum hac aliave peccandi, vel aliam quocunque foeminam ducendi, non induceretur impedimentum inter adulteros. Advertit tamen bene *Sanchez cit. num. 19.* hanc intentionem semper praesumi in foro externo, quoties quis for vult contrahere cum ea, cum qua commisit adulterium; ideoque idipsum etiam praesumi debet in foro interno in dubio, quando constat opposita veritas, ut paulò supra in-

vi. Non tamen necesse est, ut hæc intentio occi-
foris matrimonii contrahendi sit manifestata
adulteræ cum qua intendit contrahere, ut con-
tra Pontium & alios rectè docet Averſa hic
quæſt. 18. Secl. 4. cum Tambur. *tract. 1. §. 2. n.*
3. Quia in hoc ſecundo crimine non requiritur
conſpiratio duorum, ſicut in primo crimine
præcedente. Quale autem in hoc & ſequenti-
bus criminibus intervenire debeat adulterium,
dicam mox infra *num. 4.*

Tertium Crimen.

*Adulterium ſolum cum promiſſione matri-
monii de futuro.*

QUandò adulter & adultera, ſive ante, ſive 106
poſt adulterium commiſſum promittunt
& fidem dant de matrimonio poſt mortem
conjugis contrahendo, eſt impedimentum diri-
mens matrimonium inter illos contrahentes. Ex
comuni Sententia, ex plurimis ſacris Textibus, c.
Relatum 1. quæſt. 1. c. propoſitum c. Ex literarum.
c. Significasti. c. Peniens. &c. De eo, quid duxit. Ra-
tio rurfus ſemper eadem, nè ſcilicet ob promiſ-
ſionem factam matrimonii contrahendi capteretur
occaſio machinandi mortem alterius conjugis,
inter adulteros. Vides jam in hoc tertio crimine
non requiri occiſionem vel machinationem mor-
tis, ſed ſufficere adulterium, cum promiſſione
matrimonii. Vides etiam, non ſufficere ſolum ad-
ulteriũ, aliòquin omnes adulteri vel adulteræ in-
validè contraherent ſecundas nuptias: Sicut neq;
ſuffi-

sufficit sola promissio futuri matrimonii mortem conjugis, quippe quæ per se loquens spectato jure naturæ illicita non est: attamen accidens, quia tales promissiones solent esse causa multorum malorum; ideo merito *c. Finali*.

De eo, qui duxit, graviter delinquere dicuntur, eisque poenitentia injungi præcipitur, qui matrimonio ligati promittunt alteri matrimonium post mortem conjugis. Et merito Parochi et modi promissionem factam audientes suspicantur, & inquirunt de ulteriori malo. Itaque

- 107 1. Ad hoc impedimentum requiritur & sufficit adulterium simul cum promissione futuri matrimonii, sive adulterium sit commissum ante, sive post promissionem seu fidem datam, ut expressè habetur eodem *c. Finali*. Neque requiritur, ut unum fiat intuitu alterius per modum pacti conditionati, v. g. dicendo: promittam tibi ducendum te, mortua conjugē mea vel tuam, si feceris potestatem corporis; hoc enim nullius est impedimentum, sed sufficit, cum adulterio ante promissionem fieri promissionē matrimonii, eamque promissionem ante adulterium non esse revocata. Si enim revocata antea sit, jam non erit adulterium cum promissione, adeoque nullum amplius impedimentum; at verò si promissio facta post adulterium, etsi ante mortem conjugis revocata sit, impedimentum jam ante contractum per contractum ulterius cum promissione, utique permanet, ut ex communi rectè notat Sanchez cit. *num. 1.* Bonacin. hic *quest. 3. proposit. 2.* alii passim. Hinc ulterius.

vivente eodem conjugē facta sint. Unde si fides data sit sub eodem matrimonio, atque adulterium commissum sub alio matrimonio posteriori; aut contra adulterium commissum sub priori promissio autem facta sub posteriori matrimonio, non erit impedimentum; quia per posterius aliud matrimonium dissoluta est connexio adulterii & promissionis. Ex comūni Sanchez *l. 7. disp. 79.* Coninck, alii cum Layman *c. 10. num. 4.* At quid si Titius & Bertā bona fide putantes Cajam Titii uxorem jam esse mortuam, sic invicem promiserunt matrimonium; deinde certē cognoscunt eam adhuc vivere, & nihilominus committunt adulterium; Incurruntne hoc impedimentum dirimens? Affirmant simpliciter *Aversa & Perez* apud Tamb. hic *c. 6. §. 3. n. 11.* Sed rectius sic distinguendum: Si Titius & Berta post cognitam vitam Cajæ commiserunt adulterium ex vi promissionis prius factæ, cum spe futuri matrimonii, adhuc sine dubio exsurgit impedimentum; quia sic perseverat promissio facta, & quidem jam sub mala fide, quæ ante erat sub bona fide.

At verò si cognitā Cajæ vitā nihil ampliùs moveantur promissione prius facta, quam jam tanquam impossibilem factam cessasse & exspirasse apprehendunt; quia nimirum vivente Caja matrimonio jungi non possunt, & tamen committunt adulterium, non contrahent hoc impedimentum; quia sic adulterium hoc non est ampliùs

plius conjunctum cum promissione antea facta
quod valde notandum. Hæc satis de simili
adulterii & promissionis : breviter nunc
dicendum, qualis promissio & quale adulterium
requiratur ad hoc impedimentum eligendos
sententias mitiores pro liberatione eorum.

- 109 III. Requiritur ad promissionem matrimonii
ut sit seria seu utrinque serio & ex animo facta
altera parte acceptata, & absoluta. Non
incurritur impedimentum. 1. Si promissio
utraque vel una saltem parte fictè fieret. La-
cit. c. 10. num. 4. Bonacin. Henriq. Diana
contra Sanchez, Perez, Dicastil, & alios. Si
promissio, etsi serio facta ab una parte, ab
altera parte acceptata non sit. Communissima
Sanchez disp. 79. Layman, alii. Quid si
pars taceat? Censebiturne consentire & con-
trahere, sicque impedimentum contrahi? Non
Sanchez cit. Quia sumus, ait, in re nociva ob-
staculum contrahendum. Affirmat Cane-
cum aliis; quia sumus, ait, in re favorabili
matrimonium apprehenditur ab iis ut bonum.
Utrumque probabile censebat Tambur. cit. c. 3.
num. 7. Et ego, nisi de consensu constet
mitiorem sententiam inclino. 3. Si promissio
fiat conditionatè conditione ante mortem
jugis non impleta, ut si dicas adulteræ: pro-
hibeo te de ducere, si pater meus profectus fuerit
ante mortem uxoris pater non profectus
non orietur impedimentum. Sic (contra Sanchez
& alios) Caneck, Layman, Perez disp.

Secl. 4. Tambur cit. *num. 4.* alii. Ratio est; quia promissio conditionata ante conditionē impletā non est simpliciter promissio aut fides data, quā requirunt sacri Canones. 4. Probabiliter etiam requiritur ultra promissionem acceptatam absolutam, etiam repromissio vicissim facta ab altera parte, seu promissio mutua, sicut si contrahere attentarent matrimonium de præsenti in crimine sequenti requiritur mutua promissio & repromissio. Ita post *Henriq. Layman num. 4.* Et si probabilius neget cum pluribus Sanchez *disp. 79. num. 20.* Sed satis sit probabiles opinioniones hujus impedimenti insinuassee, si curiosus es, vel casu urgeris, lege citatos.

IV. Ad contrahendum hoc impedimentum **119** requiritur adulterium verum & formale ex utraque parte seu utrique parti cognitum & perfectè consummatum cum immissione seminis intrā vas naturale. Communis DD. ac citati omnes. Non ergo incurritur hoc impedimentum imprimis, si neutra, vel altera pars nesciat se committere adulterium, ut si puella nesciat hunc virum esse matrimonio ligatum, aut ignoret ejus uxorem adhuc vivere, etsi ignorantia crassa. Sanchez, Coninck, Layman, Perez, alii passim. Et constat expressèc. *Propositum. De, qui duxit.* infra describendo. Et alii Canones requirunt scientiam. Tandē, si reipsa non sit adulterium, sed tantum formaliter per conscientiam erroneam, ut si Titius & Berta putent conjugem alterius adhuc vivere, cum tamen reve-

ra jam obierit : aut putent , esse verum matrimonium illud prius , cum tamen revera ob impedimentum occultum nullum sit. Nam universim liter semper requiritur matrimonium prius esse validum , etsi tantum modò ratum , aut divitiò dissolutum. Ut notat Sanchez *disp.* 78. *ne.* Communis apud Tambur. cit. §. 2. *ne.* 6. Denique non contrahitur impedimentum ob quoscunque tactus & actus impudicos , et pollutionis invicem procuratas , etiam copula inchoatam , &c. Eodem prorsus modo , quod præ dictum de copula requisita ad contrahendum impedimentum affinitatis , hic per omnia applicanda. Ratio omnium est ; qui jura odiosa sunt strictè interpretanda ; ergo in nostro non sunt intelligenda , nisi in adultério perfecto , absoluto , & utrinque consummato.

Crimen quartum.

Adulterium solum cum alio matrimonio contracto.

III QUandò adulter vel adultera committit adulterio insuper contrahunt , vel potius contrahere (utiq ; invalidè) attentant matrimonium per verba de præsentì , statim nascitur illud eos impedimentum dirimens , ut deindè , etiam mortua uxore adulteri , vel marito adulteris matrimonium validè contrahere nunquam possint. *Omnes.* Constat variis Capitulis eodem titulo : *De eo , qui duxit.* Et ratio eadem à fortiori ; si enim ob excludendam

caſionem machinandi mortem conjugis ex ſola promiſſione matrimonii cum adulterio naſcitur impedimentum dirimens, multò magis naſcetur ex conſenſu de præſenti cum ſimili adulterio.

Intellige rursùs eadem ratione de adulterio vero, formali, ex utraque parte perfectè conſumato, juxta dicta in crimine præcedent n. *IV.* Declarat authentica ſententia Alexandri III. c. 1. de eo, qui duxit. Sic loquitur: *Propoſitum eſt nobis, quòd quidam vir uxorem habens, ſibi aliam hujusmodi rei inſciam copulaverit, ſed prima mortua diſcedere nititur à ſecunda. Sed licet in Canonibus habeatur, ut nullus copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maxime, cui fidem dederat uxore ſua vivente: vel qua machinata ſit in mortem uxoris; quia tamen præfata mulier erat inſcia, quòd ille aliam haberet uxorem viventem; nec dignum eſt, ut præfatus vir, qui ſcienter contra Canones venerat, luctum de ſuo dolo reportet. Conſultationi tuæ taliter reſpondemus: quòd niſi mulier divortium petat, ad petitionem viri non ſunt aliquatenus ſeparandi.* Sic Pontifex, compendio confirmandum ferè omnia dicta.

At, quid ſi tales putantes conjugem jam eſſe mortuam vel mortuum, bona fide contraxerunt matrimonium, poſtea verò cognitò conjugem adhuc vivere, committunt, vel pergunt comittere adulteria, idque quaſi ex vi prioris contractus? Accipe reſponſum Doctoris Navar. ad ſimilem caſum ſibi propoſitum, *conſil. 3. in eundem*

dem titulum: *de eo, qui duxit.* Antonius vi-
te priori uxore, motus rumore mortis ejus,
degebat longè distans ab eo, contraxit cum
ta ignorante Antonium habuisse uxorem, de
jus morte nihil certi constaret: quæ Berta etiã
postquàm deindè cognovit vivere uxorem
tonii, perrexit facere Antonio potestatem
corporis. Nunc verò sepulta priori sua uxore
& superstite secunda, quærit Antonius: qui
bi faciendum?

Respondet sapienter Navar. 1. Non pos-
sunt convivere, nisi eliciant novum consensum
quandoquidem matrimonium non valet
vente prima uxore. 2. Licet novum con-
sensus eliciant, attamen fore illicitum ac irritum
nisi accedat dispensatio Pontificis; quando-
quidem Berta perrexit carnaliter adhærere Antonio
etiam postquàm cognovit, vivere adhuc uxorem
Antonii. 3. Antonium teneri ducere Bertam
volentem; quia illam ab initio decepit, ut
non contracturam, si cognovisset, esse incertum
an viveret prior uxor. 4. Addit illam renun-
tiationem consensûs debere fieri coram Parocho
& testibus; esto jam præcesserit in facie Ec-
clesiæ matrimonium illud invalidum. Sed de
quarto alibi mitius.

Quo jure inductum hoc impedimentum

113 **C**ertè non jure naturæ vel divino, ut patet
in Davide, qui post adulterium & occisionem
Uriæ duxit ejus uxorem Bethsabeam:

solo Jure Ecclesiastico, locis hætenus allegatis. Undè si duo infideles commisissent tale crimen, postea validè contraherent. Quòd si tamen tale crimen committatur à duobus, quorum unus est fidelis, alter infidelis, non poterit hic alteri post Baptismum jungi matrimonio. Ut certum est apud omnes. Et expresse diciditur. *c. 1. de convers. infidel.* Et si enim ibi sit casus de certa criminis specie, tamen perindè est etiam de aliis speciebus criminis. Ut notat ibidem Glossa. Ràtio est; quia tunc impedimentum ab Ecclesia statutum directè in fidelem, redundat etiam in infidelem. Etenim ad invalidè contrahendum matrimonium satis superque est, quòd alter ex contrahentibus impedimento dirimente alligatus sit. Uti contingit in impedimento voti solemnitis in Professione, &c. quod quamvis in altero tantum reperiatur, matrimonium tamen reddit irritum. Ut excomuni docet Sanchez, *disp. 78.*

Tantem nota semel pro semper, impedimentum hoc criminis tantum dirimere matrimonium contrahendum inter ipsosmet criminosos, qui tale crimen homicidii vel adulterii commiserunt: non item dirimere matrimonium contrahendum cum aliis; imò hodie neque impedire quidem, quamvis hæc ipsa & alia nonnulla crimina jure veteri erant impedimentum impediens seu prohibens matrimonium omne aliud contrahendum, de quo brevi postea.

Supponimus autem semper, sicut generaliter

ad incurrendum quodvis impedimentum
mens, ita & hoc criminis impedimentum,
requiri scientiam talis impedimenti, nec
sare ignorantiam, quod tali crimine contri-
tur impedimentum dirimens, & matrimonium
fiat nullum; quia etiam hoc impedimentum
ab Ecclesia inductum est non præcise in
nam delicti; sed principaliter ad absterren-
homines, ne spe matrimonii crimina commi-
tant: prout unanimiter supponunt DD. uni-
si suo loco allegandi; neque ullus hactenus
in dubium revocavit. Novissimè Diana *par.*
resol. § 1. pro opposita sententia citat *Baucy*
Baucy autem id ex se non asserens citat *Pa-*
dani antiquam sententiam obsoletam, adeo-
hodie nullum probabilitatem afferentem;
tamen nec *Diana*, nec *Baucius* ulla nota-
ciunt oppositam sententiam *Paludini*, ideo-
cum P. Gobat hic *cas.* 10. *num.* 202. non
rer illos, qui bona fide contraxerunt ad
impedimento criminis relinquere in bona fide.

CLASSIS IV.

Impedimentorum.

NIMIA DISTANTIA.

Continet duo vel tria ultima impedimen-
Cultus disparitas: impotentia, sub qua
tiam comprehenditur impedimentum ætatis.

SUMMARIA.

115. Matrimonium fidelis cum infideli seu non baptizato
nullum est.

117. Valida autem sunt matrimonia Catholicorum cum
hereticis regulariter.
118. Illicita tamen mortaliter per se loquendo.
120. Et prorsus impia cum promissione relinquendi par-
tem prolium in fide heretica.
121. Impotentia coeundi.
123. Quando censeatur adesse, & unde oriatur?
124. Si perpetua sit & incurabilis licet ac antecedens.
125. Dirimit Matrimonium contrahendum tantum.
126. Quid in dubio, an sit perpetua, nec ne?
127. Impotentia superveniens non dissolvit matrimonium
semel contractum.
128. Nulla impotentia temporalis tantum etiam antece-
dens dirimit.
130. Impotentia etatis jure naturæ dirimit solum inter
contrahentes ante sufficientem usum rationis.
131. Jure vero Ecclesiastico dirimit inter impuberes, ma-
sculum scilicet ante 14. & femellam ante 12. annum
impletum.
132. Nisi malitia suppleat etatem.
134. Quoad impotentiam sexus mixti, seu matrimonia
hermaphroditorum ponuntur quatuor casus, usque
ad n. 139.

§. XV.

CULTUS DISPARITAS.

Hoc est: Diversitas Religionis, sed illius
solius, quæ est inter fidelem & infidelem,
seu baptizatum, & non baptizatum est impedi-
mentum dirimens matrimonium inter illos.
Omnium DD. consensu. Id tamen non jure na-
turali aut divino (quidquid nonnulli sine solida
ratione dicant apud Sanchez citandum) sed so-
lo Ecclesiastico, eoque non scripto; non enim
invenies Canonem qui clarè indicet hanc an-
nullationem. Ut latè disputat Sanchez l. 7. disp.
71. sed

71. sed consuetudinario, consuetudine & petuo usu Ecclesiæ approbante. Ut post Chrechez & alios communiter, benè probat *disp. 36. sect. I. num. 4.* addens tamen, pro re ex Traditione Apostolica.

116 Certissimum autem est apud omnes, tale matrimonium esse illicitum jure naturali ac no, in lege veteri sæpè gravissimè prohibita ac etiam in nova: 2. *ad Corinth. 6. Nolite cere jugum cum infidelibus.* Idque ob periculi perversionis & malæ educationis. Sed de plura dicere nihil opus vel utile. De hæreticis autem dixi primo Præcepto; *Cum de communicatione Catholicorum cum hæreticis.* Ne tamen loco mancus sim, reddo compendio.

Matrimonia Catholicorum cum hæreticis

117 **H**æc secundum leges Ecclesiæ inita valent, sunt, saltem regulariter. Communis sententia Theologorum (adversus nonnullos Calvinistas) & certa sententia, adeò ut Bellarminus *de concil. c. 4.* expressè dicat, esse errorem in fide si quis asserat, matrimonium catholici cum hæretico esse invalidum. Et ratio est; quia nec naturalis, nec divina, nec Ecclesiastica lex, sed aliò impedimento dirimente, irritat ejusmodi conjugia: neque obstat, quòd hæreticus non credat matrimonium esse Sacramentum; nec aut ratio Sacramenti inter baptizatos non potest separari à contractu legitimo matrimonii, ut multi docent: aut certe regulariter hæretici ipsa non separant cum habent generalem in-

tentio

ententionem contrahendi matrimonium more
Christiano seu à Christo ordinato in vera Eccle-
sia. Quanquam negari non possit, esse tam per-
versos hæreticos, qui simpliciter nolint contra-
here cum Sacramento vel indissolubiliter: quo
casu matrimonium utique esset nullum; quare
dixi *regulariter*.

II. Illicita mortaliter sunt illa matrimonia, 118

ut per se loquendo peccent mortaliter catholici
ineuntes matrimonia cum hæreticis: & maxime
catholicæ habentes hæreticis. Ita communis
DD. Catholicorum omnium, & nominatim
mox citand. N. III. & IV. Ratio multiplex est.

1. Quia communicant cum hæreticis in rebus
sacris. 2. Quia ministrant Sacramenta indigno;
quia conjuges sunt hic ministri Sacramenti. 3.
Exponunt se, præsertim mulieres, periculo
apostasiæ. 4. Quia tacite vel expresse solent pro-
mittere, se positive permitturos, ut dimidia pars
liberorum educetur in Religione acatholica. 5.
Deniq; quia valde est credibile, multa ex iis ma-
trimoniis esse jure divino irrita; sicut jam insi-
nuavi. Unde Concilium generale Chalcedonense
can. 13. & Agathense *can. 67.* apud Gratian. *c. non
oportet. 28. quest. 1.* interdicit talia conjugia.

Hinc recte infert Perez *disp. 36. sect. 2. num.*
1. certum esse, jure naturali, divino & Ecclesia-
stico esse irrita per se loquendo sponsalia Catho-
licæ cum hæretico; quia promissio de re turpi
non potest non esse turpis.

III. Illi etiam Catholici vel Catholicæ per se i
loquen.

loquendo peccant mortaliter, qui in Urbibus
pagis mixtæ religionis contrahunt cum hæ-
cicis. *Valentia, Bellarmin, Serarius, Coninck-
sius*. alii citati. | *Tanner* tomo 4. disp. 8. qual
num. 99. *Perez* cit. disp. 36. sect. 2. *Bulentius*
l. 2. tract. 3. *Jacob Marchant*. in candelab. m.
8. lect. 15. *Gobat* casu 9. num. 218. alii. (C
tra *Azorium* part. 1. l. 8. c. 11. *Sanchez*
disp. 72. consentiente *Laymanno* c. 14. num.
si nullum subfit periculum subversionis,)
tio invicta est, quia illa commixtio non ex-
sed potius firmat rationes num. præcedenti
tas: ergò per se non sunt licita illa connubia
exclusis omnibus illis malis & periculis,
insuper gravis causa, videlicet spes sopiendi
ves discordias, convertendi conjugem ad fidem
& ut addit *Lessius*, si puella nequeat inter Cat-
licos reperire conjugem paris conditionis. I
rò quia Germani DD. *Tannerus* & *Lay-
mannus* itémque *Marchantius* Belga rectissime testi-
tur, oriri communiter majora mala inde, quàm
bona; idcirco reor esse rarum casum, quo
à parte rei & in individuo licita hæc connubia
meritoque *Tanner*, & *Gobat* cit. monent Do-
minos Parochos, ut quoad possunt, sese opo-
nant talibus conjugis, nec assistant, nisi suscepti
ex justa causa & sine morali periculo subver-
sionis: nunquam autem, planè nunquam illis, qui
bus sponsi addunt pactum impium sequens.

120 IV. Prorsus impia & nullo modo vel ca-
licita sunt matrimonia, quibus conjux Catho-
licus

Secl. 1. De Impedimentis matrimonii. 125

licus promittit apertè vel occultè se relicturum partem liberorum sine cultura veræ religionis. Ita docent Navar. l. 1. consil. 1. quest. 25. num. 63. Coninck, disp. 31. dub. 4. Lessius in assessor. v. hereticorum cum catholicis conversatio. c. 33. Tanner cit. Layman cit. tract. 10. part. 4. c. 14. num. 3. Dicastil. disp. 7. num. 705. Marchant cit. Le 7. 1. Manuale Parochor. part. 2. c. 7. num. 5. Perez de matrimonio disp. 36. sect. 2. Gobat cit. num. 221. rationem benè dat Layman cit. *Illud porrò apud omnes in confesso est, si matrimonio catholici cum heretica pactum adjiciatur ut liberorum alii, puta masculi patrem fidelem; femellæ verò matrem hereticam sequantur. impium & irritum esse: quandoquidem ad utrumque pertinet cura liberos suos omnes in vera fide ac religione educandi.* Perez autem cit. sic loquitur. *De pactis verò, quæ in istis conjugiiis quandoque ineuntur, ut quidam ex filiis nascituris fidei catholica alii heresi adhareant, certum est, esse prorsus impia & irrita, tum contra jus Ecclesiasticum. c. ex litteris. de convers. infidel. tum contra jus divinum; quoniam parvulis usu rationis carentibus cura parentum ministrare & præbere debet remedia ad salutem necessaria, adeoque filii parvuli instruendi sunt in fide & Religione catholica.* Sic Perez nemine contradicente. Et tandem, neque Deus auctor naturæ, nec Christus auctor Sacramenti instituit matrimonium ad educandos filios diabolo, sed Deo.

Obfer-

Observat tamen sapienter & singulare Tanner. cit. num. 91. in casu, quo matrimonium catholicæ cum hæretico licitum est, tumque commodi & momenti habiturum ad publicum bonum promovendum, nec minus via aut ratio suppedit, quæ à marito impetret liberam facultatem universam prolem catholicæ Religionis cultum educendum, videtur illicitum adjicere cautionem aut exceptionem, ut saltem aliqua pars liberorum, nihil impediante marito, in catholica Religione informetur, nil interim quoad cæteros præjudicando juri catholicæ matris, quæ tunc pro viribus filios omnes in vera Religione instruere. Ita Tanner. ita Gobat; ita ego: & quidni tu quoque? Hinc sumes resolutionem ad evitandum casum. Petrus zelosus Parochus querit in confessione ex muliere, quam ignorat proptam esse viro acatholico, utrum liberos christianè educet? respondet illa, filias quidem ita educo, sed filios viro relinquo; quia sic est in hac patria. Quæritur, an Parochus absolvat talem mulierem? R. Licitè, & illicitè: si mulier dicat, maritum ita invigilantem perversioni liberorum, & hos ita pertinaciter hæerere institutioni paternæ, ut suâ operâ aliud effectura sit, quàm graves dissensiones, et furas in verbera.

Illicitè: si probabilis spes appareat aliorum frugis; peccat quidem illa mulier ex erronea conscientia, si ideo abstineat ab educatione

tholica liberorum, quod in contractu matrimoniali sponderit, se abstenturam; nam (inquit Ulpianus. l. generaliter. ff. de verbis obligator.) *generaliter novimus, turpes stipulationes nullius esse momenti.* Cessabit tamen peccatum, si mulier ob causam aliam modò indicatam abstineat.

§. XVI.

I M P O T E N T I A.

Impotentia coeundi seu exercendi copulam carnalem perfectam perpetua præcedens dirimit matrimonium contrahendum, non dissolvit contractum superveniens, etiam perpetua. Est certissima apud omnes. Et constat toto titulo: *De frigidis & maleficiatis, in 4. Decretal. & 33. quest. 1. in Decreto.* Ratio est; quia contractus matrimonii essentialiter includit obligationem dandi inter se corpus ad copulam carnalem: atque juxta regulas juris: *Impossibile nullum est obligatio.* Et: *Inhabilis ad solvendum, est etiam inhabilis ad promittendum:* ergo talis perpetua impotentia coeundi est impedimentum dirimens seu irritans & annullans matrimonium. Idque non tantum jure Ecclesiastico, sed etiam jure divino & naturali, itaque ex natura rei; nam de jure naturæ est, ut non possis tradere potestatem tui corporis ad actum impossibilem. Quare sive scias, sive nescias tuam impotentiam, si tamen verè impotens sis, impedimento affectus es. Jam termini parum verècundi necessario tamen explicandi sunt.

I. Impotentia coeundi,

122 **N**Am impotentia generandi tantum, seu
 rilitas nullum matrimonio affert imp
 mentum; nunquid enim negabis, sanctos
 chariam & Elisabeth fuisse veros conjuges
 Communissima. Et latè Sanchez l. 7. disp.
 num. 24. Ratio; quia jam adest potestas ad
 principalem immediatum, scilicet perfici
 copulam, etiamsi desit quasi per accidens
 ctus copulæ, scilicet proles; adeoque licet
 non possit haberi finis principalis matrimo
 ni, qui est prolis generatio, habetur tamen finis
 cundarius, qui est remedium concupiscentie
 nam propterea potest maritus commisceri
 jam prægnanti vel partui vicinæ, quamvis
 novo effectu copulæ. An peccet, qui sciens
 volens ducit sterilem, ut sine effectu prolis,
 tum libidine fruatur. Alibi videbimus *con
 debito.*

Petes tamen incidenter. Si mulier po
 quidem sit ad actum conjugalem, nec infans
 da, tamen cum suo vitæ periculo vel cum pro
 morte seu cum abortu semper pariat v. g. vi
 jam experta. An validè & licitè rursus con
 het matrimonium? R. Certò valebit; quia
 potens est ad id, quod essentialiter requiritur
 Certò etiam illicità, si hoc faciat nesciente
 marito; quia illi magnum damnum infert, d
 in re tam gravi eum decipit; ipso autem sciens
 nequaquam peccabit ex hoc capite, quia sciens
 & consentienti non facit injuriam. At vero

alio capite propter periculum & damnum, quod sibi ipsi & proli causat; peccare mortaliter censet *Bossius* apud *Tambur.* cit. *tract.* 1. c. 13. §. 2. *num.* 12. Nec excusari posse à fine, remedium adhibendi tentationibus concupiscentiæ; eas enim aliis mediis, orationibus, mortificationibus cum Dei Gratia superari posse. Verum tunc non peccaturam, si marito sciente nubat, æquè probabiliter docent citati, & nos in simili; *cum de debito.* *Sanchez disp.* 120. quia non facit injuriam nec proli nec sibi. Non proli; quia melius est aliquanto tandem tempore esse, quam nunquam esse, non sibi, quia durum est negare mulieri remedium matrimonii à Christo Domino ad eum finem institutum: & eam compellere ad remedium mortificationis duræ & extraordinariæ; nam neque infirmum, ut vitam seruet, obligamus ad remedium admodum difficile conqui-
rendum ac sustinendum.

II. Exercendi copulam perfectam.

Scilicet cum emissionem feminis intra vas naturale sufficienter ad generationem. Impossibilitas ergò hæc certò adest, quando ex his tribus aliquid deest: potentia penetrandi vasis: potentia emittendi verum semen; potentia illud immitendi intra vas. Adeoque ex parte virorum ex multiplici capite oriri potest, utpotè primò; quia eunuchus; 2. quia naturâ frigidus verò semine omnino caret, aut sufficiens ad generationem non affert; 3. quia nimis calidus naturâ, ut

semper totum semen effundat, priusquam erigatur vas naturale; 4. quia naturæ nimis debile membrum ad copulam sufficienter non erigitur; 5. quia membro nimis brevi, aut contra naturam grasso vel improporcionado: atque etiam si in se non sit impotens respectu omnium, modo sit impotens respectu hujus certæ personæ, quæ qua actum perfectum copulæ exercere nunquam possit, erit impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, adeoque dissolvens nullum contractum cum illa certa persona; etsi non impediatur ab omni alio matrimonio, sed alii sibi proportionatam ducere possit: quo casu dicitur *impotentia respectiva*. Cum autem est impotens respectu omnium, dicitur *impotentia absoluta*. Ex parte fœminæ plerumque obstat stitudo tantum, aut absoluta, aut respectiva respectu talis viri. Unde generaliter à communibus contingentibus in jure impotentes, viri quidem vocantur *frigidi*, fœminæ *arctæ*. Et pro hoc tenet Sanchez l. 9. disp. 7. quod licet mulier non possit unquam retinere semen, nihilominus subsistit matrimonium; quia antequam fiat expulsa copula jam perfecta fuit. Et hinc evnuchi, quodammodo utroque testiculo carentes, cum ex Medicorum omnium sententia verum semen emittere nequeant, invalidè contrahunt matrimonium Communissima. Uti declaravit Sixtus V. apud Sanchez disp. 92. & Perez disp. 37. At vero qui alioquin sanis & integris virilibus uno tantum testiculo caret, certum est, esse potentem.

ad verum semen emittendum, ideoque etiam ad matrimonium contrahendum.

Senes decrepiti, ita debiles ut nunquam possint actum conjugalem consummare, invalidè contrahunt matrimonium; quia jam ejusmodi potentia esset in futurum perpetua. Communis DD. cum Sanchez *disp.* 92. *num.* 70. Bonacina *hic quest.* 3. *proposit.* 13. Contra tamen, etiam hos senes validè contrahere, docet *Henric.* apud *Bonacin.* cit. eò quòd illa sit impotentia per accidens, cum semper retineant antea habitam potentiam suam intrinsecam seminandi. Opinionem hanc multi sequuntur RR. saltem post factum: ut ejusmodi connubia jam contracta tanquam invalida dissolvi non debeant, dummodo post triennalem experientiam deinceps castè vivant, juxta dicenda inferius. Et ego in contingentia facti consultus semel tantum sic fieri permisi. Certum autem est quantumvis senes & decrepitos validè contrahere matrimonium, si per medicamenta vel qualitatem ciborum possint fieri sufficientes ad copulam conjugalem; eo ipso enim impotentia erit temporalis tantum. Insuper Pontius apud *Dianam part.* 4. *tract.* 4. *resol.* 75. etiam post Bullam Sixti V. docet spadones, senes & quosque impotentes posse contrahere matrimonium cum impedimentis consciis, non ad usum matrimonii, sed ad societatem vitæ & castè vivendum per modum fratris & sororis. Quam sententiam probabilem censet, & latè defendit *Diana* cit. Verum eam

acriter impugnant alii DD. communissime, & oppositam sententiam negativam Sanchez *l. 3. disp. 97.* vocant certissimam Dicastil. *disp. dub. 43.* omninò veram : Tanner. *disp. 9. q. 4. num. 136.* certam : Perez *disp. 37. Sect. 1.* communem sensum totius scholæ, idémque sentiunt Hurtadus cum Tambur. cit. §. 2. *num. 1.* Gobat *cas. 13. num. 547.* & præter rationem latè videndas apud citatos sufficit Bulla Sixti nam absolute definit : impotentiam esse impedimentum dirimens matrimonium, & nihil obstitit quoad hunc vel illum usum.

III. Perpetua.

124 **P**Erinde est, quòd hæc impotentia copulæ perpetua oriatur ex causis naturalibus, in exemplis allatis, sive ex maleficio per magicas incantationes, dummodò talis sit, ut neque medicinâ, neque ordinariis Ecclesiæ exorcismis tolli unquam licite possit. Esto 1. tolli possit per medium valdè difficile & periculosa vitæ vel gravis morbi, v. g. arctitudo foeminae per incisionem periculosam, &c. adhuc censetur impotentia incurabilis, ut nec mulier teneatur pati, nec vir eventum incisionis expectare, sed petita solutione matrimonii, tanquam impotens conjux potens ad alias nuptias licite transire possit. Ut ex communi latè probat Sanchez *7. disp. 93. num. 20. 2.* Estò etiam impotentia illa tolli possit per media illicita v. g. incantationem magicam : vel maleficium ligaminis ali-

novo maleficio, &c. adhuc cenfetur incurabilis; quia quod jure (feu licitè) non possumus, abfolutè non poffe cenfemur. 3. Efto etiam per miraculum tolli poffit, adhuc tamen naturaliter manet impotentia perpetua & dirimens; unde fi conjux cum perpetua impotentia contrahens, poftèa per miraculum fanetur, nihilominus matrimonium femel irritè contractum, irritum manet, neque conualefcet, nifi novo confenfu privatim contrahant. Omnia ex communi Sanchez cit. *Layman. c. 11.* alii paffim. Aliud eft, fi impotentia maleficata fanetur ordinariis Ecclefie exorcismis vel mediis fpiritualibus, tunc enim fanitas non cenfetur miraculofa, quippè medio ordinario procurata, & hoc ipfo conftat impotentiam non fuiſſe perpetuam, fed temporalem, quippe ordinario medio curabilem; ideòque matrimonium ab initio valuiſſe. Ut colligitur ex *c. Ultimo. 33. quaft. 1. & c. Fraternitatis. De frigidis.*

Denique licèt conftitutus in mortis periculo validè matrimonium contrahat, & quandoque etiam licitè, utpotè ducendo concubinam ad effectum meretricium emendandum, vel ad prolem legitimandam; quia talis habet potentiam exercendi copulam, etſi hic & nunc per accidens impeditam. Communis DD. cum Sanchez *l. 7. diſp. 205.* Tamen ſi in tali, ex vi morbi vel aliundè potentia generativa totaliter deſtructa vel perpetuò impedita fuiſſet, ut nullo medio ordinario reparari poſſet, ſimpliciter talis homo

impotens censetur, & ineptus ad matrimonium contrahendum, & sic contractum, etsi is postea convalescat & diutius vivat, irritum est & nullum. Ut rectè monet Coninck *disp. 2. dub. 7.* & ex eo Layman cit. *c. 11. num. 4.*

IV. Dirimit matrimonium contrahendum tantum.

125 **I**mpotentia ejusmodi perpetua antecedens matrimonium, quæ scilicet jam existeret tempore, quo matrimonium contrahebatur, dirimit matrimonium contrahendum. Ideoque quamprimum constat medicorum vel medicinarum judicio matrimonium cum impotentia perpetua contractum esse, statim separandi conjuges putatitii, potenti libertas aliter contrahendi permittenda. Insuper in dubio: utrum impotentia fuerit reverà contracta ante matrimonium, vel postea secuta? ex communione probabilius docent Abbas in cit. *c. Fraternitatis* & Layman. *c. 11. num. 6.* præsumendum esse, quòd impotentia antecesserit; si enim nunquam copula exerceri potuit, & nullis indicis constet, quandò impotentia contracta sit, præsumitur jam ante matrimonium exstitisse, ideoque fuisse illud irritum. Idque ego cum Gobat *cap. 18. num. 432.* verum credo, si impotentia provenit ex causis naturalibus; at verò si provenit ex maleficio, res valdè perplexa & minimè tuta est, ut separentur tales conjuges. Ut fatetur Dica- *stil. disp. 7. dub. 49.* adhuc tamen concedens, posse

posse in dubio præsumi jam præcessisse, eò quòd hoc malum soleat immitti in eum finem, ut matrimonium dissolvatur. Sed hoc ipsum valdè incertum est, quin potius videntur eo maleficio conjuges velle perpetuò affligere malefici homines. Hoc ultimum solatium potest esse confessariis notandum, quòd nobiles DD. afferant matrimonium dirimi per impedimentum superveniens matrimonio rato tantum, sed nondum consummato, quale semper erit in proposito; nam post consummationem nihil amplius dirimere certum est apud omnes. Insuper aliqua adnotanda sunt pro praxi non in frequenti.

I. Cum constat quidem impotentiam fuisse 126 antecedentem, at dubium est, vel non satis constet, an ea impotentia perpetua sit, vel temporalis, non statim dirimere matrimonium, sed utendum est privilegio juris *c. Laudabilem. De frigidis & maleficiat.* Quo conceditur ipsis trienne spatium ad experiendum, quo sine emendatione elapso, tandem separandi sunt, datâ licentiâ conjugis potenti ad alias nuptias transeundi, Authoritate tamen Ecclesiæ ob scandala vel pericula & varia mala evitanda. Quòd si tamen fraternæ charitatis vinculo constricti, ut frater & soror cohabitare consentiant, abstinentes ab omni carnis copula & impudicitia, id quidem eis jure permissum, sed sæpè non consultum est ob periculum incontinentiæ ex parte conjugis potentis.

II. Matrimonium semel ratum, licèt nun- 127
I 4 quàm

quam consummatum, nulla postea superveniente impotentia dirimitur, ut significatur *qui 32. quest. 7.* quoad matrimonium consummatum certissimum est; quoad ratum omnino communis DD. cum D. *Bonavent.* *Richaro*, aliis *in 4. d. 34.* & *Sanchez l. 7. c. 102.* Ratio est; quia potestas semel data perveniente impedimento usus, non irritatur, at in matrimonio rato jam data est potestas conjugum, &c. At tamen iis conjugibus, quibus matrimonium impedimentum advenit, sunt tactus & oscula ad declarandum affectionem conjugalem vel ad sedandam non nihil concupiscentiam, dummodò absit periculum pollutionis, etiam ligatis semper illicitæ. Imò quod diu probabilis spes superest copulam aliquam perficiendi, concessum est talibus copulam carnari, etsi præter intentionem pollutio seu emissio totius seminis extra vas contingat. Ut communi docet *Navar. c. 22. num. 60.* *Sanchez. Layman.* cit. Insuper, nondum quid legi, sed vir magnus, in praxi versatissimus matrimonii consulenti respondit. Quòd si ex tali impedimento superveniente; v. g. si uxor post puerperium destructa & arcta facta sit, & absque periculo secari nequeat, si saltem pars seminis subintrare possit, posse se excitare applicando, etsi major pars seminis effundatur, dummodò aliquid intret, prout regulariter fit attrahente matrice, sic enim in sequenti puerperio fortè remedium invenietur.

III. Nulla impotentia corporalis tantum, c-128

tiam antecedens, dirimit matrimonium, nisi jure Ecclesiastico in ætate impuberi, de quo mox infra. Ita omnes, teste Sanchez l. 7. disp. 92. num. 5. Sic enim definitum est c. fraternitatis. eodem titulo: Neque enim de ratione matrimonii est, ut possit semper haberi copula perfecta, sed, ut aliquando. Quid si autem laborans impotentia temporali nihil dicat de hoc vitio alteri parti, an non sufficiat hæc deceptio ad dissolvendum matrimonium? R. Esse rem dubiam. Sufficere negat Sanchez, cit. Concedit Sor. Henric. cit. alii apud ipsum. Utere Sententiâ pro re nata. Cæterum quando impotentia habendi copulam tolli potest sine periculo mortis vel gravis morbi, tenetur impotens admittere remedia naturalia v. g. mulier arcta incisionem non periculosam medicorum judicio. Sanchez, Bonacin. alii communiter; quia hoc est necessarium ad copulam, cujus potestatem transfudit in maritum. At quid si nolit pati incisionem, valebitne matrimonium? Res rursus dubia. Bonacin. ex communi dicit valere; at valere negat Basilus Pontius de Matrimonio l. 7. c. 62. cum Diana part. 3. tract. 4. resol. 201. ideoque mulierem compellendam ad incisionem non periculosam. Rursus utere iterum sententiâ pro re nata.

IV. Dictum est jam conjuges impotentiam in-129

horantes, non propriâ, sed judicis Ecclesiastici autoritate separari debere ob fraudes, scandala aliâque incommoda evitanda. At quid si postea

comperiatur fuisse erratum in iudicio, prax
non raro evenit? R.. reintegrandum erit non
prius matrimonium (nisi conjux alter non tiam
scelere alteri adhæserit; tunc enim ad coha nis
tionem tori conjux innoxens admittere non
tur, sed jure repellere potest. Ut habetur
dem c. Fraternitatis. eodem titulo.) Adeoq
posterius matrimonium quodcunque, etiam
licentia judicis Ecclesiastici contractum, d
vendum est. Prout dicitur famosissimo
casu latè descripto c. Littera, De frigidit.
declaratione & confirmatione dictorum de
compendiò.

Mulier O nupsit Viro P. cum quo multo
nos morata non potuit ab ipso propter
rudinem carnaliter cognosci; quare præ
probationibus arctitudinis, quas jam pri
expressi, celebratum fuit divortium. Eo
brato mulier O emisit suasu Episcopi Alti
rensis Ordinarii sui votum continentiae per
tuz. Vir P. cupiens fieri pater duxit aliam
rem; contigit autem postea, quod mulier
nit, qui feras hujusmodi referavit, & abj
continentiam, quam promiserat, super
viro G. Interrogatus Innocentius III. rescrip
Hæc secunda posteriora matrimonia esse d
venda, & redeundum ad primum, nisi hunc
ditū impediret vel votum solemne mulieris,
fornicatio viri. Ad hoc impotentiae impe
mentum reducuntur alia duo, ætatis impub
& Sexus mixti. Expedio strictim non tam
prax

praxi, quæ certè rata est, quam ob vexamina non tantum in ordine ad matrimonium, sed etiam ad sacros Ordines, & Professionem Religionis; præsertim quoad hermaphroditos.

V. Impotentia ætatis.

Jure naturæ quidem impedimentum dirimens matrimonium esset tantum ætas indidrecta, seu illa ætas impubes, quæ est destituta usu rationis sufficientis ad hunc contractum, præsertim nunc sacramentalem ineundum, prout infra de sponsalibus declarabit, Adeò ut spectato solo jure naturæ etiam impuberes usum rationis consecuti validè matrimonium contrahant, etsi defacto adhuc impotentes sint, cum eorum impotentia naturalis & temporalis sit, non perpetua. Undè inter infideles, si cætera non desint, valeret ejusmodi matrimonium impuberum, nimirum tanquam exercendum tempore suo.

II. Jure autem Ecclesiastico ætas impubes, scilicet masculi ante decimum quartum, & femellæ ante duodecimum annum impletum, tanquam inhabilium ad matrimonium contrahendum declaratorum, est impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, nisi ob urgentissimam causam dispensatio fiat à solo summo Pontifice. *c. Continebatur, c. Attestabatur. c. Ubi. c. Ultimo De Desponsatione impuberum.* Et communissima DD. Ratio est; quòd Ecclesia pro inconvenienti habeat matrimonium contrahi

trahi ab iis, qui nondum pubertatem & quo
di potentiam affecuti sunt: atqui pubertas imp
nerandi potentia plerumq; prædicta atagiti
sculi & famellæ contingit; ergo ea tant
tate, non ante, matrimonium contrahentel
sunt, eosque sic posse justè decretum est. tem
re seclusa dispensatione peccare mortaliter
puberes matrimonium contrahentes, exsp
multi apud Sanchez cit. *disp.* 7. Ipse tamen
aliis æquè probabiliter negat; quia ejusmo
rimonia videntur dissimulare sacri Canon
illa interpretantur valere tanquam sponsa
futuro; ut *sect. sequent.* indicabimus

132 III. Excipit ipsum jus casum, quo malitine.
plet atatem; si nimirum certis indiciis ost
tur, puerum & puellam ante dictam atatem
usum rationis ad eum contractum ineun
sufficientem, & etiam pubertatem seu carn
carnalis potentiam affecutos esse; tunc eni
matrimonio repellendi non sunt. Ut hanc
c. de illis. 2. &c. Ultimò De desponsatione
puerum. Certè D. Gregor. l. 4. *Dialogor.*
narrat, suo tempore puerum novem ann
nutricem suam imprægnasse. Quo casu
centia Episcopi ob gravem & urgentissim
causam (ait Sanchez l. 7. *disp.* 120.) & val
& licitum erit ejusmodi matrimonium in
beris? ait verò sine licentiâ Episcopi & sine
causa contrahens matrimonium, etsi va
contrahat, peccare tamen mortaliter, post
var. Sylvestrum & alios indicat Sanchez ibi

Cap. 2. Quia jam fit verum matrimonium, & quod Ecclesia fieri graviter prohibet ob illud impubertas impubertatis tempus, nisi ob gravem causam legitime approbatur utique ab Episcopo.

IV. Econtra si contingat masculum vel foemellam etiam post praedictam pubertatis aetatem ob naturae imbecillitatem inhabiles esse ad contrahendum matrimonii, tunc plena pubertatis aetas expectanda est, quae secundum jura contingere solet tamen censetur masculis decimo octavo, foemellis decimo quarto anno sive ad contrahendum, sive jam contracto, ad consummandum matrimonium. Et deinceps conceditur spatium triennii ad expediendum, utrum impotentia perpetua sit, nec noceat. Ut cum communi docet Sanchez cit. cum Coninck disp. 31 dub. 7. num. 84. Layman c. 12. num. 2. Qui omnes recte admonent, universim in consilium non esse, ut in tenera & adhuc infirma aetate puer cum foemella copuletur, eo quod tunc matres in partu periclitari, & proles infirmae nasci soleant.

VI. Impotentia Sexus mixti. Matrimonia hermaphroditorum.

*C*ertum apud omnes, eum, qui habet duplicem sexum, & secundum unum est impotens, non posse contrahere, nisi secundum sexum, quo est potens: & nullo modo, si neutro sexu sit potens, sicut &, si nullum perfectum sexum habet, raro non tamen nunquam viso monstro. Jam quoad reliqua pono quatuor casus.

I. Qui-

- 135 I. Quidam habet duos sexus, & in utroque potens est, sed inæqualiter. Quid juris? pro
quidem prævaleat sexus foemineus, reputatur ma
mulier. Unde non potest validè Ordines val
pere, nec profiteri in Religione virorum, Per
uxorem ducere, sed bene nubere marito. On
Tambur. c. 13. §. 2. num. 27. merito etiam tar
concederet talem fieri monialem propter inco
aliqualem potentiam sexus masculini. Si sex
prævaleat sexus masculinus, mas reputabitur gre
ut talis matrimonium inire potest, non per
ri in Religione Monialium nec nubere viru
lidè tamen suscipere sacros Ordines, sed run
quia ut monstrosus irregularis est. De quo iuri
136 II. quidam post probationem Medici vali
& matronarum peritarum secundum utrumq
sexum est æqualiter potens: quid juris? hu
matrimonium contrahere potest secundum rō n
lum sexum, quem elegerit, quo electo peccat lum
mortaliter, si fortè alio uti velit. Imò Paro fœ
hujus matrimonio assistere non debet, nisi ali
etiam electionem coram iudice ecclesiastico erat
ciat, eamque sub juramento. Sanchez l. 7. salt
106. Pontius l. 7. c. 65. num. 8. Unde si re ja
tua conjuge, viduus remaneat, licet validè tuit
traheret secundum alium sexum, electionem C
etiam mutando, peccaret tamen mortaliter I4.
tra juramentum, imò etiam secluso jurame null
secundum Sanchez, & alios; quod tamen rio
mum neget Hurtadus apud Tambur. cit. fess
29. in fine. Hinc duos hermaphroditos qui

ter potentes in utroque sexu non posse ad usum promiscuum utriusque sexus, hoc est, modò masculinum, modò fœmineum, nec licitè, nec validè contrahere matrimonium, benè probat *Perez disp. 37. sect. 15.* quia illa essent quasi duo matrimonia, quod videtur abhorrere ab ipsa natura rationali ob majorem rationem, majoraque incommoda. Talis æqualiter potens in utroque sexu nec mulierum, nec virorum Religionem ingredi valet, nec Ordines validè vel licitè suscipere potest. Ut latè prosequitur *Sanchez cit.*

III. Quædam conjugata incipit esse vir promumpente natura in sexum masculinum. Quid juris? *xy.* Si maneat in illa etiam sexus fœmineus, validum fuit matrimonium, ipsaque tenetur hunc sexum in usum matrimonii retinere; si verò non remaneat, matrimonium ab initio nullum fuit, & nunc esset invalidum; quia sexus ille fœmineus, in quo contraxit, non erat perpetuus, alioquin ineptus ad matrimonium illud. Non erat perpetuus, quia latebat in illa sexus virilis saltem in dispositione corporis, qui suo tempore jam erupit; sola ergò bona fide hætenus potuit uti matrimonio.

Ob similem rationem rectè docet *Lugo resp. moral. l. 1. dub. 31. cum Diana part. 5, tract. 14. resol. 40.* monialem, quæ erupit in marem, nulliter professam fuisse, atque adeò è Monasterio educendam, & minimè cogendam ad professionem emittendam in Religione virorum; quia nec ipsa profitens habuit intentionem profiten-

fitendi, nisi apud Moniales, nec aliter illam
ceptavit Prælati, nisi ut fæminam. Quod
aliqui dixerint apud eundem Lugo, qui in
contingente talem cogere volebant ad pro
dum in Religioforum Monasterio.

138 IV. Quidam conjugatus incepit esse fe
na, subtrahente natura instrumentum gen
Quid juris? Respondet *Cardinalis de Lugo*
tantam mutationem evenire non posse, si
contingat, matrimonium quidem fuisse
dum, sed statim mutato sexu dissolvi vincu
dicti matrimonii; quia matrimonium con
nequit inter duas fæminas, nec inter duas
res. Verum Tamburino. cit. num. 35. cen
mihi valde difficile videtur concedere, ma
monii vinculum ante mortem alterius utrius
dissolvi; cum omnes Scripturæ, Patres,
Theologi clament, matrimonium con
tum non nisi morte dissolvi. Melius ergo
tur, quod modò in simili dictum antea
matrimonium fuisse ab initio invalidum;
sexus, sub quo contractum fuit matrimonium.
& consequenterabilitas personalis ad ma
monium non erat perpetua, latente in corpore
li dispositione sexu alio, qui deinde apparet.
Propter eandem rationem, si quis talis profectus
in Religione virorum sic varietur in fæminam
nulliter professus fuisset, nec esset cogendus
profiteatur apud Moniales. Ut dictum in
suprà. At quid si quispiam jam initiatus Sa
dos simili ratione mutetur in fæminam?

spondet idem de Lugo: ipsum fuisse verum Sacerdotem, & Sacerdotis characterem per ejusmodi mutationem non amittere; invalidè tamen imposterum consecraturum, vel absolutorum à peccatis, sicut inquit, anima Sacerdotis extra corpus characterem servat, cum tamen non possit valide consecrare; quia exercitium Ordinis conceditur composito humano virili, non verò soli animæ, nec consequenter tali novæ fæminæ, sic Lugo. Sed tu cogita.

SUBSECTIUNCULA.

De Impedimentis impediens tantum:

Quæ nimirum non irritant vel annullant, sed prohibent tantum, & illicita reddunt matrimonia. Antiquo jure fuerunt varia infra indicanda. Omnia modò vigentia adhuc comprehendimus hoc casu: *Votum, interdictum, færia, sponsalia, crimen.*

SUMMARIA.

- 139. *Votum simplex impedimentum impediens tantum.*
- 140. *Est quadruplex scilicet votum castitatis integræ: Religionis ingrediendæ & profitendæ; suscipiendæ SS. Ordines: & cælibatûs.*
- 141. *Debent tamen esse vota perfecta.*
- 142. *An & quando peccet contrahens contra tale votum conditionatum tantum?*
- 143. *Qualiter impediunt Interdictum 144. færia 145. sponsalia. 146. crimen?*

1. *Votum.*

Votum simplex castitatis impedit matrimonium contrahendum, non autem dirimit

rimis ratum, vel consummatum. Omnes. c. si
stat liquido jure c. *Meminimus*. I. *Consulimus*.
Rursus. Qui clerici vel voventes matrimonium
contrahere possunt. c. rursus si habet. Rursus
quidam votum castitatis emittens juravit, se
stea aliquam puellam ducturum in uxorem. De
de a fraternitate tua requisiti arbitrari
quod, cum simplex votum apud Deum non
nisi obliget, quam solemne, pro eo, quod juravit
temere penitentiam agat, & votum, quod
fecit, studeat observare. Quod si, postquam
stitit hujusmodi juramentum, ad nuptias
proprio convolasset, cum matrimonium con
hendum impediat votum simplex, non tamen
rimat contractum, nihil ambiguitatis habet
stio fraternitatis tua. Sic Pontifex. Ratio
quia talis vovens peccat quidam contra virtutem
Religionis contrahendo matrimonium in
patibile cum promissione sua facta Deo, attamen
quia tali promissione actu & solemni Deo
non tradit, nec coram facie Ecclesiae stans
mutasse censetur, prout fit in voto solemni,
non invalidat contractum matrimonium,
solemniter coram facie Ecclesiae se tradit
mini.

140 Quadruplex est ejusmodi votum simplex.
Ipsam votum castitatis seu continentiae integre
perpetuae; votum Religionis ingrediende
profuturæ; votum suscipiendi sacros Ordines
& votum Coelibatus non ducendi uxorem, ne
nubendi, &c. Omnia matrimonium impediunt.

unt, ac mortaliter illicitum reddunt, ipso naturali ac divino jure, cum scriptum sit: *Vovete & reddite*. Attamen grandis inter hæc notanda disparitas: nam contrahens cum voto simplici castitatis vel continentiae, non tantum peccat ipso facto matrimonium contrahendo, sed etiam postea toties, quoties debitum conjugale exigendo; quamvis alteri petenti reddere possit & teneatur; quia ille vovendo Deo castitatem privavit se jure petendi actum conjugii, quamvis alterum jure suo petendi debitum privare non potuerit. De quo rursus *c. sequenti. Cum de debito*. At verò post votum ingrediendi vel proficendi Religionem, vel sacrum Ordinem suscipiendi, matrimonium contrahens, tunc quidem peccat mortaliter contra promissionem factam Deo de bono majori incompatibili cum matrimonio, ad cuius scilicet boni executionem sic contrahendo impotentem se reddit; non tamen peccat postea, sed licite debitum conjugale & petere & reddere potest; quia non habet votum de ipsa castitate, sed tantum votum de vovenda castitate, seu votum assumendi statum, in cuius assumptione ipsa vovetur castitas, à cuius voti impletionem nunc impeditus est, donec matrimonium solvatur. Quo circa soluto matrimonio uterque voto suo simpliciter obligatus manet, si nimirum adhuc sit idoneus Religioni aut sacris Ordinibus. Communis DD. cum Navar. l. 3. *Consil. 17. de voto. Sanchez l. 9. disp. 33. num. 14. Layman cit. part. 4. c. 3. in fine.*

¶ 141 Vota tamen prædicta, ut impediunt, & cita reddant matrimonia, debent habere omnes conditiones validi & obligatorii voti, certe hic, sed alibi suo loco explicandas: & singuliter, ut sint emissa deliberatè, ac liberè, cum intentione vera promittendi & se se obligandi Deo, non per modum simplicis propositi. *Deliberatè* quidem cum plena advertentia ad materiam & obligationem voti, secluso errore & ignorantia circa substantiam vel circumstantiam per se intentam, aut aliam, quam quis præcivisset, vovere nolisset. *Liberè* item, secluso omni metu injustè incusso ad extorquendum tale votum, & siquidem sit gravi injustè extortum votum certò non obligat & irritum est, saltem jure Ecclesiastico. c. 1. *his, que vi.* Atque probabilissimè etiam jure naturæ, cum Deus ejusmodi votum non acceptat quia acceptando videtur approbare injuriam extorquentis. Quidquid sit, nobis sufficiat meminisse leges, 117. ff. de *Regulis Juris*. *Nemo consensui tam contrarium, quam vis & metus, quem comprobare contra bonos mores est.* Quod practicè tuta est sententia tenens: Votum quocunque metu injusto quantumvis levi & invalidum propter rationem indicatam. Notanda contra Sanchez l. 4. de voto, & plerosque alios docent permulti graves DD. apud eundem Sanchez & Lessium l. 2. de *justitia*. c. 4. Atque inter ipsos maximè laxus piissimus Doctor Navar. *Manuali* c. 22. num. 15.

Quid si votum ejusmodi emissum sit condi-
 tionatè sub conditione de futuro; peccabitne vo-
 vens, si ante impletam conditionem matrimo-
 nium contrahat? R. cum Sanchez eodem l. 4.
Moral. c. 22. num. 11. ita, peccabis, si conditio
 ponenda non pendeat à tua voluntate, ut si vovi-
 sti castitatem servare deinceps, si DEUS te hoc
 anno à gravissimo cruciatùs dolore calculi præ-
 servaverit: peccabis, si non elapso anno matri-
 monium contrahas; quia conditio implenda
 pendet à voluntate DEI. Non autem peccabis,
 si votum sit pœnale, vel à tua libera voluntate
 pendeat, v.g. vovisti servare castitatem, si denuò
 te inebriaveris, vel fornicatus fueris hoc anno;
 non peccabis, eodem anno non impleto matri-
 monium contrahens; quia non teneris exspe-
 ctare, multò minùs ponere conditionem illam.
 At quid si jam ductà uxore, nondum elapso an-
 no, te inebries? Respondet rectè Sanchez cit.
num. 13. te obligari servare in matrimonio ca-
 stitatem, æquè ac tenereris, si post emissum vo-
 tum castitatis absolutum, matrimonium con-
 traxisses; jam enim posita conditione, tuum
 votum evasit absolutum. Hæc in gratiam ju-
 niorum.

II. Interdictum.

Seu prohibitio Ecclesiæ, cum scilicet Ordi-
 narius, Pastor, Episcopus vel Parochus ma-
 trimonia interea contrahere interdicat ob justam
 causam. Ut patet ex jure c. *Ultimo De Clande-
 stin. desponsat.* Ubi Parochis præcipitur, si pro-
 babi-

babilis conjectura impedimenti apparuerit, *contractus interdiciatur expresse, donec, quid vi debeat super eo, manifestis constiterit do-
mentis. Similiter c. Penultimo. De Spon-
rum: Dicitur: pendente lite de matrimonio
lore, interdicendum esse, ne aliud matrimo-
contrahant.* Contra tale interdictum ergo po-
carent mortaliter sponsi matrimonium con-
h ntes & consummantes; si nimirum causa
terdicti gravis sit utpote jam dictum dubium
impedimento vel valore matrimonii, gravi-
mæ dissensiones parentum, vel cognatorum
sponsorum &c. Secus, si causa interdicti ex
momenti sit. Ut notat Tannerus *tomo 4. q. 9. quæst. 4. num. 33.* Quem vide. Huc spe-
interdictum juris communis, ne sponsi ma-
monium contrahant absque præmissa trina
nuntiatione, alioquin peccaturi mortaliter:
videbimus suo loco: Item aliud interdictum
ris quoad excommunicatos, quippè qui privan-
tur usu activo & passivo Sacramentorum: Ite-
huc reducunt alii interdictum commune
naturæ, ne filii contrahant matrimonium
consultis vel invitis parentibus: sed de hoc
mitius Sect. sequenti.

III. FERIA.

144 **S**eu tempus sacrarum feriarum, videlicet
Adventu Domini usque ad diem Epiphaniæ
inclusivè: & à feria quarta Cinerum usque à
Octavam Paschæ prohibentur ab Ecclesia fieri

Señ. I. De Impedimentis matrimonii. 151

nuptiæ solennes tantum, utpotè cum solemnī benedictione sponzorū ac signis publicæ lætitiæ, solemnī scilicet translatione seu pompa translationis sponsæ, solemnī convivii, &c. Ex cōmuni Sanchez cit. *disput. 7. num. 17.* Quare nullo cōmuni jure interdicitur, ne quis matrimonium eo tempore ineat sine benedictionibus, & solemnī illa deductione sponsæ, convivioque moderato. Adeòque nihil aget Parochus adversus Concilium Trident. *Señ. 24. c. 10. De Reformatione Matrimonii.* si tempore Adventus vel Quadragesimæ assistat matrimonio seu Viduorum, seu etiam Virginum, quo benedictionibus in aliud tempus dilatis, sponsa deducatur cum exigua pompa, moderato convivio, aliisque modestis lætitiæ signis. *Perez, Hurtadus, Marchant.* alii apud Sanchez cit. Certè Congregatio Concilii apud Galemart. ad cit. c. 10. Trident. declaravit, posse coram Parocho & testibus illo tempore contrahi, sine tamen solennitatibus. Attamen Layman cit. *part. 4. c. 15.* monet observandam esse consuetudinem Diocesis: testaturque in Bavaria non permitti; ut omissis, vel in aliud tempus dilatis benedictionibus, in-
eat matrimonium, nisi necessitas urgeat, ut si miles in periculo mortis constitutus, vel statim discessurus concubinam ducere velit.

IV. Sponsalia Remissivè.

Sponsalia semel legitimè contracta cum uno
vel una sunt impedimentum impediens ipso
jure

jure naturæ, ne licitè matrimonium contrahi possit cum alia vel alio, nisi prior sponsa consentiat, aut justa causa dissolvat priora sponsalia subsit. De quibus late Sect. sequenti.

V. Crimen.

146 *V*aria Crimina his versibus comprehensa
*Incestus, Raptus sponsata mors mulieris
 Susceptus propriæ sobolis, mors Presbyteri
 Vel si pœniteat solemniter, aut monialem
 Accipiat: prohibent hæc conjugium sociandum*

Hæc olim jure antiquo impedimento erant, ne quis talis criminis reus licitè contrahi posset nullum aliud matrimonium amplius. Verum hæc omnia modo per diuturnam consuetudinem sublata sunt. Secundum consuetudinem DD. Sententiam & omnium Ecclesiarum praxin. Adeò ut dicat Navar. c. 22. num. 56. non meminisse totâ vitâ suâ super ejusmodi criminis impedimento dispensationem petisse.

147 Aliud adhuc impedimentum catechismi cognationis spiritualis imperfectæ ortæ in personam assistentem tantum ad catechismum & caeremonias Baptismi, & baptizatum, modo omninò obsolevit, vel diuturna desuetudine diletum, vel etiam à Tridentino sess. 24. de Sacram. matr. c. 2. sublatum est; ubi omne spiritualis affinitatis impedimentum abrogatur, præ-

per paternitatem & compaternitatem à nobis
jam supra explicatam.

SECTIO II.

De Matrimonii Promissione seu sponsalibus,
ac consensu de futuro.

SUMMARIA.

148. Sponsalia quid?
149. Sunt essentialiter promissio mutua;
150. Acceptata, 151. cum repromissione.
153. Ac vera ac seria cum animo promittendi.
155. Et se obligandi, 156. ac implendi.
157. Quid in dubio, an bene, vel fide promiserit?
158. Quam voluntaria & deliberata, usque ad n. 162.
162. Et quam libera esse debeat hac promissio? usque ad
n. 166.
166. Quando & qualis ignorantia, error, vel deceptio
seu dolus irritet sponsalia? usque ad n. 170.
170. Item quando & qualis metus ea irritet? usque ad n.
174.
174. Consensus in sponsalibus debet verbis, vel aliquo si-
gno externo exprimi.
175. Quae verba requirantur, & sufficiant? usque ad n.
179.
179. Verba certò sponsalia & 180. certò matrimonium
significantia quae?
183. Verba dubia examinantur, usque ad n. 188.
188. Quenam alia signa sufficiant & arguant sponsalia?
usque ad 192.
192. Quae personae sint habiles ad sponsalia?
193. Quae inhabiles naturaliter?
194. Quae requiratur, & sufficiat aetas? usque ad n. 198.
198. Invalida sunt sponsalia inter adstrictos impedi-
tis matrimonii.
201. Filii familias ipsum matrimonium valide contra-
hant.
202. Ac etiam sponsalia insciis vel inuitis parentibus.

203. Nisi ipsum matrimonium non possit licite contrahi.
 204. Peccant tamen communiter, 206. etiam quando
 si cum indignis sic contrahant.
 208. Sponsalia fieri possunt sub conditione honesta
 futuro;
 210. Quae, licet inducant obligationem suspensam.
 211. Habent tamen vim irritandi alia sponsalia
 inita cum alia.
 213. Et conditione impleta statim transeunt in alia.
 214. Qualiter & quando valeant sponsalia sub con-
 ditione: si Papa dispensaverit impedimento
 ad n. 218.
 218. Item facta sub conditione, si Pater consenserit.
 222. Ac sub conditione impossibili, vel turpi? ad
 n. 226.

148 **S**ponsalia alia dicuntur de praesenti, & ipsum matrimonium ratum nondum consummatum. Et sponsi de praesenti dicuntur contrahentes matrimonium, antequam consumment. Quo sensu dicitur *Matth. I.* Quia esset desponsata Mater Iesus Maria Joseph, tequam convenirent, inventa est in utero habente de Spiritu sancto. Et tamen eodem c. vocatur Angelo Maria uxor: *Noli timere accipere viram conjugem tuam.* Alia sunt sponsalia futuro, & definiuntur c. *Nostrates.* Causa quae est. §. *Promissio mutua futurarum nuptiarum.* Et sponsi de futuro dicuntur, qui sibi invicem promiserunt futuras nuptias seu matrimonium contrahendum: Et haec est propria appellatio sponsalium & sponsorum, de quibus in hac Sectione.

ASSERTIO I.

Sponsalia rectè definiuntur: *Promissio mutua futurarum nuptiarum seu matrimonii futuri*. Ut proinde valida sint & obligatoria, has requirunt conditiones: 1. *ut sint promissio mutua*: 2. *Vera ac seria*: 3. *Voluntaria ac libera, maxime ab errore & metu*: 4. *Signo externo sufficienti expressa*: 5. *Inter personas habiles ad contrahendum*: 6. *Et ut statim obligent, absoluta non conditionata*. Causas dissolvendi sponsalia explicabo seorsum in subsektione. Explico more solito per §§. & numeros.

§. I.

Promissio mutua.

Promissio quatruplici modo considerari potest: 1. Ut est interna, menteque concepta, aut etiam jam exterius significata, necdum tamen alteri parti insinuata: 2. Ut jam insinuata alteri, qui tamen nondum illam acceptavit: 3. Ut alteri insinuata & acceptata, sed non sub mutua repromissione, v. g. puella acceptavit quidem promissionem matrimonii sibi à te factam, at non repromisit matrimonium ex parte sua. Atq; hætenus his tribus actibus stantibus promissio matrimonii dicitur adhuc gratuita seu gratis facta; quia obligatio est ex una parte tantum, ejus nimirum qui sponte promisit. 4. Promissio considerari potest, ut mente concepta, alteri insinuata; ab eodem acceptata, & per ejus repromissionem confirmata: & sic tandem erit
pro-

promissio mutua, confurgétque perfectus tractus ultrò citroque obligans, adeoque utriusque consensum continens. Atque hinc tione ad sponsalia valida & obligatoria requiri *promissionem mutuan*, omnes huiusmodi actus necessariò includentem. De primo & secundo necessario quidem, sed non de tertio, nec stultus dubitare potest; de tertio quarto breviter ostendo.

¶ 150 II. Necessaryò requiritur, ut promissio matrimonii mente concepta & alteri insinuatam sit acceptata ab altera parte, cui facta est. Promissio etsi insinuata alteri, tamen non acceptata nullam pariat obligationem, semperque revocari possit, etiamsi iuramento facta fuisset, cum iuramentum tanquam accessorium sequatur naturam & conditiones actus, cui jungitur. Ute ex communissima sententia tractum habes *De contractibus*, p. 6. *Deal.* sect. 2, n. 41.

Hoc solum hic curiosè quæri posset: an hoc sufficiat acceptatio patris, tutoris vel curatoris, sicut in aliis promissionibus. Ex. g. Titius dicat patri: promitto Titiaë filiaë tuæ, vel loco ejus matrimonium, hancque promissionem acceptat pater. Poteritne Titius promissionem suam revocare, antequàm resciat & approbet Titia? Negat Sanchez l. 1. disp. 26. communis ratione in aliis promissionibus. Ad idem mat Castro Palaus apud Gobat *tract.* 10. cap. 21. ex eo, quòd acceptatio tantæ rei

deatur esse actio integrè personalis. Tu, si tibi casus contingat, consule DD. istos; mihi non vacat immorari tam rarò contingentibus.

III. Neque sufficit promissionem esse datam, ad sponsalia, sed necessario requiritur repromissio alterius partis, adeòq; promissio mutua simpliciter. *Omnes.* Constat ex definitione sponsalium data. Et expressius, *L. 1. ff. de sponsal.* Ubi definiuntur sponsalia: *Futurarum nuptiarum repromissio.* Ratio est; quia sponsalia non numerantur inter simplices promissiones, sed inter contractus perfectos onerosos, qui ultrò citròque obligationem pariunt. Quare si Cajus animo contrahendi sponsalia dicat Titia: promitto tibi matrimonium, & hæc acceperit dicendo: placet, accepto hanc tuam promissionem, sed sine animo repromittendi, ac se vicissim obligandi, non censetur contractus sponsalium celebratus: neque verum est, non posse dari seriam acceptionem sine repromissione (ut volunt *Vasquez Pontius, alii*) Et benè refutat *Hurtadus* apud *Tambur. hic tract. 3. c. 1. §. 1.* Quare tunc nec Titius nec Caja obligabitur in conscientia foro. *Layman. l. 5. tract. 10. part. 1. c. 1. n. 2.* Certè non Cajus, quia actus agentium non operantur ultra intentionem eorum; Titia autem nihil repromittens, sed solum acceptans non voluit se obligare, sed tantum Cajum sibi obligatum habere. Neque Cajus indè obligatur, quia verba contrahentium intelligenda sunt secundum naturam contractus: atqui sponsaliorum

rum contractus naturâ suâ reciprocus est sponſionem non continet simplicem, sed conditionatam: promitto, si & tu promiseris. Ut est commune DD. effatum: *sponſalium contractus claudicare non potest*. Id est: ex una tantum parte contrahentium obligare.

152 IV. Dices ergo Cajus seriò promittit matrimonium Titiae acceptanti, non tenet eam sic volentem ducere? R. Ita, non tenet si promissit (ut signanter dixi) *animo contrahendi sponſalia*; adeoque dependenter ab ejus promissione reciproca, ut modò ostensum est. Verò si absque animo modò contrahendi sponſalia, adeoque independenter ab ejus repetitione absolute, & liberaliter promissit Titiae, ducturum ipsam, si quando ei placuerit, ex hac promissione acceptet, nihil vicissim promittens; jam solus Cajus obligabitur, & promissione non sponſalitia, sed gratuita tantum, & contractu claudicante, sicut, si promissit Cajus, te tanto pretio ipsi venditurum equum, cum ei libuerit, obligaberis gratuita promissione nondum tamen erit contractus onerosus conditionis & emptionis, antequàm alter de promissione vicissim promittat. Ut benè explicant Sanchez *disp. 5. num. 12.* Layman cit. *num. 2.* At dubium est, an Cajus voluerit promittere animo contrahendi sponſalia, ac dependenter à repetitione; an verò gratuitò & liberaliter? Respondendum esse, promississe dependenter; quia in casibus huiusmodi, adeoque etiam in dubiis, inspicitur

est, ac præsumendum id, quod plerumque fieri solet, uti nos utriusque Juris Regulæ docent; solent autem plerumque tam mares, quam feminae, non aliter se per hujusmodi promissionem obligare, quam dependenter à reciproca repromissione; regulariter enim non repromittit quis alteri matrimonium sine spe aut sine conditione, quòd alter & ipse se obliget ad idem optatum matrimonium. Uti cum aliis benè advertunt Bonacina. *hic quest. I. Proposit. I. num. 7. Tambur. cit. c. I. §. I. num. 4.*

Jam pro dicendis deinceps graviter recolenda & hùc reducenda erunt latè dicta de repromissionibus in communi; generalia tamen breviter applicabo, specialia verò fideliter exponam.

§. II.

Vera & Seria.

AD valida sponsalia essentialiter requiruntur 153
promissio vera & seria, scilicet cum animo & vera voluntate promittendi & se obligandi; ad licita autem tantum, etiam requiritur animus adimplendi promissum. *Omnes.* Ubi rursus nota: Fictè promittentem variè se posse habere: 1. Exteriùs solum verba promissionis proferendo, absque omni animo interno: 2. Cum animo quidem promittendi, sed (stultè) cum animo non se obligandi: 3. Animo promittendi, sed abstrahendo, nec volendo, nec volendo se obligare: 4. Cum animo promitten-

di & se obligandi, at non animo implendi.
pono resolutiones.

- 154 I. Si quis ore tenus verè alteri promittat matrimonium, sed absque omni animo se obligandi seu promittendi, seu cum animo positivo non promittendi, non obligandi se, sponsalia nulla erunt, sicut nulla est & ficta tantum promissio, etiamsi iuramentum addatur ad ejusmodi fictam promissionem, seu potius falsum perjurium. Communissima cum Sanchez l. 1. d. 1. conclusio est; quia ad sponsalia requiritur promissio obligatio dans promissario jus iustitiæ ad futuram nuptias; ficta autem & simulata promissio simpliciter non est promissio, neque ex tali ficta promissione ulla oritur obligatio iustitiæ per se conclusa alio damno, in foro conscientiae; neque vacat gravi deceptione & mortali peccato. ex professo iterum dicam c. sequenti, cum peccatis sponso- rum. Ais: ergone semper peccat mortaliter fictè promittens alteri matrimonium? Ita semper, si fictè promittat in contractu sponsalium oneroso erigendo & admittendo alterius repromissionem seriam; quia inique ad alteram partem ad faciendum aliquid grave obligat quod ipse non tenetur, eamque in re gravi decipit; nam ideò altera putat, se obligari alteri ad matrimonium, & ut talem se gerit, quia supponit tuam obligationem, quam non habes. Scilicet dicendum, si fictè promittas matrimonium alteri merè liberaliter & ex parte tua tantum, licet non exigendo, ut altera pars repromittat

sic enim per se loquendo, secluso alio damno, peccas solum venialiter: quia admittis mendacium nemini noxium. Ex communi Sanchez *disp. 9. num. 3.*

II. *Et se obligandi.* Sponsalia, omnisque seria **155** promissio essentialiter includit animum se obligandi, cum impossibile sit à seria promissione separare obligationem; quia eà præcisè differt promissio à simplici proposito, quòd hoc sit voluntas aliquid faciendi in futurum, sed absque obligatione, non tanquam debitum: illa verò sit fidei obligatio ad aliquid præstandum in futurum tanquam debitum ex obligatione. Quare si sponsus vel sponsa promittat matrimonium, & habeat positivam voluntatem sese non obligandi, fallitur, & fallit, dum ait, se promittere, ipsaque sponsalia adhuc nulla sunt, sine obligatione; at non sine peccato gravi. Ut supra per omnia, Vide de hoc optimè Perez *disp. 1. sect. 6.* At quid si quis promittat matrimonium præscindens omninò ab animo se obligandi, scilicet nec volens, nec nolens se obligare? R. cum distinctione: Aut enim talis scit, quid sit promittere nuptias, aut saltem promittit juxta morem communem, quo alii solent contrahere sponsalia, nimirum iis induci obligationem implendi (idèmq; est de ipso matrimonio, de voto, etiam solemnì, de alio quovis contractu) jam verè contrahit sponsalia, obligaturque stare promissis; jam enim implicite se voluit obligare, sciens talem promissionem inducere obligationem. Ut

alibi explicatum. Aut talis præscindens pro
for non scivit, eam promissionem afferre obli-
tionem, neque voluit facere, quod alii faci-
& sic non contrahit vera sponsalia, cum nec
plicitè nec explicitè voluerit se obligare.
ponimus autem semper, hunc simplicianum
na fide processisse, nam si mala fide, ut al-
partem deciperet, sic abstractè se habuit, re-
in eum doctrina tota de fictè promittente,
precedenti.

156 III. *Et implendi animus requiritur, si lic-*
licita sint sponsalia. Qui ergo verbis pro-
matrimonium alteri serio animo promittit,
se obligandi, at sine animo implendi, aut
animo serio non implendi promissum: im-
mis adhuc vera & valida contrahit spon-
quia adest vera promissio essentialiter con-
in voluntate se obligandi tantum, non in vo-
tate implendi, minus in ipsa impletione, at-
que obligatus manet ad futurum matrimonium.
Communis cum Sanchez *disp. 9. num. 2. de*
talis patenter peccat mortaliter in contra-
sponsalium; quia habet animum non im-
di, ad quod se graviter obligat: & si juramentum
addit, etiam perjurus est, ut in priori ca-
su.

Dico autem: *in contractu sponsalium.*
enim rursus adhibenda prior distinctio, nam
quis extra sponsalium contractum & seculum
ciproca promissione alterius, solum ex parte
& merè liberaliter promitteret sic alteri ma-
monium cum voluntate quidem se obligandi

simul cum voluntate non implendi, per se solum peccaret venialiter contra virtutem fidelitatis, nisi quis expresse ex iustitia, vel graviter se obligare intendisset, juxta dicta suo loco.

IV. Tandem si omnibus expensis dubium sit 157
an quis verè promiserit, an verè contraxerit sponsalia: an verò fictè vel joco tantum &c. In foro saltem conscientiae nulla erit obligatio; quia melior est conditio certae libertatis, quae a dubia promissione vinci non potest. At verò quando constat de promissione facta, & solum dubium est: an quis habuerit animum se obligandi, quando contraxit sponsalia, & matrimonium promisit. Sanchez quidem cit. *num. 12.* alique communis docent, talem obligari; quia possidet promissio, quam certò fecit. At nos cum aliis suo loco docuimus; talem probabilissimè in foro conscientiae non obligari; quia revera hic non possidet promissio; nam dubitatur de aliquo essentialiter requisito ad veram promissionem, scilicet de voluntate se obligandi: quamdiu enim dubia est voluntas se obligandi; tamdiu non potest esse certum, veram promissionem esse factam.

§. III.

*Voluntaria ac libera, maximè ab errore
& metu.*

I. Voluntaria.

Promissio ad valida sponsalia utrinque requiritur 158
ita necessario debet esse voluntaria & libera.

L 2

bera-

berata deliberatione plena (illâ scilicet, quâ intellectus sine errore vel ignorantia apprehendit rem, & sufficienter advertit, qualis sit, bona, mala. Ut benè explicat præ aliis Sanchez *disp. 8. num. 2. & 5.*) qualis scilicet & quæ requiritur ad peccandum mortaliter. Sic omnino passim. Ratio est; quia cum promissio habeat de re magni momenti, futuro scilicet matrimonio, merito ex natura rei exigitur tanta deliberatio & advertentia rationis, quanta requiritur ad votum; & cum utraque promissio inducat obligationem sub mortali, meritò ad utramque requiritur deliberatio perfecta, qualis requiritur ad peccandum mortaliter.

159 II. At nonne quandoque major requiritur deliberatio ad sponsalia, quàm ad peccatum mortale; quandoquidem illa promissio non solum involvit præsentia, sed etiam futura, & utraque etiam non semper satis nota? Affirmat Bonacina. Negat Fagundes. apud Gobat *hic cas. 1. num. 22.* Sed negari non potest respectu aliquorum sponsalium, quando non omnia satis considerantur, sæpe requiri diligentius examen, adeoque accuratior deliberationem, ut valida sint, cum ob defectum talis examinis sæpe deprehendatur defectus, ob quem sponsalia sint invalida. Ubi non est periculum talis defectus, certe non requiritur major deliberatio ad sponsalia, quàm ad peccatum mortale.

160 III. Certò ergo valida sponsalia, sicut & validum matrimonium contrahi non possunt aliter

carente perfecto usu rationis, etiamsi septennio sit major: neque à furioso; neque à plenè ebrio; neque à vehementissimè passionato, ira vel cupiditate aut simili passione usum rationis perturbante, ita ut impediatur advertentiam requisitam alias ad peccandum mortaliter, quod certè erit rarissimum. Communis DD. Sanchez, Pontius, Hurtadus, alii cum Tambur. l. 3, c. 2. §. 1. num. 2. Quando ergò homines libidinosi ex vehemènti libidinis passione, ex intentione vel sub conditione copulæ carnalis promittunt fœminis matrimonium, communiter præsumendum est, adfuisse deliberationem perfectam & sufficientem ad sponsalia valida. Ratio est; quia ea ipsa promissione sub conditione vel ex intentione copulæ illicitæ verè & formaliter peccant; vix enim è viginti unum reperies, qui non agnoscat, se tunc peccare, & sine dubio debere confiteri illam promissionem & intentionem sceleratam, etiamsi fortè copula non secuta fuisset, v. g. ob resistantiam fœminæ: ergò habuit deliberationem perfectam, & cognitionem suæ malitiæ, & consequenter etiam sui actus, quid, cui, & cur promitteret; neque enim major requiritur animi deliberatio & libertas ab æstu libidinis ad obligandum se promittendo mulieri, quàm ad obligandum se, peccando, diabolo. Quod valdè notandum, & dextrè à consitentibus expiscandum.

IV. Dixi tamen: communiter ita esse præsumendum: fallit enim hæc præsumptio, quando

do illæ personæ sunt tam imparis conditione aut promittens ita prius abhorreat ab illa malum, ut extra illum furorem libidinis, certo non quam eam fuerit ducturus. Nam inter ipsos quibus in dubio præsumimus, nos non præsumimus se consensum perfectum, sed imperfectum semiplenum tantum, tentationi vel cogitationi malæ, unum est, quando scimus nos ante tentationem semper constanter abhorruisse peccato tali. Ut bene docet Sanchez *l. 1. c. 1. n. 20.* Et ego alibi. Fallit etiam præsumptio communis in prorsus extraneo astu libidinis, idque maxime, quando emissio facta fuit tempore ipsius copulæ duræ quam ex Medicorum sensu comitari solet delirans phrenesis. Quia ergo in foro sacramentali idem testis est & reus; Judex autem non netur sententiam ferre juxta testium depositionem, ideo Confessarius tunc debet stare aliter ni negantis, se tunc fuisse sibi præsentem quod hunc actum promissionis, si ita constanter agat, postquam Confessarius probe examinaverit an revera tunc non cogitarit, quid & quam promitteret. Et certe poenitentes non rari solent confiteri, se tempore copulæ cum sua aliena hæc vel illa cogitasse, dixisse, &c. Sed ergo tunc ad alia potuit advertere, cur non præsumamus rursus etiam advertisse ad hanc promissionem? Vide de hoc etiam in ordine ad forum externum optimè differentem Gobat *cap. 25.*

II. Et Libera.

L. **C**ontractus sponsalium tum suapte natu- 162
 râ, tum ex juris dispositione magnam in
 promittendo animi libertatem, atque spontane-
 um & non illiberalem consensum requirit, quod
 & ipsum nomen indicat; nam dicta sunt sponsa-
 lia à spondendo, id est, spontè promittere. *Ra-
 tio est;* quia sponsalia sunt via & præparatio ad
 matrimonium; quare sicut omnia jura matri-
 monii libertatem requirunt, & defendunt, cum
 alioquin infelices exitus sequi soleant, (ut habe-
 tur *c. requisivit de Sponsal.*) ita & sponsalio-
 rum. Et hinc. Ad retinendam libertatem ma-
 trimonii statutum est *L. Ultima C. de sponsal. &
 c. Gemma, eodem titulo.* Ut sponsalium contra-
 ctui adijci non possit pœna solvenda à sponso,
 ejusve parentibus vel cognatis, si per eos stete-
 rit, quò minus nuptiæ sequantur. Id tamen so-
 lum locum habere, si quis justa ex causa à spon-
 saliorum contractu resilierit; non verò, si inju-
 ste ac perfidè resiliat, contra communio-
 rem, cum pluribus benè docet Layman cit. *tract. 10.
 part. 1. c. 1. num. 8.* Cum nulla in matrimonio
 fovenda sit libertas ad pericandum. Certè ad eum
 finem etiam jure statutum est, ut arrhæ pignoris
 loco traditæ à resiliente sponso vel sponsa (dum-
 modò major sit viginti quinque annis) dupli-
 cata, imò etiam in pœnam triplicata vel quatu-
 plicata, non ramen ultrà stipulari possint; si verò
 justa resiliendi causa subsit, sufficiat reddere ar-
 rhas, quod tamen sine dubio rationem pœnæ ha-
 bet;

bet; quidquid conentur aliqui disparitate adieci-
 163 II. Ob eandem rationem etiam pactum
 crativum sponsalibus ab altero contrahente
 ctum tanquam jure invalidum rescindi debet.
Si ita stipulatus: §. Si tibi. ff. de Verbor. Oblig.
tion. Ubi dicitur: *Si tibi nupsero, decem la-*
spondes? causâ cognita denegandam actionem
to. Ratio est; quia non ut par est, mutuo
 taneo amore, sed ex libidine & turpi qua-
 matrimonia tali modo comparari censentur
 quare promissio tanquam contra bonos mo-
 rescinditur. Ex communi Sanchez l. 1. *dispo-*
num. 3. Layman cit. *num.* 9. Duæ tamen hu-
 mitationes notandæ sunt.

164 III. Valet ejusmodi promissio, si turpitudi-
 præsumptio cesset, ut si promittatur nomine
 tis vel donationis propter nuptias, vel ob
 qualitatem personarum ad compensandam
 bilitatem, juventutem, pulchritudinem, &c.
 g. Vir ignobilis aut senex aliquid promittit
 ellæ nobili, juveni, pulchræ, &c. ad compen-
 tionem nobilitatis, juventutis, &c. juxta
illis. De condition. appositis.

165 IV. Ulterius tantum irrita est illa promissio
 si fiat, ab ipso contrahente, secus si fiat ab alio
 quocunque: ut si Cajus Titia promittit vel lega-
 mille, si cum Sempronio contrahat: talis enim
 non turpis quæstus, sed liberalis promissio
 donatio sub conditione honesta censetur, per
 quam neque libertas matrimonii aufertur, cum
 non agatur de poena damni, cujus metu aliquis

ad contrahendum contra voluntatem induci possit; sed solum de acquirendo lucro, per quod aliquis ad matrimonium allicitur; nam dicitur *L. Titio ff. De Condit. & Demonstr.* Aliud est eligendi matrimonii pœne metu libertatem auferri, aliud ad matrimonium certa lege invitari.

III. Maxime ab errore.

I. **R**egula hic duplex sit. *Prima*: Omnis igno-
rantia; error, decēptio seu dolus sufficiens
ad irritandum seu dirimendum contractum ma-
trimonii, nimirum versans circa ipsam perso-
nam, conditionem servilem, aut aliam qualita-
tem per se intentam aut in personam redundan-
tem (juxta dicta in *impedimento Erroris*) sine
dubio etiam sufficit ad irritanda sponsalia, se-
cundum *Omnes*. Ratio est; quia longè facilius dis-
solvuntur sponsalia de futuro, quàm matrimoniū
de præsenti, cujus scilicet fortius, & sacratius est
vinculum, quàm sponsaliorum; sequuntur enim
multò graviora incommoda ex dissolutione matri-
monii, quàm sponsaliorum de futuro: ergo &c.

II. *Regula altera*: Ignorantia, error vel de-
ceptio circa qualitates vel circumstantias sponsi
vel sponsæ, si tales sint, quæ sufficerent ad re-
scindenda sponsalia, si post illa contracta pri-
mum supervenirent, (potissimæ enumerabun-
tur in *subsect. §. 4.*) saltem dant jus ad rescinden-
da sponsalia per ejusmodi deceptionem, erro-
rem vel ignorantiam contracta. *Communis DD.*
Ratio est; quia jure paria sunt: non esse, & non
apparere: aliquid supervenire, & præcedens igno-
rari

rari. Ut ex L. 77. ff. De contrahen. emptio-
nè observat Lessius l. 2. De Justitia c. 42. dñt.
Et infra plenius declarabitur.

Nota autem hic, ignorantiam propriè dic-
tæ cum sponsus v. g. solum ignorat talem qualita-
tem sponsæ v. g. esse corruptam, morbidam
&c. nihil cogitans de opposito. Error proprie
dicitur, cum sponsus non solum ignorat aliquod
tale, sed etiam actu positivo falso credit &c. De-
ceptio, fraus vel dolus dicitur, cum quis sic
nece credit, & existimat ab alio falso persuasum
deceptus, sive ab ipsomet contrahente alio
sive ab alio tertio. Omnis ejusmodi igno-
rantia, error vel deceptio potest esse vel antecedens
& dans causam contractui, cum scilicet quis
deo contrahit, quia ignorat, vel decipitur, an-
tequam si veritatem nosset, nequaquam contra-
heret: Aut incidens & concomitans tantum,
non dans causam contrahendi, cum scilicet
tiam absente ignorantia vel deceptione, & ve-
ritate cognita, tamen contraheret. Jam porro.

168 III. Quando deceptio seu dolus antecedens
& dans causam contractui est ex parte con-
trahentis, cum scilicet ipse sponsus v. g. deceptus
sponsam in ejusmodi qualitate, sicque deceptus
ad consensum inducit, ipso facto nulla esse &c.
rita sponsalia, probabiliter sustinet Aversa apud
Tambur. tract. 3. c. 2. §. 1. num. 5. Negant
tamen longè verius, & valere ab initio ejusmodi
sponsalia docent Lessius. Coninok apud eundem

alii, ex professo optimè Perez *disp.* 10. *Sect.* 1. *Dicastil. disp.* 1. *dub.* 40. n. 610. Gobat. *Cas.* 9. *num.* 382. Ratio sufficiens est; quia neque jure naturæ vel divino, neque jure civili, aut Canonico pronuntiatur invalidus talis contractus. Certè autem omnium consensu debilissima sunt ejusmodi sponsalia, ut facilè à parte decepta, etiam propria auctoritate, rescindi possint: ut in Subsectione videbimus. Quid autem referat nosse, an talia sponsalia valida vel invalida sint: & ad quid tunc sponsus seu pars decipiens teneatur, in simili mox dicam *num. sequenti.*

IV. Communissimo autem DD. consensu 169 valida sunt sponsalia, attamen ea de causa jùstè rescindenda: 1. Quando deceptio vel dolus etiam antecedens non est ab altera parte contrahente, sed, eà inscià ab alio tertio aliquo. 2. Quando sponsus vel sponsa à nullo alio, sed propria ignorantia, errore vel imprudentia semet decepisset. 3. Quando deceptio, error vel ignorantia non antecedens, sed incidens vel concomitans tantum non dat causam contractui. 4. Quòd si de hoc dubium sit, an scilicet quis verè contraxerit propter tales qualitates circa quas fuit deceptus, vel erravit; posse se tenere tantquam inductum ad contractum ex illo dolo vel errore, benè resolvit Tambur. cit *num.* 10. Plura circa hæc *num. sequenti.*

IV. Et à metu seu coactione.

1. **R**egula generalis est. Omnis metus sufficiens ad dirimendum matrimonium 170
 mirum

mirum verè gravis absolutè vel respectivè, infestè incussus ad extorquendum ipsum actum; juxta dicta suprà de impedimento *Vis* etiam efficientissimus est ad irritanda seu rescindenda sponsalia. Hoc tamen inter hæc discrimen est. Quòd, ut videmus, Jus Canonicum expresse irritet matrimonium ex gravi & injusto metu contractum: non item ullibi expresse sponsalia. Attamen 1. Valdè probabile est, id, quod statutum est de metu irritante ipsum matrimonium, esse quoque intelligendum à fortiori de metu respectu sponsalium, cum hæc sint viæ illud: uti docent *Sotus*, aliisque congestis. *Schez l. 4. disp. 19. n. 3. Diana part. 3. tract. 1. resol. 378. Tambur. cit. §. 2. num. 3. & videri probabile censet. Tanner. hic tomo 4. disp. 1. quest. 1. num. 14.* Quamvis ipse cum pluribus oppositum teneat. Et videtur colligi ex c. *Ex litteris. De Desponsat impuber. 2.* Omnes contractus, adeoque etiam sponsaliorum, ac matrimonium maximè, metu gravi & injusto extortos ipse in jure naturali esse irritos ac nullos, et probabilissima plurium sententia docui c. 2. *De cal. part. 1. Sect. 4. §. 3. n. 56.* Eo quòd imitari care videatur, in re tanti momenti aliquem libere per injuriam comparare jus justitiæ in alterum. 3. Tandem certissimò possunt rescindi ad libitum partis metum passæ: idque etiam si ejusmodi meticulosa sponsalia essent juramento firmata; siquidem non sit opus relaxatione juramenti, cum juramentum non possit esse vinculum in-

quitatis. Ex communi Sanchez *disp. 21. num. 3.*
Diana, Tanner. cit.

II. Certò autem non irritat sponsalia (sicut
 nec matrimonium supra suo loco) 1. Metus
 quicumq; non incussus ab extrinseca causa libera,
 sed ab intrinseco assumptus, etsi terrente causa
 naturali. 2. Metus etiam gravis & injuste incus-
 sus quidem, sed non ad extorquendum ipsa
 sponsalia, sed ad aliud, v.g. Si, ut carcerem ef-
 fugias, spondeas matrimonium filiae custodis.
 3. Metus etiam gravis ad extorquendum spon-
 salia incussus, sed justè, à lege vel Judice, &c.
 4. Metus injustè etiam incussus ad extorquen-
 dum sponsalia, sed levis solum consideratis cir-
 cumstantiis personarum. Hæc omnia genera-
 tim explicata habes *l. c. §. 2.* Eadem enim quo-
 ad hæc est ratio sponsaliorum & matrimonii; &
 insuper quamvis *Bonacina* & aliorum probabi-
 li opinione, metus gravis justè incussus redderet
 invalidum matrimoniū; quippe quod ex se in-
 dissolubile omninò perfectam requirit liberta-
 tem, tamen id dici non debet de sponsalibus,
 quæ ex se indissolubilia non sunt, & ex causis su-
 pervenientibus rescindi possunt.

III. Sponsalia metu levi injusto extorta, etsi
 sint valida, atamen infirma, & etiam propria
 auctoritate metū passi irritabilia. Cum aliis San-
 chez *disp. 19. num. 6.* Cum enim altera pars in
 conscientia teneatur relaxare fidem hoc metu
 extortam, poterit ipse vim passus pari modi in
 conscientia resumere fidem à se datam; idque e-
 tiam si

tiam si sponsalia juramento firmata sint: Sed et tunc nunc prius obtenta juramenti relaxatio prout *disp. 21. num. 4.* merito notat Sanchez. In foro autem externo non dari actionem in rem leuem metum passo, apud omnes in confesso est.

Hic non abs re petes: Si in dictis casibus sponsalia valida, tamen ob metum vel deceptionem tam facile rescindi possunt in conscientia & etiam arbitrio & autoritate propria personarum metum passæ vel deceptæ: Quid ergo inter quoad praxin scire, an sponsalia sint valida, ne? *R.* Multum per omnem modum; nam sponsalia jure sint valida, quàmvis statim rescindenda, imprimis parient impedimentum publicæ honestatis, ut una pars non possit contrahere matrimonium cum alterius consanguineo in primo gradu, quod impedimentum non parerent, si sint invalida. Deinde si valida sint, conferunt jus ad oscula, amplexus & tactus non in pudicos, in communi saltem & probabili sententia, donec rescindantur; secus si ab initio fuerunt invalida. Et insuper

173 IV. Si pars contrahens injustum metum passæ, aut in priori casu ab altero contrahente, vel eo confcio, ab alio tertio decepta justè potest rescilire, nihilominus vèlit matrimonium contrahere; ad quid obligabitur metum incutienti vel decipienti? *R.* Siquidem sponsalia fuerint valida, liquidum erit, ipsum obligari stare contractui, & matrimonium inire. Si verò spon-

falla fuerunt invalida, ut in casibus utrobique primo loco positis, utpotè ex errore circa personam, &c. vel ex metu gravi injustè incusso ad extorquendum; iterum liquidum erit, eum non obligari ad nuptias ex vi sponsaliorum ex iustitia, cum ea supponantur esse nulla. At nunquid saltem obligabitur vi promissionis factæ ex fidelitate? (Eadem est quaestio in simili de ipso matrimonio, eademque debet esse responsio.) Affirmativam tenet *Aversa* apud *Tambur. cit. num. 12.* Negativam *Sanchez 4. disp. 15. num. 6.* Ratio potissima est; quia in contractu oneroso naturâ suâ ex utraq; parte obligatorio, ut servetur æqualitas, vel utraq; pars obligata manere debet vel neutra: cum ergò certum sit, non obligari partem, quæ metum passa vel decepta est, ideo nec obligata manebit altera. Intellige semper *per se loquendo*. Nam certum est apud omnes, talem obligari ad refarciendû omnia damna for-
tè indè secuta parti metum passæ vel deceptæ, & maximè, si sponsa violata, aut etiam imprægnata sit, quæ damna, quando aliter refarciri non possunt, utique tenebitur ad nuptias per accidens qui metum incussit, vel decepit. Prout de ficto promissore dicam infra, *Cum de peccatis sponsorum.*

§. IV.

Externo signo certo expresso.

Certum est in sponsalibus, sicut & in matri-
monio, verbis vel signo aliquo debere ex-
primi promissionem seu consensum & volun-
tatem

174

tatem internam sese obligandi. Ratio est; quia nulla promissio obligat; nisi acceptetur: & specialiter, promissio onerosa sponsalium ac matrimonii non obligat, nisi dependenter a receptione: atqui nemo acceptabit tuam promissionem, minus repromittet tibi, nisi cognoscere nec cognoscet, nisi ei intimetur; neque ei intimari potest, nisi per verba vel signa externa ergò, &c. At quid si Berta dicat Bartholomaeo: Quod primum tu in animo tuo dixeris: promitto te ducendum Bertam: ego illa tua interna verba habeo pro acceptatis, & ex nunc me tibi iurissimum obligo in eum eventum? R. Si Bartholomaeus dicat, vel significet, se sic esse contentum, & consentur vera sponsalia, ut primum serio in animo dixerit: promitto me ducendum Bertam: jam enim satis in antecessu manifestavit suam intentionem. Ita P. Gobat *hic tract. 10. cap. 4. num. 4.* Qualiter autem valeat votum seu promissio interna ipsi Deo facta de ineundo matrimonio etiam cum certa persona, Deo volente videbitur suo loco; interim videre potes apud eundem Gobat ibidem *num. 42.* & rursus *10. num. 461.*

Jam verò qualia debent esse verba vel signa sufficientia ad sponsalia. Pono prius aliquas regulas communes, deinde specialia ad praesentem magis utilia ac communia selecta.

I. Regulae communes.

175 **R**equiruntur, & sufficiunt illa verba, quae hic & nunc sufficienter inducant mentes inter-

internam ; Seu , ut latius exprimit Tambur.
tract. 3. c. 2. num. 1. Quaecunque verba, signa,
 scriptura, nutus, &c. quibus sponsus, &
 sponsa determinatae personae significant promif-
 sionem reciprocam de futuris nuptiis, sive signa
 ejusmodi sint ex propria significatione, sive ex
 consuetudine, sive ex propria voluntate spon-
 sorum, sive quocunque alio modo; dummodo,
 ut dixi, sponsus & sponsa inter se significant,
 intelligantque promissionem, sufficiunt ad con-
 stituenda sponsalia; cum enim sponsalia sint
 merus contractus civilis, satis sunt ea verba vel
 signa quae internum consensum, se seque obli-
 gandi intentionem sufficienter exprimunt. Me-
 ritò igitur Sanchez *l. 1. De Matrimon. disp. 18.*
num. 2. ait apud Indos illa verba : Sepeliam
 te, quando morieris: parere vera sponsalia; quam-
 vis enim non ex se, tamen ex usu illius Regionis
 iis animus spondendi matrimonium explicatur.
 Et hinc est

II. Quando sponsus v. g. seu primus in con-
 trahendo dixit verba certò significantia pro-
 missionem matrimonii, secundum eundem sen-
 sum debent intelligi verba sequentis seu respon-
 dentis, etsi de se generalia, dubia, &quivoca,
 nisi clarè contrarium explicetur; adeoque si
 sequens respondeat: volo, consentio, annuo,
 placet, &c. jam vera nascentur sponsalia. Ita
 cum aliis Sanchez cit. *num. 4.* Idem dicendum,
 si post tractatum de sponsalibus addant sponsi:
 placet, sit ita, &c. Num ex circumstantiis satis
 PARS IV. SACRAM. M præ-

prædictus animus exprimitur. Ex communi
Tambur. cit. num. 2.

177 III. In foro conscientiae principaliter attenditur intentio. Adeoque, sicut quando contractus adfuisse intentionem spondendi inter sponsos satis cognitam per talia verba vel signa, quae vis ex se non sufficienter explicativa promissionis, vera censentur sponsalia, & obligationem in conscientia inducunt; ita e contra, qualiacunque signa vel verba sint; non inducent sponsalia, obligationemque in conscientia, per se quando, nisi iis usus verè consenserit in sponsalia aut matrimonium, sicut enim nuptias non concubitus sed consensus facit. *L. Nuptias De regulis juris*; ita sponsalia non locuti consensus facit. Unde qualiacunque signa prohibita sint, si tamen iis usus vel usa ignoraverit significari talem consensum vel promissionem nulla erunt sponsalia, & si probare posset quod vel quæ, se ignorasse illam significationem, iudex non poterit compellere ad matrimonium iudice Gobat cit. num. 7.

178 IV. In foro autem externo principaliter attenduntur verba. Quare iudex Ecclesiasticus cui intentio spondentium interna constare non potest, debet judicare secundum verba vel signa intellecta, secundum communem modum loquendi. Ut expressè habetur *c. Ex litteris De sponsal.* Et secundum communem modum loquendi in tali loco, ubi sponsalia contrahuntur. *L. Semper in stipulat. ff. De regulis juris*. Quod

Quarè si verba mutuam promissionem significant ex se vel circumstantiis, pronuntiabit sponsalia valida: Si non significant, pronuntiabit invalida: Si verò dubia sit significatio, seu verba sint ita dubia, ut ex iis non possit probabiliter conjici mens utentium, pronuntiabit potius pro libertate illius, qui usus est, quam pro valore sponsalium. Uti (contra Tanner. *disp.* 8. *dub.* 1. *num.* 10. Tambur. cit. §. 3. *num.* 6. aliosque non paucos) verius docent cum aliis Perez hic *disp.* 4. *Sect.* 1. *num.* 5. Diana *part.* 10. *tract.* 13. *resol.* 19. Gobat cit. *num.* 73. Ratio est; quia standum est pro libertate possidentis illam, nisi jus aliquid in contrarium statuatur, sed hic jus nihil contrarium statuit quoad sponsalia: ergò, &c. Statuitur quidem c. *Final.* De *Sententia & rejudicata.* ac alibi: docentque DD. communissimè cum Sanchez l. 1. *disp.* 18. *num.* 5. in dubio favendum esse valori matrimonii. Ab hoc tamen non valet argumentatio ad sponsalia: neque verum est universaliter: (ut volunt DD. oppositæ sententiæ) quæ statuuntur in causa matrimonii, statui hoc ipso in sponsalibus; cum grandis sit disparitas, ut jam supra innui, & iterum dicam infra de sponsalibus conditionatis. Et optimè probat Gobat cit. à *num.* 71.

II. Verba certa.

Verba certò significantia sponsalia sunt: 179
promitto tibi matrimonium, & ego tibi
promitto me ducturum te: promitto, me obligo, do
 M 2 tibi

tibi fidem meam, quod te ducam (nō fide mea ducam; habeas me; infidus sim, sim nequam te ducam; & his similia, Item accipiam te; ducor te; deinceps, posthac, cras te ducam &c. Nam cetera & similia verba futuri temporis expressè non significant promissionem potius quam propositum (& certè ea verba: contraham cum matrimonium: solum significare propositum, censet Tanner. cit. num. 10.) attamen significant promissionem implicite ex communissimo loquendi. Uti autoritate communis confirmat Sanchez disp. 18. num. 12. certissimè similiter, si alteri stipulanti seu promissionem exigenti, v. g. puellæ nolenti consentire, nisi promittas matrimonium, ita respondeas. Item si unus dicat, accipio te in uxorem & altera respondeat: ego te accipiam in uxorem &c. adhuc constitui sponsalia, rectè censet Tanner. cit. §. 3. num. 16. consentiente Gobat num. 49. Nam licet illud sponsi: accipio te: significet de præsentī, ut per ea verba videatur matrimonium constitui; tamen illa expressio sponsi spondentis per futurum: accipiam: ostendit consensum esse de futuro: ideoque constituitur sponsalia, & non matrimonium.

180 II. Verba certò non sponsalia, sed matrimonium significantia sunt: 1. accipio te in uxorem. Hæc verba pro genuina forma matrimonii ponuntur, c. ultimo de sponsal. Subaudiuntur enim: in uxorem meam, in maritum, &c. 2. Hæbeo te in uxorem. 3. Jam, ex nunc repeto te in uxorem.

uxorem: ex nunc, vel post hac: ab hoc tempore: item: semper, omnibus diebus vita habebō, tenebo te pro uxore, tractabo te ut uxorem, providebo tibi ut uxori; ex nunc, posthac eris mea uxor. Nam licet ea verba futuri temporis: mea eris, providebo tibi ut uxori &c. ex se significant & constituent tantum sponsalia, quatenus tamen additur ejusmodi particula: ex nunc, semper, &c. jam important etiam consensum de presenti, adeoque verum matrimonium. Ut notat Tambur. *ibidem* num. 28.

III. Quando impuberes matrimonium contrahere intendentes utuntur verbis certis de presenti, licet ob ætatis & maturitatis defectum verum matrimonium non sit, censi tamen vera sponsalia debent, qualia impuberes contrahere possunt. Ut habetur expressè c. *Finali. de desponsat. impuber. &c. unico eodem titulo in 6.* ubi ratio datur; quia mens contrahentium sit; *si actus non valet secundum omnia, valere tamen debet, quatenus potest.* Quam regulam interpretans Covaruvias in *epitome p. I. c. 3.* veram esse dicit, si id, quod fieri potest, includatur in eo, quod sit; atqui sponsalia satis manifestè includuntur in matrimonio, tanquam imperfectum & inchoatum in perfecto. Layman. cit. num. 17. Excipiendum tamen, nisi prædicti expressè excluderint sponsalia v. g. contrahimus matrimonium, quod si hoc non valeat, nolimus obligare ut sponsalia. Et hinc consequenter valde probabiliter.

182 IV. Quando etiam puberes utentes verbis præfenti, clam sine Parocho & testibus intendunt matrimonium contrahere, etsi post Tridentinum non valeat matrimonium, valere tamen ut sponsalia de futuro, docent gravissimi DD. Veracruz, Henriquez, Corduba, Rebellas & citans Layman. n. 17. aliique Ratio est quia ex una parte adest eadem ratio, quæ supra. Ex alia autem parte Concilium Tridentinum non annullavit matrimonium clandestinum, non autem sponsalia clandestina, cum ad hoc valore nulla solemnitas requiratur, prout etiam declaravit sacra Congregatio apud Tambur. §. 4. num. 1. *Decretum Tridentinum quod fuit, ut matrimonium fiat coram Parocho & testibus, non habet locum in sponsalibus.* Contrariam tamen negativam docent communiter DD. Navar. l. 4. consil. 1. de clandestina desponsatione. Sanchez l. 1. c. 20. pluribusque relationibus. Diana part. 3. tract. 4. resol. 298. Tambur. ibidem num. 6. & 9. Gobat cas. 2. num. 78. Ratio præcipua est; quia Concil. Trident. sess. 24. c. 1. de reformat. matrimon. loquens de clandestinitate contrahentibus, expressè ait: ad sic contrahendum eos sacra Synodus omnino inhabiles reddit. Omnino dicit, id est: omni ex parte, ut potè, inde excludatur ratio supra data de impuberes. Sed certè faciliè respondetur? subintelligendam esse vocem: *matrimonium*, quæ præcedimè antecessit. Fatetur tamen Layman cit. propter authoritatem DD. sponsum, qui matrimonium

nium clandestinum irritè contraxit, in nullo foro cogi posse, ut in futurum contrahat, nisi ad hoc se expressè obligarit, ut si contractus non valeat tanquàm matrimonium, valere debeat eo modo, quo potest, scilicet ut sponsalia, sicut notavit Sanchez *ibidem*, num. 6.

III. Verba dubia.

Talia plurima congesta & examinata videre potes latissimè apud Sanchez à *disp.* 18. & strictius Tambur. cit. c. 3. & Gobat *cas.* 2. Sed quia pleraque parum faciunt ad praxin in nostris partibus, ideò seligo aliqua magis germanizantia.

I. *Mea eris, meus eris.* Secundum Sylvestrum & Rodriguez. constituunt matrimonium; at secundum Sanchez, Hurtadum, Tambur. solum sponsalia, nisi addatur *ex nunc*, vel *posthac* eris mea, &c. Sic enim constituere matrimonium, jam supra insinuatum est. Similiter dubia est forma: *volo te habere uxorem*. Hæc autem: *volo contrahere tecum: volo, placet te ducere*: secundum Sanchez *ibidem* num. 24. & plures apud ipsum, constituit sponsalia: sed rectius Gobat germanus num. 56. censet iis verbis solis nihil effici in Germania, nisi accedat alia actio, v.g. stipulatio manuum; exhibitio arrhæ, propinatio poculi, &c.

II. *Non aliam ducam nisi te vel prater te.* Sanchez cit. Coninok, alii cum Layman. *hic c.* 1. num. 2. censent non constituere sponsalia; sed sensum esse solum exclusivum sic: promitto

me cum nulla contracturum, excipio autem tecumque non nego me contracturum, sed que etiam affirmo; neque inde sequitur me amare, ac proinde ea formula solum inducit obligationem conditionatam, hanc ducendi, quam ducere velim: Aut disjunctivam vel hanc ducendi, vel nullam, cujus utriuslibet electio penes promittentem. Contra tamen multi sentiunt, & sensum eorum verborum non solum exclusivum, sed etiam assertivum censent, ut in hac propositione: nullus potest contrahere, nisi Sacerdos. Sed prior sensus videtur praxi receptus, ut notat Tambur. num. 60.

186 III. *Promitto tibi amorem, & fidelitatem.*

Dubia formula est, cum amor & fidelitas in aliis etiam rebus servari possit, quam in promissione matrimonii: si tamen accederet traditio animum aut copula secuta esset, post hanc formulam non rite judicaretur, per hoc factum declarari debere illa verba, & explicari in sensu promissionis sponsalitiæ. Gobat. num. 65. Et universaliter si post mentionem factam de matrimonio, quomocumque dubiam promissionem, seu verba dubia vel signa sequatur copula, censetur contracta animo sponsalitio, adeoque sponsalia contracta.

187 IV. *Propino tibi ad matrimonium,* dixit Petrus Apolloniæ; respondit hæc: *Deus benedictus tibi.* Eruntne sic sponsalia censenda inita? Certe nisi constet, vel appareat, Petrum fuisse jocatum, sed serio locutum, & maxime si præ-

fit tractatio vel mentio aliqua nubendi, respondet Gobat. *conf. 1. n. 32.* in foro externo pronuntiandum, quod sic; etenim illa phrasis: propinotibi ad matrimonium, ad emptionem, ad communicationem, seriò prolata significata Germanis serium animam nubendi, emendi, &c. Et si altera pars respondeat benedicens poculum, censetur consentire in rem petitam, alioquin certo alia locutura. Certè vix erit reperire puellam, quæ, si abhorret à tali matrimonio, eo casu non esset mox dictura, jam non esse tempus agere de matrimonio: aut certè responsurà cum tali reformatione vultus, oculorum, vocis, &c. ut omnes præsentés advertere possint ab eà non cogitari seriò de matrimonio à propinante oblato. Illud vero indubitatum, si Apollonia propinatum poculum ac refusum acceptasset, & mox ebibisset, nullo signo contrariam mentem ostendens, se scilicet non bibere in signum matrimonii, fuisse compellendam nubere Petro, quia ejusmodi actio Germanis est clarum & certum signum consensûs in rem, quam petit propinans. Lege totum illum casum primum apud Gobat. *tract. 10. illandati moris* appellatum.

IV. Signa alia.

Non solum verbis, sed aliis etiam actionibus constituuntur sponsalia, sed verè non sine verbis vel tractatione prædicenti aliqua de matrimonio.

M 5

I. Por-

I. Porrigendo acceptando & complectendo invicem manus, sed certè non sine verbis, ut juvenis dicat: en habes meam manum in signum, quòd velim te habere sponfam, & puella mox etiam porrigat manum, etsi nihil dicat. Secus si ille apprehendat manum puellæ, tum primum dicat, accipio te in meam sponfam; illa autem nec retrahat manum, nec contradicat; tunc enim non fore signum sufficienter repromissionis, nec consequenter fieri sponsalia, cum pluribus docet Sanchez *disp. 22.*

6. Contrà tamen fieri sponsalia, contendit Pontius, aliisque citatis Perez *disp. 4.*

189 II. Porrigendo & in digitum immittendo anulum (quod DD. subarrhationem dicunt) in signum fidei & promissionis, quam sibi datus sponsus de futuris nuptiis, adeoque etiam non contrahenda aliqua tractatione vel mentione prævia de futuris nuptiis. Ut si juvenis dicat & tradat anulum puellæ: do tibi hunc anulum ad matrimonium: illaque acceptet nihil contradicendo, habebitur ejus taciturnitas pro expressa acceptatione, & consequenter repromissione. *communis Sanchez cit.*

190 III. Mittendo & acceptando alia munera præ morem sponсорum, præcedente scilicet tractatione aliqua de matrimonio, seu ut loquitur Sanchez *cit. num. 6.* quando habito tractatu de matrimonio contrahendo, misit sponsus thesas, ocalia, aut nomine sponsalium pecunia acceptavitque puella, censetur contentum esse

Sponsalia. Seu, ut ait Gobat *num. 69.* quando præcesserant, vel comitantur verba, actiones vel circumstantiæ, ob quas meritò censeatur, illam visitationem & acceptationem haberi pro consensu in matrimonium de futuro.

IV. Taciturnitas aut non contradictio præ-191
sentis filii aut filia, tunc solum est signum positivi consensus, quando parentes (item Tutor vel alius potestatem habens) dicunt: hanc nostram filiam damus tibi, vel tuo filio in sponsam. Secus, si alius sic dicat sub cujus potestate non est constituta puella; hi enim carent potestate & autoritate exprimendi aliorum consensum. Juxta communem DD. cum Sanchez *l. 1. disp. 23. & 24.* & Tambur. cit. *num. 35.* contra Pontium. ac Dianam *part. 3. tract. 4. resol. 730.* Tandem si filius absens, vel infans postea fiat præsens vel adultus, quando à parentibus resciant promissionem pro ipsis factam de matrimonio, & ipsi vel illæ taceant eo ipso sponsalia iniri, ex communi notat Tambur. ibidem cum Coninck. Idque multò magis, si ratificent per verba vel per cohabitationem, visitationem, vel oscula & amplexus, per appellationem sponsæ, &c. Sic enim est clara sponsaliorum approbatio. Prout deciditur in jure *c. unico de desponsat. impuber. in 6. decretal.*

§. V.

Inter personas habiles.

Generaliter: omnes illi & ferè soli sunt habiles

biles ad sponsalia contrahenda, qui potest
valide & licite inire matrimonium; & con-
sequenter omnes illi & ferè soli sunt inhabiles
sponsalia, qui nequeunt sine peccato celebra-
re nuptias, quantum est de jure naturæ. Verum
huius dicti, similiter & ratio, cur dixerim
soli, & quantum est de jure naturæ, patet
dicendis in particulari.

I. Inhabiles naturaliter.

193 **P**Ræter infantes amentes, plenè ebrios,
nèsque deliberationis incapaces ex dictis
2. etiam cæcus, surdus, & mutus simul est in-
bilis ad sponsalia & matrimonium. Juxta com-
munem DD. cum Sanchez *l. 1. disp. 8. num. 1.*
Ratio est; quia saltem moraliter loquendo
impossibile, ut qui simul cæcus, surdus, & mu-
tus est, vel à se ipso, vel ab alio discat requiritur
matrimonium; quare omninò repellenda est
quæ tali vellet nubere. Eadem ratione talem
sensatum hominem etiam incapacem esse pro-
fessionis religiosæ, ex communi rectè docet
Diana *part. 5. tract. 6. resol. 24.* Pollizarius *Mo-
niali Regula. tract. 3. c. 2.* Neq; talem oblige-
gi præcepto audiendi Sacrum contra mulierem
cum multis bene probat Gobat *Alphabet. de
gram azdientium.* Secus dicendum de eo, qui
solum uno ex his defectibus laborat: itémque
illo, qui est mutus & surdus simul, modo
sit cæcus, nam talis potest edoceri necessaria
obligationem, actumque conjugalem. Sanchez

cit. num. 32. Tanner. disp. 8. quest. 1. num. 32. addens absolute & physice loquendo, nihil ob- stare, quin etiam cæcus, surdus, & mutus adeò perspicacis sit ingenii, ut rationem matrimo- nii satis intelligat, ideòque uxorem ducere va- leat. Sed moralia sectamur, non physica.

II. *Ætas, impuberes.*

ÆTas sufficiens ad contrahenda sponsalia est ¹⁹⁴ ætas rationis seu anni discretionis; & ju- re Ecclesiastico quidem requiritur septennium completum, adeò; ut ante eam ætatem com- pletam tam mas, quam fæmina inhabiles sint ad sponsalia contrahenda, eaque contracta invali- da. c. Litteras c. Accessit. c. Ac dissolvendum. De desponsat impuber, &c. unico eodem titulo in 6. Ratio est; quòd ea ferme ætate & non antea rationis ac liberi arbitrii usum consequan- tur, ut voluntariam in se obligationem suscipe- re possint. Quare si certis indicis ostendatur, defectum ætatis supplere malitiam, & præco- cis ingenii prudentiam, valida sponsalia, etiam ante septimum ætatis annum completum censi debent; sicut è contra invalida censi debent sponsalia etiam post septennium contracta, si sufficientem rationis usum tunc defuisse o- stendatur. Ita contra multos alios commu- nior DD. cum Sanchez l. 1. disp. 16. num. 14. Layman. c. 1. num. 16. Pontius l. 12. c. 5. Ratio est; quia, cum de veritate constat, præsumptio cedere debet, atque adeò jura præscribunt, & re- quirunt.

quirunt ad sponsalia septennium completum quia tunc praesumitur, & non antea usus rationis; sicut praescribunt annos pubertatis pro matrimonio; quia tunc, & non antea praesumitur potentia generandi: ergo &c. Sicut si contra antea annos pubertatis praescriptos adesse potentiam generandi, valet matrimonium ex supra dictis: sic si ante annum septimum constet ad usum rationis, valebunt sponsalia. Tandem sponsalia, quae ob rationis defectum, seu uicque, seu alterius contrahentium irrita fuerint superveniente rationis discretionem per rationem expressam vel tacitam (adeoque etiam copulam) convalescere, juribus allegatis explicant & probant Sanchez. *num. 5. Layman. num. 16.*

195. II. Sponsalia post aetatis discretionem ab utroque vel alterutro impubere celebrata, valida sunt, sed non omnino firma, sed suspensa. Valida quidem & rata sunt, quia nullo jure contra major aetas requiritur, sicut requiritur pro matrimonio aetas pubertatis; cum ad matrimonium, quod est ex se indissolubile, matrimonii opus sit iudicio, quam ad sponsalia, quae ex multis causis rescindi possunt. Unde & talia sponsalia impuberum inducunt impedimentum publicae honestatis. *c. Literas. c. Accusat. c. Contrahitur. De desponsat impuber.* Et durante eadem aetate impuberi a sponsalibus resilire non possunt *c. De illis. eodem titul.* De quo fuse Sanchez. *l. 1. disp. 51.* Ratio hujus ordinationis fuit, ne

eo infirmæ ætatis iudicio imprudens effet mutatio.

III. Non omninò firma, sed fufpenfa funt 196
ejusmodi fponfalìa impuberum; quia quamprimum impubes annos pubertatis aflecutus fuit, datur ei optio vel refiliendi, vel fponfalìa ratificandi exprefse vel tacitè Citato *c. de illis &c. Anobis. eodem titulo*. At quid fi impuberes illi fponfalìa prius firmârunt juramento? Adhuc poffe refilire, contra Sanchez, alios multos, cum aliis multis docet *Pontius* apud *Tamburinum* approbantem, *traft. 3. c. 5. §. 1. num. 17*. Eo quòd juramentum fequatur naturam actûs, cui adjungitur, nifi à jure contrarium ordinatum fuerit. Excipit tamen *Layman. num. 17*. fi impuberes pubertati jam propinqui fponfalìa juramento confirmârint, tunc adepta pubertate, refiliri non poffe. Juxta cit. *c. ex Litteris. De fponfal.*

IV. Pubes autem jam, qui cum impubere 197
contraxit, neque ante, neque poft hujus pubertatem refilire potest, nifi alter quoque pubes factus diffolutioni consentiat. Quia hæc facultas valendi fe fole diffolvere fponfalìa, concessa eft duntaxat impuberi pubertatem aflecutò in favorem, & valet privilegium ætatis teneræ, in qua inita fponfalìa merito non debent effe tam firma, ut ad eorum diffolutionem non fufficiat ejusdem diffensus maturo pubertatis tempore habitus. Nihil ergò de hoc privilegio participat, fi pubes jam fponfalìa iniit cum impubere. Communis apud citatos omnes.

Tan-

Tandem generalis exceptio hic ponitur
6. Anobis. Nisi sponsi ante legitimam aetatem
 pubertatis se carnaliter cognoverint, tunc enim
 spectato jure antiquo ipsum matrimonium con-
 summatum censetur; jure autem novo Concilii
 Trident. clandestina matrimonia annullantur
 sponsalia completa: siquidem Canonico
 pubes censetur, qui generare potest, etsi ante
 eorum numerum legitimum non explicaverint
*Puberes, eodem titulo. &c. ultimo De eo, qui
 cognovit consanguineam.* Denique si impubes
 tentent contrahere matrimonium per verba
 praesenti, etsi non valeat, ut matrimonium
 celebrare tamen ut sponsalia, jam per occasionem
 dixi §. 3. n. 181.

III. Impedimentis matrimonii adstruendum

198 **I**nvalida sine dubio sunt sponsalia eorum,
 nunquam possunt valide vel licite contrahi
 matrimonium ob impedimentum. Nam
 contractum turpe vel rei turpis aut impossibilis delictum
 nullam obligationem inducit. Textus i. *De transac-
 tion. Et, cum quid prohibetur*
prohibetur omne id per quod ad illud pervenitur
 per sponsalia autem debet perveniri ad mat-
 rimonium: ergo.

199 Et hinc invalida sunt sponsalia simpliciter
 absolute contracta inter personas laborantes
 impedimento dirimente vel impediens mat-
 rimonium: adeo, ut omne impedimentum ma-
 trimonii & dirimens & impediens tantum, &
 spe-

pectu sponsalium sit dirimens. Communissima. *Coninck. Tanner.* alii. Ratio jam dicta est; nam tales nequeunt sine peccato promittere matrimonium, cum nequeant illo impedimento durante conjuges fieri. Dixi autem: *sponsalia simpliciter & absolute contracta*; ita ut promissio absoluta simpliciter referatur ad quodcunque tempus, etiam præsens, quo durat impedimentum. Secus, si sponsalia essent conditionata, aut expresse referantur ad tempus futurum, quo cessabit impedimentum. Ut mox videbis in exemplo.

Titius & Berta consanguinei in secundo gradu simpliciter contrahunt sponsalia. Certo nulla sunt, cum sint omnino inhabiles secundum præsentem statum; nullus quippe potest promittere & obligare se ad id, quod ex se non potest ponere: sed hi ob impedimentum dirimens (quod ex se non possunt tollere) non possunt matrimonium contrahere: ergo nec promittere absolute & simpliciter. At verò, si promissio vel sit conditionata, utpotè dicendo: spondeo tibi matrimonium, si Papa dispensaverit: vel promissio referatur ad tempus futurum, quo cessabit impedimentum v.g. dicendo; nunc spondeo tibi nuptias contrahendas post obtentam dispensationem. Jam valida & licita fieri sponsalia notat etiam Sanchez l. 5. d. 5. num. 16. Tambur. cit. num. 5.

Titius voto castitatis obstrictus (quod est impediens tantum) ita simpliciter contrahit sponsalia

salia cum Berta. Rursus cerò irrita sunt; quòd promissio etiam jurata faciendi rem malam nō valet: at Titius voto dicto ligatus per sponsalia promittit violare votum castitatis, utiq; rem malam: ergò &c. Jam limita rursus ut supra.

At Titius eo voto ligatus seria promissione matrimonii debite acceptata, adeoque tanquam sponsalibus contractis veris persuasum corruptam virginem. An non valebit talis promissio? Nō valet, si fuit virgo conscia ejus voti, debet enim sibi imputare, quòd consenserit in copula. Ex communi Perez *dist. 5. sect. 1.* Gobat *l. 1. num. 10.* Insuper esto, quòd non fuerit conscia adhuc non valebit promissio. Si Titius potest compensare damnum puellæ, utpotè injuriam, difficultatem alteri nubendi, &c. nisi ipsam eam ducat, jam per accidens tenebitur eam ducere, non quidem titulo promissionis, utpotè de re illicita nulliter factæ, sed titulo justitiæ ad compensandum damnum injustè illatum virginis deceptæ; eò quòd votum non obliget, quòd dō nequit observari sine injustitia vel injuria ulterius. Juxta Communissimam DD. Quare si in matrimonio contracto postea tenebitur quòd reddere debitum, sed petere non poterit, cum quoad possit, teneatur servare votum sine injuria conjugis. Ut iterum videbimus suo loco *cum De debito.*

IV. Filii familias.

Quoad matrimonium ipsum.

201 **F**ilii familias validè contrahunt ipsum

matrimonium etiam in sciis, & quomodolibet justè vel injustè invitis parentibus, etsi, justè invitis, graviter peccare possint. Certissimum apud omnes. Quin Concilium Trident. *Sess. 24. c. 1. De reformat. matrimon.* anathemate percellit eos, qui affirmant, matrimonium à filiis familias sine consensu parentum contractum irritum esse, & parentes id ratum vel itritum facere posse (Leges autem civiles ad filii matrimonium patriæ consensum tanquàm necessarium requirentes, vel solum ad honestatem seu æquitatem referendæ sunt, vel certè Canonico jure correctæ sunt) Ratio est; quia in electione statûs & maxime matrimonii filii ipso jure naturæ omninò liberi sunt, ac nemini subijciuntur: atque, ut loquitur D. Thomas 2. 2. *quest. 104. art. 5.* in iis, quæ ad corporis sustentationem ac prolis generationem pertinent, omnes homines pares sunt; adeoque nec filios quidem in his duobus parentibus subjacere. Hujus autem specialis ratio est; quia cum homo per matrimonium subijciatur perpetuæ servituti, æquissimum est, ut hac in re sit plenus juris sui. Item quia conjugium exigit perpetuam societatem mutuo amore conglutinatam; amor autem debet sponte nasci, non imperari; quod enim quis non elegit, non diligit Textus *c. Presens 20. quest. 3.* Quare Urbanus. II. *c. De neptis. 3 1. quest. 2.* decernit. *Nec possunt parentes filios cogere certo conjugio sociari* (elegantem afferens rationem) *quorum animus unum corpus est, debet esse & animus.*

Atq; ob eandem causam fit, ut irrita sit etiam desponsatio, quam pater facit nomine filii vel filiae, puberis vel impuberis absque ejus consensu expresso vel tacito aut subsequuta expressa vel tacita ratificatione, jam supra insinuata. Sed neque communiter filii tenentur stare sponsalibus in foro nomine à parentibus contractis. Ex communi Sanchez *l. 1. disp. 23. n. 3.* Layman *part. 1. hic c. 1. n. 12.* alii omnes. Qualiter autem parentes filii invitis parentibus matrimonium contrahentes, docetur ex professo in quarto Precepto Decalogi: necessaria dabo mox N. III. & IV. Hæc quoad matrimonium necessario prælibatis, ut

Quoad sponsalia.

202

II.

Filiis familias etiam valide contrahunt sponsalia in sciis vel invitis parentibus, nisi ipsum matrimonium non possit licite contrahi. *Communis* apud citatos & citandos. Ratio est; quia ex una parte sponsalia tam debent esse libera, quam ipsum matrimonium. Et certum quisquis habet tam clarum & certum jus ducendi quamlibet non laborantem impedimento, quam emendi domum, agrum, vestem, &c. Ergo sicut valet emptio domus, agri, vestis, &c. si repugnent pater & mater in iis circumstantiis quibus ea emptio non repugnat pietati, charitati, &c. ita etiam valebunt sponsalia, nisi similitudo virtus mandet abstinere à tali matrimonio. Quare sicut sponsi ex talibus sponsalibus obligantur & fidem servare tenentur, & in utroque foro servandam fidem compelli solent; ita parentes

eos quoad hoc impedire non poterunt : quin graviter peccarent, si filium impedire, vel dissuadere conentur id, ad quod sub mortali obligatur. Ut ex communi notat Layman cit. *num. 14. & medio.*

Ex altera autem parte, quia non valet nec²⁰³ obligat promissio, quæ versatur circa rem illicitam, invalida quoque erunt sponsalia circa matrimonium, quod licitè non possit contrahi, quando nimirum pietas, charitas, justitia vel similis virtus clarè prohibet nuptias tales, vel cum tali : utpotè, si matrimonium, quod filius vel filia inire cogitat, & sponndit, est in probrum parentum, in dedecus familiæ ob inæqualitatem sponforum, vel similem causam : si indè oriuntur gravia scandala, discordiæ, rixæ, &c. interponforum parentes vel consanguineos : si ipso- rum parentum gravis & diuturna offensio, indignatio, tristitia, &c. secutura sit. Ex communi Sanchez *l. 1. disp. 14. Layman. cit. alii.* Cum enim Sale matrimonium, utpotè pietati charitati, aut etiam justitiæ repugnans, sine peccato contrahi non possit, ideò neque validè per sponsalia promitti potuit, ac proindè illud parentes impedire possunt & debent, etiam implorata ad hoc iudicis autoritate, ad cuius officium pertinet cavere, ne talia matrimonia ineantur, ex quibus scandala vel infelices exitus sequi soleant ; idque non solum antè, sed etiam post dontracta sponsalia, quippè, ut dixi, invalida ; ut locum habeat regula juris in 6. *in malis promissis fidem non expedit*

*pedis servare. Et cum Navar. Sanchez, aliis
tat Layman. eodem c. 14. propè finem.*

204 III. Filiifamilias communiter peccant, si
sciis & inconsultis parentibus, matrimonium
vel sponsalia contrahant; adeoque talia sponsalia
etsi valida, communiter tamen sunt illicita.
his terminis consentiunt omnes. Liberi enim
præsertim filia debent parentibus id honoris
eos consulant in re tanti momenti. Accedit
quod usu receptum sit, ut parentes judicent
contemni, si hic prætereantur; adeoque cum
prætereantur, datur ipsis occasio gravis offensæ
& peccatorum, non sine peccato scandali. Ratio
autem sumitur ex patria potestate, cui jure ma-
ris impositum est, ut nuptui tradant filios & fi-
lias: idque eis apertè tradunt sacri Textus, *Uti
Ecclesiastici 7. Trade filiam, & grande opus fieri
ris, & homini sensato da illam. & Apostolus I.
ad Corinth. 7. expressè docet, à parentibus tra-
dendas esse filias nuptui: idque palàm demo-
strant exempla Patriarcharum in sacra Scriptura
Genes. 41. & 48. Et confirmat Jus Canonicum
variis locis. Ex quibus omnibus satis rigide lo-
quuntur DD. & peccare tunc filium mortali
communiter asserunt Navar. Henrig. Molina.
Lopez, aliisque congestis Sanchez l. 4. disp. 23. a-
num. 9. & sequitur Gobat. num. 102. Et sine do-
bio verum est per accidens, si nimirum filii vel
filia prævideant, se parentibus duros occasio-
nem gravis & diuturnæ offensæ, aliorumque
peccatorum. At verò, per se loquendo, profecto*

tantam obligationem nec allata convincunt, nec ratio urget; aut enim dignè contrahere volunt, aut indignè, aut dubiè? Si dignè contrahere volunt, parentes non potuerunt justè contradicere; & si contradicant, filii non tenentur obedire. Ut quid ergò tantum peccati mortalis onus requirendi consensum, si eis tandem consilium patris respuere conceditur?

Si in dubio, consilio opus sit, an non poterunt petere ab alio prudentiori, & sic non egerent paterno? ad quid ergò obligatio sub mortali? si indignè contrahere voluerint, ac per hoc peccare, si sub mortali obligamus ipsos ad patris consilium postulandum, an non regulariter eos coniiciemus in pericula rixarum, cum certum sit, patrem contradicturum: quia agitur de suæ familiæ dedecore: idque maximè, si filius in arrepto proposito contra patris consilium constans supponatur. Et certè contra solum consilium patris, filium in proposito licite perstare posse, fatetur Sanchez cit. An non ergò satius erit, curare, ut ignoret pater, quàm ut consultus noscat, & ejus autoritas coràm despiciatur. Cæterum certum est ex Concilio Trident. Sess. 24. c. 1. de reformat. matrimon., si parentes sint injustè impedituri matrimonium, aut subsit alia justa causa occultandi matrimonium, licere filiis utrumque contractum inire in scitis, & inconsultis parentibus. Ut benè notat Perez disp. 18.

205 IV. Filios ac filias similiter peccare mortaliter, si consultis licet, sed invitis, dissensionibus ac contradicentibus parentibus sponsalia et matrimonium cum indignis ineant. Est communis & sine dubio probabilior sententia D. *Navar. Sotus, Lopez. Rodrigu. Corduba, aliorum* cum *Sánchez cit. num. 9. Bellarmin. l. i. de* 19. Et sine dubio verissima est sententia, quando ultra parentum involuntarium, alia graviora mala supra indicata sequuntur, utpote scandalum publica, grave dedecus parentum ac familiarum, dissensiones, rixæ, &c. si connubium ipsius filii damnosum sit; tunc enim peccare eos mortaliter, saltem contra charitatem & pietatem, est certum. Quo modo peccavit Esau 16. cum quadragenarius accepit uxores de filiabus Chanaan cum gravi offensione Isaac & Rebecca parentum.

206 Et quia ejusmodi mala regulariter contrahunt, cum filii invitis parentibus indigne contrahunt, ideo hæc sententia in praxi regulariter vera est. At verò seclusis aliis malis rationibus solius involuntarii, dissensionis vel contradicentis parentum, non peccare mortaliter filios, etiam indigne contrahant, utpote: si filius ducat indignam, vel filia nubat indigno, &c. Probabilissimum est; & post *Henriq. Ledesmam.* & alios tenet *Sánchez cit. cum Gobat. n. 103.* Ratio fundamentalis jam N. I. data est; quia nimirum in electione status & maxime matrimonii, filii ipsorum re naturæ omnino liberi sunt, & nulli, ne parentibus

tibus quidem suis, subiecti sunt: ergò quamvis tales etiam invitis parentibus indignè contrahentes valde inconvenienter agant, & à veniali irreverentiæ saltem culpa excusari non possint; at peccati mortalis diram necessitatem iis imponi, naturalis eorum libertas sanè probabilissimè non permittit. A fortiori ergò certum exploratumque sit, si filii invitis parentibus ineunt matrimonium cum dignis, & alioquin nullum sequatur incommodum, non peccabunt mortaliter, imò ne venialiter quidem, si prius à parentibus modeste facultatem petierint, etsi nequaquam impetrarint. Ratio semper eadem, & tenet communis DD. cum Sanchez l. 4. disp. 12. num. 4. Et universaliter, quoties parentes injustè contrariantur, filiosque privare moliuntur sperato bono, ac matrimonio sibi utili ac honesto, sufficere eis, reverenter assensum petiisse, de cætero sui juris esse, obedire non teneri, adeoque nec peccare matrimonium incupido parentibus invitis, nec consequenter ob id justè puniri posse, omnes consentiunt cum Navarro, Tolet. num. 5. c. 1. Tandem, an filii vel filiæ invitis parentibus nubentes possint exhereditari, dixi alibi, cum de testamentis. Et videre potes apud Molinam, Sanchez, Layman, cit.

§. IV.

Absoluta non conditionata.

Promissio absoluta seu consensus absolutus absque conditione in futurum relatâ requiritur

N 5

ritur

ritur ad sponsalia simpliciter dicta & statim obligantia: qualis etiam æquivalenter est promissio vel consensus sub conditione de præterito vel præteriti subsistente. Ut si Titia spondet matrimonium, si pater mortuus est, si virgo, si Catholica sit, &c. conditione subsistente, eo ipso fit promissio absoluta, & vera sponsalia, perinde ac si absolute & sine conditione facta fuisset. eadem ratione per omnia, sicut dicitur *ff. de p. quenti*, de matrimonio conditionato. Solummodo de sponsalibus conditionatis sub conditione de futuro aliqua specialia, & insuper aliqua sponsalibus & matrimonia communia, breviter explicanda sunt.

I. Conditione honesta de futuro.

208^l. **F**As est sponsalibus addere conditionem quasvis possibiles & honestas, seu bonas moribus non repugnantes, (non item impossibiles seu turpes, de quibus infra seorsim) etiam in tempus futurum relatas. Ut, si spondeas matrimonium Titia, si tantam dotem attulerit, si tuus vel illius pater consenserit. *Omnes. Nam ut dicitur L. in transactionibus ff. de pactis. Quia que rei sue modum ponere potest: ergo etiam conditionem contractui, quem liberè iniit. Attamen ejusmodi sponsalia seu promissio sub conditione seu futuro ante eventum conditionis simpliciter non sunt vera sponsalia, cum pro eo tempore, quo nondum posita est conditio, potens etiam non poni, deficiat perfectus & absolutus*

lulus consensus. Hinc fit, quod ex talibus sponsalibus ante impletam conditionem non inducatur impedimentum publicæ honestatis. Ut habetur expressè *c. 1. de sponsal. in 6.* & latè videre potes apud Sanchez *l. 5. disp. 5. num. 22.* & Dianam *part. 11. tract. 2. resol. 68.* Nec talibus sponsis conceduntur oscula & amplexus &c. aliis veris sponsis concedi solita; quia isti pro illo tempore veri sponsi non sunt.

At nonne etiam sponsalia impuberum suspensa sunt, & tamen ex iis ipso jure inducitur impedimentum publicæ honestatis, ut videmus: iisque conceduntur oscula & amplexus &c. cur non idē sit in sponsalibus conditionatis? R. Ideo non idem; quia sponsalia impuberum sunt vera sponsalia, et si cum libertate post pubertatem resiliendi; sponsalia autem conditionata non sunt vera sponsalia, sed simpliciter suspensa usque ad eventum conditionis. Quod maximè clarum est, quando sponsi impedimento dirimente affecti contrahunt cum conditione: *Si Papa dispensaverit.*

II. Sponsalia conditionata de futuro obligationem tamen suspensam inducunt, qua uterque sponsus bona fide tenetur expectare eventum conditionis, ita ut si neuter fuit in causa, quin conditio ponatur, ea non impleta uterque liber sit sua sponsione. Idiotæ sciunt, si sponsalia contracta sunt sub conditione: *si pater consentiret*; cadere omnem obligationem, si non consentiret.

sentiat, sed dissentiat pater. At verò, qui alteruter impedit, quominus impleatur conditio, impediens manet obligatus servare fidei conditione etiam non impleta. Ex communi docet Tanner. *disp. 8. quest. 1. num. 66.* Nihil ipso jure divino naturali recepta est regula 162. ff. *de regulis juris. In Jure civili recepta est, quoties per eum, cuius interest conditio non impleri stat, quo minus conditio impleatur perinde esse, ac si impleta esset. Perinde, scilicet respectu impediens conditionis impletionem, nam alter manet liber, donec impleatur. Ita quia conatus impediens conditionem est eadem renuntiatio ac factio fidei data, ideo alter si velit, liberè resilire potest. Ut bene observat Gobat. *cas. 6. n. 273.**

¶ III Sponsalia sub conditione contracta habent vim irritandi alia sponsalia etiam sub conditione postea inita cum alia persona, non tantum, quando conditio posteriorem post conditionem priorum sponsalium jam, vel omnino non impletam, sed etiam si conditio posteriorum ante conditionem priorum impleatur. Hoc est: Cum aliquis cum duabus contraxit sponsalia sub conditione relata in futurum, v.g. cum prima; si pater consenserit; cum secunda; si opus obtinuerit. Prior desponsatio manebit suo robore, ei que standum erit, quandocumque ei conditio appositae evenierit seu prius, seu posterius, seu simul cum conditione posteriorum sponsalium. Ita contra Sanchez cum multis

um aliis multis Coninck *disp. 21. dub. 1.* Layman l. 5. §. 10. *part. 2. c. 7. num. 6.* Ratio est, quia priori desponsationi per posteriorem præjudicari non poterit; nam juxta regulam 21. in 6. *Quod semel placuit, amplius displicere non potest.* Quare posterior desponsatio nec licite nec valide fieri poterit, nisi in eventum, si contingat, priorem desponsationem dissolvi.

At contra, si quis matrimonium contraxit cum duabus, illud tantum validum erit, cujus conditio prius completur. Ratio disparitatis est; quia matrimonium (non item sponsalia) pendet à continuatione voluntatis, ideoque si consensus semel revocatus sit per aliud matrimonium contractum, etsi injuste, amplius perfici non potest eveniente conditione. Quare matrimonium aliud purè contractum vel eventu conditionis purificatum præjudicatio priori matrimonio conditionato, cujus conditio adhuc pendet. At, quid si utriusque matrimonii simul impleatur conditio? Neutrum matrimonium perfici; censent Sanchez *disp. 8. quest. 3.* Layman. *num. 6.* Perez, alii. Quin incertitudo vitiat matrimonium. *c. Ex litteris. De sponsal.* contra prius perfici contendit Pontius: posterius perfici vult Ledes. Ego primæ Sententiæ acquiesco.

IV. Sponsalia conditionata de futuro quando implera est conditio sub qua facta est promissio, statim purificata transeunt in absoluta: idque sine ullo novo consensu elcito, adeò, ut jam

jam neuter sponsus quæat resilire. Ex com-
 niori Sanchez, Layman cit. num. 2. Perez
 12. Sect. 1. Gobat cit. num. 274. Sumitur
 contrarium sensum ex c. unico. De Sponsal.
 Ratio est; quia pro illo tempore sponsi jam
 fuerunt obligare: ad quid ergo novus consensu
 necessarius? Et patebit à fortiori ex dicendis
 sequenti. De matrimonio conditionato. Et ma-
 specialius num. sequenti. Tandem quando po-
 promissionem factam sub conditione futuri
 sponsus cognoscit carnaliter sponsam, etsi no-
 dum impleta sit illa conditio, tamen perfici,
 absoluta evadere sponsalia, contra Sanchez,
 alios, plurimis allegatis docent Menochius
 De præsumpt. num. 8. Perez disp. 12. Sect. 4.
 Ratio datur; quia credibile non est, ullam fornicat-
 usum sui corporis concessuram, nisi sub spe abso-
 luta & determinata matrimonii futuri: nec vi-
 ab ea copulam exigeret, nisi animo eam in spon-
 sam absolute & determinate sumendi. Cui Sen-
 tentiæ stylum Curia Augustana, Constantien-
 sis & Ratisbonensis suffragari testatur Gobat
 num. 278. Et ego cum ipso consentio. Illud
 verò certum, sponsalia etiam ante eventum con-
 ditionis fieri absoluta, quando sponsi à conditio-
 ne recedunt, non aliter, quàm si conditio ab ini-
 tio non fuisset appositæ. Ut etiam observat nollet

Herinex, num. 8. in fine. Jam restant spe-
 ciales aliquot conditiones expli-
 canda.

II. Si Papa dispensaverit.

I. **P**er se loquendo non peccant consanguinei²¹⁴ vel alio impedimento dirimente ligati, si matrimonium spondeant sub conditione Papalis dispensationis, dummodò impedimentum sit juris humani, ut in eo dispensari possit & soleat. Communis cum Sanchez l. 5. disp. 5. num. 16. Layman num. 4. Ratio est; quia talis promissio versatur circa rem licitam, scilicet matrimonium contrahendum post datam dispensationem: neque appositio illius conditionis: *Si Papa dispensaverit*; ex se continent ullam turpitudinem: imò apponi vel saltem subintelligi debet ab omnibus, qui obnoxii tali impedimento faciunt seriam sponsonem matrimonii. Quare regulam tradunt DD. apud Layman cit. *Paria sunt, aliquid disponere in tempore habili, vel in tempore inhabili, si effectus conferatur in tempus habile*. Et, vice versa: *Sicut non licet disponere in tempore inhabili, ita nec in tempore habili, si effectus conferatur in tempus inhabile*.

II. Talis, promissio reciproca matrimonii sub²¹⁵ conditione: *Si Papa dispensaverit*; inducit veram obligationem sponsaliorum sub conditione, quam proindè sponsus expectare, eamque eveniente scilicet impetrata dispensatione, nuptias contrahere tenetur, nec una pars, renuente altera, resilire potest. Ita (contra plurimos infra citandos) plurimi DD. præsertim RR. quos referunt & sequuntur Sanchez cit. disp. 5. num.

12. Coninck. *disp.* 29. *num.* 35. Layman. *num.* 4. Perez *disp.* 16. *Secl.* 1. Herinx *cit.* *Dispositio* Castro Palao, alii cum Gobat *cas.* 9. *num.* 16. testante oppositam Sententiam repugnari praetribunalium hujus temporis. Ratio est eadem quæ supra. Cum enim hæc mutua promissio circa objectum honestum, & oppositio hujus conditionis nullo modo sit turpis, non est ratio cur non oriatur obligatio quidem ex iustitia & post impetratam dispensationem sponsalia valeant, sicuti valent alia sponsalia sub aliis honestis conditionibus contracta. Ad eum modum, requirit Layman, quo etiã Episcopus obligatur transseundi ad Religionem edito sub conditione: *Si Papa dispensaverit, vel licentiam dederit.* Quare sicut hoc casu Episcopus vi voti sui tenetur petere dispensationem; ita & sponsus in notato casu, ad quem id maximè pertinere videtur, plerumque se tacitè obligat ad dispensationem petendum; quia qui promittit finem, censetur etiam promittere media, sine quibus finis obtineri non potest. Sic Layman, post Sanchez *num.* 36. & alios: Ac verum putat Gobat, *num.* 164. si sponsa velit facere dimidiam partem sumptuum. Et semper supponitur, si sub ista causa dispensandi.

216 III. Promissio mutua sub ista conditione facta post impetratam dispensationem purificatur, transit in absoluta sponsalia & simpliciter obligantia, nullo requisito novo consensu, æque sponsalia, aliæve pacta sub alia conditione honesta

ita in futurum facta. Ita cum aliis Sanchez cit. l. 5. disp. 5. num. 12. innumeròsque citans Pasqualigus apud Tambur. tract. 3. c. 3. §. 2. num. 10. Ratio rursus est; quia ex una parte promissio est de re honesta & possibili: & ex altera parte contrahens vel promittens sub ista conditione, jam se voluit obligare pro isto tempore, quo dispensatio impetrata fuerit: ergò nullo requisito novo consensu jam absolute sponsalia obligant simpliciter, sic ut una pars, invitâ alterâ, resilire, & consequenter alia sponsalia valida contrahere non possit, quin etiam sponsalia fortè ante impetratam dispensationem cum alia persona non impedita, absoluta contracta, post impetratam dispensationem invalida remanebunt: & cum illa illicitè, etsi adhuc validè matrimonium contraheretur.

IV. Contrarium tamen per omnia, nimirum: 217 sponsalia inter personas impeditas sub illa conditione: *Si Papa dispensaverit*, contracta simpliciter esse invalida, & etiam post impetratam dispensationem, nullam inducere obligationem, sicut utervis contrahens possit licitè resilire & cum alia contrahere, nisi post impetratam dispensationem accedat novus consensus vel ratificatio, docent gravissimi DD. Abbas, Victorias, Sotus, Navar. Veracruix, Henriq. apud Layman cit. & plurimòs citatis. Rota variis Decisionibus apud Dianam part. 6. in fine. Propter quas Decisiones censet Gobat cit. cas. 6. num. 164. in fine, non esse quemquàm metu ullius poenae facile

cile cogendum ad ducendam illam quocunque impedimento irretitam, cui sub illa conditione dispensationis Papalis matrimonium promissit. Fundamentum potissimum est, quod illi impediti ante dispensationem sint inhabiles contrahendum matrimonium: ergo etiam valide promittendum illud. Neque hi AA. agnoscere volunt regulam illam mox ante n. 214 sine traditam.

III. Si Pater consenserit.

218 **S**ponsio matrimonialis, sponsalia, ac ipsa matrimonium contracta sub conditione: *pater meus; vel tuus consenserit*, omnium consensu obligant verificata conditione, si nimirum pater, re intellecta, statim consentiat; non autem obligant, & deficit conditio, si rogatus pater non firmiter dissentiat, ut præsumi non possit, nisi spes sit intra breve tempus prudentis arbitrii consensum ejus obtineri posse, ait recte *Casus Palau* apud *Tambur. c. 5. §. 4. n. 20.* At, quod si pater 1. initio consentiat, postea verò contradicat; aut contra 2. Primò dissentiat, postea verò consentiat? Quid 3. si taceat? Quid 4. si interim mortuus sit, priusquam ejus consensus expletus fuerit? Adhuc teneri promissionem, docent multi. In nullo dicto casu teneri, docent etiam multi apud *Sanchez disp. 7. Perez disp. 16. §. 11. Dicastil. disp. 5. dub. 14.* Tu in praxi sequere illos, ex quorum opinione minora incommoda oriuntur, nisi de intentione contrahentium aliter certò constet, quæ ante omnia inquirenda est, ut providè monet *Gobat cas. 4. n. 167.*

II. Regulariter sub ista conditione contra-219
hentes solent esse solliciti, non tam ut pater po-
sitivè consentiat quàm ne contradicat cum in-
dignatione, ne scilicet filius vel filia patrem of-
fendat, si fortè matrimonium spondeat, vel con-
trahat sine ejus præscitu & consensu. Quare, ni-
si de mente contrahentium aliter vel aliud con-
stet, regulariter censebitur impleta conditio, &
promissio obligare, quoties pater non contradi-
cit; utpotè 1. si ante consensum exploratum jam
est mortuus, certè non contradicet, nec indigna-
bitur. 2. Si taceat sine displicentiæ vel indigna-
tionis signo, scilicet nec contradicens, nec etiam
positivè vel apertè consentiens. 3. Quandò pri-
mò quidem dissentit & contradicit attamen post
breve tempus, v.g. cras consentit; sicut & in præ-
cedenti casu cenletur impleta conditio: *si Papa*
dispensaverit: tametsi primæ vel secundæ peti-
tioni non acquiescat, postea tamen dispensatio-
nem concesserit. *Tambur. & Gobat. cit.* 4. Deni-
que si à principio quidem consentit, & postea
inter simile breve tempus contradicat, certè non
censebitur impleta conditio; quia illa brevi se-
cuta repugnantia absolutum priorem patris
consensum fuisse moraliter non ostendit. Tam-
bur. *num.* 18.

III. At quid de illa formula conditionata, 220
qua non raro utuntur puellæ dicentes; *nubam*
tibi, si Deo placuerit? R. sensum communem
esse: si re benè considerata deprehendam, esse ex-
pediens ad animæ meæ salutem, &c. *nubam*
tibi

tibi. Quare, si talis puella deprehendat, esse sibi ad salutem conducibilius vel manere calibé, vel nubere alteri, erit omninò libera à promissione sua. Ut rectè opinatur Gobat cit. num. 169. referens, duorum DD. Juris consultorum judicium nullam promissionem sponsalitiâ illis verbis contineri quoad forum externum. Videre tamen potes de hac formula disputantes Sanchez l. 1. disp. 7. Dicastil. disp. 5. dub. 2.

221 IV Quid item de hac simili conditione: *Te ducam, tibi nubam, si Deus ita disposuerit*, vulgè: *Wann es Gott schicken wird?* Idem Gobat esse explicandam vel eodem sensu, quo superius vel sic: *Te ducam; si Deo dirigente mihi commodum fuerit*. Ideoque per has formulas non constituuntur sponsalia absoluta, nisi ea aliter declarentur per alios actionem vel dictorum modos, juxta dicta §. 3.

IV. Conditio impossibilis & turpis.

222 **S**ponsalia sub conditione de futuro impossibili, vel inhonesta, turpi seu bonis moribus repugnante (v. g. *Te ducam, si cras uno palmo creveris: te ducam si copiam corporis feceris si fidem Papisticam negaveris*) esse valida, & ejusmodi conditionem impossibilem, vel turpem debere haberi pro non adjecta: ac proinde in dubio, an sit serio vel joco apposita talis conditio, debere præsumi, esse adjectam joco, ac proinde nihil obesse valori sponsalium, etsi non purificetur, sed sponsalia perinde manere, ac si

non fuisset apposita talis conditio: docent sanè plerique & Canonistæ, & Theologi, quos longo catalogo recitatos sequitur Sanchez l. 5. disp. 17. Dicastil. disp. 5. dub. 18. Escobar. Theologia Morali l. 25. dub. 206. addens ab hac receptissima sententia recedere, piaculum ducerem. At non ducemus nos. Ratio tota consistit in hoc Enthymemate: c. Finali. De conditionibus apposis, expressè decernitur, conditiones impossibiles & turpes adjectas matrimonio habendas esse pro non adjectis contractui sponsalizio; quandoquidem hic contractus est via ad matrimonium. Verùm contrarium non sine ratione docent Rebellus, Castropalaus, Pontius. Herincx hic quest. 1. disp. 1. num. 9. ac optimè Gobat. eodem cas. 4. a num. 151. Cum quibus distinctè dico.

II. Conditiones impossibiles & turpes in 223 sponsalibus simpliciter non sunt habendæ pro non adjectis, sed standum est pro intentione contrahentium. Ratio est; quia hæ conditiones non rejiciuntur ex natura rei in contractibus; quin imò ex natura rei conditio impossibilis contractui adjecta, illum vitiat; turpis verò obligationem suspendit; Ut mox dicetur. Neque rejiciuntur ex jure positivo. c. Finali cit. Quippe quod solum loquitur de contractu matrimoniali. Et nimis infirma est consequentia & extensio ad contractum sponsalitium. Ut optimè probant Pontius & Gobat cit. Nam lex correctiva communis consuetudinis, & restrictiva juris naturalis non est ultrà proprietatem verborum

rum extendenda ad materiam essentialiter
 versam cum diminutione libertatis matrimonii
 toties à sacris Canonibus propugnata: Sed hoc
 facit illa illatio: ergò nulla. Deinde quæ, quæ
 vel quanta statuunt jura de matrimonio (ut de
 indissolubilitate, clandestinitate, ætate, tempore,
 sanctitate, &c.) quæ nunquam extenduntur ad
 sponsalia; Et insuper illud ipsum c. *Finalis*. lo-
 lum loquitur, quoad præsumptionem fori exte-
 ni, quando est dubium utrum conditio facta
 seriò vel joco appositæ. Ut Sect. sequenti videbi-
 mus. Quare, quod c. *Nuper. De bigamis* dicitur
*In matrimoniis contrahendis non juris effectus
 sed animi destinatio attenditur*: id ipsum magis
 magis attendi debet in sponsalibus.

224 III. Omni ergò jure sponsalia contracta, sub
 conditione impossibili seriò posita, nulla sunt:
 contracta verò sub conditione turpi, non obli-
 gant quidem, sed rescindenda sunt ante effectum
 vel eventum conditionis; cum implicet
 aliquem obligari ad aliquid illicitum: sed solum
 post completam conditionem, etsi cum scelere,
 oritur obligatio ad implendum promissum, scilicet
 ceter matrimonium contrahendum. Ita DD. citi.
 Ratio jam dicta est; Cum enim jus positivum
 quoad sponsalia nihil speciale constituar, ut di-
 ctum est; manehunt illa, sicut alia pacta vel
 promissa sub conditione impossibili vel turpi, in
 suo valore, vel nullitate naturali, modo indicato.

225 IV. In dubio, an conditio impossibilis seriò

vel joco adjecta sit, præsumendum est, esse serio adjectam: & pro adjecta habenda est: ideoque sponsalia sub conditione impossibili vel turpi non impletâ, esse irrita & nulla. Ratio est: quia juxta regulam utriusque Juris: *In dubiis inspicendum* (adeoque præsumendum) *est quod plerumque fieri solet*: atqui saltem hac ætate, in Germania, maximè plerumque fieri solet: ut adjectio conditionis impossibilis indicet dissentium in sponsalia: cum enim contractui adjicimus conditionem impossibilem, plerumque volumus indicare, nos nullo modo velle contrahere. Ut, si Cajus dicat Titia inopi puellæ: Certo te accipiam in uxorem, si pro dote attuleris millionem auri, Regnum Hispaniæ, &c. Contrà verò quando homines adjiciunt conditionem turpem ipsis sponsalibus, solent serio apponere & velle, ut consensus suus ac promissio omnino dependeat ab eventu talis conditionis; quando enim tam multi (pro dolor) dicunt: Ducam te, si à Religione Papistica defeceris; plerumque indicare volunt: se omnino velle illas ducere, sed non, nisi impleta illa turpi & scelestâ conditione omnino serio volita; adeoque ea non impleta, nolle ducere: & sic conditione non impleta, rursus sponsalia erunt nulla. Denique spectato jure naturali universaliter debet quis in dubio haberi potius pro libero, quàm pro obligato.

SUBSECTIO.

De Causis iustis dissolvendi sponsalia.

SUMMARIUM.

226. Quis possit dispensare vel solvere sponsalia?
 227. Si adsit iusta causa certa sufficiens, non requiritur dispensatio.
 230. Secus, si causa sit dubia.
 231. Causa sufficiens solvendi sponsalia sunt,
 232. I. Mutuus consensus, quo dissolvuntur sponsalia.
 234. Etiam iurata.
 235. Saltem valide non tamen semper licite.
 237. II. Recessus unius à sponsalibus.
 238. III. Dilatio nimia matrimonii ultra tempus terminum præfixum.
 239. Quid si nullus præfixus sit?
 240. IV. Absentia sponsi: quæ & quando censetur solvere?
 245. V. Religionis professio, & ingressus; qualiter solvantur.
 249. VI. Votum Religionis ingrediendæ; qualiter solvat?
 253. VII. Ordo sacer, ejusque votum; qualiter?
 257. VIII. Votum simplex castitatis seu continentie perpetuæ.
 258. Hoc tamen probabiliter indit à parte, nec licite emittitur, nec solvit sponsalia.
 259. Esto non simpliciter invalidum sit tale votum.
 261. IX. Matrimonium aliud contractum contra priora sponsalia.
 263. Quod tamen probabiliter illa non omnino extinguit.
 265. Sponsalia autem priora legitime contracta, non dissolvuntur per alia sponsalia sequentia cum aliis.
 267. Licet hæc posteriora sint publice celebrata.
 268. Habeantq. copulam annexam, ac
 269. Sint juramento firmata.

270. X. Fornicatio sponsæ vel sponsi.
 202. Etiam, si sponsa vi oppressa sit, vel
 273. Oscula, amplexus, & actus impudicos admittat ab
 aliq: non tamen contra.
 274. XI. Impedimentum superveniens, quando & qua-
 liter sponfos liberet à sponsalibus?
 279. XII. Alie mutationes notabiles particulares factæ,
 vel patefactæ, quando solvant?
 280. V. g. In bonis animæ.
 281. In bonis corporis.
 282. In bonis fortuna.
 283. Et si jam ante sponsalia jam extiterint, & post pri-
 mum patefiant.
 286. An & quando sponsus vel sponsa laborans aliquo
 defectu occulto teneatur illum manifestare

HAs variè enumerant varii, octo aliqui, 226
 alii decem, vel duodecim, etiam septen-
 decim, sed omnes reducuntur ad tria capita, quæ
 sunt. 1. Superioris legitima dispensatio. 2. Mutuus
 contrahentium consensus. 1. Et notabilis mutatio
 accidens ex parte alterius utrius sponsorum; quas
 mutationes memoriæ causâ ad illa tria capita re-
 colligam. Præmito verbulum de dispensatione.

1. Dispensatio.

Quandò sponsalia valida sunt jurata seu fir- 227
 mata juramento neque Pontifex potest
 dispensare sine causâ gravissima bonum com-
 mune concernente. *Communissima*, Sanchez l. 3.
moral. c. 21. Lugo. l. 1. Respons. moral. dub. 44. n.
 3. Nam jus acquisitum alteri firmitumq; jura-
 mento nequit etiam à summo Pontifice auferri,
 nisi ob gravissimam, bonoque publico necessa-
 riam causam.

O s

II. Si

228 II. Si sponsalia valida, non fuerunt firmata
ramento, ob causam verè justam & gravem
poterit dispensare Pontifex; at non potest
Episcopus; nam generatim Episcopus nequit
dispensare in casu, quo jus est acquisitum alteri
tione; talis enim potestas est penes solum supremum
Principem. Et nominatim quoad præsentem
materiam videtur hæc dispensatio Episcopo
interdicta, *c. ex litteris 2. de sponsal. matrim.*
lege Sanchez *cir.*

229 III. Hæc dispensatio solum locum habet
quandò sponsalia validè contracta adhuc valent
& altera pars nondum remittit suum jus, quod
habet in alteram; subest tamen aliqua causa
quæ suadeat dissolutionem; neque enim quicquam
quam absq; rationabili causa potest alteri remittere
jus suum; quando autem adest certa causa sufficiens
ad dissolvenda sponsalia (quales infra
numerabuntur) certè nulla requiritur dispensatio,
sed neque autoritas vel sententia judicis;
sed partes propria autoritate resilire possunt
se loquendo, secluso scilicet scandalo: quod tamen
scandalum cessat, si sponsalia fuerint occultata,
aut causa resiliendi notoria: aut contra sponsalia
quidem sunt publica, causa tamen occultata, ut coram
iudice probari non possit; cum enim frustra imploraretur
autoritas iudicis, ergò pars gravata utatur jure suo &
autoritate privata. Communis DD. cum Sanchez l. 1. de
matrim. disp. 69. & 71. Herincx *disp. I. num. 53.*
Gobat cas. 9. num. 377. quos vide, si placet.

IV. At verò, quando causa resiliendi dubia²³⁰
 & controversa est, cum scilicet dubitatur de exi-
 stentia, vel sufficientia causæ ad resiliendum,
 omnino ad Episcopum spectare debet dijudica-
 re & sententiam ferre ob probabile periculum
 injustitiæ, dum spoliatur alter in dubio jure sibi
 acquisito. Communis cum Sanchez l. c. Imò
 in puro dubio post inquisitionem perseverante,
 ne quidem in foro externo per sententiam Judicis
 potest fieri dissolutio; fieret enim injuria parti
 possidenti jus aliàs certum ex sponsalibus certis.
 Ut præter alios notat Herincx cit. num. 53. in
 fine.

Jam ergò causæ justæ ex parte sponforum suf-²³¹
 ficientes ad dissolvenda sponsalia explicandæ
 sunt: & certè paucis explicare non possum.

§. I.

PRIMA CAUSA.

Consensus mutuus, & annexa,

Sponsalia puerum etiam jurata validè saltem²³²
 dissolvuntur mutuo libero consensu contra-
 hentium. Omnes, Ratio est; quia omnis contra-
 ctus naturâ suâ solubilis (qualis est etiam sponsa-
 litius; minimè verò matrimonialis propter Sa-
 cramentum annexum) sicut ex mutuo consensu
 paciscentium nascitur, ita & per eundem mu-
 tuum consensum dissolvitur, juxta notissimam
 regulam utriusque Juris; Canonici I. in 5. decre-
 tal. Omnis res, per quasunque causas nascitur,
 per

per easdem dissolvitur. Et civilis: 36. ff. de
 gulis juris: nihil tam naturale est, quam ex
 re quidquam dissolvi, quo colligatum est. Ha
 causa pro frequenti praxi confessoriorum late
 explicanda simulque ad hanc tres aliæ causas
 ducendæ. Dixi itaque.

233 I. *Sponsalia puberum.* Nam sponsalia
 puberum non quidem antè, sed post pubertatem
 à pubere facto etiam invita altera parte, possunt
 dissolvi, jam per occasionem dixi *supra* n. 196.

234 II. *Etiam juramento firmata.* Communiter
 ma. Abbas, & Canonistæ communiter in
 de sponsal. Ratio est: quia juramentum tanquam
 quid accessorium sequitur naturam actus, cui
 apponitur; sponsalibus autem sicut & cæteris
 contractibus & pactis semper hæc conditio ad
 juncta vel imbibita est, ut obligent, nisi remissa
 fuerint: ergò hanc conditionem etiam sequitur
 juramentum contractui firmandi oppositum.
 Idque non solum verum est, quando juramen
 tum contractui vel promissioni adjunctum est
 principaliter in favorem alterius partis, scilicet
 ad præstandum alteri parti majorem securita
 tem; tunc enim clarum est alteram partem, si
 cut potest cedere juri sibi acquisito ex promi
 sione alterius nuda; ita etiam posse cedere juri
 acquisito ex promissione jurata: cadente enim
 promissione cadit & juramentum; cum non eni
 tis nullæ sint qualitates. Sed etiam verum est,
 quando tale juramentum pium, aut etiam votum
 principaliter fierit in honorem Dei: ut, si quis
 potens

potens haberet opulentam puellam, eâ relictâ, ex pietate juret vel voveat ducere hanc honestam puellam pauperem nupturientem & non valentem reperire virum. Adhuc illam puellam posse obligationem remittere, & sponsalia sic contracta mutuo consensu dissolvi contrâ quidem D. Thomam, multosq; alios apud Sanchez & Dianam mox citandos probabilissimè, & practicè tutò docent alii communiter, Suarez l. 2. de juramento c. 39. Sanchez l. 3. moral. c. 20. n. 6. Perez, Dicastil. aliisq; citatis Diana part. 9. tractat. 7. resol. ultima. Ratio est; quia adhuc tale juramentum primum vel votum semper intelligitur factû cum conditione imbibita; promitto, juro, voveo ducere, si altera pars velit, vel nisi altera pars remittat. Notantissimè autem dixi:

III. *Validè saltem dissolvuntur*: certè non omninò licitè dissolvi sponsalia, videtur significare ²³⁵ sacer Textus sic c. 2. de sponsal. Ubi Innocentius III. inquit: *Videtur, quòd instar eorum, qui societatem fidei interpositione contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.* Et rursus: *Hi, qui de ineundo matrimonio purè & sine conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & omnibus modis inducendi, ut præstitam fidem observent.* Sic Pontifex. Audisti: *tolerari posse, ne deterius contingeret: & omnibus modis inducendi sunt*: ergo ex se illicitum est, ita dissolvere sponsalia. Responsio communis est: Papam solum significare; id passim fieri non debere ad vitandam speciem mali.

Quod

quod homines putent, sic fidem datam vel iuramentum violari. Melius & textui conformius respondet Layman cit. c. 2. n. 1. propè finem Pontificem ita dixisse in casu, qui valde frequenter accidere solet, ut unus sponzorū v.g. tamina cupiat sibi fidem servari, sed alter omnibus modis renuat, cupiatque sponsalium remissionem fieri, eò quod abhorreat à muliere; non sanè commonendus, & omnibus modis inducendus est, ut præstitam fidem servet; sin autem bonus exitus non speretur, toleranda est dissolutio, ne deterius contingat: quæ scilicet dissolutio ex parte mulieris non fit mera voluntate, nec sine admixtione involuntarii, adeoque nec sine gravi peccato viri; quod tamen permittitur non improbando, sed tolerando, ut majora incommoda evitentur. Nihilominus ego assentio Patri Gobat cas. 6. num. 47. Delinquere venialiter, quod absque omni rationabili causa remittunt sibi mutuo jus illud sacrum sponsaliorum, eumque vident communem sensum hominum culpam aliquam timentium, si absque rationabili causa resiliant. Quare, quando nulla adest rationabilis causa dissolvendi sponsalia, præsertim jurata, & maxime juramento execratorio firmata, eam dissolutionem sponsis omninò dissuadeant confessorii. Et confirmat casu tristis eventus n. 255.

236 IV. Mutuo libero consensu; debet scilicet dissolutio fieri utriusque partis libero consensu absque fraude vel metu aliquo injustè incusso, alioquin non valeret, ut notant DD. communiter, etiam Lay-

Layman cit. Tanner. *quest. 8. dub. 8.* Est enim remissio juris hujus & cujusvis species quædam donationis, quæ essentialiter debet esse liberalis & libera. Quamvis autem nullo jure naturali vel positivo communi habeatur prohibitum, ne sponsi mutuo consensu per se absque autoritate vel consensu Episcopi dissolvant sponsalia; notat tamen Layman cit. *c. 2. n. 1. in fine*, & alii, esse consuetudinem multarum Diocesum, ut ea dissolutio non permittatur nisi causâ prius ad Episcopum delatâ. Tandem per se loquendo, non delinquit sponsus vel sponsa, si alteri absq; iusta causa petendi relaxationem promissionis non concedat, nisi post stipulationem de dando reciproco aliquo pecuniario munere seu compensatione. Ut notat Gobat *num. 265*. Et clarum est, de compensandis expensis vel damnis fortè secutis. Atverò, si alteri sponсорum suppetit iusta causa & legitima ratio recedenti à sponsalibus, non potest alter quidquam exigere pro consensu in illum recessum; sicut enim par non est, ut quis rem suam emat, ita nec justè potest esse pactio pecuniaria de usu proprii juris, ait Gobat cit. Nunc specialia aliqua addenda sunt.

1. Recessus unus.

Quando unus sponсорum, quamvis injustè
 & cum peccato recedit vel resilit à sponsa-²³⁷
 libus, jam alter quoque, si velit, & ipse ex se &
 sine officio Judicis poterit justè resilire. Ratio
 est; quia juxta legem. *cum proponendo C. de pa-*
tris

Etis frangentis fidem fides servanda non est. Et sic etiam dissolutio sponsalium erit ex mutuo consensu. Ex communi Tambur. *tract. 3. c. 1. §. 1. num. 2.* Potest autem recessus istiusmodi sponsalibus duplici modo fieri: 1. explicitè cum scilicet quis expressis verbis negat velle ad matrimonium procedere. 2. Implicitè & interpretativè, quando scilicet ita se gerit sponsus, ut ipso facto sponsalia & matrimonium recedantur: & certè tunc alter relictus iuste nuere, & sic sponsalia resolvere poterit. Et hoc implicito modo recedit quis in plerisque causis sequentibus, ut patebit: sed specialiter ob nimiam dilationem, vel ob profectionem in regionem aliam: quæ seorsim duæ causæ dissolutionem sponsalia numerari solent, & hinc commodè applicandæ.

II. Dilatio nimia.

238 **Q**ui differt inire matrimonium ultra tempus vel terminum in sponsalibus præfixum censetur à sponsalibus resilire, sic ut altera quæque pars iuste resilire, & ad alia vota se transferre possit. Communis DD. ex c. *sicut de sponsalibus & matrimon.* Ubi ramen pro pleniori intellectu ita distinguendum est. Si terminus præfixus fuit ad finiendam obligationem, sic, ut nimirum intra tale tempus v. g. usque ad Pascha nuptiæ contrahantur, resilire liceat: tunc clarum est, post illud tempus elapsum promittentem liberari. Si vero tempus vel terminus statutus sit non ad fini-

endam, sed ad statuendam seu exequendam, & non differendam obligationem, ita ut dilator deinceps censeatur in mora culpabili, & tunc post elapsum illud tempus, Pascha v. g. contractus claudicet, & pars, quæ parata erat, seu per quam non stetit, quin nuptiæ statim tempore sequerentur, postea ob culpabilem alterius moram justè resilire poterit. Et hoc significatur cit. c. *sicut*: ubi jubetur quidam puniri, quòd relictis prioribus sponsalibus ad aliud matrimonium convolarit, addita exceptione: nisi fortè terminum præfixit, & per eum non stetit, quin ad præfixum tempus matrimonium consummaret. Altera autem pars, quæ parata non erat, seu per quam stetit, ne nuptiæ statim tempore fierent, obligata manet adhuc, si alteri contrahere libeat: ut post *Coninck* & alios rectè resolvit Layman cit. c. 2. num. 17. Ratio discriminis est; quia si tempus adjiciatur causâ obligationis finiendæ, una tantum est obligatio, eaque non absoluta, sed adstricta certo tempori v. g. usque ad Pascha, quo tempore transacto cessare debet. Si verò terminus vel tempus adjiciatur, vel præfigatur ad statuendam vel exequendam obligationem; duplex est obligatio: Prima nuptias celebrandi: Secunda tali tempore celebrandi. Unde licet hæc secunda obligatio violetur, & ob eam violationem altera pars justè resiliat, manet tamen prior obligatio absoluta & principalis, scilicet nuptias celebrandi, si quidem altera pars adhuc velit.

PARS IV. SACRAMENT.

P

Quòd

239 Quod si denique nullus terminus nuptiis celebrandis præfixus fuit, incumbit utique obligatio contrahendi illo tempore, quo altera pars rationabiliter exigit: ut ex communi docet Sanchez *disp.* 28. Nam juxta legem 14. ff. de *rege- lis juris*: in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præfenti die debetur.

Quandò ergò una parte volente nuptias celebrare, alia culpabiliter nolit, censetur resili- lire, ut & altera resiliire possit: si verò tunc impe- dita rationabiliter non possit, tenebitur certe altera pars expectare aliquanto tempore pruden- tis arbitrio determinando, consideratis circum- stantiis: hinc quidem necessitatis illius, qui de- fert: illinc autem damni, molestiæ, periculi in- continentiæ alterius expectantis. Ut bene mo- net Tambur. cit. §. 1. c. 1. *num.* 7. & rectè mon- Gobat *num.* 58. ut Parochi & Confessarii mo- neant sponfos, ut non diu differant matrimo- nium, quandò timetur interim periculum pec- candi. In praxi nimis notum est, prout etiam declaravit Congregatio Cardinalium in Triden- tino *Sess.* 24. c. 1. de *reformat. matrimonii*.

III. Absentia sponsi.

24c **S**i sponsus post sponsalia, insciâ, vel invito sponsâ (idem à fortiori esset in opposito, si sponsâ inscio vel invito sponso) in terras longin- quas se transferat, ut brevi non rediturus cense- tur, censetur renuntiare sponsalibus, & sponsus acquirere libertatem cum alio contrahendi. Communissima, ex claro textu, c. de *illis*.

sponsal. & matrimon. Ubi Alexander III. ita re-
 scribit Archiepiscopo Panormitano. *De illis*
autem, qui prestitum juramento promittunt, se a-
liquas mulieres ducturos & postea, eis incognitis,
dimittunt terram, se ad partes alias transferen-
tes: hoc tibi volumus innotescere, quod liberum
erit mulieribus ipsis (si non est amplius in facto
processum) ad alia se vota transferre, &c. Sic
 Textus loquens de sponsalibus juratis, à for-
 tiori sine dubio etiam intelligendus de sponsali-
 bus nudis, non juratis: & semper supponendo,
 si una pars sine licentia alterius, seu insciâ seu
 invitâ alterâ parte, aliò migraverit. Jam descen-
 dendo ad casus particulares, ita breviter resol-
 vendum.

I. Si Sponsus in aliam terram, domicilium ²⁴¹
 mutaturus, se transferat sine licentia sponsæ,
 hoc ipso hæc à sponsalibus libera evadit: & hic
 tantum videtur casus decisus in textu allegato;
 nam *dimittere terram, & ad alias partes se trans-*
ferre, mutationem domicilii significare cense-
 tur. Ratio autem est partim; quia ita discedens,
 ut domicilium relinquat censetur renuntiare
 sponsalibus: partim, quòd sponsa de futuro vi-
 rum aliò commigrantem vel vagabundum se-
 qui non cogatur, cum ad eum eventum se non
 obligare censeatur.

II. Si Sponsus ob causam necessariam aliò ²⁴²
 proficisci, & diutius abesse cogatur deinceps re-
 versurus sponsa expectare debet donec justum
 ejus impedimentum cesset: ut habetur *L. sæpe ff.*

de sponsal. Quæ constitutio, cum maximam æquitatem habeat, non videtur correctâ Jure Canonico allegatâ: ut post Sylvestrum & alios docet Layman *num.* 13. nisi fortè aliter conventum fuisset, aut periculum incontinentiæ, vel aliæ necessitas ad contrahendum matrimonium aliter urgeat; tunc enim gravis mutatio accidit, atque quam sponsa se voluisse obligare, non censetur

243 III. Si Sponsus ob causam voluntariam, justam tamen, discesserit, (v.g. ad bellum justum, ad studia, ad negotiationem, &c.) tunc secundum jus civile sponsa expectare debet biennio, si intra Provinciam: triennio, si extra Provinciam missus sit, vel moretur. *L. 2. C. de sponsal. & L. 2. C. de repudiis.* Sic enim hæc leges conciliant Glossa & DD. *Sylvester, Henricus Canisius*, alii cum Layman cit. *num.* 14. addentes, neque has leges esse correctas citato Jure Canonico, cum hunc casum disertè non exprimat: attamen Judicem Ecclesiasticum illud tempus moderare posse breviorē terminum constituendo & significando sponso, intra quem teneatur redire; alioquin sponsam liberam fore.

244 IV. Attamen *Henriq. Roderiq.* aliisque citatis Sanchez *l. 1. de matrim. disp.* 54. & Tambur. §. 1. c. 1. n. 9. docent absolutè standum esse Jure canonico in utroque foro, quod absolute concedit sponsæ ad alia vota se conferre, quando sponsus aliò se confert saltem ex voluntaria, iusta quidem, sed non necessaria causa. Exspectandum tamen tunc erit aliquanto tempore

prudens arbitrio, consideratis circumstantiis, ut paulo superius expressi, idque in praxi observari vidi.

IV. Conditio non purificata, remissivè.

AD eundem mutuum consensum meritò reduci debet casus, quo conditio sponsalibus utriusque consensu adjecta, sine utriusvis causa non fuit impleta. Prout explicatum habes *supra* n. 210.

§. II.

ALTERA CAUSA GENERALIS.
MUTATIO NOTABILIS.

Ex parte alterius, vel utriusque sponsorum.

Mutationes Sacrae.

1. Religionis professio & ingressus.

PER professionem solemnem Religionis 245
approbatæ solvuntur sponsalia simpliciter ex utraque parte, scilicet & sponsi professi, cum professio seu votum solemne sit impedimentum dirimens matrimonium contrahendum: & alterius in sæculo remanentis, ut eo ipso liber, vel libera, aliudque matrimonium spondere ac inire possit. *Omnes.* Ratio clara est; quia cum ipsum matrimonium ratum, seu sponsalia de præsentis ita solvantur per Professionem; expressè *c. Ex publico. De convers. Conjugatorum*; multò magis ita solventur sponsalia de
P 3 futu.

futuro. Idemque dicunt de votis biennii Societatis, quæ ipsa verum Religiosum efficiunt. Ex-
cipiendum semper: nili talis professio fieret in
fraudem & damnum alterius, v. g. sponsa spon-
sali matrimonii jam violatæ vel etiam imprægnatæ,
quod damnum, aliter, quam matrimonio iusto
reparari non possit; quia tunc Professio esset nul-
la tam in ratione voti respectu Dei; quia esset de
re illicita ex circumstantiis: quam in ratione
contractus respectu Religionis quæ talem pro-
fessionem admittere non vult, nec velle potest.
quippe contra iustitiam & jus strictum sponsa
damnificatæ, cum eo casu supponatur, necessa-
rium esse matrimonium ad reparandam iniu-
riam sponsæ violatæ ad legitimandam prolem
fortè jam conceptam vel natam.

246 II. Sponsus vel sponsa post sponsalia inita per
se loquendo, & secluso damno alterius tempore
potest licite ingredi Religionem, cum id etiam
sponsis de præsentis in matrimonio rato liberum
sit; idque etiam si sponsalia fuissent iuramento
firmata. Communissima cum Sanchez *disp. 46.*
Ratio jam sæpè inculcata est; quia iuramentum
sequitur naturam actûs, cui adjicitur: atqui in
contractu sponsaliorum etiam de præsentis, ex
dispositione juris semper intelligitur tacita con-
ditio: *Nisi Religionem ingredia*: ideoque etiam
intelligi debet in sponsalibus juratis, ac ipso
iuramento appposito. Non ergò talis iuratus
sponsus vel sponsa ad servandum iuramentum
Religionis tenetur prius contrahere matrimo-
nium

nium, & deinde ingredi Religionem: ut vult *Aversa*: & consilium esse indicat *Scotus*: hoc enim videtur illusorium, & plerumque ingratum vel etiam damnosum alteri, præsertim sponsæ, quæ certè nunquam contraheret cum viro hunc animum habente. Adde & sponso periculosum, quia exponeret se periculo commixtionis. Nec obstat textus c. Commissum. de sponsal. *Tutius est ei religione juramenti servata prius contrahere, & postea, si elegerit, ad Religionem migrare.* Sic ibi. Nam solum id dicitur *Tutius*; idque in casu, quo instat tempus matrimonii contrahendi, & is nondum plenè resolutus adhuc deliberat de ingressu Religionis; tunc enim præstat satisfacere juramento, bimestri adhuc ad deliberandum remanente: ut patet ex illis verbis: *& postea, si elegerit, &c.* Et certè debet indicare sponsæ suum propositum, & si ipsa desideret, prius contrahere (prout interdum per accidens posset conducere ad consulendum famæ sponsæ, antea nimis familiaris vel etiam violatæ, vel ad legitimandam prolem) tunc contrahat, aliàs non.

III. Eo ipso, quo unus sponforum ingredi-²⁴⁷
tur Religionem vel Novitiatum, solvuntur sponsalia ex parte remanentis, ut is à promissione liber, si velit, aliud matrimonium spondere & inire possit. Ita contra varios negantes communis DD. *Sylvester, Sotus, Navar. Henricus, Rodrigu.* alii cum Sanchez *disp. 42. Coninek. disp. 23. dub. 3. Layman. cap. 2. num. 3. Tambur.*

§. 2. num. 3. Ratio est; quia sponsus vel sponsa ingrediendo Religionem ipso facto significat, se mutasse voluntatem & sponsalibus renunciare: ideoque relinquit sponsam liberam. Si ergo & ipsa quoque recedat, & contenta sit, jam erunt sponsalia dissoluta mutuo consensu. Quin, & tiam si sponsus (idem semper est in opposito casu de sponsa) ficto animo ingrediatur Religionem sine animo permanendi, sed solum se liberandi à contractu, adhuc remanens in saeculo poterit licite recedere; quia semper fit notabilis mutatio & eventus, ad quem alter sponsum se obligasse non censetur; nam imprimis remanens deberet expectare finem Novitiatus, donec scilicet alter vel profiteatur, vel egrediatur: deinde deberet & nubere ei qui fuit monachus: & specialiter deberet nubere ei, qui ipsam decepit, si Etè Religionem ingrediendo. Ita post alios *Tambur. cit.*

248 IV. Ipso tamen ingressu Religionis non solvuntur sponsalia ex parte ingredientis, nimirum sponsus vel sponsa ingrediens Novitiatum, ipso ingressu non liberatur, sed si alter sponsus vel sponsa expectare velit, & defacto expectet, & ingressus, non secuta Professione, egrediatur, non est dubium, eum obligari, & cogendum esse, ut sponsaliorum antea datam fidem servet alteri volenti, & hucusque expectanti. Juxta DD. cit. Ratio est præter alias: quia ingressus in Novitiatum tantum non solvit sponsalia ex natura sua, cum Novitius possit egredi, & sponsalia

salia implere : & certò ob damnum sponsæ reparandum etiam egredi teneatur : Non etiam ex jure positivo aliquo ; nam quod à jure professioni concessum est ob eminentiorem perpetuum statum assumptum , minimè debet extendi ad Novitiatum in materia onerosa , & juri alterius præjudicante.

II. *Votum Religionis ingredienda.*

I. **C**ertum apud omnes , per se loquendo 249
sponsum vel sponsam post sponsalia contracta licitè emittere votum ingrediendi ac profitendi Religionem ; cùm enim sponsus licitè & rectè quamcunque Religionem ingredi ac profiteri possit , licitè quoque eandem vovere ac Deo promittere poterit. Dico autem : *per se loquendo* ; semper enim excipiendum : *secluso damno alterius sponsorum* : ut , si sponsa v. g. gravem infamiam passura sit : si spe matrimonii jam cognita vel imprægnata sit , &c. tunc enim votum Religionis , sicut & castitatis , in gravem injuriam & damnum sponsæ cedens , utpotè de re mala ex circumstantiis , Deo gratum & obligatorium esse non potest. Prout in simili de ipso voto solemni Professionis suprà notatum.

II. Certum quoque videtur , voto Religionis 250
ingrediendæ & profitendæ emissio ab uno sponsorum solvi sponsalia ex parte alterius , qui non vovit , ut si velit , possit recedere à sponsalibus ; quia (ut modò in simili dictum) alter per prædictum votum jam renuntiat sponsalibus ; adeòq;

si pars contenta sit, jam pro dissolutione sponsalium adest mutuus consensus, & sic ambo liberi.

251 III. Eo voto simpliciter solvi sponsalia ab utraque parte etiam ipsius voventis, seu velit, seu nolit altera pars, post alios pro certo habent Layman, *num. 4.* Gobat *num. 314.* Eò, quod promissio matrimonii tacite involvat conditionem seu exceptionem: *Nisi elegera statum perfectiorem.* Confirmat Layman. Sicut se habet matrimonium ratum ad sponsalia, ita proportionaliter se habet professio religiosa ad votum Religionis profitendæ: ergò sicut matrimonium ratum solvitur simpliciter per professionem solemnem, ex jure allegato, sic etiam sponsalia solvi debent per votum Religionis profitendæ.

252 IV. Contrà tamen eo voto non ita simpliciter solvi sponsalia ex parte voventis omnino verius docent Castro - Palaus, eumque secutus Tambur, *l. 2. num. 7.* Adeò, ut sponsus, qui sic vovet Religionem, si in nulla fortè recipiatur, seu quoquo modo à Religione liber egrediatur, debeat stare sponsalibus initis, si alter, qui remansit in sæculo, adhuc sic velit. Eadem propter rationem, qua suprà de ingrediente Religionem dictum est; nam exceptio illa jure concessa promissioni matrimonii intelligitur solum in ordine ad ipsum statum perfectiorem Religionis in effectum: non ergò extendenda est ad solum ejus votum vel actuale ingressum. Aliqua notanda ponam infra §. 4. *in fine.*

III. Ordo Sacer, ejusque votum.

I. Susceptio Ordinis Sacri, cum sit impedi-²⁵³
 mentum dirimens matrimonii contrahen-
 di, quidni etiam dissolvat sponsalia actu contra-
 cta? Juxta communem DD. cum Sanchez l. 1.
disp. 47. aliisque citatis Perez *disp.* 6. *Sect.* 7. di-
 cens, esse certum. Et non dubium, Tambur.
c. 5. §. 3. Etli contrarium sentiant Paludanus,
 aliosque (sed male Sanchez) citans Tanner.
hic disp. 8. *tract.* 4. *quest.* 1. Et certè, quod supra
 de professione solemni, hic à fortiori excipien-
 dum est: nisi susceptio Sacri Ordinis fieret in
 fraudem & damnum sponsæ jam violatæ, vel
 etiam imprægnatæ, &c. Tunc enim licet adhuc
 valeret sacer Ordo; at certe non valeret, nec
 obligaret votum solemne castitatis annexum,
 quippe versans contra jus sponsæ. Quare per se
 loquendo tali, deposita toga Clericali, matrimo-
 nium ineundum erit, nisi mali eventus time-
 rentur ex tali copulatione, aut Magistratus Ec-
 clesiasticus aliter disponat. Secluso autem tali
 damno, certè in judicio non audietur sponsa
 contra sponsum, qui eam invitâ sacros Ordines
 v. g. Subdiaconatum suscepit, nisi ad interesse
 compensandum. Ut observat etiam Gobat *cas.*
 8. *num.* 919. *in fine.* Magis controversa sunt,
 quæ sequuntur.

II. Sponsum post sponsalia etiam licitè su-²⁵⁴
 scipere sacros Ordines, insciâ vel invitâ sponsa
 docent communius & probabilius DD. Lay-
 man supra. Pontius, *Adversa*, alii cum Tambur.
 cit.

cit. §. 3. num. 1. Probabile censente : & probabilius Gobat num. 310. Eo quod sponsalibus et conditio annexa videatur ; *Nisi statum perfectiorem elegero* ; atqui etiam status sacri Ordinis est æquè perfectus , ac Professioni æqui pollens. Contra verò illicitè & quidem mortaliter mihi æquè probabiliter docent Sanchez cit. Coninch, Rebellus, Hurtadus, alii cum Perez ; quia Ordini sacro , etsi statum perfectum contineat , non conceditur à jure dirimere matrimonium , aut sponsalia , sicut conceditur statui Religioso.

255 III. Votum suscipiendi sacros Ordines etiam dissolvere sponsalia , consequenter negant Sanchez, aliique citati , negantes sacrum Ordinem licitè suscipià sponso , inscià vel invitâ sponsâ ; adeoque tale votum valere. Rursus tamen probabile censent alii docentes , & licitè suscipi sacros ordines à sponso , idque votum valere. Expressè Sotus, Henricus. Bonacina, Dicastil. apud Gobat. cit. Ratio debet esse eadem , sed infirma , quæ suprà. Sed de hoc rursus in simili de voto Castitatis.

256 IV. Ordines minores tandem non dissolvere sponsalia , cum illi statum nuptiis impossibilem non constituent , nimis clarum est ; attamen , si sponsus inscià vel invitâ sponsâ minores Ordines suscipit , solvi sponsalia ex parte sponsæ : contra Sanchez cit. rectius docent Tanner. cit. num. 53. & Gobat num. 321. Reverà enim videtur sponsus remittere sponsæ jus suum in illam , quando se curat tonderi in Clericum , sicut si

voveret suscipere sacros Ordines, etsi votum illud non liberet sponsum. Adde, quod communiter nollent puellæ contrahere cum illo, quem scirent in Clericum attondendum.

IV. Votum simplex castitatis, seu continentie perpetua.

HOc votum & licite emitti à sponsis, & 257
per illud sponsalia simpliciter dissolvi, etiam invitâ alterâ parte, docent gravissimi DD. S. Thomas in 4. d. 38. *quæst. unica. art. 3.* Cajetanus, Sotus, Henricus, Suarez, Vasquez, Bonacinus, Pontius, aliisque citatis Aversa h. c. *quæst. 7. Sect. 2.* Gobat num. 312. Et probabile censet Tambur. c. 5. §. 4. Provide tamen monens, hanc Sententiam habere locum solum in vero voto ob cultum Dei & animæ salutem sincere facto; secus, si ob odium sponsæ, vel quid simile in fraudem fieret: Item habere locum ferè in foro conscientie tantum; nam in foro externo vix creditur Judex, te verè ob votum sponsalia deferere. Consentit Layman. c. 2. num. 7. sponsum vel sponsam in conscientia tutum esse, si sincero animo amplectendi statum perfectiorem continentie, propriâ authoritate recedat à sponsalibus, præsertim clam celebratis; nam cum publica celebrata fuerunt, vix sine sponsæ infamia, multorum querelis, rixis, &c. poterit vovens propria authoritate recedere, &, si ad forum externum hæc causa deferatur, Judex Ecclesiasticus sponsum post sponsalia se votum continentie emis-
sisse

fuisse affirmantem compellere solet ad viam
tiores, videlicet, ut vel sponsaliorum fidem se-
vet, vel intra certum præfixum tempus vel ter-
minum Religionem aliquam ingrediatur; quam-
vis etiam contentus esse possit sacri Ordinis in-
sceptione: ut ex *Sylvestro*, *Sato*, *Henriq* citat.
docet Layman l. c. Ratio tota hujus piæ sen-
tentiae rursus est, quod sponsalibus ea tacita
conditio inesse censeatur: *Nisi statum per-
fctiorem continentiae amplecti voluero*; atqui per
votum hoc assumit statum matrimonio per-
fctiorem, & quidem valde perfectum & Deo
gratum: ergo, &c. Allegatur etiam argumen-
tum. c. *Pervenit. De jurejurando. Promissum
non infringit, qui in melius commutat*. Sed in-
efficaciter, nam sermo ibi est de voto Deo in-
cto, non de promissione facta homini. Ut sup-
co declaratur.

258 II. Illud votum à sponsis nec licite emitti-
nec invita alterâ parte per illud sponsalia dissol-
vi, longè probabilius, & mihi planè verè docent
Canonistæ in c. cit. *Paludanus*, *Sylvester*, *Navar*,
aliisque cumulatim Sanchez l. 1. disp. 46. Conin-
cit. *dub. 3*. Layman num. 6. Aversa suprà *Henriq*
disp. 1. quest. 4. num. 38. Et colligitur patenter ex
c. *Veniens. Qui Clerici vel voventes*. Ubi mulie-
ri, quæ post sponsalia votum continentiae emi-
serat, & idcirco sponsus ad alias nuptias transit,
pœnitentia gemina iungitur, tum propter
dem violatam: tum propter votum, à quo co-
piebat liberari, ut cum alio posset contrahere.

Ratio primi est; quia sponso per sponsalia verum jus acquisitum est; cui quidem nunc renuntiavit: ergo non debet censerī grata DEO promissio, quatenus cum alterius injuria vel etiam damno conjuncta est: ut si quis voveat DEO equum, quem alteri promiserat, vel donarat, non valet votum quatenus est injuriosum illi alteri. *Ratio* secundi est; quia quantum est de jure naturæ ad tollendam obligationem justitiæ (qualis est sponsalium) non sufficit quæcunque major perfectio alterius operis vel statūs, nisi id jure naturæ concedatur, & ab Ecclesia ita declaratur; adeoque nulli promissioni humanæ censerī debet annexa illa conditio: *Ni statum perfectiorem elegero* nisi jura sic declarent: atqui ex dispositione juris, declarationeque Ecclesiæ id clarè solum constat de Professione Religiosa? ejusque consequenter voti simplici; nullibi autem id videmus concedi voto simplici castitatis, aut etiam Ordinis sacri suscipiendi, ut supra jam innui, & hūc remisi. Cum ergo privilegia & concessiones, quatenus cum alterius præjudicio conjuncta sunt, strictæ interpretationis esse debeant, non debet illa concessio & velut privilegium Religiosi statūs extendi ad solum votum simplex castitatis, aut etiam Ordinis sacri suscipiendi.

III. Non tamen simpliciter invalidum est votum continentiae post sponsalia emissum à sponso vel sponsa, sed imprimis 1. Valet ad hoc, ut, si obligatio remissa sit ab altera parte (prout certè justè

iuste remittere & resilire potest; cum alter
 emittens tale votum censeatur renuntiare spon-
 salibus: & votum castitatis non modicam afferat
 mutationem in sponso, utpotè, qui debitum
 nunquam petere poterit (quod comparti præ-
 fertim famina foret valde grave) votum à vo-
 vente servari debeat. 2. Et, si post illud votum
 matrimonium seu licitè seu illicitè contraxit,
 vovens à petitione debiti abstinere debeat, do-
 nec ab Episcopo vel Privilegiato dispensetur.
 3. Dissoluto matrimonio rursus suum votum
 integrè servare debet. 4. Sicut & is, qui Religio-
 nem ingredi vel Ordines sacros suscipere ante
 vel post sponsalia vovit, & postea licitè vel illicitè
 matrimonium contraxit, soluto matrimonio,
 post mortem conjugis, adhuc tenetur, si adhuc
 idoneus sit, Religionem ingredi vel Ordines sa-
 cros suscipere. Expressè *c. Veniens. c. Quidam
 s. Placet. De Conversation. Conjugator. Ibi. Li-
 cèt votum usquequaque non voluerit, eatenus
 tamen obligatorium fuit, quatenus se poterat ob-
 ligare.* Ex communi latè Sanchez cit. num. 15.
 Attamen neque is, qui post sponsalia simplex
 continentiae votum emisit, neque is, qui ante
 sponsalia edito continentiae voto matrimonium
 utique illicitè, contraxit, & nondum consum-
 mavit, obligatus est ad Religionis Professionem;
 quia hanc non vovit: continentiam autem, quam
 vovit, medio adeò difficili non tenetur servare:
 ut contrà Sylvestrum, Navar. alios non paucos
 plus æquò rigidos docent meritò Sanchez disp.

46. diffinit. 2. Less. l. 2. De Justitia c. 41. n. 52.

Coninck dub. 3. Layman. num. 9.

IV. Generatim loquendo tenetur vovens 260

(seu votum continentiae emisit, seu Religio-
nis ingrediendae, seu sacri Ordinis suscipiendi;
seu defacto sacros Ordines suscipiat, vel Religio-
nem ingrediatur,) quando ex voti executione
secutum est aliquod damnum sponsae v. g. quia
expensas in sponsalibus fecit, aut in preparatio-
ne ad nuptias separatas &c. eidem illud resarcire;
etenim nequit suum bonum spirituale prosequi
cum vero & reali damno alterius. Ita cum aliis
Sanchez cit. Layman eodem c. 2. num. 8. bene
colligens ex jure. *L. Si pecuniam. ff. De Condi-
tion. causa data, &c.* Ubi dicitur, *Si cui pecu-
niam dederis, ut Capuam iret, licet antequam is
iret, integrum sit poenitere, & pecuniam repetere:
si tamen is expensas fecerit, vel aliud damnum
incurrit, indemnem servandum esse.* Sic ergo,
qui sponsalia contraxit, licet antequam per nu-
ptias contractus impletus sit, jura licentiam
dent sponso resiliendi per professionem Reli-
gionis, aut sacri Ordinis susceptionem, ejusve
vel continentiae votum in probabili sententia;
interim tamen requirere videntur jura, ut pars
altera indemnitas servetur, siquidem, ut paulo ante
dixi, ejusmodi concessionem valde alteri prajudi-
ciosae strictae interpretationis esse
debeant,

Mutationes Notabiles non Sacra.

I. Matrimonium aliud contractum

261 **C**ertum est apud omnes : prioribus sponsalibus de futuro derogare posteriora sponsalia de presenti, seu ipsum matrimonium ratum cum alio vel alia contractum : idque matrimonium, quantum est ex hoc capite, esse validum. Expresse *c. Sicut ex literis. r. Si inter virum. De sponsal. &c. I. De sponsa duorum.* Ratio est quia contractus matrimonii fortioris vinculi est, quippe corporum traditionem continens, quæ in sponsalibus non est ; Quemadmodum, si quis hodie equum vendidit, sed nondum tradidit huic ; cras verò vendit, simulque tradit alteri, et si injustè, rata tamen est venditio posteriori iure. *L. Quoties. ff. De rei venditione.* Ita prorsus in proposito, Regula *§ 4. juris. Qui prior tempore, potior jure* : locum habet inter eos, qui simili vel æquali jure vel titulo gaudent.

262 **II.** Dixi autem : *Quantum est ex hoc capite* ; Cum sponsalia priora tantum sint impedimentum impediens, non autem dirimens matrimonii alterius ; quòd si tamen aliud matrimonium contractum esset invalidè, aliundè ex alio impedimento dirimente, non videtur contrahens à sua priori obligatione liberari, cum ex sua iniquitate non debeat reportare commodum ; tamen prior sponsa etiam tunc liberatur, si velit ; quia alter tentando aliud matrimonium fraus est fidem suam, & tacitè ipso facto juri suo re-

nuntiasset censetur. Ut præter alios rectè observat Herinex *num. 40. disp. 4.* Insuper.

III. Satis probabile est, si Titius contra fidem 263
priorum sponsalium cum Berta v. g. matrimo-
nium contraxit cum Caja; per hoc matrimo-
nium non omninò extingui priora sponsalia,
(prout post alios docent Sanchez *l. v. disp. 82.*
Layman. *c. 2. n. 22.* Dicastil. *disp. 1. dub. 37.*)
sed suspendi potius tantum & sopiri interim
pro tempore, quo illud matrimonium durat;
adeoque si contingat hanc uxorem Cajam mori
(idémque esset, si Religionem legitimè profite-
retur) ante priorem sponsam Bertam, Titius ad-
huc priori sponsæ obligatus manet, si ipsa ad-
huc in proposito permaneat, nec obligationem
antea (prout semper potuit) remisit, vel satisfa-
cta fuit. Ita cum pluribus Coninck *disp. 23. dub.*
4. Aversa cit. Castro - Palao, aliisque citatis
Tambur. *c. 5. §. 1. num. 3.* Herinex *cit. num. 42.*
Ratio est; quia licet verum sit secundum jura,
quòd obligatio semel extincta nunquam revivi-
scat (prout allegant Sanchez, Layman *cit.*) Atta-
men obligationem illam priorum sponsalio-
rum extinctam esse, gratis asseritur, cum extin-
ctio illa nec jure positivo statuatur, nec oriatur
ex jure naturæ: Non jure positivo; nam Textus
illi initio allegati solum declarant matrimo-
nium sic initum validum manere velut fortius
vinculum, adeoque ei cedere debere prius de-
bilis vinculum sponsaliorum, quòd verissimum
est;

est; an verò omninò extingatur, vel solum
 terea suspendatur prius vinculum, nulla
 definiunt: Non etiam ex jure naturæ nam
 naturæ nemo debet privari jure suo sine
 culpa: & certè Titius non debet ex iniquitate
 commodum reportare, & habere in suo ar-
 bitrio, ut ab obligatione contracta pro libitu
 se eximat. Deinde impedimentum hoc ma-
 trimonii non est perpetuum, sicut professio solem-
 nis & Ordo sacer, sed tantum durans ad vitam
 conjugis, nec aliter potens dissolvere prius
 sponsalia, quam quatenus cum illis erat incom-
 patibile. quâ proinde incompatibilitate sublatâ
 per mortem conjugis, omninò reviviscet prius
 vinculum & obligatio; eadem prorsus ratio-
 ne, quâ, si quis, post votum simplex castitatis
 emissum, matrimonium contraxit, post mor-
 tem conjugis quamprimum votum integrè re-
 viviscit.

264 IV. Frigida meritò Tamburino & mihi vide-
 tur disparitas data à Sanchez cit. Quod votum
 sit diversæ rationis à matrimonio, & ideò per
 illud suspendi, non extingui; sponsalia autem
 esse ejusdem rationis cum matrimonio, ideò
 que per illud extingui. Quid enim hæc dispa-
 ritas ad rem facit, si utrobique promissio ante-
 facta urget? Et contra directè statuitur exem-
 plum supra allegatum: Si rem in solidum do-
 bus vendidisti, prius v. g. Petro. & postea Paulo
 & huic tradisti, rata manet posterior ven-
 ditio ex jure allegato. At, si res vendita rursus

te perveniat: cui dubium erit, te obligatum manere, & cogi posse ad rem illam Petro primo emptiori tradendam, si ei antea non satisfacisti; ideoque priorem obligationem non fuisse extinctam, licet sit ejusdem omnino rationis cum altera, æquè, imò magis, quàm sit obligatio sponsalium cum obligatione matrimonii. Quæ jam disparitas?

11. Sponsalia alia.

Certum rursus est, sponsalia legitimè contracta cum una non dissolvi per sponsalia postea contracta cum alia, (etsi hæc præbeant priori sponso vel sponsæ justam causam resiliendi, & rescindendi sponsalia ob rationem sapè datam;) sed sponsalia posteriora contra fidem priorem contracta omni jure, omniumque consensu esse irrita & nulla; eò, quòd una res obligata uni non possit promitti alteri: & hic propriè locum habeat Regula juris: *Qui prior est tempore, potior est jure*. Et ratio clarissima; quia omnis promissio de re illicita irrita est & nulla; atqui posteriora sponsalia sunt de re illicita, scilicet de matrimonio contra fidem priorum sponsalium contrahendo; cum sponsalia prius cum alia vel alio legitimè contracta ipso jure naturæ sint impedimentum impediens seu prohibens matrimonium cum alia: ergò. Jam ulterius extendere & dic:

I. Irrita sunt posteriora sponsalia, etiamsi jurata seu juramento firmata sint. Communissima.

Q3

Ex

Ex c. Sicut. De sponsalibus & matrimon. Ratio est,
quia iuramentum non potest esse vinculum in-
quitatis, ut iura loquuntur; sponsalia autem
posteriora iniquam promissionem continent: ergo
iuramento firmari non possunt:

267 II. Eadem irrita manent, etiam si priora spon-
salia clam inita, posteriora autem solemniter
coram Parocho & testibus celebrata sunt, pactis
loquendo; quia actui nulli de se, sicut non iura-
mentum, ita multò minus solemnitas ulla roborem
addere potest. Per accidens autem, sponsalia
intelligat sibi & priori sponsæ omni probatione
destitutus, etiam oblato iuramento, fidem in
Consistorio non habendam, sed poenis vel cen-
suris compellendum ad posteriora sponsalia cum
majori suo ac prioris sponsæ infamatione ac in-
commodo, secundis sponsalibus standum erit:
debebit enim prior sponsa omnino esse contenta
& iuri suo cedere, (saltem pro durante illo ma-
trimonio, juxta paulò antè dicta.) Sic rectè cum
aliis Sanchez *disp. 49.* & ex eo *Layman cit.*

268 III. Eadem irrita manent, etiam si non priora,
sed posteriora copulam annexam habeant: idque
non solum, quando posterior sponsa sub pro-
missione matrimonii deflorata conscia fuit prio-
rum sponsalium contractorum: tunc enim de-
licti particeps in neutro foro esset audienda, se-
cundum omnes: sed etiam, quando fuit infida
priorum sponsalium. Ita (contra *Coninck, Pon-
tium, Castro-Palaum* apud *Tambur. cit. §. 6.
num. 9.*) *Sotus, Henric. Rodrig.* aliisque cita-

tis Sanchez, Layman, Henrincxl, c. Ratio est, quia etiam copula non addit robur actui de se nulli; cum ergo jus priorum sponsalium non possit tolli per secunda sponsalia injustè inita & prorsus nulla, neque etiam tolli poterit per adjunctam copulam. Intellige autem rursus: *Per se loquendo*; nam per accidens in casu, cum ex violatione priorum sponsalium nullum vel exiguum incommodum evenit sit priori sponsæ; secundæ autem sponsæ, quæ copulam admittit, vel etiam imprægnata fuit spe promissi matrimonii, grave damnum infamiæ & vilitatis timeatur, tunc obligatio justitiæ ad avertendum damnum secundæ sponsæ deceptæ (quod, ut supponitur alia ratione averti non potest, nisi eam ducendo,) utpote gravior præferenda erit obligationi priorum sponsalium, juxta receptam Regulam apud Sylvestrum *V. Sponsalia num. 7.* *Si duo vincula disparis potentie impossibilia contrahuntur, fortius repellit minus forte.* Atque omninò æquitas ac charitas postulat ut eo casu prior sponsa obligationem remittat: Potestque juxta Sanchez cit. judex interpellatus tunc compellere ad contrahendum cum posteriori; nam propterea etiam ex communiori sententia, si quis post votum simplex Castitatis Deo factum, sub promissione matrimonii defloravit honestam puellam, debet interim, postposito voto, puellam ducere etiam Deo Benignissimo Creditore obligationem Religionis ad se postponente obligationi justitiæ erga proximum.

Item

Item intellige totum hunc casum secundum
 jus novum Concilii Trident. annullantis om-
 nia matrimonia clandestina; nam secundum
 antiquum, quo valebant matrimonia clande-
 stina, si sponsus sponsam cognoscat, censetur
 facere non affectu fornicario vel meretricio, sed
 affectu maritali, adeoque ipso facto matrimo-
 nium ratum facere & consummare velle. *c. de
 qui finem. De sponsal.* Et tunc casus coincide-
 cum præcedenti.

269 IV. Invalide manent illa posteriora sponsalia
 etiam jurata, etiamsi prior sponsa (vel in oppo-
 sito casu sponsus) jam diem suum obierit, vel Re-
 ligionem professâ sit, vel liberè volens à spon-
 salibus recesserit. Ita aliàs oppositi, at in hoc con-
 cordes Sanchez & Panus citati, Layman Ca-
 stro-Palao, alii cum Tambur. c. 5. §. 5. num.
 19. Quia illa nova sponsalia etiam jurata à prin-
 cipio non valuerunt, ex dictis: atqui juxta no-
 tissimam Regulam Juris 18. in 6. *Non firmatur
 tractu temporis, quod ab initio non subsistit*: ergo
 ea absolute facta, neque postea per mortem vel
 cessionem prioris sponsæ convalescere possunt,
 consequenter sponsus liber manebit. Dico con-
 tate: absolute facta; nam si posteriora sponsalia
 Titius conditionatè sic iniisset cum Berta:
 Ego promitto tibi conjugium, si fortè Ca-
 tharina sponsa mea moriatur, vel remittat
 promissionem sibi à me factam; tunc utique va-
 lida fuisset promissio conditionata, & mortuâ
 vel juri suo cedente Catharinâ, obligaretur
 Titius

Titius ad ducendam Bertam; quia si tunc talem intentionem habuit, validè contraxit pro tempore illo futuro. Sic rectè Tambur. cit. *num.* 22. Addens ex *Aversa*: talem intentionem conditionatam habuisse præsumendum esse in dubio; quia alioquin deberent præsumi deliquisse contra priora sponsalia, absolute contrahendo cum alia; quod mihi non displicet.

III. *Sponsa vel sponsi fornicatio.*

I. **F**ornicatio unius seu sponsi seu sponsæ dirimit sponsalia ex parte innocentis, ut ²⁷⁰ recedere possit, si velit; si nolit, pars nocens obligata manet, ne ex iniquitate lucrum reportet. Expresse. *c. Quemadmodum. De iurejurando.* Ubi duplex ratio datur: 1. quia sponsus ex conditione matrimonium promississe censetur: *si & alter contra fidem sponsaliorum non egerit*; nam alioquin frangenti fidem, fides servanda non est. 2. Quæcunque causa ad divortium sufficit, ea multò magis sufficit ad sponsalia solvenda: nam *turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.* Sed fornicatio conjugis est justa causa divortii: ergo & fornicatio alterius sponforum est justa causa solvendi sponsalia ex parte innocentis. Atque quoad hoc pares sunt sponsus & sponsa, cum æquè fidem frangant, & se suspectos reddant, ne etiam postea matrimonium violent. Ex communi Layman cit. *c. 2. num.* 10. Aliquæ tamen disparitates inter sponsum & sponsam assignantur à DD. Nam

Qs

II.

271 II. Si uterque sponsus post sponsalia fornicatus sit; non compensatur delictum delicto, sed adhuc sponsus fornicarius repudiare potest sponsam fornicariam; nam etsi uterque fidem æquè violarit tamen delicta pari turpitudine non censentur, sed scædior, ipsique sponso detestabilior est incontinentia sceminae: quam viri communi omnium hominum æstimatione. Accedit in scemina periculum alienæ prolis. Communis DD. cum Sanchez l. 1. disp. 55. Conineck aliisque citatis Layman num. 12.

Nec obstat quod c. Intelleximus. De adulterio, dicitur: *Paria fornicationis delicta inter conjuges mutua compensatione tolli*; nam sponsalium solutio facilius permittitur ob quamlibet scilicet notabilem rerum mutationem: non item facile divortium matrimonii. Extendit Menochius apud Gobat cas. 8. num. 329. ad casum, quo adest sola præsumptio paratæ fornicationis, ut si sponsa frequenter domum illius, cum quo scit sponsus eam peccasse ante sponsalia.

272 III. Etiam, si sponsa post sponsalia fuisset oppressa, meritò repudiatur. Sicut colligitur ex c. Raptor. 27. quest. 2. & docet communior DD. Sylvester, Navar. alii cum Sanchez cit. num. 7. Conineck num. 5. Layman. num. 11. in fine. Tambur §. 6 num. 2. Ratio est; quia etiam si sponsa notabiliter sit vilior, ut ab ea sponsus meritò abhorreat: etenim probro vertitur viro sceminam sic violatam ducere, non absque pe-

riculo forte alienam prolem alendi. Accedit quòd rarissimus sit casus, quo fœmina absque omni consensu & culpa vim patiatur. Ut alibi dicemus. Quòd si tamen apertè constaret, oppressionem sponsæ absque omni ejus culpa accidisse, v. g. in somno præsertim medicato, Sanchez & Layman. cit. probabiliter censent, sponsum resilire non posse, cum exindè sponsa tam magnum dedecus non contrahat. Secus rursus esset in opposito, si sponsus eâ violentiâ cogere-
tur aliquam cognoscere invitus (quod tamen posse fieri cum Toletio & Tamburino ego non credo) quia tunc nec sponsus fidem frangeret, quia ageret coactus, vel potius pateretur tantum, nec sponsæ probrosum esset tali viro nubere: non ita, si sponsus cogere-
tur sodomiticè pati, idque non occultum maneret; tunc enim ob maximum probum sponsam posse resilire, docet Castro-Palaus apud Tamburin. cit.

IV. Si sponsa post sponsalia, oscula, ample-
xus ac tactus impudicos ab alieno viro admittat, possunt rescindi sponsalia; quia censetur vivere impudicè, à quo proindè meritò vir abhorrere incipit. Rursus non vice versa, ob sola sponsi oscula vel tactus impudicos alterius fœminæ, sponsa resilire potest; quia non propterea viro aliqua impudicæ vitæ infamia apud homines aspergi solet. Sanchez disp. 55. num. 5. Coninck disp. 23. dub. 7. num. 56. limitans tamen, nisi sint tactus frequentes ut indicent propensum valde sponsi in alteram animum, ut merito timeri possit

possit, nè minùs sit amaturus sponsam, aut fidem non servaturus. Sic Coninek.

Dicta de fornicatione carnali extenduntur sunt ad fornicationem spiritualem per hæresim & apostasiam; iustè enim resilit sponsus, & maxime sponsa, si novit alterum post sponsalia fide defecisse, seu in hæresim incidisse: idque non tantum in locis, ubi hæresis non tolerata reddit hominem infamem valdè: ut in Italia, Hispania &c. sed etiam in Germania, & locis, ubi hæretici tolerati ac Catholicis admixti sunt; est enim valdè gravis mutatio: & nimis grave est, cogi sponsam Catholicam ad nubendum homini diversæ, falsæque sectæ, quem tamen ipsa ut catholicum in sponsum elegerat: ait Tamburinus rectè §. 6. c. 5. tract. 3. num. 5. in fine.

IV. Impedimentum superveniens.

274 **P**ost sponsalia contracta possunt supervenire impedimenta matrimonii, aut impedientia tantum, ut sunt vota simplicia castitatis, Religionis ingrediendæ, Sacri Ordinis suscipiendi, alia sponsalia: aut dirimentia, ut Professio Religionis, Sacri Ordinis susceptio, de quibus jam satis est dictum. Item posset supervenire cognatio spiritualis, vel legalis, sed rarissimo; sæpius autem, quàm par est, supervenit impedimentum affinitatis carnalis, ut, si sponsus Titia fornicetur cum ejus consanguinea intra secundum gradum, v. g. cum ejus sorore, matre, matertera, ideòque habet impedire.

dimentum dirimens matrimonium contrahendum cum ipsa sua sponsa, & consequenter non poterit procedi ad matrimonium de presenti, nisi prius impetrata dispensatione. De hoc alióve simili casu paucis sic accipe.

I. Certum est eo casu sponsam liberari, & posse sponsum repellere duplici titulo: & for-²⁷⁵
 nicationis, juxta supra dicta; & impedimenti contracti: quia apponens impedimentum dirimens facit matrimonium jure impossibile, scilicet illicitum & invalidum; sponsa ergò habet sufficientem causam resiliendi, & volendi se conformare juri matrimonium illud prohibenti. Idem per omnia esset in casu opposito de sponsa.

II. Sponsus eo casu non liberatur à sponsali-²⁷⁶
 bus, sed volente sponsa, obligatur ad procurandam dispensationem, atque ad matrimonium de presenti contrahendum. Ex communi Tambur. §. 7. num. 1. Ratio est; quia ex una parte sponsus non debet ex iniquitate lucrū reportare, Ex altera autem parte de jure naturæ est, ut, qui causa est impedimenti circa rem promissam alteri, debeat illud tollere.

III. Eo casu dispensatio impetranda est sumptibus solius sponsi, ordinariis tamen &²⁷⁷
 moderatis, & nullo modo sumptibus sponsæ. Communis apud citatos. Ratio patet: quia solus ipse & quidem injustè fuit causa, ob quam necessario ista dispensatio impetranda esset. Dico tamen: *sumptibus ordinariis, & mediocribus;* quia

quia obligatio orta ex sponsalibus solum urget sponsum ad ponenda media ordinaria, & non valde difficilia, quibus impleri possit matrimonium: non item ad extraordinaria & valde difficilia ex vi sponsalium præcisè & per se; nam

- 278 IV Si eo casu sponsa vi sponsalium fuit violata vel imprægnata, unde damnum grave pateretur vel infamiam, nisi matrimonium sequeretur, sponsus, qui scienter impedimentum apposuit, adhuc obligatur procurare dispensationem, etiam magnis sumptibus statui suo proportionatis, etsi non nimis magnis, quibus à statu cadere deberet. Tambur. cit. §. 7. in fin. Idque etiam non ex ratione sponsalium præcisè, sed ex ratione injuste damnificationis, cujus contra jus sponsæ causa fuit sponsus fornicando cum consanguinea; nam qui est causa damni contra justitiam, tenetur illud compensare, quantum moraliter potest, citrà notabiliter majus damnum proprium. Juxta dicta in materia de restitutione. Dixi rursus: *qui scienter impedimentum apposuit*, quando nimirum sponsus fornicans cum consanguinea sponsæ suæ, scivit, vel advertit, sic impedimentum contrahi, tunc enim solum liberè dedit causam damno ex impedimento sponsæ exorto; damnificationi autem liberæ & culpabili satisfaciendum est. Secus, quando tunc non scivit vel non advertit impedimentum contrahi; tunc enim liberè non damnificavit: damnificatio autem non libera & involuntaria non inducit obligationem

compensationis : adeoque jam sponsus non tenebitur procurare dispensationem expensis magnis extraordinariis, ex ratione damnificationis injustæ, sed benè adhuc expensis moderatis & ordinariis ex ratione contractus sponsalium, juxta dicta *N. II. & III.* Prout rectè advertit Hurtadus apud Tambur cit. *num. 10.*

§. IV.

Mutationes alia notabiles particulares factæ vel patrefactæ.

Generalis hic esto Regula. *Quoties post contracta sponsalia superaccidit aliquid, quod eorum executionem, scilicet matrimonii contractum & usum reddit notabiliter difficilior: quodque, si initio fuisset, cordatum hominem similis conditionis, merito ab illis sponsalibus avertisset & absteruisset: toties cessat obligatio illius, ut is, etiam nolente altera parte, resilire jussè possit, cui matrimonium redditur difficilior.* Sic in terminis Tambur. *hic tract. 3. c. 5. §. 8. num. 1.* Et in re ipsa communissima DD. Sanchez l. 1. *De matrimonio disp. 62.* Coninck *disp. 23. dub. 8.* Tanner. *tom. 4. disp. 8 quest. 1. num. 69.* Layman c. 2. *num. 18. & 19.* alii innumerè apud ipsos. Ratio est; quia intentio spondentis non præsumitur, se extendisse ad talem casum valdè difficilem non prævisum, qui quemvis hominem prudentem à promissione absteruisset. Quare sponsalibus seu matrimonii promissionibus, quæ suaptè natura & Ecclesiæ praxi

ma-

magnam animi libertatem & promptitudinem
postulant, ea tacita conditio inesse semper cen-
setur: *Si res in eo statu permaneat*: Seu *si notabi-*
lis rerum mutatio non fiat. Nec refert, etiam
sponsalia jurata fuerint; quia juramentum so-
latur naturam & conditiones actus, cui adji-
tur. *c. Quemadmodum. De jurejurando.* Et jam
toties inculcatum.

Ad cognoscendum autem: Utrum intentio
spondentis saltem virtualis ad talem casum seu
eventum se extenderit, nec ne, examinari debet
sponsus: v. g. Si eo tempore, quo sponsæ matro-
monium promissisti, aliquis tibi proposuisset.
Sed: quid, si quid tale eveniat? An non respon-
surus fuisses: non esse tibi animum ad talem ca-
sum obligationem tuam extendere? Et hujus
asseverationi etiam in externo foro credendum
erit, præsertim jurato, si consideratis circum-
stantiis, probabilis ei fides haberi possit. Ut
optimè probat Layman. *num. 18.*

Jam vides in hac generali regula fundari om-
nes causas dissolvendi sponsalia hætenus expli-
catis: nimirum notabilem ejusmodi mutatio-
nem ex parte unius vel alterius sponsorum. Re-
liquæ mutationes multum variæ (ut ad aliquem
ordinem redigamus) accidere possunt in bonis
vel animæ, vel corporis, vel fortunarum;
quæ strictim percurramus.

In bonis anima.

I. **S**I quis ex sponsis gravi infamia maculetur 280
 si sponsus aleator, ebriosus, &c. evadat: si
 asper moribus, & admodum severus; potest al-
 ter recedere, etiam post jurata sponsalia. Com-
 munissima. *Sanchez, Layman, Tambur. cit.*
 Ratio sumitur ex regula; quia cum tali certè ab
 initio nolisset contrahere.

II. Rursus, si graves inimicitiae ortae fuerint
 inter sponsum parentes, dissolvi possunt spon-
 salia ex utraque parte. Quod si inter ipsos spon-
 sos gravis inimicitia fuerit exorta, possunt qui-
 dem utrinque recedere; sed qui causam dedit ini-
 micitiarum, obligatur prius omnia moralia & or-
 dinaria media adhibere ad pacem inducendam;
 quia alioquin erit injusta causa dissolutionis.

III. Universaliter, quando est vel advenit ti-
 mor, rationalis tamen, ne malum exitum nu-
 ptiarum sortiantur. v. g. Titius desponsavit Bertam,
 nescientibus, vel etiam scientibus utriusque pa-
 rentibus; unde tamen factum est, ut ex utraque
 parte parentes obstinate contradicant, timeatur-
 que gravis discordia inter illos, vel eisdem spon-
 sos, poterit alter, etiam altero invito, se ad ali-
 ud matrimonium convertere; quia ex tanta op-
 positione facile est oriri inimicitias, incommo-
 da gravia; & inter ipsos sponsum nuptos perpe-
 tuas rixas & dissensiones. Ex communi *San-
 chez* mox citandus, *Tambur. hic tract. 3. c. 1.*
num. 7.

IV. Monet tamen providè Sanchez l. 1. disp. 14. num. 3. Ut cautè in hoc procedas confessorie, nam sæpè jactantur minæ, opponuntur pericula, applicantur alia mala, quæ tamen experientia mox ostendit vana esse, & statim inuito matrimonio defervisse.

II. in bonis corporis.

281 I. **S**i sponsus vel sponsa incidit in grave morbum, paralylin, lepram, morbum gallicum, epilepsiam, aliumve incurabilem morbum: si amittat oculos, aures, nares, si fiat claudus, mancus, &c. justè alter recedere à sponsalibus potest. Hæc enim, sicut retardant à sponsalibus contrahendis, sic excusant à contractis etiam juratis; quia nimis grave esset, hoc perpetuò velle in consorte pati: poterit ergo recedere ab hoc contractu sponsalium ex se dissolubili; certè autem non à matrimonio jam contracto de præsentì, quod ex se est indissolubile. *Omnes, quos sciam. Adde aliqua speculiora.*

II. Etiam vehemens suscipio morbi gallici causam dat dictæ dissolutionis sponso sano. Ut cum alius docet Pontius l. 12. c. 17. n. 4. Addit Tambur. cit. §. 8. num. 4. idem esse de suscipione cujuscunque infirmitatis gravis incurabilis, ob paritatem rationis.

III. Oris gravis olentia, cui arte medica subveniri nequeat, meritò numeratur inter morbos valentes dissolvere sponsalia; quia illam in tam

arcta conjunctione tolerare, nimis esset onerosum. Ita communis cum Sanchez l. 1. disp. 57. num. 2. approbante Pontio cit.

IV. Quid si sponsa tempore sponsalium pulcherrima, deinde notabiliter deformis evadat: Etiam propter hanc mutationem sponsum posse licite resilire, docent gravissimi DD. Castro-Palao, Hurtadus, eosque sequens Tambur. n. 6. Ratio est; quia in materia matrimonii admodum æstimatur apud homines pulchritudo.

II. In Bonis fortunarum.

I. SI sponsa dotem adferre nequeat, aut is, qui 282 promissit, dare nolit, sponsum justè recedere posse, luce clarius est; est enim dotis promissio conditio, sub qua fiunt sponsalia: ergo ea deficiente, etiam sine culpa promittentis, cessat promissio; quamvis jurata: ait Tambur. cit. num. 8.

II. Huc spectat, si alterutra pars sit exhereditanda, aut rationabiliter timeatur, alterum ex sponsis fore exhereditandum, alter licite resilire poterit. Ut cum aliis notat Pontius cit. c. 17. num. 8. Ratio est: quia alias is se immitteret in periculum sustinendæ paupertatis. Addit merito Tambur. cit. num. 10. Propter paritatem rationis idem esse, si adsit similis rationabilis metus de futura paupertate fortè alteri ex quavis alia causa proventuræ.

III. Non tantum si una tantum pars gravissimam bonorum jacturam patiatur atque in inopiam notabilem incidat, altera ob tantam mutationem

justè refilit: secundum omnes: sed etiam, si uterq; in paupertatem incidat, v. g. tempore belli, uterq; justè recederet à sponsalibus, quia tantò difficilius sustinere poterunt onera matrimonii, ut hic dari non possit compensatio paupertatis unius cum paupertate alterius. Ita cum *Benacini*. & aliis *Tambur. cit. num. 11*. Ethì contradicant & *bellus & Pontius*, l. c. sed minus probabiliter.

IV. Quid si alter ex sponsis ex inopinato valde locuples fiat, delata v. g. ex improvise ingenti hæreditate: poteritne relictâ sponsâ jam imparè quoad opes, aliam sibi opibus parem, meliusque dotatam procurare? Negant rotundè *Sanchez*, *Connex*, alii, eosq; citans *Castro-Palao hic disp. 1. punct. 28. n. 5*. Ratio bona est; quia si sponsa tua deterior non est facta, iniquum est, eam suo jure privare. Concedunt tamen alii cum *Hurtado disp. 2. de matrimon. diff. 25*. Distinguit *Perez disp. 9. sect. 11*. licere, si non accepit illam ob speciositatem: non item, si præcipue ob formæ præstantiam illam despondit. Inter has sententias interponat quis judicium me sapientior, ajo meritò cum *Tambur. num. 15*. & *Gobat num. 340*. Primam tamen urgerem, nisi (certè rationabilissimè) timerem malum matrimonii successum, & sponsam ab insolescente sponso ditiorè malè tractandam. Quare conculcerem sponsæ, dissolutioni non multum repugnare, pro sine dubio liberaliori compensatione vel remuneratione.

IV. Prædictæ causæ latentes, postea patet factæ.

Etiā quando aliqua ex hæcenus enu-²⁸³
meratiscausis, v. g. violata pudicitia in
sponsa; magna sævitia, ebrietates in sponso, aut
in alterutro morbus contagiosus vel incurabi-
lis, grande æs alienum, paupertas, infamia, &c.
jam reipsa extiterunt tempore sponsaliorum, sed
latebant, aut invincibiliter ignorabantur ab altera
parte contrahente, ita quidem, ut si non ignorata,
sed cognita fuisset talis causa, nequaquam alter
matrimonium sponderet; eā postea cognita,
adhuc est jus dissolvendi sponsalia etiam jurata.
Communissima DD. quos congerunt & sequuntur
Sanchez l. 1. disp. 63. Coninck disp. 23. dub. 8.
Laxman. c. 2. num. 19. Tambur. cit. §. 9. num.
1. & latè Gobat cas. 8. à num. 295. Ratio est;
quia, cum sponsaliorum tempore defectus non
apparebat, perinde erat, ac si non esset (& ideo,
quia ignorantia illa erat solum circa qualitates
personæ, sponsalia tunc erant valida, ut jam supra
§. 9.) cum verò postea apparere incipit de-
fectus talis, perinde est, ac si de novo adveniat,
& existat; nam, sicut paria censentur: non esse,
& non apparere (in moralibus, non physicis)
Arg. L. Fundi ff. de contrah. empt. ita etiam
idem erit; aliquid supervenire, & præcedere,
sed antea ignorari. Ut inter alios observat Lessi-
us l. 2. de justitia c. 42. dub. 1.

- 284 II. Addidi, & in præcedentibus semper sup-
posui extensionem ad sponsalia *etiam jurata*:
nam, ut toties inculcatum, juramentum addi-
tum promissioni sequitur ejus naturam & con-
ditiones: & licet augeat obligationem intensivè,
additâ novâ obligatione ex virtute Religionis,
non tamen (ut simplices imaginantur) augeat
extensivè, neque obligationem extendit ad ullos
alios casus vel circumstantias, nisi ad quas se per-
tenderet ipsa promissio nuda & nullo juramen-
to vestita, quod valdè notandum. Quare, si
sponsus v. g. dicat: fateor quidem me sanctè, &
etiam sub juramento promississe matrimonium
huius Bertæ, sed nequaquam putabam, adeo esse
inopem, ut nunc deprehendo: si autem id ha-
buisset compertum, nemo me adduxisset ad
dandam ei fidem matrimonialem. Quando, ne-
quam, sponsus ita loquitur sincere, non tenetur
in conscientia ducere Bertam: ut aperte deducitur
ex regula tradita, & communi DD. con-
sensu. In foro autem & iudicio externo tenebitur
hujus suæ mentis indicia vel testimonia ad-
ferre, ut iudex consideratis circumstantiis pro-
dentet credere possit & debeat. Ut in simili no-
tavi superius quoad causas de novo advenientes
- 285 III. Excipiendum autem per omnem mo-
dum: nisi post talem causam aut supervenien-
tem, aut de novo cognitam, sponsalia antea va-
lida, ratificaveris, aut expressis verbis, aut ipso
facto, & præsertim copula carnali. Quare
sponsus v. g. cognitâ causâ recedendi à sponsa-
libus

libus, nihilominus sponsam carnaliter cognoscat, censetur tacite renuntiare juri suo, atque sponsalia ratificare: quandoquidem etiam sponsa non, nisi sub tali conditione, in copulam consentire censenda est; ideoque non audiendus sponsus si postea resilire velit; nisi forte accessisset animo fornicario & expreso, non ratificandi sponsalia; tunc enim contra Sanchez l. 1. disp. 66. num. 3. rectius docet *Hurtadus* cum Tambur. cit. §. 9. num. 4 in foro conscientiae non ratificare, nec cedere juri suo: & sic adhuc dissolvere posse sponsalia, nisi alias ratione damni illati ad illa ratificanda teneretur.

IV. Jam restat quaestio difficilis & maxime ²⁸⁶ practica. Utrum sponsus vel sponsa laborans aliquo defectu occulto, qui cognitus averteret compartem à sponsalibus & matrimonio contrahendis, possit, eo tacito, contrahere: atque post contractum sponsalium etiam compellere ignorantem, ut stet fide data ad matrimonium contrahendum? & cum necessariis distinctionibus. 1. Quando defectus repugnat substantiae matrimonii, aut continet impedimentum dirimens, quantumvis etiam probrosum vel diffamatorium, utique aut est manifestandus, aut à contractu abstinendum: nimis certum apud omnes. 2. Etiam manifestandus est defectus, (aut à matrimonio abstinendum) qui noxius futurus est alteri parti: & generaliter: qui matrimonium redditurus est notabiliter difficilior.

Sic

Sic (contra Sanchez l. 1. disp. 86. Hurtad. Di-
castil. Escob. alios non paucos) verius docet
Turrianus, Coninck, Pontius aliisque citatis
Perez disp. 11. sect. 11. Castro-Palaus disp. 30.
punct. 30. num. 5. Gobat cas. 9. num. 367. Ra-
tio est; quia contra iustitiam delinquit, qui mer-
cem aut inutilem aut verè noxiam vendit igno-
ranti hæc vitia: juxta dicta suo loco. Idem est
in proposito.

Deinde defectus isti, si non manifestentur,
& postea appareant, ut fieri solet, sponsalia qui-
dem justè dissolventur cum majori confusione:
matrimonium verò ipsum contractum malos
fortietur exitus, qui meritò parti dolosæ im-
putabuntur. Exempla ponunt morbum, le-
pram, morbum gallicum vel alium contagio-
sum, mores perditos sine animo emendandi, in-
famiam ex genere, vel ex delicto, & certò etiam,
si sponsa vel fœmina jam sit imprægnata ab alio,
quid enim magis nocivum posset esse matrimo-
nio futuro? 4. Non autem est obligatio mani-
festandi seu ante, seu post sponsalia defectus non
ita noxios, nec facientes matrimonium note-
biliter difficilius; etsi reddunt minùs commo-
dum vel minùs appetibile: cujusmodi sunt:
fornicatio etiam sponsæ antecedens vel subse-
quens sponsalia; deformitas, ignotabilitas, pau-
pertas, infamia, &c. cum tamen contrarium ab
omnibus credatur. Sic DD. cit. omnes. Ratio
est; quia recepto communi usu, etiam in con-
tractu emptionis, non consuevère aperiri levio-
res

Seç. III. De Matrimonio ut est contractus. 265

res defectus mercis, & debet sibi imputare altera pars, quod non instituerit accuratiorem inquisitionem. 4. Sponsus vel sponsa laborans simili defectu non noxio, modò specificato, potest, per se loquendo, alteram partem ignaram compellere ad standum data fide, nuptiasque contrahendas. Omnes supra citati utriusque sententiæ. *Ratio est;* quia si pars vitiosa contraxit sponsalia sine ullo peccato injustitiæ in sponsum: ergò acquisivit jus ad matrimonium: ergò jure coget sponsum, ut servet fidem.

SECTIO II.

De Matrimonio Legitimo, ut contractus est ac consensus de presenti.

SUMMARIUM.

288. Matrimonium propriè sumitur pro contractu, & pro vinculo.
289. Quid utroque modò?
290. Ad matrimonium ut contractus est, requiritur I. consensus mutuus obligatorius.
291. Qualis sufficiat, ut valide? &
295. Qualis ut licite contrahant?
299. II. Verus, seriùs, voluntarius, & liber, ac
300. Absolutus, & proprius contrahentium tantum.
301. Quem nemo. 302. Nisi DEUS supplere potest.
305. IV. Externus per verba, vel signa de presenti expressus.
306. An necessario per verba?
308. Quibus verbis, vel signis?
309. Quo ordine? 310. Qua simultate? usque ad n. 315.
316. Quando subest impedimentum dirimens contrahens latens, matrimonium nullum est.
317. Valet verò quando solum dubitatur tale subesse, reventamen non subest.

R 5

318. Quan-

318. Quando autem certò putant subesse, esto non subesse probabilius nullum est.

320 Matrimonium etiam contrahi potest inter absentes per epistolam.

321. Vel per procuratorem. Qualiter? usque ad 326.

287 I. **I**N Matrimonio quatuor consideranda occurrunt: 1. Est contractus actualis, quo personæ legitimæ consentiunt, seque obligant ad mutuam traditionem corporum in ordine ad prolem generandam: qua ratione dicitur matrimonium legitimum: & de hoc modo nobis sermo. 2. Est ratio Sacramenti ex divina institutione huic contractui superaddita, etimque elevans ad conferendam gratiam sanctificantem, & dignè significandam conjunctionem Christi cum Ecclesia, & verbi Divini cum Natura humana: qua ratione dicitur matrimonium ratum: & de hoc agemus seorsim (sect. 4. 3. Est status permanens ac vinculum perpetuum post illam actualem ac transeuntem contractum legitimum & inter fideles etiam ratum remanens cum consequentibus obligationibus, servandi fidem, reddendi debitum, cohabitandi, prolem educandi, &c. quæ dicuntur bona matrimonii. 4. Est ipsa copula maritalis, à qua tandem dicitur matrimonium consummatum, & unde quoque indissolubile quoad vinculum evadit: ut amplius patebit suo loco. Et hinc

288 II. Matrimonium propriè loquendo, etiam in sacris Conciliis, accipitur duobus modis: 1. Pro contractu: 2. Pro vinculo seu statu permanente.

manente. Sic enim Trident. *Sess. 24. Can. I* definiens Matrimonium esse Sacramentum: utique loquitur de contractu matrimonii. Et in Concilio Florent. Eugenius IV. in *Decreto Fidei* dicens. Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de presenti expressus. Quemadmodum & Sancti Patres ac DD. passim dicentes: Matrimonium esse ex se indissolubile, esse perpetuum, esse effectum mutui consensûs, &c. intelligitur de vinculo: Quo etiâ sensu matrimoniû dicitur propriissimè *Conjugium*; eò quòd vir & mulier communi ac perpetuo iugo subdantur. Hinc ergò sunt tã diversæ matrimonii definitiones. Unam initio Tractatûs attulimus ex Marchant, utrinq; & contractum, Sacramentû, & vinculum benè explicantem, sed longiusculum. Tu rogatus, quid sit, seu in quo consistat matrimonium, ut sapere te quoq; ostendas, ne respondeas sine distinctione, & dic, ut sequitur ex Scoto in 4. d. 24. communiter recepto.

III. Matrimonium ut contractus, *est maris ac fœminæ mutua translatio corporum pro usu perpetuo ad procreandam prolem debite educandam.* Matrimonium ut vinculum seu status, *est vinculum indissolubile inter marem & fœminam ex mutua translatione potestatis corporum suorum in se invicem facta ad procreandam prolem, debite educandam.* Sic Scotus. Brevius: *Est maris & fœminæ conjunctio individuum vitæ societatem retinens.* De hoc vinculo nihil specialiter dicendum occurrit, præter dicenda de matrimonio

monii indissolubilitate. *Sequitur sequent.* Merito
tamen quæres: Quidnam sit, seu in quo constet
stat illud vinculum seu perpetua conjunctio
by. Re ipsa nihil aliud esse, quam meram deo-
minationem extrinsecam ex præterito contra-
ctu desumptam, vi cujus contrahentes manent
inter se colligati cum quodam dominio & sub-
jectione ad invicem. Ut contra alios laboriose
sed frustra multiplicantes entia, rectè docent
DD. communius, inter quos Tambur. *hic tractat*
4. c. I. in fine. & noster Herincx *disp. 2. quest.*
Jam ergò videndum, qualis requiratur, & esse de-
beat consensus requisitus ad hoc matrimonium
legitimum, ut contractus est.

ASSERTIO I.

AD matrimonium legitimè requiritur con-
sensus mutuus obligatorius tradendi & ac-
ceptandi invicem corpora in ordine ad genera-
dum prolem, verus & serius, voluntarius, liber &
absolutus, proprius contrahentium tantum, ex-
ternus per verba vel signa de presenti expressi
inter personas habiles, non necessario præsentis,
sed satis per Procuratorem vel epistolam. Est
tota certa, & patebit explicatione.

§. I.

Consensus mutuus obligatorius.

290 **Q**Uò nimirum vir & fœmina liberè consen-
tiunt tradere & acceptare sibi invicem jus
in suum corpus in ordine ad generationem pro-
lis uterque se obligando ad fidem servandam,
ut

ut fcilicet alteri petenti tantum, & nulli alii corporis ufus concedatur, idque in perpetuum durante vita amborum. Proue emphaticè explicat Apoftolus 1. Corinth. 7. *Uxori vir debitum reddat, fimiliter autem & uxor viro: rationem dans: Mulier fui corporis potestatem non habet fed vir; Similiter autem & vir fui corporis potestatem non habet, fed mulier.* Est ergo matrimonium contractus maximè onerosus constans mutuo consensu obligatorio invicem tradendo & acceptando jus & obligationem fui corporis, quo nimirum & vir tradendo jus fui corporis se obligat mulieri ad eum ufum, eoque ipfo ejus reciprocã traditionem & obligationem acceptare volens: & fœmina viciffim tradendo jus fui corporis se obligat viro, eoque ipfo acceptat traditionem & obligationem fibi factam; quamvis enim finguli fponfi non plus dicant, quam v.g. *accipio te in meam uxorem: accipio te in meum maritum;* attamen eo ipfo uterque, dum ejusmodi verba proferunt, significant etiam, se acceptare alterius traditionem & consensum, vel jam præstitum à sponfo more solito prius loquente, vel jam jam præstandum à sponfo postèrius loquente. Jam ergo ulterius, & merito explicandum, circa quæ objecta versari debeat consensus & intentio contrahentium ad hoc, ut validè & licitè contrahant.

Ut validè contrahant.

Sufficit sine dubio consensus implicitus & 291
 generalis contrahendi matrimonium more
 aliorum

aliorum fidelium : seu velle contrahere eodem modo, quo alii fideles contrahunt, quo Ecclesia ordinavit, quo DEUS, vel Christus instituit, & etiam si contrahens de obligationibus essentialibus matrimonii in particulari nihil cogitet, neque expressè se ad tale aliquid obligare intendat, dummodò etiam nullam talem obligationem positivè excludat. Certum apud omnes ex communi doctrina in aliis Sacramentis & contrahendis.

292 II. Sufficientissimus etiam est consensus explicitus in obligationem aliquam etiam unam, essentialem, utpotè in prædictam traditionem corporum, in aliquod ex tribus bonis matrimonii, fidei, prolis, Sacramenti, utpotè ad servandam fidem conjugum, debitum reddendum ad generandam prolem, ad perpetuam vitæ societatem: etiam unam, inquam, etsi de reliquis obligationibus nihil cogitet, positivè tamen eam nullam excludat; eo ipso etiam adhuc implicite vult & intendit etiam reliquas obligationes & bona matrimonii, adeoque adhuc totam substantiam matrimonii ponit. Communis DD. cum Sanchez l. 2. disp. 29.

293 III. Validum manet matrimonium, si contrahens consentiat in prædictas matrimonii obligationes omnes, vel aliquam modo prædicto, velut in actu primo etiam si positivè excluderet actum secundum, & executionem ejusmodi obligationis, v.g. fidem aliquandò non servandi, debitum non reddendi, prolem non generandi.

randi. *Communissima*. Ratio est; quia de essentia matrimonii tantum est traditio corporum & ipsae praedictae obligationes in actu primo, non autem ipsa executio seu impletio, ac actus secundus earum obligationum est de essentia. Ut in simili dictum supra de sponsalibus. Quemadmodum ergo verò & valido voto potes te obligare ad servandam castitatem, etsi animum (certè scelestum) habeas, eam obligationem quandoque non observandi: sic valide contrahis matrimonium, si consentias & intendas ejusmodi obligationes subire ad servandam fidem, prolem generandam; quia jam ponis totam substantiam matrimonii, etsi similem scelestum animum habeas non observandi, fidem subinde violandi; Quin ipsam copulam actualem certis conditionibus etiam licitè excludere posses. Exemplo Beatissimæ Virginis Mariæ. Sed de hoc necessario iterum in Subsectione de matrimonio conditionato.

IV. Quod si verò ejusmodi obligationem²⁹⁴ ipsam, omnem, aut unicam excluderes, v. g. solam statûs perpetuitatem, aut solam fidem servandam; jam invalide contrahes matrimonium; quia omnem aut quamlibet istarum obligationum excludendo non ponis, sed tollis & destruis totam substantiam matrimonii, juxta notum illud D. Dionysii: *Bonum est ex integra causa, malum ex quolibet defectu*. Vide latius Sanchez eit. Perez disp. 13. Sect. 5. Tambur. tract. 4. c. 2.

Ut licite contrahant.

295 I. Sufficit similiter, ut consentias & intendas explicitè vel implicitè finem aliquem matrimonio proprium & intrinsecum, etiam unicum, ceteros non excludendo positive: aut primum, uti est proles generanda, fides levanda, perpetua societas: aut secundarium, ut est remedium concupiscentiæ, habere conjugationem ac communionem auxiliorum, consiliorum, &c. Ratio est; quia sic temper te conformas institutioni matrimonii: nec est: unde culpa oriri possit.

296 II. Hos fines essentielles ac proprios matrimonium principaliter ob alium finem extrinsecum, v. g. ad obtinendas divitias, ob solam libidinem explendam, &c. omnium consensu mortale est; quia redderet matrimonium nullum. Ut ex modo dictis patet.

297 III. Retento autem saltem implicitè, seu positive non excluso fine proprio matrimonii, contrahens matrimonium ob fines extraneos & in institutione matrimonii non inclusos, utpote obtinendi divitias, voluptates, bonum nomen, honestam familiam, & similia, ex communi quidem sententia, peccat attamen non mortaliter. Sanchez *l. 2. disp. 29.* Layman. *tract. 10. part. 4. c. 2.* Tambur. cit. §. 3. n. 11. alii apud ipsos. Ratio est; quia licet non sit magna deordinatio, cum implicitè remaneant fines debiti, aliqua tamen adest deordinatio, cum explicitè intendi-

Sett. III. De Matrimonio ut est contractus. 273.
tur finis extrinsecus & alienus à finibus, ob quos
institutum est matrimonium.

IV. Attamen certè probabilis est etiam sen-298
tentia excludens omne, etiam veniale peccatum.
Ita cum aliis Coninck: *disp. 25. dub. 2.* Castro-
Palao *disp. 2. De sponsal. punct. 10.* Pontius. l. i. c.
21. n. 13. & probabilem iudicat ipse Tambur-
num. 13. Ratio est; Velenim hi externi fines ex
se honesti sunt, & bonitatem moralem habent,
ut esset pax Reipublicæ, concordia consanguini-
eorum, familiæ nobilis conservatio, fornicatio
vitanda, &c. Aut sunt ex se indifferentes, qua-
lis est finis divitiarum, honoris, voluptatis non
peccaminosæ: utrobique nulla apparet culpa;
quæ enim culpa est, honesto medio, quale est
matrimonium, velle acquirere illud, quod ex se
vel honestum itidem est, vel saltem indifferens
& minimè inhonestum? Certè culpæ non con-
demnabis Sacerdotem, qui, alioquin non ce-
lebraturus, celebrat hodie Sacrum, quia stipen-
dium bonum offertur, illius lucri capiendi gra-
tiâ, modò remaneat & non excludatur intentio
principalis sacrificandi in honorem DEI, quam
semper remanere supponimus. Ita ergò est in
casu nostro. Vides quàm probabiliter. Sed de
hoc rursus in simili c. sequent. Cum de sine debito
ipsius copula conjugalis.

Verus & serius, voluntarius ac liber,
remissivè.

299^l. **V**erus & serius, seclusâ scilicet fictione: eadem prorsus ratione, qua Sectione præcedenti dictum de promissione seria & fidei sponsalium. In specie autem qualiter peccet, & ad quid obligetur fidei contrahens matrimonium, dicitur c. sequent. *cum de peccatis conjugum in contractu matrimonii.*

II. Voluntarius, cum plena scilicet deliberatione, & rationis advertentia: eadem similiter per omnia ratione, qua supra de sponsalibus.

III. Ac liber: Imprimis ab omni errore; deceptione, dolo: juxta satis dicta de impedimento *Erroris.*

IV. Liber, etiam à metu & coactione: juxta dicta de impedimento *Vis.*

Absolutus & proprius contrahentium tantum.

300^l. **C**onsensus, ut actuale matrimonium constituat, necessario debet esse absolutus & independens à conditione in futurum. Ut proinde malè aliqui non distinguant inter matrimonium conditionatum, & consensum conditionatum: nam (ut optimè explicat Sanchez l. 1. disp. 1. num. 5.) consensus quidem in matrimonium potest esse conditionatus; matrimonium verò nequaquam; quia nimirum, quando

Sect. III. De Matrimonio ut est contractus. 275

consensus de præsenti conditionatus est pendens à conditione in futurum, nullum adhuc est matrimonium; sed potius rationem sponsalium obtinet; at postea quando posita & purificata conditione consensus prius conditionatus transit in absolutum, jam primum fit matrimonium. Vides ergo, quomodo matrimonium nunquam sit, nisi absolutum, quanquam DD. passim & nos subinde utamur hac voce: *Matrimonium conditionatum*: intelligentes nimirum, matrimonium nondum perfectum. De consensu autem conditionato matrimonii ob plures tricas necessario agam seorsim in Subsectione.

II. Certum est ad matrimonium requiri, ut ³⁰¹ validum sit, consensum proprium ipsorum contrahentium, ut suppleri non possit ulla potestate, nisi divina, adeo ut neque supremus Princeps secularis vel Ecclesiasticus possit alicui dare jus utendi corpore alterius ad prolem generandam sine proprio utentium consensu; sed ad summum in certo casu per mandatum aliquos ugere potest ad matrimonium contrahendum, & consequenter ad præbendum consensum proprium, quo deficiente, re ipsa nihil fiet, etsi verba adsint, & millies repetantur. Communissima DD. Sanchez l. 2. disp. 26. & bene Herincx disp. 3. Sect. 1. num. 1. Ratio est; quia soli contrahentes habent potestatem suorum corporum ad tradendum eorum dominium ac potestatem in usum conjugalem: Neque ex ullo capite constat, Reipublicæ, aut Prin-

cipi concessam esse hanc potestatem independenter à consensu contrahentium: Neque id expediebat bono communi; nam perpetua vita societas, mutua conjugum charitas, indissolubilitas, aliæque matrimonii onera omnino exigunt, ut nemini imponantur, nisi consentienti.

302 III Dixi: *Nisi divinâ*: nam Deus supremus Dominus omnium corporum & bonorum & jurium posset duobus tradere dominium & potestatem mutuam in corpora ad usum conjugalem (Et fortè sic egit Osee 1.) juxta communissimam DD. cum Sanchez 1. c. Atque adeo posset DEUS per se inducere verum vinculum matrimonii seu matrimonium verum quoad vinculum; quandoquidem illud vinculum nihil aliud sit; quam perpetua obligatio conjugum inter se consequens ex traditione potestatis mutue in corpora: undecunque oriatur illa traditio & potestas, sive ex proprio contractu, sive ex alia causa. Ut contra Sanchez cit. & alios, cum alibi bene probat Herincx cit. num. 2. Nam est consensus conjugum sit de essentia matrimonii, in quantum est contractus, qui in ipso mutuo consensu formaliter consistit, non tamen est de essentia matrimonii quoad vinculum, seu ipsum vinculi matrimonialis; sed est causa efficiens illius, quam proinde supplendo potest Deus per se inducere illud vinculum matrimonii, etiam non possit per se facere, ut sit contractus matrimonii absque proprio consensu, cum hoc manifestam involvat contradictionem, illud verò minimè

S. A. III. De Matrimonio ut est contractus. 277

Sed satis datum inutiles speculationi, cum controversia possit esse de modo loquendi.

IV. Solus tandem consensus contrahentium³⁰³ seu conjugum tantum requiritur, & sufficit, & non requiritur ullus consensus aliorum, etiam parentum. Certum de fide, contra Lutherum & varios hæreticos, apud Bellarmin. l. 1. de matrimonio. c. 19. Constat ex c. sufficiat 27. quest. 2. Ubi Nicolaus Papa ait: *sufficiat secundum leges solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur, qui consensus, si in nuptiis solus forte defuerit, cetera omnia, etiam cum coitu, celebrata frustrantur.* Et Concil. Trident. sess. 24. c. 1. de reformat. matrimon. anathemate ferit eos, qui falso affirmant, matrimonia à filiis - familias sine consensu parentum contracta irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse. Rationem jam dedi per occasionem suprà in particulari de sponsalibus §. 1. N. IV. Ubi etiam dixi: an & qualiter peccent filii-familias inficiis vel invitis parentibus sponsalia, vel matrimonium contrahentes. Dices cum hæreticis. Nonne c. aliter³⁰⁴ 30. quest. 5. dicit Evaristus Papa? *Aliter legitimum non sit conjugium, nisi ab his, qui super ipsam fœminam potestatem habere videntur, & à quibus custodiatur, uxor petatur, & à parentibus & propinquis sponsetur.* x. Sine dubio non intelligi de matrimonio legitimo quoad essentiam & valorem; cum eodem tenore subdat Papa: & suo tempore Sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus & oblationibus benedicatur:

Et biduo vel triduo orationibus vacant: aliasque conditiones addit, ut stultum sit credere (certè nunquam credent hæretici) sine iis conjugium esse irritum; intelligit ergò matrimonium legitimum secundum legales cæremonias & solennitates tunc in more positas, de quibus & alibi videre potes latè Bellarminum cit. c. 20.

§. IV.

Externus per verba vel signa de presenti expressus.

305 **A**D validum matrimonium, tum ut contractus humanus, tum maxime ut Sacramentum est, utique necessario requiritur consensus non tantum internus, sed etiam externus per verba vel signa sufficienter expressus: cum & contractus humanus mutue traditionis & acceptationis necessario requirat manifestationem externam, ut nimis clarum est, & supra de sponsalibus probatum: & Sacramentum huic contractui ex institutione divina superadditum essentialiter debeat esse signum sensibile; huius autem Sacramentum pars essentialis est expressio mutui consensûs, traditionis, & acceptationis corporum. Ut proinde Sanchez l. 2. disp. 30. & Tambur. tract. 4. c. 3. num. 1. cum aliis merito censeant, sine utriusque consensu externo non posse consistere matrimonium etiam si DEUS utriusque consensum internum utrique revelaret. Eoque sensu necessario intelligendi sunt fa-

cri Canones, quando de solo consensu loquuntur: ut *c. cum locum. de sponsal. & matrimon.* Dicitur: matrimonium contrahi solo consensu: subintellige, expresse per signa. Ut patet ex contextu. Et alibi sæpius. Et specialiter *c. Tua Fraternitati, de sponsal.* dicitur: *Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris consensum: sed necessaria sunt quantum ad Ecclesiam, verba consensum exprimentia de presenti.* Intellige, quod Ecclesia requirat, ut consensus, qui alioquin etiam per nutus posset declarari non potest, exprimat per verba, ut certius Ecclesiæ constet. Et hinc in particulari quaeritur:

I. An necessario per verba?

Quamvis ad valorem, certum est, non requiri verba, sed valide posse contrahi matrimonium per signa vel nutus, non tantum à non valentibus loqui, de quibus expresse declarant Canones *c. cum apud c. Tua. de sponsal.* Sed etiam à loqui valentibus. Ut cum sexcentis AA. allegatis latè probat Sanchez cit. l. 2. ac alipassim: & apertè significat Concilium Florent. supra cit. dicens: *Matrimonium regulariter effici per mutuum consensum per verba de presenti.* Notas? *regulariter*: non ergò semper & necessario. Ratio est; quia Christus hoc Sacramentum instituit per modum contractus, seu potius contractui rationem Sacramenti addidit; at qualibet contractus signo impleri potest: ergò.

307 Quantum ad licitum verò ex suprà cit. c. Tu
Fraternitati. de sponsal. & usu Ecclesiæ non ad-
 mittentis nutus in potente loqui, *Rodrig. Pa-*
trus Ledesma, Sylvius, eosque citans *Averis*
hic quest. 3. colligunt obligationem sub morte
 li exprimendi consensum per verba in valentibus
 loqui. Sanchez cit. *disp. 31. num. 10.* in lo-
 cūs faciente culpam venialem agnoscit. Tan-
 dem per se loquendo (secluso scandalo aut
 periculo dubitandi de valore ex quo per acci-
 dens possit oriri obligatio & culpa gravis) nul-
 lam obligationem & culpam agnoscunt, *Pon-*
tius l. 2. c. 7. n. 14. Castro-Palao. disp. 2. de matri-
mon. punct. 7. num. 5. Herincx disp. 3. quest.
3. num. 1. Tambur. c. 3. num. 4. Sed Ecclesiæ
 consuetudinem observandam omnes monent.

11. Quibus verbis vel signis?

308 **R**egula sit: Illa verba requiruntur & suffi-
 ciunt, quæ certò & clarè in his circumstan-
 tiis significant, vel exprimunt consensum inter-
 num præsentem traditionis mutæ corporum ad
 usum conjugale. Plures formulas per occasionem
 dedi de sponsalib⁹ §. 4. plurimas habent *Sancius,*
Perez. alii: sed piget his immorari, cum hæc ætate
 in matrimoniis contrahendis in facie Ecclesiæ
 seu coram Parocho & Testibus non tolerantur
 signa ambigua seu litibus obnoxia; quin in
 Ritualibus exprimuntur certæ verborum for-
 mule certò significantes consensum. Com-
 munis jam ubique receptus mos est, ut
 Paro.

Sec. III. De Matrimonio ut est contractus. 281

Parocho seu Sacerdote assistente ac interrogante ex sponso primum : utrum hanc praesentem N. velit liberè ex institutione Christi accipere in uxorem, deinde ex sponsa : an praesentem N. similiter liberè velit accipere in maritum? singulis ad quaestionem respondentibus : *ita Domine.* (Adeo ut forma hujus contractus & Sacramenti consistat in duobus verbulis : *ita Domine.*) Deinde subjungit Sacerdos *Matrimonium per vos contractum secundum ordinem Sanctae Matris Ecclesiae, ego auctoritate, quâ in hac parte fungor, ratifico, confirmo, & benedico in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.*

III. Quo Ordine :

Similis jam in praxi supervacua quaestio est : *309*
quisnam sponzorū prius interrogandus, ut praedictum consensum externum praebet, vir, an mulier? certè *Covarruvias* censet, honestum esse, ut prius femina. *Sanchez*, cum aliis honestius censet, ut prius vir, qui est & erit caput mulieris : consentiente Rituali Romano : de cetero insinuans, observandam esse consuetudinem cujusque Ecclesiae.

IV. Qua simultate?

I. **C**ertum est, non requiri necessariò simul-*310*
tatem physicam, seu ut simul statim in continenti uterque contrahens proferat consensum suum. Ut nimis clarum est, quando contrahitur inter absentes per epistolam vel procuratorem.

S s

rat o-

ratorem. Sed sufficit simultas moralis, ut unus proferat post alterum, quamdiu durat seu revocatus non est consensus prolatus prioris; cuius proinde intentio principaliter attendenda est. Communissima: ac pluribus congestis Sanchez *l. 2. disp. 22.* Mei que omnes. Ratio est: quia nec ratio contractus, nec consequenter ratio Sacramenti contractui huic superaddita maiorem simultatem exigit ullo jure veteri, vel novo: sed neque Concilium Tridentinum requirens presentiam Parochi & testium quidquam innovat quoad simultatem: Nam & in aliis contractibus nonnullis jura requirunt presentiam Notarii & testium, sed inde non infertur necessitatis simultanei consensuum contrahentium: adhibeatur ergo Parochus cum testibus, quando altera pars consensum suum exprimet. Jam vero merito urgetur Quantum possit intercedere tempus inter consensum prolatum unius & alterius, ut matrimonium valide contrahatur? Jam dixi: principaliter attendendam esse intentionem prioris contrahentis: & ideo

- 311 II. Quando matrimonium contrahitur inter presentes, maxime jure novo in presentia Parochi & testium, praesumitur prior consensisse sub conditione: Si & altera pars modò statim, consentiat; adeoque velle, ut altera pars statim, durante saltem hoc eodem congressu, consensum suum præbeat, quâ tunc non consentiente, non censetur manere suspensus prior consensus, sed exspirasse, nisi is aliter exprimeret, & spatium

dip.

diutius permetteret. Similiter & quando contrahitur inter absentes per Procuratorem vel epistolam, necessario durabit consensus prioris: quantum tempus humano modo intercedere debet & solet, usque dum ad alium locum perveniat epistola vel Procurator, & comode conveniri possit altera pars, ut cum debita solemnitate adjungat suum consensum: neq; præsuntur prior perseverare in consensu ultra ad longum tempus, aut intendisse, ut altera pars post habitam notitiam possit ultra ad annos usq; differre suum consensum; quare & tunc post notabilem moram alterius partis censetur consensus prioris expirasse, nisi similiter aliud expreterit, & se ulterius expectare velle significaverit: quo casu nisi certum tempus assignasset, v.g. intra annum vel tot menses, nullum taxandum erit tempus, sed quocunque tempore postea altera parte cum debita solemnitate consentiente, matrimonium valide contrahetur, consensu prioris nunquam revocato. Ita post *Navar.* & alios *Hurtadus hic disp. 3. §. 8. Tambur. c. 3. num. 10. Herincx disp. 3. c. 3. num. 16.*

III. Ratio dictorum est; quia ex una parte æquum non est, quod prior contrahens debeat expectare alterius consensum ad quodcunque ei libitum tempus: ergo si alter non exprimat, censendus est velle, & alteram partem consentire, aut statim nunc præsentem, aut statim post notitiam & opportunitatem habitam, absentem: & non ulterius consensum suum extendere.

re. Ex altera autem parte matrimonium est Sacramentum additum contractui humano ac civili, qualis semper subsistit, si non revocato consensu ab altero alter quocunque tempore consentit: ergo si prior consentiens nullum tempus alteri ad consentiendum determinavit, neque suum consensum interim revocavit, quocunque tempore alter postea consentit, matrimonium subsistit, nec erit, unde certum tempus taxari debeat. Gratis ergo & divinatorie taxant septennium *Sotus*, biennium *Henricus*, annum *Ledesma*: Scrupulose autem Sanchez cit. dist. 32. num. 7, relinquit prudentis arbitrio consideratis circumstantiis particularibus; cum latissime timoratus dubitaret, an circumstantiis bene & omnes expensæ essent. Ut bene notat Tambur. cit. num. 10. in fine.

§ 13 IV. Dixi, & intellige semper: *quandiu duraverit, seu non revocatus fuerit prioris consensus*. Censetur autem non durare, sed revocari consensus aut explicitè, ut, si positivè incipiat dissentire, & dicat, se amplius nolle: aut implicitè vel indirectè, ut, si interim per verba de presenti contrahat cum alia, vel si transeat tempus præfixum, pro quo fortè consensit. Addit etiam Layman, Si altera parte nolente statim consentire, prior consentiens affirmet, se nunc consensum revocasse, ipsi credendum esse; quia, ut dictum, nisi contrarium constet, præsumitur consensisse sub dicta conditione; Si & alter statim consensum præbeat.

Potest

Potest autem prior consentiens suum con-³¹⁴
sensum revocare semper quousque alterius par-
tis consensum prolatum perceperit, postea ne-
quaquam. Ratio est, quia quando sponsus v. g.
dixit sponsæ: *accipio te in meam uxorem*: neces-
sariò subintellexit, simulque significavit: se si-
mul acceptare velle consensum, quem datura es-
set sponsa; neque enim matrimonium consiste-
re potest sine tali acceptatione, ut ex dictis patet:
ergò quamprimum sponsa suum consensum ex-
pressit, v. g. dicens: *Et ego te accipio in meum*
maritum: vel interrogata à Parocho dicat: *Ita*
Domine. jam purificata est conditio sub qua se
obligavit, adeoque matrimonium simpliciter
perfectum est: ergò frustra dicet postea: *revo-*
co meum, vel non accepto tuum consensum.
Prout lepidè alicubi contigisse narrat *Gobat cit.*
Si tamen ponamus casum, quo verba sponsæ tam
tardè venirent ad aures sponsi, ut antequam ea
audiret, ipse diceret: *renuo*, vel non accepto
tuum consensum; utique non valeret matrimo-
nium; quia, ut dixi, sponsus potuit revocare
priorem voluntatem tamdiu, quamdiu non ma-
nifestatur ipsi consensus sponsæ. Sed hæc sunt
omniò extraordinaria & vix possibilia. Refert
& meritò metaphysicum hunc casum vocat
Cardinal. de Lugo *Respons. Moral. l. I. dub. 42.*

§. V.

Inter personas habiles.

Certæ personæ habiles ad validè & licitè
contrahendum matrimonium sunt mas &
fœmi-

foemina nullo dirimente vel impediēte impedimento matrimonii obstricti juxta dicta *sect. 1. tota*: Aut per dispensationem legitimam habilitari, de qua suo loco. Solū hic quari potest, & quidem utilissimè: An valeat matrimonium quando ignoratur, dubitatur, vel falsò putatur adesse impedimentum dirimens? Do breves Resolutiones.

- § 16 I. Certissimum est, quando reverà subest impedimentum aliquod dirimens, quantumvis ignoratum ab uno, vel utroque contrahente, ignorantia etiam invincibili seu juris (v. g. quod copula habita cum una inducat affinitatē & impedimentum contrahendi cum alia ejusdem consanguinea) Aut facti, ut, quod conjux prior mortuus putatus, adhuc vivat, &c. matrimonium esse nullum. Communissima DD: cum Sanchez *l. 7. disp. 17. Coninck. dub. 27. num. 13. Perez disp. 39. sect. 4.* alii passim (excepto uno vel altero etiam quoad impedimentum criminis, poenam sapiens, ut suo loco notatum) Ratio est; quia ignorantia, etsi excuset à peccato contra legem prohibentem tantum, cum nihil possit esse peccatum, nisi volitum, adeoque necessario quoad malitiam seu prohibitionem præcognitum: minime tamen tollit inhabilitatem ad agendum, ac nullitatem actus per leges irritantes seu inhabilitantes inductam, cum etiā ignorans possit fieri inhabilis ad contrahendum. Notum est ex materia de Legibus. Et hinc videmus quotidie dispensari cum iis, qui oculo

laborantes impedimento ignari & bona fide contraxerunt : & post notitiam impedimenti, donec obtineant dispensationem, jubentur abstinere à copula maritali simpliciter, ut videbimus.

At quid si post dispensationem obtentam à confessorio v. g. sed illis nondum communicatam, illi iterum consentiant? validumne erit matrimonium? *ix.* Cum distinctione: manere invalidum, si absolute consenserunt; quia sic solum ratificant consensum priorem, qui cum fuit nullus, consequenter & ipsa ratificatio nulla erit. Validum autem evadet matrimonium, si consenserunt sub conditione: si dispensatio jam impetrata sit. Ut ex alibi dictis nosse debes.

II. Quando reverà nullum subest impedimentum, contrahens, tamen uterque vel alter³¹⁷ uter dubitat, vel suspicatur, an non inter ipsos sit impedimentum v. g. affinitatis, consanguinitatis; sed postea certò cognoverunt, nullum fuisse impedimentum; certum videtur, matrimonium esse validum. Communis DD. cum Sanchez *l. 2. disp. 33.* Castro-Palao Hurtad. alii cum Tambur. *tract. 24. c. 2. num. 2.* Ratio est; quia tales dubitantes vel suspicantes tantum de impedimento contraxerunt, quasi sub conditione: si possumus, si sumus habiles; at jam poterant, jam habiles erant: ergò jam absolutus, atque adeò efficax erat consensus.

III. Quando contrahens uterque vel alter³¹⁸ uter

uter omnino certo sibi persuadet, adesse impedimentum dirimens ejusque vim agnoscit, cum tamen revera nullum sit, matrimonium simpliciter erit nullum. Ita post alios Tambur. cit. 2. §. 2. num. 13. Herincx disp. 6. quest. 3. num. 25. Ratio est; quia qui firmiter credit, laborare se impedimento dirimente, non potest absolute & efficaciter consentire in matrimonium, nam impossibile apprehensum nulla esse potest efficacia voluntatis, seu efficax voluntas & : quod ut impossibile apprehenditur, non potest quis efficaciter velle: Nec talis consensus sub conditione: *Si forte possum, si forte sum habilis: si forte impedimentum non adest, &c.* Nam sic jam non firmiter putaret, adesse impedimentum, sed dubitaret solum, adeoque esse semus in causa numeri precedentis.

319 IV. Contra tamen matrimonium valere, docet Covarruvias, alii cum Sanchez cit. probante variis rationibus solutis à Tambur. cit. Et sapienter advertit noster Herincx cit. Posse fieri, ut falso putantes se esse consanguineos v. g. si mul tamen suspicentur, forte non esse in tam arcto gradu, qui matrimonium dirimat: aut falso pro certo putantes, priorem conjugem adhuc vivere, simul cogitent, posse esse; quod jam obierit: aut certe ipsi vim impedimenti dirimentis non bene penetrant &c. tales poterunt habere intensionem sufficientem contrahendi validum matrimonium, scilicet: conditionatam vel restrictam: *Si possum, in quantum possum, si nihil obstat*

obstet, si nullum adsit impedimentum, aut faciendi, quidquid possum, &c. Et sic, si non adsit impedimentum, validum erit matrimonium; attamen adhuc mortaliter illicitum propter conscientiam practicè dubiam in materia gravis peccati.

§. IV.

Non necessario presentes: Sed satis per epistolam.

Certum est apud omnes, sicut cæteros contractus civiles, ita etiam matrimonii sacramentalem contractum posse celebrari inter absentes per epistolam. Habetur expressè in iure civili, *L. mulierem ff. De ritu nuptiarum.* & *L. sufficit. ff. De sponsal. Praxin*, servatâ formâ Tridentini, describit Castro - Palaus *hic disp. 2. punct. 9.* his verbis: *Debet traditio & acceptatio utriusque contrahentis coram eodem Parocho & testibus fieri, alias non possent testari de matrimonio; id vero fit, si scribas Maria: Te ipsum ei in maritum tradere, eamque in uxorem ex tunc accipere: ipsaque acceptas litteras legens coram Parocho & testibus affirmet, se etiam tibi tradere & traditionem à te factam acceptare. En tibi mutua traditio & acceptatio utriusque contrahentis fit coram Parocho & testibus; existimo tamen, necessarium esse, quòd Parochus & testes agnoscant tuas litteras, ut sciant, cujus traditionem mulier accipiet: ut notavit Coninck. Sic Castro Palaus. Ais: qui sic per epistolam (idemque qui per procuratorem) contrahit ma-*

trimonium, ignorat an alter sit benè dispositus ad Sacramentum, ejusque effectum suscipiendum ergò exponit se periculo cooperandi cum peccato alterius, si fortè sit in statu peccati. Negando consequentiam; Cum enim quilibet sit existimandus bonus, nisi contrarium constet, poterit alius morali certitudine presumere, alium esse benè dispositum.

Vel per Procuratorem.

321 **C**ertum quoque est & magis usitatum, maxime inter Principes & Magnates matrimonium validè & licitè contrahi per procuratorem: estque expressum in jure Canonico *Finali de Procuratoribus*. Et latissime tractant Sanchez l. 2. disp. 12. Martinus Perez. De matrimonio. disp. 13. sect. 7. Dicastil. disp. 2. dñe. 15. alii, ex quibus summarie curiosule accipe sequentia.

322 **I.** Substantia contractus & Sacramenti matrimonii per Procuratorem initi consistit in duplici actu, & Principalis, & Procuratoris. Primus est actus Principalis constituentis procuratorem ac mandantis ipsi, suo nomine contrahere matrimonium cum tali certa personam, aut etià generaliter consentientis in illam personam, quam Procurator electurus est; quia adhuc est ad certam personam. Ut ex *Contractu Aversa* & communi notat Tambur. cit. 4. §. 1. num. 2. Secundus est actus Procuratoris exequentis ac consensum Principalis ejus nominis exprimentis coram Paocho & testibus, quod

ministerium est essentialiter perfectivum contractus, adeo, ut tunc consensus conjugalis integretur partim ex mandato Principalis, partim ex ministerio Procuratoris; non tamen ideo Procurator est minister Sacramenti (quare neque ad hoc debet esse in statu gratiæ, imò neque requiritur sexus diversitas, quin possit foemina nomine viri contrahere cum foemina. Ut notant Sanchez & Coninck citati) quia non agit nomine suo, sed nomine Principalis mandantis, quin principaliter mediante Procureatore profert & adhibet consensum, ideoque ejus simpliciter censetur esse actus; juxta notam regulam: *Quod quis per alium facit, per se facere censetur.* Quare etiam in hoc tantum actu executivo Procuratoris, juxta formam Tridentini, debet adhiberi præsentia Parochi & testium, non verò, quando datur mandatum Procuratori: juxta communem & veram sententiam Sanchez, Coninck, Castro-Palai, l. c. Ratio est; quia Tridentinum requirit præsentiam Parochi & testium, quando contrahitur matrimonium, ut ut illi testari possit de jam contracto nihil vero disponit de mandato ad contrahendum: atqui matrimonium contrahitur, quando Procurator nomine alterius præbet consensum, suscipitque consensum alterius: non verò quando constituitur Procurator ad illud. Addunt Sanchez & ex eo Tamb, cit. Parochum & testes non obligari ad videndum litteras mandati; ipsi enim solum testes esse debent de ipso consensu matrimonii facto à Procureatore, qui

fit defacto legitimus, non verò ut legitimus cognitus ab ipsis.

323 II. Forma contrahendi per Procuratorem talis præscribiturà Dicastillo *hic num. 146.* Ego nomine talis N. contraho tecum matrimonium aut: nomine Petri accipio te uxorem; aut Petrus per me accipit te in uxorem, vel contrahit tecum matrimonium. Respondebit fœmina & ego tecum tanquam Procuratore Petri matrimonium contraho; vel: per te tanquam Procuratorem contraho matrimonium cum Petro: accipio Petrum in maritum, &c. (idem omnino est in opposito casu, si fœmina per Procuratorem contrahit matrimonium cum viro.) Et en tibi jam matrimonium perfectum & ratum. Sed neque omninò ridendus videtur bonus ille vir, qui in solempni convivio coram aliis sanctam ejus innocentiam ridentibus dixit: Principem suum per Procuratorem matrimonium consummare. Nam in Germania matrimonio rato per Procuratorem celebrato additur cæremonia utilis ad aliqua jura, aliquo modo adumbrans consummationem matrimonii: ut videlicet præsentibus aliis decumbant in uno lecto novâ nupta & Procurator, illa integrè vestita, ille non modò vestitus, sed etiam toto corpore cataphractus, quæ nimirum cæremoniâ significare videntur, adeo firmum velle esse matrimonium contractum ad certa jura, ac si defacto jam esset consummatum.

324 III. Principalis ergò contrahens post inter-

datum datum Procuratori contrahendi cum aliqua (vel aliquo) necessariò debet perseverare in suo consensu usque ad executionem mandati, ad hoc ut matrimonium contrahatur; nam si interea, antequam Procurator officium impleat, is consensum suum revocet, sive expresse sive implicite v. g. contrahendo cum alia per se vel per alium Procuratorem constitutum; & nihilominus Procurator hujus revocationis infcius (multò magis conscius) nomine ejus contrahat, matrimonium erit nullum; quia essentiale contractui matrimonii est, adesse consensum utriusque; nunc autem jam unus consensus deficit. Nec refert, quòd alii contractus politici validè fiant per Procuratorem vel mandatarium revocatum, quando revocatio nec Procuratori, nec parti alteri innotuit. Juxta *L. si mandatum ff. mandati*. Et alibi. Nam Respublica vel Ecclesia supplere possunt consensum contrahentium circa res temporales & politicas; unde pro quiete & bono publico supplent in dicto casu: at verò circa matrimonium supplere consensum nequeunt, cum consensus proprius conjugis sit de essentia matrimonii, sine quo per nullam auctoritatem matrimonium consistere potest. Ut paulò supra audivisti. Notat tamen *Castro-Palaus* cum *Tambur.* cit. *num.* 8. si post consensum datum Procuratori, dissensitas quidem, sed deinde iterum, priusquam Procurator nomine tuo contrahat, consentias, validum foret matrimonium; quia tunc in

contractu jam adest consensus. At, quid si constituiti Procuratorem fictè & non vero animo: sed postea eo tempore, quo Procurator nomine tuo contrahit, verum consensum habeas: validumne tunc fiet tuum matrimonium? Validum pronuntiat Sanchez cit. *disp. 11. num. 13.* qui jam adest consensus requisitus. Sed rectius validum negat Coninck *disp. 24. dub. 9. num. 72.* Ratio urgens est; quia cum prima constitutio Procuratoris fuerit nulla ex defectu tui consensus, is non potuit matrimonium contrahere, ut verus Procurator tuus & tuo nomine: ergo nulliter contraxit. Ergo parum juvat, quod postea longe distans consenteris; oportebat enim de novo Procuratorem legitime constituere ad tuum consensum exprimendum.

325. IV. Principalis contrahens, cum ipse sit minister, & suscipiens Sacramentum hoc, debet esse in statu gratiæ, non quidem necessario eo tempore, quo Procuratorem constituit, vel epistolam scribit, sed eo, quo verosimile est fore, ut Procurator nomine ipsius contrahat, quove epistola legatur. Procurator autem ipse non peccat, si, dum contrahit matrimonium, est in statu peccati mortalis; quia nec recipit in se Sacramentum, nec nomine suo ministrat. Denique rectissime monet Sanchez *disp. 120. num. 31.* optime facturos contrahentes per Procuratorem vel epistolam, si deinde per se ipsos iterum contrahant, ut certius sit matrimonium, si forte illegitimum quid intercurrerit: nec tamen

sect. III. De Matrimonio ut est contractus. 295
me s (inquit) de iteratione, quæ licet in aliis
Sacramentis manente eadem materia, prohibea-
tur, non tamen prohibeatur in Sacramento ma-
trimonii, quia hoc fundatur in ratione contra-
ctus civilis, qui iterari potest & solet. Sic San-
chez. Ubi tamen nota, non semper fieri Sacra-
mentum, quoties renovatur consensus, sed so-
lum, quando primò ritè perficitur contractus,
si antea propter aliquem defectum legitimè
perfectus non fuit.

S U B S E C T I O.

De Consensu conditionato.

S U M M A R I U M.

326. Possunt quidem, raro tamen admitti debent matri-
monia sub conditione, præsertim de futuro.
327. Matrimonium contractum sub conditione de præ-
senti vel præterito, statim valet, si conditio vera est;
& statim nullum est, si conditio falsa.
329. Nec eo uti possunt, donec conditio existere cognosca-
tur.
331. Matrimonium sub conditione de futuro honesta &
possibili initum.
332. Suspenditur usque ad conditionis eventum.
333. Qua posita statim perficitur, sine novo consensu.
334. Et sine nova assistentia Parochi, & testium.
335. Exceptio.
336. Conditio de futuro turpis vel impossibilis, an &
quando irrita? usque ad n. 341.
341. Irrita conditio turpis repugnans substantiæ matri-
monii.
342. Ejusque triplici bono, fidei, prolis, & Sacra-
menti.
343. An valeat, si contrahant cum pacto vel conditione
nunquam generandi?

326 **N**ullo quidem juris textu prohibentur matrimonia conditionata, scilicet inita sub conditione sive de presenti vel præterito, sive de futuro, dummodo non turpi, impossibili vel repugnante substantiæ matrimonii. Imò Urbanus III. c. *super eo. de condition. apposit.* expressè dicit: *Canonicis institutionibus non improbari contractum, quo quidam in quadam mulierem consensit* (id est contraxit de presenti. *Glossa, Fagnanus, alii ibidem*) *pater ejus suum præstare consensum.* Quare Navar. *Consil. I. de condition. apposit.* Dicunt alii, videntur approbare potius, quàm improbare conditiones in matrimonio. Sed merito Tambur. *tract. 4. c. 5. §. 10. & Gobat cas. sum. 138.* censent & monent, à Parocho non esse admittendas in matrimoniis conditiones, præsertim de futuro, nisi ob raram & urgentissimam causam; sed si alicujus conditionis impletio ad matrimonium expectanda sit, v. g. ut sponsus obtineat libertatem, officium, &c. expectetur, antequam illud per verba de presenti celebretur; Ratio est multiplex; 1. Quia ejusmodi conditionum adjectio repugnat mori patrio. 2. Quia facile tales conditionate contrahentes sibi persuadebunt, valere matrimonium ante eventum vel notitiam conditionis appositæ, & facient ante tempus, quæ faciunt veri conjuges. 3. Quia cùm juxta probabilissimam sententiam à nobis admittendam illo ipso momento, quo impletur conditio in mari-

matrimonio posita, illud convalescat absque novo consensu, & novâ præsentiâ Parochi & testium, fiet sæpius ut matrimonii Sacramentum conficiatur, dum alter vel uterque conjugum est in statu peccati mortalis, in ebrietate, aut nescio, quibus occupatus, insigni Sacramenti irreverentiâ. 4. Ex istis conditionibus non subsistentibus, vel non impletis possunt oriri gravia incommoda; scandala, dissensiones, &c. ut consideranti patet, & infra notabitur. Quia tamen posset subindè esse ratio urgens contrahendi matrimonium sub aliqua conditione, & reverà contrahentes aliquando tales conditiones occultè apponunt in contrahendo matrimonio: pro pleniori intellectu ejus naturæ, & non inutili notitia confessarii, agam de his strictè, de quibus latissimè Sanchez l. 5. *rote De Matrimon. Perez, Dicastil. Alii.*

§. I.

Conditio de præsenti vel præterito.

I. **M**atrimonium contractum sub conditione relata in præsens vel præteritum (v. g. contrahe tecum, si filia Titii es, si legitima, si virgo: Si navis advenit, si pater mortuus est, &c. statim valet, si conditio vera est: & statim nullum est, si conditio falsa est. Certum apud omnes. Habetur variis textibus juris, apud Layman tract. 10. part. 2. c. 7. num. 1. Ratio est; quia contractus quilibet ex convenientium voluntate legem & conditiones accipit: si

T §

ergò

ergo ea sit contrahentium voluntas, ut, si hoc existat, stipulatio rata sit, si hoc non existat, stipulatio irrita; ita statim erit, sicut inter se conveniunt. Quare *L. institutis. ff. De conditionibus* dicitur: *Quod nulla sit conditio, quae in praeteritum conferatur vel praesens*; quia nimirum non suspendit actum, sed facit, ut statim valeat, vel non valeat.

328 II. Neque verò interest, quod contrahentes, vel unus eorum ignoret conditionem appellationem subsistere. Ut contra *Coninck* & alios, et communi notat *Layman* cit. cum *Hurtado* & aliis. Et expresse habetur *L. Cum ad praesens. ff. De rebus creditis. Stipulatio tenet, quamvis ignorare contrahentes conditionem ignorent*. Quare si contraxisti cum puella: Si nobilis sit; aut illa tecum: Si officium à Rege habes: & conditio subsistat, jam ratum & validum erit matrimonium, etsi tu nondum ejus nobilitatem, neque illa tuum officium cognoscat: quia non contraxistis sub conditione nobilitatis cognita vel officii cogniti, sed sub conditione nobilitatis vel officii, si existat.

329 III. Quamvis autem conditio de praeterito vel praesenti non suspendat matrimonium quoad esse vel valorem, ut dictum est (sicut suspendit conditio de futuro,) suspendit tamen quoad usum licitum, quousque conditio existere cognoscatur; licet enim matrimonium sub tali conditione initum reverà perfectum jam sit, si tunc subsistat conditio, sub qua est initum: non tamen

tamen est permissus ejus usus, donec cognoscatur ad esse illa conditio; quia alioquin exponitur se periculo fornicationis, si forte conditio non subsistat, & ideo matrimonium nullum sit.

Hic incidenter observa. Specialis illa conditio: *Si virgo es*, involvit hanc de futuro: *Si te reperero virginem*: & duplicem sensum habere potest: 1. Si post diligentem inquisitionem, aut factam à Matronis inspectionem, cognovero te esse virginem. 2. Si in primo concubitu tecum, te deprehendero virginem esse. Primo sensu licita est ea conditio, ac proinde virginitatis defectus impedit valorem matrimonii. Secundò sensu turpis est conditio; quia provocat sponsam ad faciendam potestatem sui corporis, priusquam sit verum matrimonium: ergò habenda pro non adjecta, aut si seriò adjecta fuit; contractus rescindendus erit.

IV. Si conditio talis de præsenti vel præterito, reverà non subsistat, irritum manet matrimonium & ratum & consummatum, v. g. Titius serio dixit Sempronio: *Si virgo es, te duco uxorem; si virgo non sis, nullum esto matrimonium nostrum*. Post contractum & consummatum matrimonium, deprehenditur Sempronia non fuisse virgo, sed ab alio corrupta. Siquidem Titius permansit constanter in voluntate non habendi Semproniam in uxorem, si deprehendatur non esse virgo, sanè licet ante illam deprehensionem centies fuisset commixtus cum illà, nullum seu ratum seu consummatum extitisset

matrimonium, sed post illas tot copulas potuisset illam repudiare, si postea cognovisset certò, fuisse corruptam ab alio. Juxta Comuniſſimam DD. Et in casu facto benè resolvit Prosper Fagnanus in c. *Si conditiones. De Condition. Appoſ.* Cosmus coram Parocho & testibus contraxit matrimonium cum Anna: *Anna, si legitima, ducere in uxorem.* Deinde matrimonium cum illa consummavit, ac prolem inde suscepit; postea compertum est, Annam non fuisse legitimam. Quæsitum est primò: An illud matrimonium fuerit ab initio nullum ob defectum conditionis? Secundò: an non fuerit validatum per copulam multiplicem subsequenter? Et rectè respondet ad primam quæſtionem affirmative; quandoquidem ex verbis Cosmi apparebat, ipsius consensum verè pendere à veritate adjectæ conditionis. Ad secundam quæſtionem respondet negativè; eo quòd copulam exercuerit potius ex constanti falsa opinione, quòd Anna esset legitima, quàm ex animo habendi illam pro uxore, etiam casu, quo fortè non esset legitima. *Sic ille,* asserens esse omnium consensum. Aliud tamen dicendum fuisset, si Cosmus post cognitum defectum Natalium, adhuc copulatus fuisset carnaliter Annæ; tunc enim jura præsumerent, eum recessisse à conditione prius appoſita, ejusq; consensum desiisse pendere à legitimatione uxoris; ideo tunc matrimonium convaluisset, tuppõſitâ ſententiâ, quòd matrimonium invalidè contractum coram Parocho

Parocho & testibus possit revalidari sine nova assistentia Parochi ac testium. De quo *cap. sequent.* Ut benè notat Gobat *cas. 5. num. 142.* & rursus : *tract. 9. cas. 5. num. 138.* rectè rursus inculcans , Parochum non debere extra casum magnæ necessitatis assistere matrimoniis conditionatis, nec permittere, ut contractui matrimonii conditiones apponantur. En quàm ingentia mala poterant oriri ex casu proposito, postquam cognovit Cosmaus (vel suprà Titius,) se fuisse tam turpiter deceptum : & quid si, ut jure poterat, repudiasset illam tot mortalibus notam Notham? dixi autem : *Post cognitum defectum* ; quamdiu enim defectum non cognoscit, non præsumitur recedere à conditione de præsentis vel præteriti per copulam carnalem, ut dictum est. Sed benè tunc præsumitur recedere à conditione apposita relata in futurum : ut mox dicam *§. sequent.* & in simili dixi suprà. De Sponsalibus conditionatis.

§. II.

Conditio de futuro honesta & possibilis.

Matrimonium contractum sub condicione honesta ac possibili in futurum relata
v. g. accipio te, si pater tuus consenserit : si mille florenos in dotem dederit &c. suspenditur usq; ad conditionis eventum ; eâ verò eveniente statim perficitur matrimonium absque novo requisito contrahentium consensu : itemque absque nova assistentia Parochi & testium. Excepto : Si inhabiles

habiles ob impedimentum dirimens contraxissent sub conditione: *Si Papa dispensaverit.* ita DD. citandi. Explico particulatim.

332 I. *Suspenditur usque ad conditionis eventum.* Omnes. Et expressè habetur *c. super eo. Di. Condition. Appos.* Ratio est: quia conditio propriè dicta, & in futurum relata suspendit actum, cui apponitur. Ut habetur utroque jure: & Canonico: *c. cit. Super eo. &c. De illis. eodem: & Civili: L. Si ita stipulatus ff. De Verbor. obligation.* Quod tamen intelligi debet, si conditio apponatur in ipso contractu; si enim contractus jam semel absoluto consensu perfectus sit, conditio deindè illi apponi non potest. *L. 4. De donationibus.* Et quamvis alii contractus absolute initi postea novâ stipulatione per mutuum consensum sub conditione infirmari possint; ut nisi hoc fiat, vel hoc feceris; donatio vel venditio rescindi possit: Secus tamen est in matrimonio, quod semel valide nulla voluntate contraria dissolvitur. Sicut notavit Sanchez *l. 5. disp. 6. num. 4.* Insuper nota duo: Unum: Si in tali casu sponsi ante adventum conditionis alio absoluto consensu de præsentì contrahant, aut carnaliter jungantur, statim sit matrimonium ratum; quia censetur recessisse à conditione antea in futurum relata. Prout respondit Alexander III. *cit. c. de illis.* Et habetur etiam *c. Per rurs. Di. condition. Appos.* Etenim in dubio semper præsumitur sponsus v. g. affectu maritali, non autem fornicario accedere ad sponsam: ideoque

rece-

Seçt. III. De Matrimonio ut est contractus. 303

recedere à conditione de futuro antea appositâ, & jam velle eam habere pro non appositâ. Alterum est: Qui sub conditione de futuro duxit unam, ante eventum illius conditionis, injustè quidem, validè tamen contrahit matrimonium absolutè & indissolubiliter cum alia. Ita quando quis duas duxit sub conditione, valebit matrimonium illius, cujus conditio prius est impleta. Sanchez l. 4. disp. 8. Dicastil. disp. 5. dub. 8. Gobat. tract. 50. cas. 12. num. 472. Ut contra alios alibi indicatum est.

II. *Eveniente conditione statim perficitur ma-* 333
rimonium, nullo requisito novo contrahentium consensu. Ita communis Canonistarum in cit. c. *Super eo.* Glossa, Innocent. Hostiensis; Abbas alii cum Navar. c. 22. num. 63. & Consil. 1. De condition. appos. & ex Theologis Paludanus, Petrus Sotus, aliisque congestis Sanchez cit. l. 5. disp. 8. Coninck disp. 29. dub. 1. Layman tract. 10. l. 5. part. 2. c. 7. num. 2. Cardinal. de Lugo De pœnitent. disp. 13. Seçt. 5. Capl. Hurtad. hic disp. 7. diff. 3. Dicastil. disp. 5. dub. 6. num. 69. Castro-Palaus disp. 2. punct. 11. §. 2. Perez disp. 16. Seçt. 13. fusè, alii apud ipsos. Ratio potissima est; quia ita declarârunt authenticè Pius V. & Clemens VIII. Teste locupletissimo Prospero Fagnano in idem c. *Super eo.* Ubi per extensum refert illas Declarationes, ac testatur ita servari in Curia Romana. Et probatur receptissimo axiomate: Quod consensus conditionatus positâ conditione, transeat in absolutum

tum. Ut habetur *L. Potior. ff. Qui potiores in pignore. & L. Hac venditio. ff. De contrahend. emptio.* Ibi: *Conditionales venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio.* Quando ergo dicis: accipio te in uxorem, si pater consenserit, perinde est, ac si dicas: jam vero habeo voluntatem & consensum habendi te in uxorem; at nolo, ut effectus hujus consensu existat, priusquam pater consentiat; volo autem jam & omnino consentio, ut quamprimum ipse consenserit, sis absolute mea uxor: Ergo posita conditione absque novo consensu jam absolute uxor erit. Confirmat *Layman* cit. Sicut se habet consensus de futuro ad contractum sponsaliorum, ita se habet consensus de presenti ad contractum matrimonii: atqui omnes fatentur, & constat ex *c. Unico. Desponsal. in 6.* consensum de futuro conditionatum, (v.g. accipiam te, si pater mille florenos in dotem dederit) eveniente conditione sine novo consensu purificari & effici sponsalia absoluta: ergo etiam fateri debemus, consensum de presenti conditionatum, (accipio te nunc in uxorem, si pater mille florenos dederit,) posita conditione transire in matrimonium purum & absolutum.

Contrarium tamen, ac novum consensum requiri, docet sane communior Theologorum Sententia *D. Thomas, Pontius, Diana*, alii cum *Tambur. Tract. 4. §. 4. num. 5.* Decisio Rotae apud *Dianam* parte 6. in calice. Quorum rationes bene dissolvunt *Sanchez, Layman, Pever,*

alii cit. quos curiosus videre potest, mihi non vacat. immorari.

III. Absque novâ assistentiâ Parochi & testium 3334

Quando nimirum matrimonium sub conditione in futurum relata jam celebratum est coram Parocho & testibus, nihil opus est, ut postea, eveniente conditione, de novo adhibeatur Parochus cum testibus. Ita cum aliis Sanchez cit. disp. 8. num. 24. & fusissime disputans, tandem inclinans in hanc sententiam *Dicastil. cit.* Ratio pro interim sufficiens est, quia probabilissima, omnino tuta & praxi recepta sententia infra suo loco austruenda est: Quando matrimonium coram Parocho & testibus omnino fide vel aliunde invalide contractum fuit, & postea, deposita fictione vel dispensatione impetrata, novo consensu revalidatur, non requiritur necessariò nova assistentia Parochi & testium: ergò neque in nostro casu, quando matrimonium prius sub conditione contractum fuit. Contrarium tamen docent *Ledesma, Coninck, Bonacina, Hurtad.* alii cum *Perez cit. sect. 14.* & ut probabiliorē tenet *Layman cit. num. 3.* Ratio non contemnenda est; quia Parochus & testes à concilio requiruntur, ut intelligant matrimonium verè & substantialiter contractum esse, & sic de eo in foro externo, ad multa vitanda incommoda, testari possint; sed nisi intersint eventui seu impletiōi conditionis, aut saltem à contrahentibus audiant, conditionem appositam impletam esse, vel defacto subsistere, revera nesciunt, utrum

trum matrimonium verè & substantialiter contractum sit : nec consequenter de eo contractu in foro externo testificare possunt, sed tantum de contractu inchoato, adhuc in futurum pendente & solubili: ergo, &c. Sed *ix.* Negando maiorem, pro omni eventu, ob instantiam positam à nobis, cum sæpè neque ipsi contrahentes, minus assistentes scire possint, an matrimonium verè & substantialiter contractum sit, ob impedimentum latens. Sufficit ergo ad intentum principale Concilii, Parochum & testes testificare posse matrimonium coram se & non clandestinè, quoquo tandem modo, contractum esse, dummodò patenter non nullo.

- 335 IV. Exceptio: Si inhabiles ob impedimentum dirimens, ad contrahendum contraxissent sub conditione: *Si Papa dispensaverit.* Tunc enim ea dispensatione impetrata, probabilius est sponsalia purificari; matrimonium autem certò ratum fieri debere per novum consensum coram Parocho & testibus. Ita cum aliis Layman cit. *num. 5.* Prima pars probatur; quia desponsatio facta per verba de præsentibus sub conditione possibili in futurum relatâ. v. g. *si Papa dispensaverit*: habet saltem vim desponsationis conditionalis de futuro: ergo sicut sponsalia de futuro sub conditione dispensationis Papalis, ea eveniente purificantur: ita etiam eadem desponsatio sub eadem conditione facta per verba de præsentibus, ea eveniente purificari debet. Secunda pars

pars est ferè communis, teste Navarro. l. 4. *con-*
sil. 14. de sponsal. & Layman. cit. (contra tamen
Sanchez, Coninck, alios non paucos) Ratio est à
Layman benè data: quòd nunquam præsumen-
 dum sit, mentem Pontificis dispensantis esse, ut
 matrimonium præterito tempore contractum
 valeat, sed, ut post collatam dispensationem
 præmissis denuntiationibus in facie Ecclesiæ
 contrahere liceat: sicut apertè colligitur ex Bul-
 lis & Rescriptis Pontificum.

§. III.

Conditio de futuro turpis vel impossi-
bilis.

DE his ita statuit Gregorius IX. c. *Finalis*; 6
 de condition. appos. *Si conditiones con-*
trà substantiam conjugii inferantur, puta, si al-
ter dicat alteri: contraho tecum, si generationem
prolis evites; vel donec inveniam honore vel
facultatibus dignorem; aut: si pro questu adul-
terandam te tradas, &c. matrimonialis contra-
ctus quantumvis favorabilis, caret effectu, li-
cet aliæ conditiones appositæ in matrimonio, si tur-
pes vel impossibiles fuerint, debeant propter ejus
favorem pro non adjectis haberi. Sic textus Pon-
 tificis sanè difficilis & multum intricans Do-
 ctiores. De his aliis conditionibus turpibus vel
 impossibilibus nunc dicam; de illis verò sub-
 stantiæ matrimonii repugnantibus dicam seor-
 sim §. sequent.

I. Quando certò constat conditionem tur-
 pem vel impossibilem; sive secundum naturam;

uti: ducote, si cœlum digito tangas, si dotem
 tanquam montem aureum afferas: sive secun-
 dùm mores, (nam jura etiam conditionem
 turpem seu inhonestam, impossibilem vocant,
 eo quòd impossibile judicari debeat, hominem
 honestum velle facere quod turpe est, uti ducote,
 si partem occidas, si fidem neges, &c.)
 adjectam esse matrimonio aut sine animo con-
 trahendi, sed per jocum indicantem animum
 alienum à contrahendo, ut certè solent ad-
 jectæ illæ secundùm naturam impossi-
 biles. Aut conditio turpis adjecta sit cum serio
 animo volendi exspectare eventum illius & no-
 lendi contrahere, nisi talis turpis conditio po-
 natur; certum est, matrimonium fore nullum
 in foro interno, imò & externo, si probari pos-
 sit, adeoque conditionem talem tunc non habe-
 ri pro non adjecta, sed præsumptionem juris
 tunc cedere veritati. Ita mox citandi. Ratio so-
 lida & clara est; quia consensus matrimonii ro-
 tus quantus pendet à voluntate contrahentium,
 ut Ecclesia consensum ad substantiam matri-
 monii requisitum supplere nequaquam possit:
 nec potest efficere, ut subsistat matrimonium
 sine verò consensu. Ut omnes fateri debent: et
 qui conditio propriè dicta & suspensiva actus, si
 impossibilis vel turpis sit, ab initio statim vitiat
 contractum, ut expressè habetur variis textibus
 juris apud Layman cit. c. 7. num. 11. Et in pro-
 posito primo modo, ut supponitur, nullus ad-
 est consensus, secundo autem modo adest qui
 dem

Sect. III. De Matrimonio ut est contradictus. 309

dem consensus conditionatus de futuro, sed cum conditione impossibili vel turpi: eoque ipso nullus & minimè obligatorius; cum implicet nasci obligationem ad aliquid turpe vel inhonestum: ergo nec tunc subsistit matrimonium, nisi post impletam conditionem turpem: sicque rursus non habetur pro non adjecta.

II. Ecclesia tamen & Pontifex cit. c. *Finalide-* 338
finiunt, conditiones illas turpes vel impossibiles substantiæ matrimonii non repugnantes, in favorem ejusdem matrimonii haberi pro non adjectis præsumptivè & regulariter pro foro maxime externo; cum enim in foro maxime externo regulariter nesciatur intentio contrahentium, an scilicet contrahens adhibuerit illam conditionem turpem vel impossibilem sine animo contrahendi, vel joco ostendente animum alienum à contrahendo; an verò potius cum vero animo contrahendi solum adjicerit per merum jocum, facetiam vel ignorantiam; Ecclesia præsumit hoc posterius, quod est in favorem valoris matrimonii, & consequenter validum pronuntiat tale matrimonium, & conditionem illam turpem vel impossibilem habet, quasi non adjecta fuisset. Ita DD. satis communiter, Coninck *disp. 29. num. 42.* aliisque citatis Perez *disp. 16. §. 5. num. 8.* Hurtad. *disp. 7. diff. 10.* Tambur. *tract. 4. c. 5. §. 5. num. 74.* Etsi contra longè communioem. An verò hæc præsumptio etiam in sponsalibus locum habeat, dictum est suo loco negativè.

339 339. Layman. autem cit. c. 7. num. 11. sub-
 lius & magis decorè sic explicat : favorem hunc
 in eo consistere, quòd in dubio : an conditio
 turpis vel impossibilis adjecta sit tanquam con-
 ditio propriè dicta & suspensiva actûs (quæ
 principio statim vitiat contractum, ut dictum)
 an verò tanquam modus non suspensivus : id
 posterius præsumi debeat, ut proinde matri-
 monium statim validum censeatur, conditio
 autem non habeatur tanquam non adjecta. In hoc
 enim modus differt à conditione propriè dicta
 & suspensiva actûs, quòd modus adjectus con-
 tractui, eum non suspendat, sed statim valeat
 contractus, attamen cum tali modo vel onere
 implendo ab alio : ut si dicas : duco te, si prius fi-
 dem neget : est conditio propriè dicta & suspen-
 siva actûs usque ad eventum conditionis ; si verò
 dicas : duco te, ut tamen te ad veram fidem con-
 vertas : est modus non suspensivus ; statim enim
 valet matrimonium, tamen cum onere spon-
 se, ut oportunè se convertat. Nunc autem modus
 impossibilis sive secundum naturam, sive secun-
 dum mores, seu turpis adjectus contractui, non
 vitiat illum, sed pro non adjecto habetur. Ut
 si dicas : dono vel lego tibi equum, ut cœlum
 tangas, ut hæreticus fias, &c. Ut ex commu-
 ni docet Molina, aliisque citatis Sánchez l. 1.
disp. 19. qui modus mihi valde placet.

340 IV. Dicta autem regula : quòd conditio im-
 propriè dicta seu modus non suspensivus, si
 impossibilis vel turpis sit, pro non adjecto ha-
 bendus

Sect. II. De Matrimonio ut est contractus. 317
bendus sit, limitari debet ex citato jure, *c. Finali. De condition. appes.* Nisi ejusmodi turpis vel impossibilis modus seu conditio repugnet substantiæ matrimonii (vel alterius contractus) ut in exemplis à Pontifice allatis: duco te, si generationem prolis evites; si te adulterandam exponas. Hæ enim formulæ non significant conditionem propriè dictam & suspensivam matrimonii, usque dum ista fiant (certè ante matrimonium contractum non poterit se prostituere adulterandam, nec generationem prolis evitare) sed significant modum, quem contrahens post matrimonium contractum observari velit, ut ex *Malina* benè notant *Layman cit. num. 11. §. 9. & Herinex hic disp. 3. quest. 5. num. 36.* Et de his seorsum sit

§. IV.

Conditio turpis repugnans substantiæ Matrimonii.

SI ergò talis conditio vel potius modus repugnans substantiæ matrimonii, ejusve triplici bono quoad ipsam obligationem, adjiciatur matrimonio: Ut si dicas: Te duco, si in te non transferam dominium mei corporis ad usum conjugalem; aut (ut pulchrè specificavit Pontifex in textu allegato. *cap. Finali §. precedenti in initio cit.*) contraho tecum: si generationem prolis evites: repugnans bono prolis: vel donec inveniam aliam ditiores, &c. Ecce repugnans bono Sacramenti, scilicet perpetuitati & indissolubilitati: vel si pro quæ-

fluadulterandam te tradas: Ecce repugnans bono fidei conjugalis. Tale matrimonium, quantumvis hoc aliquin favorabile sit, viciatum ac nullum definitur Pontifex l. c. non tanquam novum jus condens, sed quod est de jure naturæ declarans; quia non potest matrimonium subsistere sine suis essentialibus: & quia id commune est omnibus contractibus, dum contrahens inter contrahendum vult obligare ad quicquam repugnans ipsi substantiæ contractus, satis significat se non habere animum verè celebrandi talem contractum: nam sine voluntate contractus non efficitur. Dixi autem notantissime: *Quoad ipsam obligationem*. Nam notandum permaximè

342 II. Bona illa matrimonii, fidei, prolis, & Sacramenti possunt spectari dupliciter. 1. quoad obligationem velut in radice & actu primo: 2. quoad actum secundum seu executionem. Sumpta quoad obligationem seu actum primum seu ipsam obligationem mutuam servandi fidem tori, jus debiti, & perpetuam societatem sunt vel ipsa substantia matrimonii, si sumatur matrimonium & vinculum: aut si matrimonium accipiat pro actuali contractu & Sacramento, sunt velut proprietates inseparabiles & effectus matrimonii. At verò eadem tria bona quoad actum secundum & executionem (scilicet actualis observatio fidei, redditio debiti, perpetua societas; non sunt utique de substantia matrimonii, sed omninò separabilia, & sapè

sæpè separantur, nec ea separatio potest abesse
ejus valori. Si ergò contractui matrimonii ap-
ponas conditionem seu modum sic, ut ipsam
prædictam aliquam obligationem excludas, irri-
tum reddis matrimonium, ob rationem datam;
si verò solum excludas actum secundum, seu ac-
tuali observationem talis obligationis, obli-
gatione retentâ, nihil officies valori matrimonii.
Exemplis cape: Validè contrahis matrimonium
cum expressâ intentione sæpè adultrandi, aut
uxorem pro quæstu prostituendi, aut à conjugē
sine justa causa te separandi, aut aliam, ea viven-
te, priori scilicet, ducendi, generationem pro-
lis impediendi, abortum procurandi, natam
prolem enacandi, &c. Quia in his & similibus
solum excludis dicta bona matrimonii quoad
actum secundum. At contrà invalidè contrahis
matrimonium, si talia, talémque pessimam vo-
luntatem tuam in ipsum pactum matrimonii de-
ducas, ac ea conditione modo ac pacto velis
contrahere matrimonium, ut talia fiant, ac ve-
lut fieri fas sit; sic enim ipsam obligationem sub-
stantialē matrimonii excludis ejusque essen-
tiam evertis. Hinc rectè resolvit Layman cit.
c. num. 9. Calvinistam credentem, ob con-
jugis adulterium fas esse matrimonium dissol-
vere, si contrahat ea intentione, si uxor v. g. fi-
dem matrimonii violaverit, eâ repudiatâ aliam
ducendi; quia hæc impia & hæretica intentio in
pactum non deducitur, illud matrimonium ni-

hilominus validum & indissolubile esse: sed utique, si id etiam in pactum deduceretur.

343 III. Omnes unanimiter consentiunt conditiones ita repugnantes bono fidei & Sacramenti in exemplis allatis & similibus adjectas matrimonio, illud vitiare & irritum reddere. At vero quoad bonum prolis non ita consentiunt, sed aliqui sic distinguunt: Matrimonium certo irritari, quando ei apponitur pactum vel conditio evitandi generationem modo positivo & illicito; ut, si deberet evitari generatio per media sumpta procurando sterilitatem, aut abortum foetus concepti, nunquam immittendo semen intra vas, necando vel non educando prolem susceptam, &c. Hæc enim positivè repugnant bono prolis: At vero non irritari, quando apponitur eadem conditio evitandi generationem prolis negativè tantum & licito modo: ut potè nunquam matrimonio utendo, quod utique est licitum. Ita expressè Perez *disp. 16. sect. 7.* & re ipsa Paludanus, Vasquez, Rebel, Cominck, Hurtad. apud eundem Perez, Tambur. *hic tract. 4. c. 5. §. 8.* absolute docentes validè contrahi matrimonium cum conditione honesta, videlicet ut neuter ab altero debitum petat, sed continentiam perpetuam servet, aut voveat, aut Religionem ingrediatur: & dant bonas rationes: 1. quia essentia matrimonii consistit in mutuo dominio corporum in usum generationis, cum quo dominio consistere potest obligatio non utendi corpore ad hunc finem; cum jus utendi sit separabile

sect. III. De Matrimonio ut est contractus. 315
rabile à domino directo. 2. Coniuges non sunt
absolute obligati ad usum conjugii, nisi sub con-
ditione: nisi Religionem ingredi nolint: ergo
ius utendi matrimonio, obligatioque reddendi
debitum non est de substantia illius. 3. Coniuges,
permanente substantia, substantialique vinculo
matrimonii possunt abdicare ius utendi ma-
trimonio per votum continentiae mutuo con-
sensu editum: ergo idem possunt facere in ipso
matrimonii contractu. 4. Principaliter hæc
Sententia planissime ad cuiuscunque captum
explicat & salvat, quo pacto Beatissima Virgo,
et si voto castitatis adstricta & ab omni cogita-
tione de usu matrimonii alienissima potuerit ta-
men contrahere matrimonium & effici verissima
sponsa & uxor virginei sponsi ac mariti Iosephi.
Ut etiam observat Gobat cas. 13. num. 267. ni-
hil tamen audens definire: Neque ego audeo,
sed maneo in distinctione data IV. // & dico
porro.

IV. Valet sine dubio matrimonium, si quis
contrahat cum intentione, eo nuquam utendi
petendo aut reddendo; cum de essentia contra-
ctus matrimonii non sit consensus in usum &
copulam ipsam, sed in ius & obligationem tan-
tum, ut supradictum. Non autem valet matri-
monium, si ei conditio vel pactum apponatur,
quo ius & potestas matrimonii, ad ejus usum
impeditur vel tollitur: v.g. accipio te eo pacto,
ut in perpetua continentia vivamus; ut nun-
quam à me conjugii debitum petas; vel, ut tibi
exigenti

exigenti reddere non teneat, &c. Ita communis DD. cum D. Thoma in 14. disp. 28. *quest. unica art. 4. ad 3.* D. Bonavent. *ibidem quest. ultima. Richard. Adrian.* aliisque congestis Sanchezl. 5. disp. 11. Layman cit. *num. 9.* Ratio est; quia talis conditio vel pactio, quantumvis honesta & sancta, reverà tamen repugnat substantiæ matrimonii, cum substantia matrimonii quam maxime consistat in jure utendi, & obligatione præstandi corpus conjugis ad usum conjugalem; atqui hoc jus ac obligatio tollitur dictis pactis seu conditionibus. Neque urgent rationes oppositæ piæ Sententiæ. Ad primam respondetur: Licet in rebus plerisque separari possit dominium directum a jure utendi vel fruendi tali re; at nihil simile est in matrimonio, sed totum dominium reale, quod per matrimonium acquiritur in corpora, nihil aliud est, quam illud ipsum jus utendi corpore conjugis ad usum generationis; ergo non separabis idem à se ipso. Ad 2. negando consequentiam; quia per matrimonium absolute omnino contrahitur obligatio carnalis conjunctionis ac debiti reddendi non obstante conditione, quæ ei de jure inest, puta: *nisi Religionem proficere velit: aut: nisi fidem datam alteri violes.* Nec est in contrahentium potestate adijcere alias pro libitu. Ad 3. negatur iterum consequentia, quia id commune est omni contractui, ut apponi non possit ipsi contractui aliquid ejus substantiæ seu naturæ repugnans, licet postea poni possit per modum novi con-

tractus aliquid tale priori ex parte repugnans. Ut bene docet Sanchez l. 5. disp. 19. num. 5. & 12. ita & matrimonio à principio apponi non potest conditio ejus substantiæ repugnans; quia sic fieret contractus essentialiter, & non fieret; potest tamen postea apponi per novam pactiõnem aliquid honestum matrimonii contractui ex parte repugnans, utpotè mutua pactio continendi ad tempus, vel in perpetuum, permanente interim vinculo matrimonii quoad alia, utpotè mutuam cohabitationem, prolem jam susceptam educandam, fidem servandam, ut cum alia persona carnalis copula non habeatur. Ut rectè Layman num. 9. Ad 5. r. Etiam seclusâ illâ Sententiâ planè & optimè salvari Sacratissimum Matrimonium Matris JESU Mariæ & JOSEPHI prima parte nostri dicti; consensit enim Beatissima Virgo in traditionem corporis sui quoad potestatem, obligationem & actum primum: adeoque quantum erat ex parte contractus matrimonialis, omninò obligata fuit Josepho ad reddendum debitum conjugale, si ipse exigeret: eoque ipso illa confuse & indirectè consenserat in copulam, si exigeretur: quod omninò sufficiens erat ad plenam essentiam contractus matrimonialis. Nunquam autem consensit in ipsam copulam directè & simpliciter, quippe & voto Castitatis adstricta, & certâ Dei revelatione edocta, Josephum ejus debitum nunquam exacturum, sed suam virginitatem certò & tutè conservatum iri. Ideò enim ex An-

gelo tantæ Prolis conceptionem annuntians
quæsit: *quomodo fiet illud, quoniam virum
non cognosco.* Quare Castissima Virgo à voti sui
violatione secura, volente & præcipiente Deo,
in conjugium consensit, sed in ejus actualem
suum simpliciter & directè consensit nunquam.
Qua de re Gratianus *toto C. Beata. 27. quæst. 2.*
Magister in 4. d. 30. & ibidem D. Thomas, Sec-
undus, Durandus, Henricus. alii ac latè & optime
Suarez, part. 3. tomo 2. disp. 7. sect. 1. Valquez
part. 3. tomo 2. disp. 127. c. 6. num. 8. Perez
disp. 13. sect. 8.

SECTIO IV.

*De Matrimonio rato ut Sacramentum est
ejusque solemnitate & indissolubilitate.*

SUMMARIUM.

- 346. Matrimonium ut Sacramentum quid?
- 350. Materia ejus sunt corpora, & forma verba contrahentium.
- 354. Ministri sunt ipsimet contrahentes.
- 356. An ratio Sacramenti valde possit separari à contractu à fidelibus?
- 358. Ad valorem requiritur assistentia Parochi, & duorum vel trium testium.
- 359. Qualis Parochus requiratur?
- 360. Aut hic intelligatur:
- 363. Quis alius de licentia Parochi assistere possit?
- 365. Quæ licentia ad id sufficiat?
- 366. An etiam per vim vel metum exorsa?
- 367. Licentia Parochi etiam necessaria est Confessorum pro copulando moribundo.
- 368. Quales requirantur testes?
- 373. Qualis presentia Parochi & testium?

374. Neceſſe non eſt, ut adſint voluntarii?
 375. Aut ad id vocati, vel rogati, modo intelligant,
 quid agatur.
 377. Tres denuntiationes præmittende ſunt,
 378. Ex præcepto tantum.
 379. Conſcius alicujus impedimenti inter ſponſos tenetur
 illud manifeſtare ſub mortali per ſe loquendo.
 380. Qualiter & cui id intimandum?
 382. Solvitur caſus.
 383. Effectus hujus Sacramenti eſt gratia ſanctificans.
 384. Et triplex bonum eſſentiale Matrimonii, Fidei, Pro-
 lis & indiſſolubilitatis.

ASSERTIO.

Matrimonium in lege nova inter fideles ſen-
 baptizatos eſt Sacramentum à Chriſto in-³⁴⁵
 ſtitutum. Materia ſunt corpora conjugum mu-
 tuo tradenda. Forma ſunt verba contrahentium
 conſenſum legitimum exprimentia. Miniſtri pro-
 prie ſunt ipſi contrahentes. Solemnitas jure novo
 requiſita ad valorem eſt præſentia Parochi pro-
 prii, & duorum vel trium teſtium præmiſſis de
 præcepto tribus denuntiationibus. Effectus eſt
 gratia ſanctificans, & triplex bonum eſſentiale,
 ſcilicet fidei, prolis, & Sacramenti indiſſolubi-
 litatis. Eſt tota partim certa de fide, partim Com-
 munis DD. ut patebit.

§. I.

Eſt Sacramentum à Chriſto inſtitutum.

Certum de fide. Definitum in variis Con-³⁴⁶
 ciliis, & noviffimè in Tridentino ſeſſ. 4.
 can. 1. Si quis dixerit matrimonium non eſſe ve-
 ri ac proprie unum ex ſeptem Sacramentis Legis
 Evan-

Evangelica a Christo Domino institutum, sed de hominibus in Ecclesia inventum: neque gratiam conferre: anathema sit. Et quamvis (ut varii contendunt) id claro Scripturæ textu convinci non possit, sufficere omnino debet traditio Ecclesiæ, de qua testatur Tridentinum ibidem c. 1. dicens. Cum igitur matrimonium Lege Evangelica veteribus connubiis per Christi gratiam præstaretur, inter nova Leges Sacramenta enumerandum, Sancti Patres Nostræ, Concilia, & universales Ecclesiæ traditio semper docuerunt. Sic Concilium addens, id innuere Apostolum mox citandum.

Probatum communiter. 1. Ex Apostolo ad Ephes. 5. Ubi cum dixisset: viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, Mox subjungit de Matrimonio: Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo & Ecclesia. Hæc Apostolus. Cum igitur Christus instituerit, ut per matrimonium propter unionem & mutuam conjugum dilectionem significaretur spiritualis unio: & dilectio, quæ est inter Christum & Ecclesiam convenienter sequitur, etiam eum instituisse, ut matrimonium contrahentibus spiritualis gratia conferatur, sine qua recta & debita animorum conjunctio consistere nequit. 2. Christus etiam Matth. 5. & 19. matrimonium ad primævam originem revocans, unius cum una perpetuum & indissolubile corporum ac animorum vinculum præcepit, repetens verba Genes. 2. Erant duo in carne una, quod

quod Deus conjunxit, homo non separet. Esset autem jugum in nova lege (semper persistendi cum conjugē etiam sterili, morbida, &c.) valde grave, nisi idem Christus Dominus gratiæ promissionem annexuisset ad onera matrimoni sustinenda, mutuum amorem fovendum, concupiscentiæ fomitem mitigandum, liberos in cultu Dei educandos, &c. 3. Apostolus 1. ad Corin. 7. permittit in certo casu dissolutionem matrimoni fidelis cum infideli; ut infra patebit. Sed fidelibus ita loquitur. *Iis, qui matrimonio juncti sunt, precipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere, quod si discesserit (ex quacunque causa) manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Hujus autem discriminis causa assignari non posse videtur, nisi quod matrimonium fidelium ratione Sacramenti majorem ex Christi institutione firmitatem obtineat. 4. Accedit consensus antiquorum Sanctorum Patrum apud Bellarmin. Layman, alios passim. At, quandoam Christus hoc Sacramentum instituit, seu quando matrimoni contractum elevavit ad dignitatem Sacramenti? R. cum Scoto in 4. d. 26. num. 13. Sanchez hic, & aliis communius: id verisimilius fecisse tunc, quando dixit Math. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Quia ibi Christus renovat matrimoni indissolubilitatem, ideoque congruebat, ut simul adderet rationem Sacramenti. Certè in Evangelio locus opportunior non reperitur. Nunc aliqui termini explicandi sunt.

347 I. Dixi: *in lege nova*: etsi enim matrimonium ex primâ sui institutione per formationem unius viraginis Evæ de corpore Adami, cui à Deo desponsata fuit, figura fuerit & sacrum signum Verbi Incarnati, ipsique desponsatæ Ecclesiæ unius Sanctæ, ut significatur c. *Gaudemus. de divortio.* non tamen fuit signum efficacietæ sanctificantis ex opere operato, adeoque neque Sacramentum propriè dictum: juxta communissimam Sententiam DD. ac Sanctorum Patrum: Nam *gratia & veritas per JESUM Christum facta est*, Joan. I. Et suprâ dixit Tridentinum: *Matrimonium in Lege Evangelica veteribus connubiis per Christum gratia prestare.* Et Concilium Florentinum, matrimonium numerans inter Sacramenta novæ Legis docet, hæc differre à veteribus, quòd vetera non conferant gratiam.

348 II. Dixi: *inter fideles*, quod etiam notavit D. Augustin. de fide & operibus c. 7. dicens: *in civitate Domini in monte sancto ejus, in Ecclesia nuptiarum non solum vinculum, sed etiam Sacramentum commendatur.* Ratio est; quia infideles non baptizati, qui fidem Christi per Baptismum professi non sunt, nullius omnino Sacramenti capaces esse possunt. Sed dubitatur, an si fideles per dispensationem cum infideli v. g. catechumena contrahat matrimonium, adhuc sit sacramentum ex parte fidelis? Negant Henrigh. Angles. Sanchez, alii communiter cum Layman tract. 10. part. 2. c. 2. & certum putat

Castro-Palaus *disp. 2. punct. 2. hic*; eò quòd contractus matrimonii inter virum & foeminam unus sit, & unum Sacramentum significans unam conjunctionem Christi cum Ecclesia, ideòque utraq; persona sacramenti particeps esse debeat; quemadmodum & utraque persona ad contrahendum habilis esse debet. Affirmant autem *Sotus, Cajetanus, Enckius, Aversa*: eosque sequens *Herinx disp. 2. quest. 2. num. 14.* eo quòd adhuc sit verus contractus matrimonii subjectatus in persona capaci sacramenti & gratiæ.

III. Dixi: matrimonium novæ Legis inter 349 fideles esse sacramentum *indistinctè*, adeòque etiam matrimonium contractum inter absentes per Procuratorem vel epistolam: juxta communem DD. apud citatos (contra *Cajetanium, Sylvestrum*, alios citt.) Ratio est; quia secundum Conciliorum indefinitam doctrinam, Christus matrimonium fidelium evexit ad dignitatem Sacramenti: matrimonium autem initum per Procuratorem vel epistolam inter absentes, sicut & inter præsentes per nuntius vel signa, est verum matrimonium: nec est apparens aliqua ratio, ob quam sit excipiendum à doctrina differentia Conciliorum. Ais: Ergone tunc absenti etiam dormienti confertur effectus Sacramenti? R. Omnino, si non adsit obex; sicut sensibus destituito confertur effectus extremæ unctionis. Unde debet contrahens conari, ut sit in statu gratiæ pro tempore, quo prudenter putat perficiendum fore contractum & Sacramentum cum

absente, quod si negligat, ex tunc peccabit ratione periculi, cui Sacramentum quoad suum effectum exponit. Ut præter alios bene notat Herincx cit. num. 15. in fine.

IV. Molestior quæstio: an in matrimonio fidelium ratio Sacramenti possit validè separari vel excludi à contractu per intentionem contrahentium: commodius expèdiatur §. 3. cum de ministris.

§. II.

Materia sunt corpora mutuò tradenda, forma sunt verba contrahentium consensum legitimum exprimentia.

350 **I**ta communiter & probabilior Sententia DD. S. Antoninus, Paludan. Socus, Adrian. Covarruv. Vasq. eosque sequens Layman. c. 2. num. 3. Basil. Pontius, aliisque citatis Herincx disp. 2. quæst. 3. tract. ultimo, n. 21. Ratio est, quia Christus contractui matrimonii naturæ suæ invariabili solum addit dignitatem Sacramenti: ergo materia Sacramenti hujus merito censetur eadem, quæ materia contractus: sed contractus matrimonialis materia utique sunt corpora contrahentium mutuò tradenda, (sicut materia cujuslibet contractus dicitur illa res, de qua contractus constituitur.) Forma autem contractus hujus est consensus sensibiliter expressus: ergo &c. Deinde negari non potest, quod conjugum mutua unione copulati sint externum sacrum symbolum spiritualis perpetuæ conjunctionis

inter Christum & Ecclesiam : ergo sunt pars Sacramenti, & utique materialis. Verba autem, quibus hæc ipsa maris & foeminae conjunctio expresse significatur, & inducitur, sunt pars Sacramenti formalis. Nec obstat, quod corpora contrahentium non sint materia, *ex qua* compositionis seu pars ipsius contractus matrimonialis ac Sacramentalis, sed solum materia *circa quam* verletur contractus ; siquidem eadem corpora, superveniente verborum conventionem, mox incipiunt esse ; & permanent sacrum materiale symbolum & gratia sanctificantis in fieri, & spiritualis conjunctionis Christi & Ecclesiae in fieri & facto esse semper : quemadmodum in artefactis lignum v. g. est materia circa quam artis fabrilis ; inducta autem forma statuae v. g. incipit esse, & permanet materia *ex qua*. Declaro amplius.

II. Matrimonium ergo est Sacramentum, non tantum in fieri, seu cum fit, (sicut Baptismus, Confirmatio &c. quæ in actione transiente consistunt) sed etiam est Sacramentum in facto esse, seu factum permanens, sicut Eucharistia : ac propterea sicut Sacramentum Eucharistiae in fieri præter formam consecrationis non habet materiam ex qua, sed tantum materiam *circa quam*, panem & vinum, quorum species virtute consecrationis permanentes & Christum continentes, sunt & permanent materia *ex qua* Sacramenti Eucharistiae, & materiale symbolum refectionis spiritualis,

ira in Sacramento matrimonii, quatenus est in fieri, non est opus assignare materiam *ex qua* compositionis, sed corpora contrahentium, quæ tunc sunt materia *circa quam* contractus ex vi verborum conventionis mutux, in contractu matrimoniali mox fiunt, & permanet materia *ex qua* Sacramenti, & sacrum materiale symbolum, & gratiæ sanctificantis in fieri, & conjunctionis Christi cum Ecclesia in fieri, & facto esse: & accedente copula matrimoniali, etiam unio Verbi Divini cum natura humana. Ut alibi notatum. Utrum autem Sacramentum matrimonii simpliciter debeat dici Sacramentum in fieri, vel in facto esse? Quæstio esset de nomine: Placet distinguere: Quatenus præcisè est signum practicum efficax gratiæ sanctificantis matrimonialis, est Sacramentum in fieri: quatenus verò simul est Sacramentum mysticum, seu sacrum signum conjunctionis spiritualis Christi cum Ecclesia aut Verbi Divini cum natura humana, est Sacramentum in facto esse ac permanens.

352 III. Nec obstat, quod in aliis Sacramentis materia Sacramenti distinguatur à ministro suscipiente; nam & in aliis Sacramentis Minister & suscipiens distinguuntur; non sic necessario in matrimonio: Et ratio est; quia cum matrimonii Sacramentum fundatum sit in contractu humano naturali, mirum non est, habere multa specialia; quæ in aliis Sacramentis non reperiuntur: & quia contractus ille matrimonii fit à viro

sect. IV. De Matrimonio ut Sacrament. est. 327

viro & femina per mutuam traditionem suorum propriorum corporum, minimè debet esse inconveniens, quòd sub diverso respectu sint suscipientes, & ministri, & Materia Sacramenti. Ministri sunt, quatenus verbis expressis dant inter se mutuam corporum potestatem. Suscipientes Sacramentum sunt, quatenus potestatem inter se acceptant, & accipiunt. Materia denique circa quam sunt corpora mutuo tradenda & acceptanda: eoque ipso rectè dicenda materia Sacramenti *ex qua*, quatenus accedente consensu mutuo per verba expressa Sacramentum matrimonii componunt.

IV. Hic modus explicandi hoc Sacramen-³⁵³ tum tanquam cæteris expeditior mihi semper placuit: & certè nulla alia ratione melius & expeditius explicari potest materia & forma matrimonii inter tot sententias DD. conantium assignari materiam & formam hujus Sacramenti in fieri. Decem numerat Averfa *sect. 9. quest. 3.* Sex autem Sanchez *l. 2. disp. 5. num. 6.* hanc approbans; verba scilicet contrahentium esse sibi invicem materiam & formam: Materia sunt, quatenus exprimunt consensum mutue traditionis corporum; forma autem sunt eadem verba, quatenus exprimunt consensum mutue acceptionis eorundem corporum traditorum; traditio enim per illa signa vel verba expressa & sensibilis facta, cum sit inchoatus & imperfectus adhuc contractus, habet se per modum materiae determinabilis & perfectibilis:

Acceptatio autem similiter facta sensibilis per verba, habet se ut forma perficiens & completum contractum. Sic *Sotus, Angles, Rodriqz, Belarmin, Suarez, Coninck*, alli cum *Sanchez*. *1. & sequuntur Tambur. tract. 5. c. 1. in fine. Gobat. cas. 10. n. 292. & sibi non displicere fatetur Layman cit. n. 4.* Neque mihi omnino displicet, si modo capere possem. 1. Quomodo sit salvetur dictum universale Concilii Florentini? *Sacramenta constare rebus velut materia, & verbis velut forma.* 2. Certè in aliis contractibus traditio non dicitur materia, & acceptatio forma. 3. Sic ad summum esset distinctio rationis inter materiam & formam hujus Sacramenti, cum mutua traditio re ipsa sit mutua acceptatio, & eo ipso, iisdemque verbis, quibus significat quis se tradere corpus suum alteri, etiam significat se acceptare traditionem mutuam alterius; sicut e contra eo ipso quo alter significat se acceptare corpus alterius, etiam significat se vicissim tradere suum corpus. 4. Denique vix potest intelligi, nedum esse, mutua traditio sine mutua acceptatione: & utrumque æque primò constituit essentiam matrimonii: quomodo ergò unum sit materia respectu alterius, alterum forma in composito per accidens & artificiali? Fateor me non satis capere: vide, an capias tu.

Ministri proprii sunt ipsi contrahentes.

Est jam certa & communissima Senten-
tia DD. cum Sanchez l. 2. disp. 6. Bellar-
mino l. 1. De Matrim. c. 6. & sequentibus: te-
merarium censente contrariam sententiam;
Melchioris Cami, Estii, Sylvestri. & quorundam
aliorum existimantium, Ministrum esse Sacer-
dotem, & ejusdem verba formam; verba autem
contrahentium esse materiam (Qui proinde sine
Ministro Sacerdote contrahentes conficiant
contractum civilem tantum, & non Sacramen-
tum Matrimonii.) Ratio à priori est; quia
Christus instituit hoc Sacramentum juxta natu-
ram ipsius contractus, addiditque rationem Sa-
cramenti ipsi naturali contractui matrimonii:
& Concilia absolute definiunt matrimonium
esse Sacramentum, non plus requirunt ad sub-
stantiam Sacramenti, quam requiratur ad veri-
tatem contractus matrimonii: & specialiter
Concilium Florentinum in Decreto unionis
singulis Sacramenti essentiam & Ministrum
accurate assignans, cum dixisset: *Septimum est
Sacramentum Matrimonii:* Subdit: *Causa ef-
ficiens matrimonii est mutus consensus per ver-
ba de presenti expressus.* in quo totam essentiam
& ministerium ponit: ergo idem debet esse Mi-
nister Sacramenti Matrimonii, qui est Minister
seu causa efficiens contractus: atqui Ministri,
qui efficiunt contractum, sine dubio sunt ipsi
contrahentes, seu qui contrahunt, & obligatio-
nem

nem in se mutuam suscipiunt : ergò iidem quæque sunt Ministri Sacramenti ; & certè ille est Minister cujuslibet Sacramenti, qui profert verborum formam , quibus Sacramentum conficitur : atqui ipsi contrahentes proferunt (sive immediate per se , sive mediatè per Procuratorem , &c.) verborum formam , ut supra ostensum : ergò illi tantum sunt Ministri proprii hujus Sacramenti. Parochus ergò seu Sacerdos assistens cum testibus, etsi improprie & accidentaliter Minister dici possit, quatenus confirmat, ratamque habet illam contrahentium traditionem & acceptionem (quo sensu ex præcepto Concilii Tridentini dicit : *Ego vos conjungo* ; &c. id est : Ego vos conjunctos declaro, confirmo, benedico nomine & Autoritate Ecclesiæ, &c.) Attamen simpliciter & proprie minister Sacramenti nullo modo dici potest ; nam & olim matrimonia sine Parocho contracta fuerunt valida : ut omnes fatentur : & adhuc modo sunt valida in locis, ubi non est receptum Concilium Tridentinum, vel in locis hæreticorum, in quibus nullus est Parochus, vel non datur ad eorum tutum accessus ; non potest autem confici Sacramentum sine suo proprio Ministro. Ejus ergò, sicut & testium præsentia & assistentia solum requiritur tanquam conditio necessaria ad valorem Sacramenti : neque is profert formam necessariam Sacramenti ; sed etiamsi nihil omnino diceret, imò etsi positivè contradiceret, adhuc validum foret matrimonium : ut parebit.

Neque

Neque requiritur in eo aliqua intentio, nec status gratiae ad assistendum.

II. Nec obstat, vel absurdum videri debet, quod hoc Sacramentum ob specialem rationem contractus exigat duplicem Ministrum partialem; & Laicos & foeminas esse Ministros huius Sacramenti, idque absque alia caeremonia sacra; sicut non est absurdum contractum Matrimonii à Christo esse elevatum ad dignitatem Sacramenti; & sic elevatus à Christo, & debita intentione celebratus, nam & ipse est caeremonia sacra. At, inquis, si contrahentes sunt Ministri, debebunt habere intentionem non solum contrahendi matrimonium, sed etiam conficiendi Sacramentum: hanc plerique non habent, quia de hoc nihil sciunt, vel certè non cogitant: ergo, &c. R. Illos sufficienter habere hanc intentionem virtualem, saltem implicitam & confusam, dum volunt matrimonium inire more Christiano, seu facere, quod fideles faciunt; quod omnino sufficit, sicut & in aliis Sacramentis: Si tamen alicui deesset intentio sufficiens ad consecrationem Sacramenti certè non subsisteret Sacramentum: An verò adhuc tunc subsisteret matrimonium in ratione contractus, mox audies inferius. Ais iterum: Si contrahentes sunt ministri simul & suscipientes huius Sacramenti: ergò si in statu peccati mortalis contrahant, bis peccabunt mortaliter, imò ter, si alteri quoque existenti in mortali hoc Sacramentum ministret. R. Fortè sic; Nam I. certum est, peccare mortaliter

liter ex eo, quod in malo statu suscipiant, cum matrimonium sit Sacramentum vivorum; omne autem Sacramentum vivorum præsupponat statum gratiæ, quæ ipsa est vita spiritualis animæ. 2. *Navarrus*, ceteri & alii apud *Sanchez*, citatum putant, etiam peccare mortaliter ex eo, quod indignè ministrent, quippe qui conficiant & conferant hoc Sacramentum ex officio & ad hoc deputati. Sed hoc negat communis DD. cum *Sanchez* l. 2. disp. 6. num. 4. & non alibi. Quia conjuges, etsi sint ministri ad hoc deputati, non tamen sunt ministri specialiter consecrati ad hoc Sacramentum administrandum; etsi fatendum sit, opinionem *Navari* esse admodum probabilem. 3. Etiam scienter alteri indigno ministrans, si ejus peccatum facile impedire posset, peccare, sine causa cooperando peccato alterius. Res nota est ex materia de Charitate & scandalo. Tandem ex hoc ipso, quod contrahentes sint ministri hujus Sacramenti.

356 III. Hic incidit quæstio difficilis: An inter fideles per intentionem contrahentium possit ratio Sacramenti validè separari à contractu matrimonii, sic, ut fidelis possit validè inire matrimonium solum ut contractum, non verò ut Sacramentum est? Dux sunt oppositæ sententiæ gravissimorum utrinque DD. Prima sententia simpliciter negat: Ita *Suarez*, *Coninck*, & plurimis congestis *Sanchez* l. 2. disp. 10. *Tanner*. disp. 8. quæst. 5. dub. 5. *Layman*. rr. 10. part. 2. c. 2.

num. 2. Lugo disp. 14. De Pœnitenti. num. 42.
 Bonacina quest. 2. De Matrimon. Propos. 5. Bas
 fil. Pontius l. i. c. 9. num. 3. & mordicus Averfa
 hic. quest. 1. Sect. 5. dicens: decere constans esse
 quod non. Ratio (an potius conjectura) datur.
 Quod Christus Dominus ita contractui connex-
 xerit rationem Sacramenti, ut, quàmvis posi-
 tio contractus pendeat à voluntate fidelium,
 eo tamen posito, non pendeat à voluntate fide-
 lium ratio Sacramenti, sed eo ipso, quod con-
 tractus ejusmodi legitime ponatur, statim ex
 Christi institutione ei adhæret ratio Sacramenti.
 Quare infert Layman: *Quicumque ex baptizati-
 is verè matrimonium contrahere volunt, etiam
 virtualiter Sacramentum accipere volunt, con-
 tra verò, si nollent, absolute loquendo, Sacramen-
 tum suscipere, consequens esset, ut neque matri-
 monium contrahere intenderunt: ideo quo contra-
 ctus irritus esset. Ut Sanchez notavit cit. Dico:
 Si absolute nollent. Propter hæreticos, qui nolunt
 suscipere Sacramentum ex hypothesis erroris spe-
 culativi, quo falso existimant, non esse Sacra-
 mentum; interim volentes matrimonium contra-
 here, sicut fideles solent, & in Ecclesia Christi con-
 suetum est. Hæc Layman sapienter. Huic sen-
 tentiæ libens accederem, si firmiori rationi in-
 nitèretur. Altera sententia affirmat simpliciter,
 id validè fieri posse, etsi minimè licitè. Ita Du-
 rand. Victoria, Cajetanus, Vasqu. Rebellus, a-
 liisque congestis Perez Disp. 19. Sect. 10. fusè
 Hurtad. Disp. 3. De Matrimon. diff. 10. Diana
 part.*

part. 3. tract. 4. resol. 255. Dicastil. dub. 19.
 disp. 2. Tambur. tract. 5. c. 1. num. 6. & pro-
 babiliorē censent Herincx disp. 2. quest. 3.
 num. 17. cum Gobat tract. 9. cas. 11. num. 228.
 Ratio solidior est, quia illa inseparabilitas nullo
 solido fundamento nititur; mutatio enim non
 praesumitur, sed probari debet; esset autem val-
 de à Christo mutatus contractus matrimonii,
 in veteri Lege potuit valide celebrari sine Sacra-
 mento, in nova autem Lege non posset: Neque
 Christus sua institutione annullavit contractum
 aliud validum, sed ei in natura sua invariato so-
 lum addidit dignitatem Sacramenti: Cum er-
 go cujuscunque Sacramenti confectio pendeat
 ab intentione ministri volentis illud conficere:
 sicut posset quis (etsi illicite) abluere puerum
 & formam Baptismi proferre, nolens tamen il-
 lum defacto baptizare: quo casu certe nullum
 Sacramentum conficeretur: ita sanè poterit
 quis velle contractum matrimonii inire simpli-
 citer validum eo modo, quo olim Abraham cum
 Sara, Cicero cum Terentia, & tamen nolle con-
 ficere vel accipere Sacramentum. Quo casu
 contractus civilis fuit validus, nullum tamen co-
 nit Sacramentum: atqui testatur Pontius cit. id
 observari ab Inquisitoribus cum Christianis ju-
 daizantibus in Portugalia ac Lusitania, qui so-
 lent prius secretò contrahere, ut postea coram
 Parocho certiùs rationem Sacramenti exclu-
 dant, quorum tamen sic contrahentium matri-
 monium nunquam invalidum judicat. Fateor
 hanc

hanc sententiam priori esse probabiliorem. Jam quoad praxim, & de facto.

IV. Certum est primò : Non posse licitè sic 357
separari à contractu matrimonii rationem Sacramenti à Christo instituti, sed peccare mortaliter fideles baptizatos, si velint matrimonium contrahere separando rationem Sacramenti : æquè ac si quis abluens infantem serio proferret formam, nolens tamen conficere Sacramentum. Juxta communissimam DD. apud cit. Ratio est ; quia utroque casu irritatur, & falsificatur actio Sacramentalis à Christo instituta. Et Christus contractum matrimonii elevans ad dignitatem Sacramenti sine dubio sic voluit matrimonium contrahi à fidelibus. Constat denique ex communi sensu, usúque fidelium, ipsiusque Ecclesiæ, quæ idcirco in contractu requirit statum gratiæ. Certum est 2. Catholicos non separare ; nam ex Catechismo norunt, matrimonium esse Sacramentum, & moneantur à Parochis, ut se confessione præmissa præparent ad nuptias, tanquam ad Sacramentum suscipiendum. 3. Certum etiam videtur, plerumque non separare hæreticos, qui non credunt matrimonium esse Sacramentum, & proindè etiam dicunt, se nihil velle habere negotii cum Papistico Sacramento in suo matrimonio contrahendo. Nihilominus tamen pleròsque eorum re ipsa recipere Sacramentum, si nullum aliud impedimentum intervenerit, indicavit

dicatur Layman modò suprà, & cum aliis bene probat Perez *disp.* 19, *Sect.* 3, *num.* 3, & Gebat *cas.* 11. & *num.* 234. Ratio sumitur ex communi doctrina de Sacramentis in genere; quia error privatus, quo quis existimat, matrimonium non esse Sacramentum, & ideo intendit non facere Sacramentum, nihil planè obstat Sacramento, dummodò is habeat intentionem generalem faciendi eo modo, quo Christus instituit vel fieri voluit, quo verà Ecclesia, vel verè fideles faciunt &c. Atqui certum est, pleròque hæreticos, Lutheranos, Calvinistas, Zwinglianos habere illam intentionem generalem, scilicet contrahendi matrimonium more Christiano, quo Christus instituit, quo suos fideles contrahere voluit: ut experientia patuit in omnibus ad fidem Catholicam converfis; & palam profitentur plerique interrogati: ergo ipsa, generali hac intentione prævalente privata erroneæ intentioni, non separant, sed verum Sacramentum conficiunt, & suscipiunt. 4. Probabilissimū tamen est; hæreticos etiam quòdque re ipsa separare: nam præter id, quòd de Christianis judaizantibus Pontifex suprà, & Castellus testati sunt, certè nonnulli hæretici sunt ita profani, impii, & rerum divinarum contemptores, ut licet scirent, Christum præcepisse; ut matrimonium non ineatur, nisi cum intentione Sacramenti, hoc tamen præceptum non curarent, sicut multa alia, & præsertim, si sibi persuaderent, rationem Sacramenti in ma-

matrimonio esse radicem indissolubilitatis, multi mallent fidem permutare, judaica superstitione, vel turcica impietate, quam matrimonium contrahere indissolubiliter.

Quid ergo sentiendum de tali matrimonio cum exclusione Sacramenti contracto? Doctores primæ sententiæ dicent, matrimonium simpliciter esse nullum. At secundæ sententiæ Doctores concedent, esse contractum validum civilem, saltem si indissolubilitatem non excludat. Sed de hoc iterum aliquid in Subsectione.

§. IV.

Solemnitas ad valorem requisita est assistentia Parochi & duorum vel trium Testium

Textus Concilii Tridentini annullantis matrimonia clandestina, & ad validè contrahendum requirentis præsentiam Parochi & Testium jam *Sett. I. §. 5.* recitatus & explicatus est quoad necessitatem: Jam porrò explicandus quoad qualitates ejusdem Parochi & Testium.

I. Qualis Parochus requiritur?

Parochus assistens matrimonio valido debet esse proprius, vel utriusque, vel saltem unius sponsorum; adeoque quando sponsus vel sponsa spectant ad diversas Parochias, poterunt contrahere in utralibet coram illius Parocho, secundum communissimam DD. & notam Declarationem Cardinalium. Quod si Parochus sponsi v. g. assistat in Parochia sponsæ sine licentia illius

Parochi valet quidem actus, ac matrimonium, secundum communem DD. At ex Decreto Pii V. apud Tanner. *hic disp. 8. quest. 3. num. 116.* puniendus est. Sicut & puniendus est (& secundum Tannerum ibidem *num. 120.* suspensionem incurrit Parochus, si utrumque sponsum suum Parochianum in aliena Parochia sine ejusdem Parochi licentia copulet. Atamen adhuc valere matrimonium, (contra Navar. nimis rigidè negantem cum quibusdam sequacibus) rectè affirmat communis DD. *Henric. Rodrig.* aliisque citt. *Sanchez l. 3. disp. 19. Layman part. 2. c. 4. num. 3. in fine. Perez, Dicastil. Barbosa. num. 429.* Ratio est; quia Concilium tantum requirit præsentiā Parochi, quæ jam habetur: neque enim hic agitur de jurisdictione contentiosa. Is verò, qui sponlos alienæ Parochiæ sine licentia proprii Parochi copulat, præterquàm, quòd matrimonium nullum sit, tamdiu suspensus est ab officio & beneficio Parochiali, donec absolvatur ab Episcopo Parochi, cujus jus invasit. Sic enim expressè decernit Tridentinum *Sess. 24. c. 1. De Reformat. Matrimon.* At, si Religiosus sit, incurrènt etiam excommunicationem Clementinæ, *De Privilegiis 2. c. 8.* Probabilissimè, quòd non; quia illam excommunicationem à Concilio Tridentino fuisse commutatam in suspensionem etiam, declaravit Congregatio Cardinalium, teste *Gallebart.* ad illum locum. Et certè ab utraque excusat omnis ignorantia etiam crassa; nam &

& Clementia excommunicat, & Tridentinum suspendit illos solos, qui *presumpserint, vel ausu- si fuerint* copulare sponso alienæ Parochiæ, adeoque scientiam & malam fidem in eis requirunt. *Sanchez, Perez, Barbosa*, alii communiter, & DD. *De censuris*.

II. Proprius Parochus utique intelligitur respectu propriorum Parochianorum tantum, qui nimirum in sua Parochia aut domicilium habent, perpetuæ scilicet habitationis, aut quasi domicilium, scilicet majori vel saltem æquali anni parte ibi habitantes. Juxta dicta in simili de Sacramento Pœnitentiæ. Quare non valide assistet matrimonio illorum Parochus, qui in sua Parochia minori parte anni, uno aut duobus mensibus, negotii vel recreationis causâ commoratur. Minus, si solum pertranseat aut uno vel altero die subsistat contra *Pontium* & alios nimis laxè loquentes docet communis DD. & ex professo Lugo *Respons. moral. l. 1. dub. 37 Tambour. tract. 6. c. 2. §. 5. num. 11*. Ratio est, quia respectu istorum nullo sensu potest dici proprius Parochus. Vagabundorum autem, qui nullum alibi domicilium habent, matrimonio valide assistit Parochus loci, ubi degunt; imò secundum *Sanchez* & *Pontium* quilibet Parochus; ac non licitè, nisi prius ab Ordinario loci licentiam obtineat. Sic enim Tridentinum *Sess. 24. c. 6. De Reformat. matrimon.* præcipit Parochis, nè vagorum matrimoniis intersint, nisi diligentem inquisitionem fecerint; ne scilicet

impedimentum subfit, & re ad Ordinarium delata ab eo licentiam id faciendi obtinuerit. Sibi. Cæterum vagabundos ad hunc effectum censent DD. sponfos, etiam si unus tantum eorum vagus sit: aut si suum domicilium reliquerit animo alibi domicilium figendi, etiam non dum eò pervenerint.

- 361 III. Proprius Parochus sponforum intelligitur non tantum immediatus & propriè dictus Parochus eorundem Parochiæ, sed etiam medietus ac Superior eorum Ecclesiasticus pastor: etenim etiam proprius Episcopus vel alius Episcopali jurisdictione præditus, ejusdemq; in Spiritualibus Vicarius Genetalis: Item legatus Sedis Apostolicæ in sua Provincia, ad quam destinatus est: ac denique in omnium fidelium matrimoniis Summus Pontifex assistere, & assistendi licentiam dare potest; siquidem hi omnes nomine Ordinarii Pastoris veniunt, quibus addi debet Capitulum Sede vacante, cum succedat in jurisdictione Episcopi: ut ex jure & communi observat Layman cit. c. 4. num. 5. in fine. Item intelligitur Parochi vel Parochiæ Vicarius, etiam temporalis vel ad nutum amovibilis ut contra Pontium ac alios, cum plurimis docet Sanchez l. 3. disp. 21. Diana part. 12. tract. 3. resol. 35. Item Sacerdos non quidem verus Parochus, sed per errorem communem cum titulo colorato pro vero Parocho habitus: juxta dicta De Pœnitent. ex communissima DD. Item verus Parochus, etsi non Sacerdos, matrimonio suorum assiste.

assistere, & alteri Sacerdoti assistendi licentiam dare potest: juxta communem DD, cum Sanchez *l. 3. disp. 20. Layman c. 4. num. 4.* & expressè Cardinalium Declaratio apud Dianam *part. 12. tract. 3. resol. 32.* imò etiam si nullo sacro Ordine initiatus vel insignitus adhuc esset. Tambur. *disp. 8. quest. 3. num. 175.* Barbosa *De Parocho num. 60.* Quia Concilium loquitur absolute de Parocho.

IV. Valida est assistentia etiam si Parochus sit 262

ab administratione interdictus, suspensus, excommunicatus, etiam non toleratus, v. g. notorius percussor Clerici, modò non sit actualiter depositus vel privatus, sed Beneficium actitulum, possessionemque Beneficii parochiani retineat. Communissima cum Sanchez *disp. 12. num. 4.* Coninck *disp. 27. num. 7.* Layman *c. 4. num. 5.* Ratio est; quia assistentia hæc non est actus jurisdictionis vel administrationis, cum etiam ab invito vel coacto valide præstari possit; sed est actus testimonii ex juris dispositione ad matrimonii substantiam requisitus: quamdiu ergo verus Parochus manet, matrimonio assistere aut auctoritatem præbere poterit; jam enim contrahitur matrimonium præsentem Parocho, servatâ proprietate verborum Tridentini, quæ utpote correctoria, strictè interpretanda sunt. Quin adhuc valide assistet matrimonio Parochus, licet Episcopus & justa ex causa interdixerit eam assistentiam respectu hujus aut illius matrimonii: non solum si interdixit simplici prohibitio-

ne, sed etiam si cum clausula irritante talem assistentiam; quia Episcopus non potest restringere, vel tollere potestatem jure communi Concilii Tridentini concessam Parochis. Ita cum aliis Sanchez l. 3. disp. 32. num. 2. Lugo l. 1. Resp. moral. dub. 45. referens. Congregationem Cardinalium monuisse quendam Episcopum, ut revocet suum edictum, quo edicebat, ut si Parochus assisteret matrimonii occultis domesticis, sine præviis de nuntiationibus, contractis, assistentia & matrimoniis essent invalida; quia nimirum tale præceptum dare non potuit; hoc enim esset condere novum impedimentum dirimens matrimonia; quod non cadit sub potestate Episcopi.

At Parochus talis interdictus, suspensus, excommunicatus, non toleratus poteritne etiam alteri Sacerdoti licentiam assistendi dare? Nec vaide, nec licite dare, docent Ledesma, Henricus, Coninch, pluresque citans Sanchez l. 3. disp. 21. num. 7. Layman cit. num. 5. Ratio est; quia dare alteri licentiam, qua alius alioquin non idoneus, reddatur idoneus ad actus legitimum valorem, videtur esse actus & exercitium jurisdictionis, (etsi non pauci negent apud Dianam cit. resol. 33.) Et consequenter etiam Parochus non censuratus, attamen interdictus ab Episcopo cum clausula irritante, ne aliis licentiam assistendi tribuat, nec valide, nec licite eam licentiam tribuere poterit; ut cum aliis resolvit Diana cit. tract. 3. resol. 32. Etsi de hoc subdubitet Tamb. cit. c. 2. S. 3. num. 22.

II. Quis alius ex licentia Parochi.

Certè solus alius Sacerdos de licentia pro-
prij Parochi, (et si hic ipse Sacerdos non
sit; ut supra) validè matrimonio assistere potest:
juxta clara verba Tridentini: *Qui aliter, quam
presente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Pa-
rochi licentia, &c.* Certè etiam omnis Sacerdos
validè assistet, etiam non approbatus, suspensus,
excommunicatus, irregularis, &c. eadem ra-
tione à fortiori, quàm supra da Parocho dictum.
Quare, si ipse Parochus excommunicatus non sit,
validè saltem semper poterit substituere alium
Sacerdotem, etiam excommunicatum, quam-
vis non toleratum, v. g. notorium percussorem
Clerici; quin & licitè in causa necessitatis; si Pa-
rochus ipse infirmus, vel tempore pestis assiste-
re non possit, nec alium Sacerdotem, quàm ta-
lem habere possit: ut ex *Chapeauville* notat Lay-
man cit. num. 5. post medium.

II. Licentia hæc assistendi voce vel scripto à
Parocho, cæterisque prædictis dari potest vel
particulariter, ad hoc certum matrimonium: vel
generaliter ad matrimonia quævis. Hanc ge-
neralem licentiam dare censetur, si dicat Pa-
rochus Sacerdoti v. g. do tibi licentiam admini-
strandi omnia Sacramenta in mea Parochia; quia
impropriè saltem hæc assistentia Sacerdotis est
administratio Sacramenti matrimonii. Ita ex
declaratione Cardinalium *Coninck, Pontius,
Castro-Palans*, eosque citans *Diana part. II.
tract. 3. resol. 32.* etsi de hoc dubitet *Aversa*,
Y 4 &

& rotundè negat *Hurtad.* apud *Tambur.* cit. 6. §. *num. 5.* requirens licentiam generalem ex-
cendi officium Parochi. At poteritne Sacerdos
v. g. hanc generalem à Parocho acceptam licen-
tiam assistendi matrimonio alteri subdelegare, ut
alicui matrimonio assistat? Concedunt multi, &
multi negant. *Diava* proximè cit. distinguit
posse in absentia Parochi: non verò posse in præ-
sentia; quia in absentia est delegatus ad univer-
salitatem causæ; non verò in præsentia Parochi.
Consentit *Gobat num. 487. in fine.* Nec ego
dissentio.

365 III. Non sufficere tacitam licentiam vel præ-
sumptionem de rati habitatione futura, omnes
clamant ob rationem datam in simili, in materia
de Pœnitentia. Sufficere autem tacitam de præ-
senti licentiam habitam scilicet per tolerantiam
Parochi videntis, & non prohibentis, cum pos-
set, docet communis DD. *Sanchez. Pontius,*
Castro-Palaus, & probabilius censet *Tambur.*
cit. *num. 5.* At simpliciter negant *Menoch.*
Henric. Barbof. ac *Tanner.* cit. *num. 120.* Et
certè non sufficere tacitam illam licentiam, sed
exigi commissionem generalem ministrandi
omnia Sacramenta, vel si hæc non adfit, specia-
lem & expressam, declaravit S. Congregatio
Cardinalium: ut testatur *Fagnanus, inc. quod*
nobis, de despons. impuber. Porro, quamvis
Parochus vel Ordinarius reverà licentiam dede-
rit antequam tamen ea Sacerdoti innotuit, hic
invalidè assistet; quia eam non habet, donec eam
acce-

Se&t. 11. De Matrimonio ut Sacram. est. 345
acceptet: acceptare autem legitime non potest,
dum eam datam esse ignorat. At, si dictus Sa-
cerdos per nuntium petiit à Parocho vel Vicario
Generali licentiam assistendi certo matrimonio,
valide ea utetur, quamprimum concessa est, etsi
eam concessam nondum intellexerit; quia per
illum nuntium jam illam acceptavit, Sanchez l.
3. disp. 37. *Coninck, Barbosa, Castro - Palaus*
apud Tambur. cit. num. 7. & Gobat num. 190.
contra *Pontium, Perez, & Dianam* cit. resol. 32.
Certè autem, antequam resciat licentiam peti-
tam esse concessam, non assistet licite; quia sem-
per est periculum, ne licentiâ nondum fortè da-
tâ matrimonium fiat invalidum. Ut benè notat
Tambur. ibidem.

IV. Sufficit licentia per vim vel metum ex-366
torta; eo quòd probabiliter non sit actus jurisdi-
ctionis, secundum Sanchez & alios. Aut; quia
verius est, jurisdictionem metu extortam valere.
Castro-Palaus, Diana, Tambur. cit. Idem di-
cendum, si ficto & non vero animo dedit licen-
tiam Parochus; nam adest tunc titulus colora-
tus, scilicet licentia externè data, & communis ex-
ror putantium vero animo datam esse licentiam.
Sanchez cit. disp. 32. à num. 60. Aversa, alii
cum Tambur. §. 2. c. 3. num. 16. Insuper suf-
ficit licentia extorta per dolum versantem so-
lum circa causam impulsivam; ut si falsò dicas
tuo Parocho: meus Princeps vel Dominus Co-
mes rogat te, ut des mihi licentiam contrahen-
di coram tuo Capellano, Sanchez l. 3. disp. 39.
Y 5 num.

num. 14. *Diana, Perez, Tambur.* cit. alii communiter teste *Gohat* num. 489. At quid si Parochus post licentiam legitimè datam moriatur? & cum distinctione: si quidem licentia data sit ad assistendum alicui certo matrimonio & mortis parochi nota sit, invalidè assistet Sacerdos ille; quia delegatio data ad certum casum expirat morte concedentis; si autem mors Parochi nondum nota sit, adhuc validè assistet ob titulum coloratum & errorem communem. Simpliciter autem non expirat tua licentia generatim data assistendi matrimoniis quibusvis. Ita *Lugo Resp. moral. l. 1. dub. 35.* post *Sanchez l. 3. disp. 28. a num. 64.*

367 Petes hic incidenter: An licentia proprii Parochi etiam necessaria sit confessario v.g. pro moribundo, ut matrimonio sibi jungat concubinam occultam ad emendandum affectum concubinarium, ad legitimandam prolem, &c. & Omnino quòd sic; nam decretum illud Tridentini, ubi publicatum & receptum est, ita obligat, ut ne quidem in extremo agone, aut etiam intentato mortis metu possit validè contrahi sine Parocho (ejusve licentiâ) & testibus ob quamcunque causam: juxta communissimam DD. cum *Sanchez* cit. ac fusè probat *Barbosa de Parocho part. 2. c. 21. num. 31.* Ratio est; quia verba Tridentini sunt valdè clara & universalia, & inhabilitas ad contrahendum inducta per legem non tollitur per metum cujuscunque mali. Oppositum tamen probabile censent *Veracru.*
Vig.

Vega, alii apud *Caſtro-Palaum de ſponſ. diſp. 2. part. 13. §. 8.* & reſolutè docet *Amicus* apud *Dianam part. 10. tract. 12. reſol. 15.* latè defendens, poſſe ſine Parocho contrahi tunc ſingulariter à concubinario moribundo, quando, niſi per matrimonium legitimetur proles prius ſuſcepta in concubinato, Titii concubinarium hæreditas devolveretur ad hæreticos. Item poſſe clandestinè contrahi, quando quis minetur tibi mortem, niſi contrahas, & mox conſumes matrimonium; eò quod non videatur verosimile, Concilium Tridentinum ejuſmodi caſus urgentiſſimæ neceſſitatis ſuo decreto voluiſſe comprehendere: Ego cum *Diana* ibidem, & *Gobat caſ. 18. n. 477.* remitto deciſionem utriuſque caſus iudicio habentium juſ definiendi. Vide ergo Confeſſarie in caſu occurrente; ut tutiora & ſecuriora ſequaris, quoad potes.

III. *Quales teſtes.*

I. **E** Adem, ac tanta neceſſitate, quâ ad va-
lorem matrimonii requiritur præſentia Paro-
chi proprii, aut alterius Sacerdotis de ejus
licentiâ etiam requiritur præſentia duorum vel
trium teſtium, ex claro Textu Tridentini ſæpè al-
legati, *Seſſ. 24. c. De Reformat. matrim.* Cæte-
rum ab eadem S. Synodo non præſcribuntur ul-
la certæ qualitates eorum teſtium, neque ullum
genus hominum repellitur à teſtimonio hic di-
cendo, Et hinc comuniſſimo Theologorum
& Canonistarum conſenſu.

II. Teſtes idonei pro matrimonii valore repu-
tandi

gandi sunt omnes homines, quos jus naturale non arcet; hoc autem non arcet à testimonio dicendo, nisi illum, de quo certum, vel probabile, vel prudens timor est, quod non sit daturus, vel dare non possit verum testimonium: uti sunt ebrii, amentes, infantes, aut certe homo nullius fidei; ut si quis in iudicio perjurium commisit, nec probatur, se emendasse *c. Parvuli. 22. quest. 5.* Contra ergo

370 III. Testes idonei reputandi & admittendi sunt quicumque dare possunt, daturique creduntur verum testimonium, etiam si in aliis commerciis humanis jure communi repellantur à testando: utpotè etiam pueri impuberes, feminae, consanguinei, affines, parentes, liberi, servi, infames, excommunicati, infideles, &c. Communissima DD. cum Sanchez *l. 3. disp. 41.* Coninck. *disp. 27. dub. 4.* Layman. *c. 4. num. 6.* Ratio jam indicata est; quia constitutio Tridentini juris veteris correctiva non est extendenda ultra proprietatem verborum, quæ simpliciter testes, nullas autem qualitates testium exigit. Accedit, quod auctoritas Parochi suppleat aliorum testium defectum, præsertim accedente contrahentium, eum eligentium, consensu, quo etiam in aliis commerciis testes alioquin repellendi admitti possunt. Ut notant Layman, cit. & alii. Et hinc ulterius.

371 IV. Si de matrimonii valore postea in iudicio lis moveatur ordinariè sufficere tales testes ad reigestæ fidem faciendam, cum ad eum finem primò adhibiti & admissi sint, meritò docet Sanchez

Sess. IV. De Matrimonio ut Sacramen. est. 349
ehez cit. num. 6. & Layman num. 6. in fine. Di-
co tamen ordinariè; nam ad probandum matri-
monii contracti nullitatem, ut illud dissolvi, seu
invalidum pronuntiari possit, testes requiri omni
exceptione majores, rectè monent DD. passim. 372

Quoad pœnas Parochi & testium ut statuit
Tridentinum *Sess. 24. c. 1. De reformat. Matrimo-*
monii. Sacra synodus Parochum vel alium Sa-
cerdotem, qui cum minore testium numero (ut-
potè uno vel nullo) & testes, qui sine Parocho vel
Sacerdote hujusmodi contractui interfuerunt;
nec non ipsos contrahentes graviter arbitrio Or-
dinarii puniri precipit. Hæc Concilium. Per
hujus pœnæ arbitriæ ab Ordinario infligendæ
sententiam sublata esse pœnas graviore juris
antiqui: utpotè suspensionem triennalem (c. Fi-
nali. *De Clandest. desponsat.*) latam in Sacer-
dotem sine aliis testibus assistentem matrimo-
nio, censet Sanchez l. 3. disp. 48. cum Gasp.
Hurtado disp. 10. diff. 10. Rationem dante;
quia, quando lege nova imponitur mitior pœ-
na quàm erat imposita lege antiqua, cessat an-
tiqua, & tacitè à lege nova videtur auferri. Sic
ille. Sed contradicit cum aliis Barbosa. *De po-*
test. Episcop. allegat. 32. num. 162.

IV. Qualis præsentia Parochi & Testium?

1. **R**equiritur præsentia Parochi & testium 373
moralis ex parte intellectûs, ut ipsi nimi-
rùm intelligant & actualiter advertant; quid a-
gatur, ideoque testificari possint, matrimoni-
um

um utriusque consensu contractum esse. Omnes. Arg. L. 209. De verbor. significat. *Ceram Titio aliquid facere iussus, non videtur præsentem eo fecisse, nisi is intelligat; itaque si furiosus aut insanus sit, vel dormiens: itémque plene ebrius, non videtur ceram eo fecisse.* Hæc ibi. Idem dicendum de eo, qui corpore præsens est physice vel materialiter tantum, sed omnino nihil advertit, quid agatur Sanchez cit. *disp. 39. num. 5.* Idemque: si sponsus vel sponsa facie cooperata, nè quidem ex voce certo cognoscatur à Parocho vel testibus; sic enim non potuerunt de hoc matrimonio testari, ideoque nullum erit. Tambur. *hic tract. 6. c. 2. §. 3. num. 6.* Et dixi notandum; *actu advertant;* Non sufficit enim advertentia vel attentio virtualis tantum, ut si Parochus vel testis accedat animo advertendi quidem, deinde vero propter mentis distractionem vel occupationes alias actu non advertat; cum sine advertentiâ vel attentione actuali ad ipsum actum veri testes de facto alieno esse non possint, esto talis attentio virtualis sufficiat in aliis Sacramentis, in Horis Canonicis, &c. Attamen satis est, licet ipse Parochus vel testis non intelligat ipsos loquentes, modò hi per fidelem interpretem declarent præsentem Parocho & testibus suam voluntatem; nam utique interpretes fideles præsentis est æque sufficiens, ac Procurator absentis. Ita contra Pontium & alios, Perez, Hurtad. aliisque citatis fuse Diana *part. 10. tract. 13. resol. 17.* Gobat. 490.

II. Non requiritur præsentia moralis etiam
ex parte voluntatis, ut nimirum Parochus & te-
stes voluntariè adsint, seu velint adesse, percipe-
re, testificari, &c. dummodò reverà adsint,
percipiant, & verè testificari possint; nam, ut
ait. *L. Reus*, pergit Jurisconsultus Florentinus:
scire autem testis, non autem velle debet. Nam
etiam invito eo rectè fit, quod jussum est, adeo-
que Parochus & testes validè matrimonio assi-
stent, etiam vi vel metu, dolo vel fraude ad lo-
cum contractus adductus, vel in eo retentus sit,
etiamsi planè invitus sit. Ex communi Sanchez
ait, *disp. 39.* Coninck. *disp. 27. num. 24.* Pontius
l. f. c. 21. num. 6. Barbosa *De Parochopart. 2. c.*
21. num. 47. Diana *parte 1. tract. 3. resol. 32.*
Tambur. *in c. 2. §. 3. dub. 9.* Gobat *cas. 18. n.*
491. Et quidem adeò invitus, ut claudat au-
res & oculos, nè quicquam audiat, vel videat,
dummodò interim verè percipiat, quæ agun-
tur. Secus utique esset, si ita conetur & affe-
ctet non percipere, ut reverà non percipiat,
dum actu contrahitur matrimonium Sanchez,
Diana, Barbosa, Tambur. Gobat. Quà ratio-
ne intelligenda declaratio Cardinalium: *Non*
valere matrimonium, si non intellexit Parochus,
nisi Parochus affectasset non intelligere. Subau-
di: ita, ut tamen reverà intellexerit. Ut con-
trà Pontium & Sanchez benè probat, & defen-
dit, Gobat *l. c.* Ratio omnium est; quia, quam-
vis ex parte voluntatis sit repugnantia, dummo-
dò

dò adsit sufficiens advertentia ex parte intel-
ctus, adest totum, quod requirit Tridentinum.

375 III. Nec requiritur, ut Parochus, aliive testes
ad id vocati vel rogati sint, sed sufficit, si casu
interveniant matrimonii contractui, v. g. convi-
vii, confabulationis vel alterius negotii causa,
nam *Arg. L. 11. ff. De testibus. Ad fidem res*
gesta faciendam etiam non rogatus testis intelli-
gitur. Adeoq; nulla alia formalis adhibitio Pa-
rochi vel testium requiritur, quam ut contrahatur
coram eis sufficienter cognoscentibus, quid aga-
tur, vel dicatur. Sanchez cit. num. 11. Layman,
num. 6. Hurtad. *Adversa, Tambur.* aliq; plu-
rimi cum *Diana & Barbosa l. c.* Et si contra sen-
tiant *Pontius & Fagnanus* adferentes Declara-
tionem Cardinalium in contrarium, de quata-
men nobis authenticè non constat. Certe *Aver-*
sa & Tambur. explicant, Congregationem lo-
qui, quando ex tali casuali præsentia & transitu
non potest benè percipi, quid agatur.

376 IV. Validè assistit matrimonio Parochus,
etiamsi nihil omninò loquatur, nec proferat il-
la verba à Tridentino vel Rituali præscripta;
cùm nulla verba Parochi sint de essentia matri-
monii. Ex dictis suprà. Eaque verba omittendo,
per se loquendo, solum venialiter peccare, con-
trà *Rebell.* docent *Sanchez, Tanner.* alii cum
Gobat num. 492. Addit denique Layman. cit. n.
2. num. 7. Parochum Catholicum etiam licitè
assistere matrimoniis hæreticorum in sua Paro-
chia degentium, cùm id ei non vetetur nec ra-
tione

tionem communicationis cum hæreticis; cum ii sint tolerati: nec ratione reverentiæ Sacramenti, quod ii indignè suscipiunt; cum ipse non sit minister, sed assistens tantum & testis: nec infrequens est, quod assistat matrimoniis indispositorum. Certè nimis difficile foret, ipsis negare facultatem contrahendi, aut cogere, ut contrahant coram ministro hæretico, qui nullam jurisdictionem habet. Quidquid contrasentiat *Tanner.* apud Gobat n. 438.

§. V.

*Premissis de Præcepto tribus denuntiatio-
nibus.*

Textus Concilii Tridentini Sess. 24. c. 1. De ³⁷⁷
reformat matrimon. sic habet. *Sacri Lateranensis Concilii sub Innocentio III. celebrati vestigiis inharendo præcipit (Sacra Synodus) ut imposterum antequam matrimonia contrahantur, ter a proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus Festis in Ecclesia inter Missarum solemnias publice denuntietur, inter quos matrimonium contrahendum sit: quibus denuntiatio-
nibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesie procedatur. Ubi Parochus, viro & muliere interrogatis & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat: Ego vos in matrimonium con-
jungo in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti: vel aliis utatur verbis; juxta receptum unius-
cujusque Provincia ritum. Quod si aliquando*
PARS IV. SACRAMENT. Z præ-

probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes tunc vel una tantum fiat, vel saltem Parochus & duobus vel tribus testibus presentibus matrimonium celebretur, deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsint, impedimenta, facilius detegantur, ut si ordinarius ipse expedire iudicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur; quod illius prudentia & iudicio sacra Synodus relinquit. Haftenus Concilium. Ubi aliqua pro necessaria notitia Confessarii notanda sunt.

- 378 I. Denuntiationes istæ non sunt de substantia seu valore matrimonii, ita ut si omittantur, irritum matrimonium censi debeat. Ut contra Menochium & duos alios J.Ctos, docent omnes Theologi, ac Canonistæ communissimi. Cum nec ipsum Tridentinum, nec ab eo allegatum Lateranense Concilium id ullo verbo significet: sed sunt tantum de necessitate præcepti, ut absque gravi & mortali peccato omitti non possint, cum materia præcepti, gravissimi momenti sit, ne scilicet matrimonia invalida contrahantur. Excepto tamen: nisi ob gravem & urgentem causam Episcopus dispense, & in casu necessitatis urgentis, cum Episcopus adire non potest, ipse Parochus dictas denuntiationes omittere potest & debet. Ut uno casu expresso (eadem est ratio de similibus) indicat ipsum Concilium, & ex communi docent Sanchez l. 3. disp. 10. num. 27. Layman. cit. tract. 10. c. 4.

num. 11. Caterum quamvis tam Concilium Tridentinum, quam Lateranense cit. c. ultimo. De clandestina despons. intenderit, quod denuntiationes ab utriusque contrahentium proprio Parocho fiant si illi ad diversas Parochias spectent; ut docent communissimè DD. cum Sanchez disp. 6. Addit tamen Layman cit. num. 10. non debere damnari consuetudinem, quæ adhuc hodiè in quibusdam Ecclesiis viget, ut denuntiationes fiant duntaxat in Parochia unius sponsi, in qua nuptiæ celebrandæ sunt; multum enim valet consuetudo in his, quæ ex jure positivo proveniunt, præsertim in proposito non satis declarato.

II. Denuntiationes istæ sunt velut quasi editum Episcopale, quo præcipitur fidelibus, ut si noverint aliquod impedimentum, sive dirimens: ut consanguinitatem affinitatem, &c. sive impediens tantum; ut votum simplex Castitatis, vel sponsalia cum alio vel alia contracta &c. illud Parocho manifestent. Quare conscius alicujus impedimenti inter sponso, per se loquendo, tenetur illud manifestare sub mortali. Omnes. Tum propter divinum Præceptum de impedimento peccato proximo: tum propter reverentiâ Sacramenti. Tum propter hoc ipsum præceptum Ecclesiasticum ob gravem finem graviter obligans. Idque non tantum certissimò verum est, quando sponsi conscii impedimenti volunt maritalios contrahere: ut fatentur omnes: aut licet ipsi ignari sint impedimenti, sed periculum sub-

est, quòd postea manifestetur illud; sed etiam verum est, quòd ipsi ignorant impedimentum, & non est periculum, illud postea manifestandi; cum etiam materialis irreverentia Sacramenti, & materiale peccatum proximi sit impediendum, quòd facile potest: juxta communem DD. apud citatos, etsi tunc probabiliter negent *Pontius, Perez, Barbosa, Burghaber* apud Gob. *cas. 13. num. 532*. Quòd si autem malitiose contrahere vellent, certum est, debere manifestari, etiam si impedimentum oriatur ex delicto gravi, sitque notum uni soli, etiam si illud nosset sub secreto naturali, etiam si prius fuisset præstitum juramentum de non pandendo; quippè quia nec secretum naturale, nec juramentum obligat cum tanto incommodo animæ, & bonorum aliorum. Vide *Burghaber centuria 2. cas. 108*. Sed de hoc mox iterum.

380 III. Testis volens manifestare impedimentum conjunctum cum infamia, utpotè ortum ex gravi delicto sponsi vel sponsæ, debet, servato ordine charitatis & correctionis fraternæ, prius monere obnoxium illi impedimento solum, ut desistat à cogitato matrimonio, alioquin se sua conscientia satisfacturum in eo denuntiando. Huic admonitioni etiam repetita coram uno bono viro, vel bonâ fœminâ, maximè coram parentibus, si non acquiescat ille reus vel rea illa, jam omninò servandum erit præceptum Christi: *dis Ecclesie*: & quidem, ut jam innui, debet dicere Ecclesie seu Parocho, etiam si illud impeditur.

dimentum infamatorum noffet sub feccro naturali, jurassetque fe non manifestaturum. Juxta communem DD. Sanchez l. 3. disp. 13. num. 6. Perez. disp. 43. sect. 6. n. 8. Dicastil. disp. 2. dub. 28. num. 299. Gobat. cas. 13. n. 536. Tandem omnino cessabit obligatio manifestandi impedimentum, imprimis quando ex revelatione imminet grave malum revelanti sive aliunde, sive ex se v. g. in delicto complici; non enim tenemur cum gravi nostro incommodo promovere correctionem proximi, vel impedire ejus peccatum. *Omnes.* Deinde quando timetur grave scandalum ex revelatione. Ex communi Sanchez cit. num. 9. Addit Gobat num. 536. idem dicendum, quando imminet grave damnum alteri innocenti in honore, fama, fortuna, vel vita. Ratio communis est; quia neq; lex charitatis, neque reverentia Sacramenti, neque preceptum Superioris potest obligare ad tale incommodum; quando quidem non sint facienda mala, ut eveniant bona. *Ad Rom. 9.* Declarabo mox uno & altero casu inferius.

IV. Denique & ipsemet sponsus vel sponsa 381
scilicet laborans aliquo impedimento, etiamsi non interrogetur, tenetur aut manifestare suum impedimentum, esto conjunctum cum infamia: aut desistere à proposito contrahendi; quia tenetur non peccare; singulariter aut tenebitur aperire, vel à matrimonio desistere, si interrogetur à Parocho: an laboret impedimento? communissima cum Sanchez disp. 14. alii passim. Ratio est;
Z 3 quia

quia licet interrogatus non teneatur respondere; quando ob suam veram responsionem esset puniendus, cum nimis difficile foret, se ipsum accusare in ordine ad poenam; at tamen quando interrogatio sit solum in ordine ad evitandum peccatum, ut fit in proposito, adest obligatio respondendi sincere: sicut tenetur sincere respondere irregularis petens suscipi ad Ordines. Ais: quid ergo agendum sponso vel sponsæ, quando nec impedimentum suum potest manifestare sine gravissima sua infamia, aut etiam periculo vitæ ex una parte, nec ex altera parte potest desistere a matrimonio sine æquali gravissimo discrimine vel incommodo? responsionem habes *scilicet* 1. §.

3. *In impedimento vis. an. 23.*

582 Pro cautela confessarie cape hunc casum. Anna dicit ad Confessarium: Ursula desponsata est Petro, & jam facta est prima denuntiatio, sed Margareta juncta Ursulæ in secundo gradu consanguinitatis mihi ob certam causam sub summo secreto facta est, esse se carnaliter cognitam a sponso Petro non ignaro cognationis. Teneor tamen nihilominus obedire Parocho præcipienti manifestationem cognitorum impedimentorum? Respondit Confessarius: teneris. An rectè? Respondet meritò Gobat eodem *num.* 537. non rectè: errasse turpiter; gravissimè enim peccasset Margareta, si manifestasset crimen Ursulæ; utpote quæ planè erat innocens in ordine ad illud matrimonium. Quare nec ipsa Margareta tenebatur directe vel indirectè manifestare suum crimen; tene-

tenebatur tamen Anna illam sub alio prætextu dehortari ab illo matrimonio, si aliunde haberet Ursula justam causam recedendi: fecit, si non justam. Sic *Gobat* ibidem; n. 538. Rectè relolvens, non fuisse obligatam, scelus suum nefandum manifestare, sceleratam illam, quæ filium suum cum ejusdem & suâ filiâ contrahere matrimonium permisit, etsi ægerimè; cum alia ratio non suppeteret impediendi incestuosissimas nuptias, nisi prodendo suum nefandum flagitium; nam certè lex naturalis charitatis de correctione fraterna se ad hoc non extendit; inauditum verò est, quod lex vel præceptum humanum comprehendat tam tragicos, cruentos & pudendos casus.

§. VI.

Effectus est Gratia sanctificans, & triplex bonum essentielle matrimonii, Fidei, Prolis, & Sacramenti indissolubilitatis.

I. **M**atrimonium eo ipso, quo §. I. probatum est, esse verum Sacramentum novæ Legis, etiam probatum manet ejus effectum principalem esse Gratiam sanctificantem, & jus ad gratias actuales pro tempore & occasione conferendas ad debitè & fructuosè obeunda munia & sufferenda onera matrimonii: Idque maximè, cum matrimonium sit Sacramentum etiam in facto esse, perpetuò representans conjunctionem spirituales Christi cum Ecclesia; Verbi Divini cum natura humana. Nec de hoc effectu aliquid dicendum specialiter superest,

præter generatim dicta de effectu Sacramen-
 torum in genere p. 1. c. 1. Sect. 3.

384 II. Matrimonii porro (quatenus contractus
 & Sacramentum est) effectus numerantur illa
 tria bona essentialia matrimonio, quatenus vin-
 culum est (si nimirum accipiantur quoad obli-
 gationem & actum primum.) scilicet Fidei, Pro-
 lis, & Sacramenti, quæ eleganter explicat. D. Au-
 gust. l. 9. super Genesin dicens: *In fide attendi-
 tur, ne præter vinculum conjugale cum alteri
 concumbatur: In prole, ut amanter suscipiatur,
 benignè nutriatur, Religiosè educetur: In Sacra-
 mento, ut conjugium non separetur, & dimissus
 vel dimissus, ne causâ quidem prolis, alteri con-
 jungatur.* Sic sanctus. Vide etiam Layman. tract.
 10. part. 3. in initio.

385 III. Bonum ergo Fidei consistit in obligatio-
 ne servandi fidem tori conjugii, cum petit; & soli
 conjugii. De quo ex professo c. sequent. sect. 3. &
 4. Bonum prolis consistit in obligatione susci-
 piendi, nutriendi & educandi prolem. De quo
 alias in quarto Præcepto; necessaria tamen indi-
 cabo infra cùm de debito, in fine. Bonum Sacra-
 menti consistit in indissolubilitate matrimonii
 vivente utroque conjugue, seu, ut loquuntur jura,
 in perpetua vitæ societate; hac enim velut Sacra-
 mento ac sacro signo vel symbolo repræsentant
 matrimonium, & conjuges indissolubilem con-
 junctionem Christi cum Ecclesia, & Verbi Di-
 vini cum natura humana. Et de hoc breviter hac
 ultima Subsectione.

IV. Prænotandum autem est, duplicem esse ³⁸⁶
modum dissolvendi matrimonium, quoad vincu-
lum, & quoad torum. Quoad vinculum dici-
tur dissolvi matrimonium, quando nexus & ob-
ligatio inter conjuges simpliciter tollitur, ut ve-
rè desinant esse conjuges, & utrinque liberi eva-
dant, ac si nunquam conjugati fuissent, restituun-
tūrque in eum statum, quem ante nuptias ha-
buerunt; perindè ac si uterque mortuus revoca-
retur ad vitam, posset uterque convolare ad aliud
matrimonium. Dissolutio autem quoad torum
dicitur, quando manente vero conjugio quoad
vinculum, solum liberatur conjux obligatione
debitum conjugale reddendi, cohabitandi, cæte-
ræque officia conjugalia præstandi, seu, quando
saltem acquirit verum jus negandi debitum, &
cætera prædicta, sicut fieri per adulterium, di-
cemus *c. sequent. in fine.*

SUBSECTIO.

*De indissolubilitate & dissolubilitate Ma-
trimonii.*

SUMMARIA.

- 388. Jure divino, 389. ac etiam jure natura.
- 390. Saltem inchoatè, indissolubile est omne matrimo-
nium, legitimum, ratum, consummatum.
- 391. Adeoque etiam matrimonia hereticorum aut indis-
solubilia sunt, aut nulla.
- 392. Matrimonium infidelium, etiam consummatum,
solvitur per unius conversi & baptizati aliud matri-
monium contractum.
- 396. Matrimonium fidelium ratum tantum solvitur per
professionem Religionis.

398. Etiam post multos annos (ubi 399. de privilegio pri-
mi bimestris.)

401. Ac etiam per dispensationem Pontificis.

402. Solvuntur fundamenta contraria.

404. Matrimonium verò consummatum fidelium est
simpliciter indissolubile. 405. quoad vinculum.

407. Est tamen solubile quoad torum.

408. I. Per Professionem Religionis, mutuo consensu, vel
de licentia alterius factam.

411. II. Per suspensionem Ordinis sacri.

412. III. Per votum simplex castitatis mutuo consensu ce-
missum &

413. IV. Per electionem continentia.

ASSERTIO.

387 **M**atrimonium omne, legitimum, ratum,
consummatum ex primavâ sui institutio-
ne jure divino est indissolubile; adeoque etiam
hereticorum matrimonia aut indissolubilia sunt,
aut verius nulla, & meri concubinatus. Matri-
monium legitimum infidelium etiam consumma-
tum solubile est per unius conjugis conversi ac
baptizati aliud matrimonium contractum. Ma-
trimonium ratum fidelium etiam solvitur per
Professionem Religionis approbate, & ob cau-
sam urgentissimam etiam per dispensationem
Pontificis. Matrimonium consummatum verò fi-
delium simpliciter indissolubile est quoad vincu-
lum sed bene solubile quoad torum per divortium,
sive ob crimen, sive ob majorem vite perfectionem
Hæc Assertio magna parte speculativa est, &
controversa; explico quantum satis est.

Ex primava sui institutione jure divino est indissolubile.

Ita expressè Concil. Trident. sess. 24. *In do-* 388
ctrina de Sacramento Matrimonii, probans ex
 verbis Adami Gen. 2. & Matth. 19. *Matrimonii*
perpetuum indissolubilemque nexum primus hu-
 mani generis parens divini spiritus instructus
 pronuntiavit, cum dixit: *Hoc nunc os ex ossibus*
meis, & caro de carne mea; quam obrem relinquet
homo Patrem suum & matrem, & adhærebit u-
xori sue, & erunt duo in carne una, & c. & post-
 eà ejusdem nexùs firmitatem ab Adamo tantum
 antea pronuntiatam confirmavit Christus *Mar.*
19. dicens: *Itaq; jam non sunt duo, sed una caro;*
quod ergò Deus conjunxit, homo non separet.
 Et ibidem replicantibus Judæis libellum repudi-
 à Moyse permissum respondit Christus: *Moses*
ad duritiem cordis vestri permisit vobis dimit-
tere uxores vestras, ab initio autem non fuit sic;
& c. Ubi Christus manifestè ostendit, matrimo-
 nium à primà sui institutione fuisse indissolubile,
 ac deinceps etiam in Lege Evangelica idem ob-
 servandum esse, excluso omnino illo libello repu-
 dii Moysaico. *Deuteronomii. 14.*

II. Insuper matrimonium quodcunque legi- 389
 timum, etiam infidelium, ipso jure naturæ esse
 indissolubile docent permulti DD. *Sot. Vasquez,*
Rebel. Pontius, Bellarmin. Hurtad. Castro-Pa-
laus. Leander, eosque citans *Tamburinus.* Ratio
 potissimum est; quia certum est; naturaliter illicitum

tum esse concubitus vagum, & communicationem virorum & uxorum indifferenter; cum id repugnet fini principali matrimonii, scilicet conceptioni, educationi prolis: ergo certum debet esse matrimonium naturâ suâ indissolubile; si enim naturâ sua esset solubile, sicut cæteri contractus mutuo consensu, passim possent relinquere viri & mulieres, aliis matrimoniis, ductis: sicque re ipsa admitteretur communicatio virorum & uxorum: quæ jure & lumine naturæ negatur ab omnibus etiam Ethnicis. Contrâ tamen matrimonium non esse ita naturâ suâ indissolubile, ut ejus dissolutio juri naturali repugnet, docent alii probabilius, Sanchez l. 2. disp. 13. Conink disp. 26. dub. 2. Layman. tract. 19. part. 3. n. 2. Ratio est; quia, spectato jure naturali præcisè, verissimè nihil tam naturale est, quam eo genere quidpiam resolvere, quo colligatum est. *Regula 32. ff. De regulis juris.* Neque ulla adfertur ratio, cur non etiâ matrimonii contractus, perindè ac alii, spectato jure naturali præcisè, per mutuû justum consensum dissolvi possit, nisi quòd talis dissolutio repugnet fini matrimonii & bono prolis, ut dictum est: atque hæc ratio non ostendit solutionem matrimonii per se intrinsecè esse malam, sed solum ratione adjuncti, quod sæpissimè abest, ut si proles jam perfectè educata sit, aut ob uxoris senium vel sterilitatē nulla spes generandæ prolis supersit: Quo casu solutio matrimonii magis conferret ad bonum prolis, ejusque generationem cum alia conjuge, quam repugnet. Tandem si

indissolubilitas matrimonii esset de jure naturæ strictè, non potuisset in ea dispensare Deus, permittendo libellum repudii in Lege Mosaica, de quo supra mentio.

III. Placet sententia media ejusdem Sanchez, Coninck, Perez, Herincx, aliorum: Indissolubi-³⁹⁰ litatē matrimonii fundari inchoativè in jure naturali, ac ipsā naturā matrimonii spectatā in ordine ad debitā prolis susceptionem & educationem, quæ certè excludit concubitus vagos, & exigat aliquā indissolubilitatē matrimonii, ut saltem pro libitu & propria authoritate contrahentiū, & absque urgente causā dissolvi non possit. Omnimoda autē dissolubilitas matrimonii præsertim consummati fidelium pro omni casu completè & formaliter esse à jure divino positivo N. I allegato: idque magni Sacramenti seu magni Mysterii causā, propter futuram Verbi Divini Incarnationem, quā tunc ab Adamo prophetico spiritu revelatā esse, significat Apostolus ad Eph. 5. & docent D. Augustinus l. 9. de Genesi, ad lit. r. c. 19. alii sancti Patres. Notā hīc, quod hac indissolubilitas dicatur bonū Sacramenti: & matrimoniū fidelium esse ratum, seu indissolubile ratione Sacramenti triplici sensu intelligi posse: 1. Ratione Sacramenti mystici, scilicet quatenus Matrimoniū est sacrum Mysteriū repræsentativū conjunctionis Verbi Divini cum natura humana & Ecclesia: 2. Ratione Sacramenti propriè dicti, ut est signum Gratiæ sanctificantis ipsius matrimonii; nam indissolubilitatem matrimonii inter fideles

oriri ex ipso Sacramento à Christo matrimonio annexo, est communis sensus, & docent *Innocent. Lopez* alii apud *Sanchez cit.* & pleriq; RR. inter quos *Aversa & Marchant.* noster. 3. Ratione Sacramenti Baptismi; nam maiorem illā, & omnimodā indissolubilitatem matrimonii fidelium oriri ex Sacramento Baptismi, expressè significat. *Quanto. De divortio. Etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum, ut etiam, postquam consummatū est, nullo casu dissolvi possit, inter fideles autē verū & ratū existit, quia Sacramentum fidei id est Baptismi, quod semel admissum efficit conjugii Sacramentū, ut ipsum in conjugibus, illo durante, perduret.* Hæc ibi.

391 IV. Quamvis ergo matrimonium etiam legitimum seu ratū tantum fidelium ex ipso mutuo consensu & pacto (maxime accedente ratione Sacramenti) sive ex natura sua, sive ex primava institutione Dei contineat individuā vitæ societatem & indissolubilitatem aliquam super alios contractus; maiorem tamen firmitatem, & inter baptizatos omnimodam indissolubilitatē ex eadem Dei ordinatione obtinet per actuale ejus usum ad consumationem copulæ carnalis, quā tandem fiunt una caro vir & mulier. Ut significat Christus *Matth. I 9.* Itaque jam non sunt duo, sed una caro: Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. Cujus ratio mystica jam toties insinuata traditur c. *Debitum. de bigamis.* Quia per matrimonium legitimū vel ratum tantum significatur conjunctio Christi vel Verbi cum Ecclesia vel anima

anima fidei, per directionē Charitatis & Gratiae tantum : quæ unio non est omninò firma, sed in singulis saltem membris solubilis per peccatum mortale. Per matrimonium autem consummatum, factâ unitate carnis, repræsentatur conjunctio Verbi Divini cum natura humana per unionem hypostaticam assumpta, quæ ex eadem ordinatione Divina omninò est indissolubilis. Ee hinc non est mirum, si dicemus, matrimonium ratum quandoque dissolvi posse, consummatum verò nunquam inter fideles baptizatos, atq; adeò etiam inter hæreticos.

Quare dixi per parenthesin, *matrimonia hæreticorū aut indissolubilia esse, aut nulla, & meros concubinatus*. Ut latè probat Gobat. tract. 10. cas. 19. Et Ratio est; quia omne matrimonium baptizatorum est per se loquendo Sacramentum & indissolubile: ut clarè dicit Pontifex cit. c. *Quanto de divortiis*. Aut ergò hæretici habent generalem intentionem contrahendi matrimonium more fidelium & Christianorū, sicut Deus & Christus instituit ac ordinavit, & tunc erunt Sacramenta & indissolubilia, non obstante errore privato, quo non credunt, & non intendunt Sacramentum & contractum dissolubilem conficere: consequenter tunc non erunt solum contractus politici, quia ratio Sacramenti tollit illam civilitatem, & confert sacrationem, ut sic dicam: Aut expressè intendunt solum contrahere civiliter & dissolubiliter positivè excludendo tantum rationem Sacramenti (quo casu adhuc

mane-

maneret contractus indissolubilis inter Baptizatos in nostra sententia *supra* > sed etiam indissolubilitatem; & tunc contractus matrimonii inter baptizatos simpliciter nullus erit, cum indissolubilitas sit conditio essentialis matrimonii fidelium saltem consummati: & consequenter erit concubinatus tantum. Fateor tamen, probabilem esse Sententiam multorum RR. etiam nostri Marchant. *Tribunal. tomo 3. seu specul. tract. 1. 11. 2.* Matrimonia hæreticorum, esse contractus civiles dissolubiles, atque per conversionem ad fidem eo modo solvendo, quo mox dicemus de matrimoniis infidelium. Quem videre potes; sed junge ei Gobat in *Appendice* 15. 16. 17.

§. II.

Matrimonium infidelium etiam consummatum, dissolubile est per unius conversi & baptizati aliud matrimonium contractum.

392 Quidò duorum conjugum infidelium non baptizatorum, conversus alter ad fidem baptizatur, non dirimitur hoc ipso matrimonium prius validum; nam per *Sacramentum Baptismi non solvuntur conjugia, sed crimina dimittuntur*: inquit Innocentius III. c. *Gaudemus. De divortijs.*

393 II. Attamen si conjuge uno ad fidem converso, alter spontè recedat, aut cohabitare nolit sine fidei contumelia, blasphemiâ Divini Nominis, periculo subversionis, inductione ad peccatum, concessum est fidei converso aliud matri-

matrimonium contrahere, quo contracto prius matrimonium penitus dissolvatur. Prout disertè definitidem Innocentius, III. c. *Quanto. eodem.* Ex claro Textu Apostoli. 1. Ad Corinth. 7. *Quod si infidelis discedit, discedat, non enim servituti (id est jugo matrimonii prioris) subiectus est frater & soror in hujusmodi.*

III. Quod si ambo conjuges infideles ad fidem convertantur, & baptizentur, eorum matrimonium, quod antea ratum & indissolubile omninò non erat, per ipsum Baptismum efficitur ratum, & omninò indissolubile post consummationem æquè, ac fidelium. Sed, nunquid etiam efficitur Sacramentum? Affirmant cum S. *Thoma* & pluribus congestis *Sanchez l. 2. disp. 9. Coninck. disp. 24. dub. 2. Layman tract. 10. part. 2. cap. 3. num. 6.* Rationem dant; quia eo ipso, quod conversi post Baptismum consentiunt porro cohabitare, eumque consensum quocunque signo declarant. Contractum præcedentem matrimonii confirmant, & ratificant, ipsiq; modò incipiunt esse de novo sacrum symbolum conjunctionis Christi & Ecclesiæ, adeoq; etiam congruum est, ut tunc potiantur gratia sanctificante. Negat autem mordicus noster *Herinck hic disp. 2. quest. 2. num. 19.* eo quòd Christus dignitatem Sacramenti annexerit ipsi contractui seu actuali contractioni & inductioni vinculi matrimonialis, non verò innovationi seu perseverantiæ ejusdem Sacramenti matrimonii; quamobrem etiam matrimonium fidelium,

qui contrahentes exclusissent rationem Sacramenti, non transiret in Sacramentum postea, si conjuges illi poenitentiam ducti innovarent consensum cum intentione Sacramenti: ait Idem ibidem. Tu crede, quod placet.

395 IV. Si infideles ante Baptismum contraxerunt matrimonium cum impedimento dirimente solo jure Ecclesiastico, ut consanguinitas, affinitas, &c. post eorum conversionem ac Baptismum, verum & ratum censeri debet, quia in infidelitate contrahentes Canonicis constitutionibus non adstringebantur. Expressè cit. *c. gaudemus*. Secus, si impedimentum fuissent juris naturalis vel divini, v. g. consanguinitas in primo gradu, ligamen, &c. Quid si ergo infidelis, Turca v. g. antea plures uxores habuit, vel adhuc omnes retineat, vel prioribus repudiatis aliam tenet? Responsio clara est: post Baptismum retinendam esse, quam prima vice valide duxit. Hæc quoad infidelium matrimonia, cum in nostris partibus praxis rarissima sit, obiter insinuasse sat sit, latè videre potes apud suprà citatos Sanchez, Layman, & alios.

§. III.

Matrimonium ratum fidelium solvitur per Professionem Religionis approbata, ac Dispensationem Pontificis.

396 I. **S**olvi per professionem, certum est de fide definitum in Concil. Trident. Sess. 24. *Can. 6. Si quis dixerit, matrimonium ratum non*

con-

consummatum per solemnem professionem alterius conjugum non dirimi; anathema sit. Idemque decernitur variis Sacris Canonibus. c. Decreta Legalia 27. quest. 2. Extrav. antiqua. De voto, c. 2. c. Ex publico c. Ex parte &c. De convers. conjug. Quo autem jure solemnis Professio solvat matrimonium, controversum est. Communis sententia est, solvere jure divino, & privilegio à Christo tradito per Ecclesiam. Ita Scottus 4. d. 31. quest. unica n. 4. Herincx disp. 4. num. 5. & plurimis citatis Sanchez l. c. Pontius supra, Tambur. c. 5. tract. 6. num. 4. Eò quòd nullum exstet jus, quod primò hoc statuatur; sed Pontifices locis allegatis potius supponunt, & declarant, tale matrimonium per professionem solemnem solvi, utique jure aliquo altiori. Contrà tamen solvere solo jure Ecclesiastico, seu sola Ecclesiæ autoritate, quam per antiquissimam Traditionem accepimus, æquè probabiliter docent alii, Henric. Medina, Lessius, Coninck, eosque citans Layman. c. 6. num. 3. Eadem ratione; quâ matrimonium contrahendum dirimere diximus Sect. I. §. 6.

II. Professio solemnis penitus dissolvit matrimonium ratum quoad vinculum, ita ut ea emissâ (quam proindè expectare debet) conjux in sæculo remanens liberè possit ad alia vota transire. Et insuper, si professus talis antea conjux à summo Pontifice dispensetur à suis votis solemnibus, & egrediatur ex Religione, poterit quaecunque eligere pro suo novo matrimonio:

idque verum est, etiamsi uterque conjux Religionem assumpsisset, & deinde similiter dispensati poterunt cum aliis quibuscunque matrimonio copulari. Ratio clara est; quia jam ruptum fuit prius vinculum: idque etiam ex communi sententia ex institutione Christi Domini. Atque hinc ulterius fit, ut talis Religiosus antea conjux peccet contra castitatem: peccat quidem sacrilegè contra votum, non tamen committit adulterium, cum jam matrimonium, vinculo soluto, nullum sit. Pari modo contra castitatem sacrilegè peccabit, si copuletur cum ea ipsa, cum qua antea contraxerat matrimonium ratum; quia, dissoluto vinculo, illa sua amplius non est. Secus dicemus, quando quis post matrimonium consummatum per divortium professionem emittit; quia tunc non solvitur matrimonium quoad vinculum.

398 III. Professio sollemnis solvit matrimonium ratum nondum consummatum; quocunque tempore, etiam post multos annos; & hinc in favorem Religionis; simulque ne alter conjux nimiam expectatione gravetur, *c. Ex publico. secundum communissimam DD. interpretationem*, conjugum de ingressu Religionis ante consummationem deliberanti duorum mensium spatium conceditur, intra quod vel Religionis propositum exequatur, interim liber ab obligatione reddendi debitum: quo spatio elapso, si adhuc debitum quacunque causa, quantumvis injustè, conjugum neget, adhuc, altero invito, Religio-

ligionem ingredi poterit ante consummationem. Ut cum Glossa, & aliis docent Sanchez *disp.* 24. num. 27. Layman. c. 6. num. 7. Insuper, si intra illud tempus à jure concessum maritus conjugem deliberantem de Religionis ingressu per vim opprimat (mortali peccato, secundum Sanchez *disp.* 22. num. 15.) etsi jam matrimonium indissolubile factum sit quoad vinculum, quippe per veram copulam consummatum, nihilominus probabilius est, posse uxorem coactam adhuc Religionem ingredi, & inter viduas vel conjugatas profiteri; quia nemo sine sua culpa, nedum per injuriam alterius, jure suo privari debet. *Rodrigu. Ledesma*, alii cum Sanchez. *disp.* 22. n. 6. Layman. §. 2. *Pontius. Hurtad. Aversa*, cum *Tambur.* cit. §. 3. n. 5. At, quid tunc erit de altero conjugē, qui ad copulam coegit? *¶* Iplum nec posse matrimonium novum inire, nec Religionem profiteri. Ratio est; quia cum remaneat vinculum, non liberatur conjux ab obligatione matrimonii, quam liberationem idē concedimus coactæ, quia non debuit ob injuriam alterius suo jure privari: quod non militat in cogente.

IV. Privilegium dictum primi bimestris matrimonii, negandi debitum probabilius conceditur solum conjugī cogitanti, deliberanti, aut jam volenti Religionem ingredi, adeo, ut conjux nolens ingredi Religionem etiam primo bimestri debitum conjugī petenti negare non possit; cum sacri Canones non restringant, nec

possint restringere jus conjugii per matrimonium acquisitum ad petendum debitum, nisi in casu, quo alter conjux Religionem ingredi cogitat, vel deliberat, aut defacto vult: ergo nec nos amplius restringere debemus. *Navar. Angelus, Coninck*, alii cum Layman cit. *num. 3*. Contrarium tamen, nimirum conjugem etiam actu nihil cogitantem de Religione ingredientem, tamen primo bimestri posse negare debitum, satis probabiliter docent plures alii cum Sanchez *l. 2. disp. 2. 4. quest. 5*. Pontius *l. 6. c. 1*. Tambur. cit. *§. 4. num. 4*. Ratio datur; quia qui noluit a principio vel priori mense animum Religioni adijcere, poterit forsitan, Deo vocante, postea per mensem posteriorem: ergo habet jus custodiendi aptitudinem ad Religionem, adeoque consummationem matrimonii differendi.

Inquires adhuc aliqua curiosule: 1. Quid si talis matrimonio rato tantum ligatus eligat Religionem ideò tantum, quia ei displicet uxor, vel potius nova nupta, ut eam se expediat? *Tambur. ibidem n. 18*. videtur hic licite jure suo uti posse. 2. Quid si notabile damnum inde immineat nuptæ utpotè quæ difficillime alterum virum invenire poterit? *xy. in simili Sanchez cit. num. 27. & ex eo Tambur. cit.* adhuc videtur vir uti posse jure suo, quæ enim charitas illum obligat cum notabili suo damno ad faminae commoda procuranda; neque irrogatur injuria faminae, quia etiam ipsa par-

rem habet potestatem : & sub hac implicita
 conditione uterque contraxit matrimonium :
 ut quousque non fuerit consummatum, possit
 alter ad Religionem proficisci. 3. Licebitne
 etiam mihi contrahere matrimonium per verba
 de præsenti cum certo animo non consumman-
 di, sed ad Religionem sine consensu conjugis
 transeundi? R. Certe regulariter licere ne-
 quaquam, idque sub morali. Ex communi
 Sanchez l. 1. de matrimo. disp. 43. num. 7.
 & 12. Corinck. Hurtado, Aversa, alii cum
 Tambur. cit. §. 2. num. 15. Ratio est; 1. Quia
 regulariter fit injuria uxori; & quia co-
 getur expectare, donec tu profitearis; & quia tuâ
 causâ frustra fuerunt expensæ factæ à tua spon-
 sa. 2. Quia si tu fortè non profitearis, co-
 getur uxor cum suo dedecore te habere con-
 jugem excucullatum. 3. Quia das ansam non
 paucis suspicandi, ipsam à te propter aliquid
 vitium fuisse derelictam. 4. Quia si fortè ideò
 vis contrahere cum animo transeundi ad Reli-
 gionem, quia votum emiseras castitatis, te ex-
 ponis evidendi periculo consummandi matri-
 monium, adeoque votum violandi. Dixi au-
 tem *regulariter*; Nam in aliquo raro casu ma-
 gnæ necessitatis peccatum non esset; quia neces-
 sitas tanta vincere posset incommoda illa, quæ
 modò dicta sunt. Exemplum ponit Sanchez.
ibidem: Si illa matrimonii contractio tibi esset
 medium necessarium, ut posses ad Religionem

transgredi v.g. si esses in carcere inclusus, nec ali-
ud medium evadendi occurreret, nisi cum illo a-
nimo matrimonium contrahere. Sed facessant
tam raræ præses. Jam.

Quid de Dispensatione Pontificis?

400 I. **M**atrimonium ratum quoad vinculum
solvi posse autoritate Ecclesiæ seu
per dispensationem Pontificiam, negant rotun-
dè & sanè probabilissimè gravissimi DD. quos
longo catalogo recitat Sanchez infra citandus, &
acriter Pontius, Mercatus, alii RR. apud Dia-
nam citandum, Herinex quoque noster hic disp.
4. quest. 1. num. 8. Fundamenta minimè
contemnenda latè proponunt DD. citi. Potis-
sima sunt: 1. Christus Matth. 19. apertissimè
dicit: quod Deus conjunxit, homo non separet. 2.
Matrimonium ratum lege divina indissolubile
est: sed Pontifex non potest dispensare in lege
divina. c. sunt quidam & sequentibus 25. quest.
1. 3. Ecclesia vel Pontifex non potest mutare
Sacramenta: matrimonium autem ratum ex in-
stitutione Christi est Sacramentum: ergo, &c.
4. Matrimonium ratum non nisi accidentaliter
differt à consummato: ergo si Ecclesiæ autori-
tate solvi potest matrimonium ratum, poterit
etiam solvi consummatum, quod est falsissimum,
& hæreticum: ut patebit §. sequent. Addunt
aliquos Pontifices hanc sententiam secutos eam
dispensationem negasse, ut Innocentius III. A-
drianus VI. & Pius V. Sed hoc nihil urget, cum
ex

ex alia causa potuerint moveri ad negandam dispensationem, quàm ex defectu potestatis agnito & longè plures Pontifices eam dispensationem concesserunt.

II. Contra tamen matrimonium ratum ob causam urgentissimam per dispensationem Pontificis dissolvi posse, jam videtur omnino negari non posse. Docent Canonistæ communiter in cit. c. *Ex publico*. Et Theologi communius. *Navar. Sylvester, Medina, Henrig. Bellarmin. Suarez*, aliisque congestis Sanchez l. 2. disp. 14. num. 3. Layman. c. 5. num. 4. Tanner., Perez, Dicastil. Tambur. c. 6. num. 4. Diana part. 8. tract. 1. resol. 62. & rursus: tract. 3. resol. 47. ubi nominat septem summos Pontifices, qui cum triginta ita dispensaverint. Et novissimè *Innocentius X.* post tam longas ac resque inter Theologos disceptationes de hac potestate, fuit eà usus erga vulgarem opificem, quidem nullius gratia iussultum: ut fidelissimè ad longum refert Gobat cas. 18. num. 676. & num. 671. meritò censens, jam absque contumelia Sedis Apostolicæ non posse defendi sententiam oppositam. Ratio ergo potissimùm sumitur à posteriori: factum est: ergò fieri potest. Et quis audebit affirmare, per tot Pontifices, & toties factum esse nulliter? A priori verò; quia certum est, Christum sic posse dispensare in matrimonio rato: ergo eandem potestatem potuit Ecclesiæ, & Vicario suo Pontifici communicare; quoniam ergo videmus Ecclesiam per tot Pon-

tificum seriem ea potestate esse usam, tenendum omnino est, eam ipsi à Christo defacto fuisse & esse communicatam æquè, ac potestatem dispensanti in votis, juramentis, imò & ipsa professione solemni, secundum communem, etiam Adversariorum, sententiam. Atque hinc sic confirmo hanc sententiam cum Layman, cit. ex vulgato illo: *si possum vincere vincentem te, possum etiam vincere te*: ergo si Ecclesiæ autoritate & dispensatione potest solvi & velut evinci vinculum professionis religiosæ, per quam ipsam solvitur, & verè devincitur vinculum matrimonii, à fortiori sequitur, eadem Ecclesiæ autoritate matrimonium ratum posse dissolvi.

402 III. Non convincunt rationes oppositæ Sententiæ. Ad 1. R. illa verba Christi: *quod Deus conjunxit, &c.* intellexisse de matrimonio consummato; immediate enim præmiserat itaque jam non sunt duo, sed una caro: & inde intulit: *quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Sicut ea verba interpretatur Alexander VII. cit. c. *Ex publico finali.* Ad 2. Concedo maj. & distinguo min. Papa non potest dispensare in lege divina, directè & propria autoritate, concedo min. Non potest dispensare indirectè vel autoritate & potestate à Christo sibi communicatâ, negò min. & consequentiam. Non ergo Papa dispensat in lege divina matrimonii, sed potestate sibi à Christo collatâ (ibi: *quæcumque solveris super terram, &c.*) solvit seu remittit

tit vinculum matrimonii rati, quo vinculo soluto cessat obligare lex divina, quæ jubet vinculum matrimonii perpetuò consistere: præterquam si suâ ipsius, aut Ecclesiæ authoritate dissolvatur. Ad 3. Similiter dist. mai. & consequentiam; Ecclesia enim non mutat Sacramentum matrimonii directè per se, sed tantum indirectè & per accidens, quatenus dissoluto contractu in quo fundatur ratio Sacramenti, vir & mulier cessante esse sacrum symbolum. Ad 4. negatur consequentia; nam consummatio matrimonii est quædam perfectio ejus integralis, quæ secundum Christi institutionem sacri mysterii causâ majorem & ultimam ei indissolubilitatem tribuit. Ut §. 1. dictum. Quare non sequitur, si matrimonium ratum solvi possit, etiam posse consummatum. Plura videre potest, qui vult, apud *Ranhez, Perez, Bellarmin, Dianam, l. c.*

IV. Dixi autem: *ob causam urgentissimam*; 403
nam ex cõmuni DD. sententia mihi cum Tam-
tract. §. c. 6. §. 1. num. 9. omninò certum
est, tam ad validam, quàm ad licitam dispensa-
tionem in matrimonio rato, æquè, ac in votis
requiri justam & gravem causam, qualis, teste
Sanchez *l. 2. disp. 6.* ferè omnium consensu est.
1. Si gravia damna vel perpetuæ discordiæ, ri-
xæque inter conjuges, conjunctosque pruden-
ter timendæ sint. 2. Si matrimonio rato super-
venit impotentia perpetua; item lepra, aliæve
morbus incurabilis, undè mutua cohabitatio
nimis

nimis difficilis foret. 3. Magna inæqualitas inter virum & foeminam, saltem undè matrimonium difficile reddatur. 4. Si vir necessarius vel maxime conveniens bono publico eligatur in Episcopum, quæ latius videre potes apud citatos. Non ergò audiendus Henric. l. 2. de matrimonio. 8. n. 11. cum quibusdam aliis asserens: ad hoc, ut Pontifex validè dispenset, nullam requiri causam, quia Christus circa hoc omnem auctoritatem concessit Pontifici, ne relinqueretur locus perplexitati. Tu cogita, si Pontifex fias, an præstare debeas, vel velis.

§. IV.

Consummatum matrimonium fidelium simpliciter indissolubile est quoad vinculum.

404. **C**ertum apud omnes Catholicos. Ratio est; quia ex una parte matrimonium omne fidelium, maximè consummatum tum naturà suâ, tum ex ordinatione divina, tum ratione Sacramenti tripliciter est indissolubile, ut §. I. ostensum. Ex altera autem parte, ex nullo capite apparet; Christum Dominum dedisse Ecclesiæ potestatem dissolvendi matrimonium consummatum; imò ex antiquissima perpetua traditione constat, ejus vinculum esse in omni casu indissolubile, nisi per mortem alterius conjugis; ut Ecclesia semper prædicavit, & perspicuè docet Apostolus; *Ad Corinth. 7. & ad Rom. 7.*

435. II. Specialiter matrimonium consummatum

rum non posse dissolvi quoad vinculum propter fornicationem alterius conjugis seu adulterium, definitum est ab Ecclesia in Concilio Tridentino Sess. 24. Can. 7. Nam generaliter dicit Apostolus ad Corinth. 7. iis, qui matrimonio juncti sunt: *Præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari: & vir uxorem non dimittat, &c.* Et infra: *alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult, nubat, &c.* In quæ verba merito D. August. l. 2. de adulterio conjugum ait: *Hæc verba Apostoli toties repetita toties inculcata vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt: nullius viri posterioris uxor esse incipit, nisi prioris esse desierit; esse autem desinit uxor prioris si moriatur vir ejus, non si fornicetur. Licite itaque dimittitur conjux ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris, propter quod sit reus adulterii qui dimissam duxerit, etiam ob causam fornicationis.* Sic Augustinus. Id ipsum docent alii Sancti Patres, maximè D. Chrysostomus, Basilus, Hieronymus, Ambrosius, & varia Concilia apud Bellarminum l. 1. de matrim. c. 16.

III. Contra objicitur illud Christi Matth. 406
19. *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & alteram duxit, mæchatur:* ergò à contrario sensu, qui dimiserit uxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, non mæchatur: ergò ob fornicationem uxoris (ea-
dem

démque ratione vir) potest solvi matrimonium quoad vinculum. Atque ita senserunt quidam Catholici, *Cajetanus*, *Catharinus*, & antè ipsos *Eramus*, subicientes tamen se iudicio Ecclesiæ: & defacto sic docent & præficient Græci Schismatici & Hæretici nostri temporis Lutherani, & Calvinisti. R. negando utramque consequentiam; Christus enim eo loco solum concedit viro fornicationem uxoris divortium ac dimissionem quoad torum. Ut præter alios latè ostendit *Cornelius à Lapide* ad eum locum *Matth. 6. vers. 10.* Nam & Christus immediate antea ex natura & prima institutione matrimonii probaverat, matrimonium planè esse indissolubile, & universaliter dixit: *quod Deus conjunxit, homo non separaret*; quomodo ergò statim dicat, posse dissolvi quoad vinculum ob fornicationem, tam frequenti casu? & apud alios Evangelistas, *Marcum*, & *Lucam*, rursus, omissa hac exceptione, Christus simpliciter dicit *Marc. 10. Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit sui per ea; & uxor si dimiserit virum suum & alteri nupserit, mœchatur.* Eadem ferè verba habet *Luc. 16.* Cur autem apud *Matthæum* illa exceptio ponatur; rationem videre potes apud *Cornelium à Lapide* citatum.

IV. Hic velut proprio loco explicandum esset, in quonam consistat matrimonii consummatio, sed hoc satis explicatum habes *scilicet. I. eum de impedimento affinitatis*: ut verecundum sit

litrepetere, hoc solo notato: longè veriùs esse, ad consummationem matrimonii in ordine ad suos effectus non requiri seminationem foeminae. Jam testat videre, qualiter matrimonium consummatum sit.

I. Solubile quoad torum.

I. Divortium seu solutio matrimonii quoad torum tantum, duobus titulis justè & sanctè fieri potest. 1. Justè fit ob crimen & principaliter adulterii; quippe quod per se ac directè fidei conjugali repugnat, de quo *c. sequent. sect. 4. 2.* Sanctè fit ob majorem vitæ perfectionem: idque quâtrupliciter, per Professionem Religionis; per susceptum Ordinem sacrum; per votum continentiae; per electionem continentiae. De quibus hic pauculis, cum hoc tempore sint ratæ praxes.

II. Solvitur matrimonium consummatum quoad torum tantum, quando uterque conjugum Religionem ingreditur, ac profitetur, vel uno ingrediente de licentiâ alterius, alter uxor v. g. in sæculo remanens votum continentiae perpetuæ edat, atque ea ætate sit, ut extra probabile periculum incontinentiae esse videatur. Habetur in Concil. Agathensi c. 16. & in jure c. 1. c. cum sit c. conjugatus. c. uxoratus de conversat. conjugat. & sumitur ex verbis Christi Matth. 19. Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, &c.

III. Quod si remanens in sæculo nolit (uti-409 que

que non sine peccato, cum dandò licentiam se ad id tacitè obligarit) ingredi Religionem, cum sit juvenis, aut vovere continentiam, cum sit senex, professio quidem alterius valida erit, remanens tamen in sæculo ad Religionem, vel votum cogi non poterit; imò si in periculo incontinentiæ versetur, debet Episcopus conjugem professum uxori periclitanti restituere ad reddendum debitum tantum; nam petere non poterit, & mortua uxore vel votum continentia tandem emittendæ, statim ad suam Religionem reverti debet. Omnia ex jure & communi, Sanchez l. 5. tract. 10. part. 3. c. 5. Pontius l. 9. c.

12. alii passim.

410 IV. Quòd si tandem conjux sine consensu alterius conjugis professus est, professio irrita est. Ut expressè habetur c. quidam. eodem titulo &c. Accedens. eodem. & communis DD. cum Sanchez disp. 35. Layman. num. 4. Unde talis nulliter professus ab uxore revocari poterit, imò & propria autoritate (amotò prudenter scandalo) ad conjugem reverti poterit, & debet: id etiam requirit justitia debiti conjugalis: neque mortua conjuge ad Religionem nulliter professam reverti obligabitur; uti respondit Pontifex c. quidam. eodem. Addens tamen, talem invita conjuge nulliter professum, illà mortuà, alias nuptias contrahere non posse, & consequenter, nec ea vivente debitum petere. Ratio est; quia præsumptio est, quòd vovens voluerit se obligare eo modo, quo potuit: atqui maritus

irritum

invita uxore, se obligare potuit ad hæc duo: & non petere debitum, & post mortem continentiam servare, quæ ambo includuntur in professione; ideo præsumptio juris est, quod saltem hæc duo promittere voluerit maritus, si ejus professio valeret, quæ tamē præsumptio in conscientia foro veritati cedere debet, si reverà non fuit animus vovendi castitatem, nisi dependenter à Religione: & certè communi more emittendi professionem, semper intendit profitens vovere castitatem Religioni annexam tantum. Ut benè notant Layman n. 4. *in fine.* Pontius l. 9. c. 11. num. 4. et si strictius loquatur Sanchez. cit. cum Diana part. 6. tract. 7. num. 51.

II. Per susceptionem Ordinis Sacri.

Similiter solvitur matrimonium quoad to-
rum, quando maritus de licentia & consensu libero uxoris sacros Ordines suscipit, validè & licitissimè. Ut habetur iisdem juribus supra allegatis: iisdem tamen etiam servatis conditionibus, nimirum ut uxor & ipsa prius Religionem profiteatur, aut si sit senex & de incontinentia non suspecta, emittat votum simplex castitatis: quod licet simplex votum sit, tamen hoc habet peculiare, ut, si ipsa post mortem conjugis jam ordinati aliud matrimonium contrahat, invalidè contrahat; eo quod Ordini Sacro ea debeat reverentia, ad quem licentiam dedit (et si secus sit, si dedit licentiam ad professionem Religionis) Ita communissima cum Sanchez l. 7. disp. 30. Azor part. 1. l. 3. c. 14. affirmat, esse omnium, et si

perneget Pontius l. 7. c. 25. asserens par esse
trumque votum, & neutrum matrimonium di-
rimere. Illud autem speciale Decretum est. *ne. De convers. conjugator*: Ut conjugatus ad
Episcopalem dignitatem non assumatur, nisi
uxor Religionem ingredi consentiat. De quo
Sanchez *disp. 41. Layman num. 6. alii.*

Rursus, si uxor, marito jam ordinato, Reli-
gionem ingredi, aut votum castitatis emittere
nolit, Sanchez l. 7. *disp. 39. num. 13. censet de-
bere cogi ad votum, cum ad hoc emittendum se
obligarit, dando liberè licentiam, ut ad sacros
Ordines ascendat. Castro-Palaus autem cum
Tambur. tract. 7. c. 4. §. 2. negat posse cogi; cum
nemo unquam invitus cogi possit ad votendum
castitatem; sed debere ei suum virum relinqui,
ut suprà de professione dictum.*

Denique si sine licentia uxoris sacros Ordines
suscepit, et si validè suscepit, attamen peccavit
mortaliter, & incurrit suspensionem juris seu
irregularitatem. *Extrav. antiqu. De voto. Un-*
de neque in Ordine suscepto ministrare, neque
ad altiores Ordines promoveri, neque Beneficium
vel officium Ecclesiasticum obtinere poterit.
Unde ulterius à conjugate revocari, & revocatus
redire, ac debitum reddere, non tamen petere
poterit ob annexum sacro Ordini votum casti-
tatis; at non revocatus redire non tenetur: posse
tamè redire æquè ac suprà nulliter professos, do-
cent citati; cum par sit ratio, quamvis enim illa
professio sit nulla, hic verò Ordo sit validus eadè
câusa

tamen est obligatio reddendi debitum uxori, idemque jus uxoris iniquè violatum.

III. *Porum simplex castitatis.*

Licet & sanctè matrimonium quoad torum⁴¹² solvunt, si ambo conjuges mutuo consensu castitatem voveant: cujus rei comendata exempla plurima reperire est apud sanctos Patres & Historicos sacros; Quamvis propter incontinentiæ periculum consultum non sit conjugibus continentiam vovere, nisi præmissâ maturâ deliberatione & longâ probatione, quod facile continere ambo possint, atque post editum votum toro seu lecto eos separari omninò oportet: quia non benè concubat ignis cum stipula. Putant aliqui olim per votum simplex castitatis etiam solutum fuisse matrimonium ratum quoad vinculum, exemplo S. Theclæ, S. Alexii, & aliorum; sed dicendum, illos suam compartem deseruisse ex speciali instinctu Spiritus Sancti. Ut dicit Innocentius III. c. *Ex parte, eodem titulo.*

IV. *Per electionem continentia.*

Si conjuges, ut melius Deo serviant, vel ne proles supra facultates eorum multiplicetur,⁴¹³ mutuo consensu in perpetuum vel ad certum tempus toro se separent, nullo edito voto, licite est ejusmodi separatio, dummodò ex simili causa justa, non ex odio vel ira fiat. Ut notat Layman cit. c. 7. num. 1. Quamdiu incontinentiæ periculum alteri non imminet, sicut colligitur

ex Apostolo, 1. ad Corinth. 7. Nolite fraudari
 invicem, nisi ex consensu ad tempus, ut vacet
 orationi & iterum revertimini in idipsum, ut
 tentet vos Sathanas propter incontinentiam vestram.

Petes tandem incidenter: Quid si quis ritè
 uxoratus deinde ob impedimentum importu-
 ritæ perpetuæ creditæ Professionem emisit: vel
 sacros Ordines suscepit: & postea appareat, eum
 esse potentem: Quid faciet? Redirene poterit,
 & debet ad uxorem: q. Diana part. 11. tract.
 5. resol. 7. & Tambur. cit. §. 3. in fine. posse
 debere redire; quia prævalet validitas matrimo-
 nii ritè suscepta. Lege curiosè Dianam ibidem
 multa huc facientia latè prosequentem.

CAPUT II.

De Obligatione & Peccatis
 Sponsorum & Conjugum.

SECTIO I.

De Peccatis Sponsorum.

SUMMARIA.

- 415. Mortaliter peccat promittens sponsalia fidei.
- 416. Vel fraudulenter.
- 417. Non tamen obligatur.
- 418. Per se loquendo & in foro conscientie.
- 419. Qui verò ritè contraxit sponsalia, tenetur sub mortali
 ad contrahendum matrimonium.
- 420. Tempore ab ipsis præscripto.